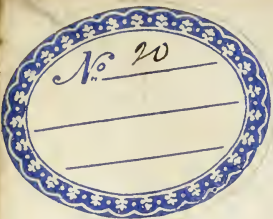
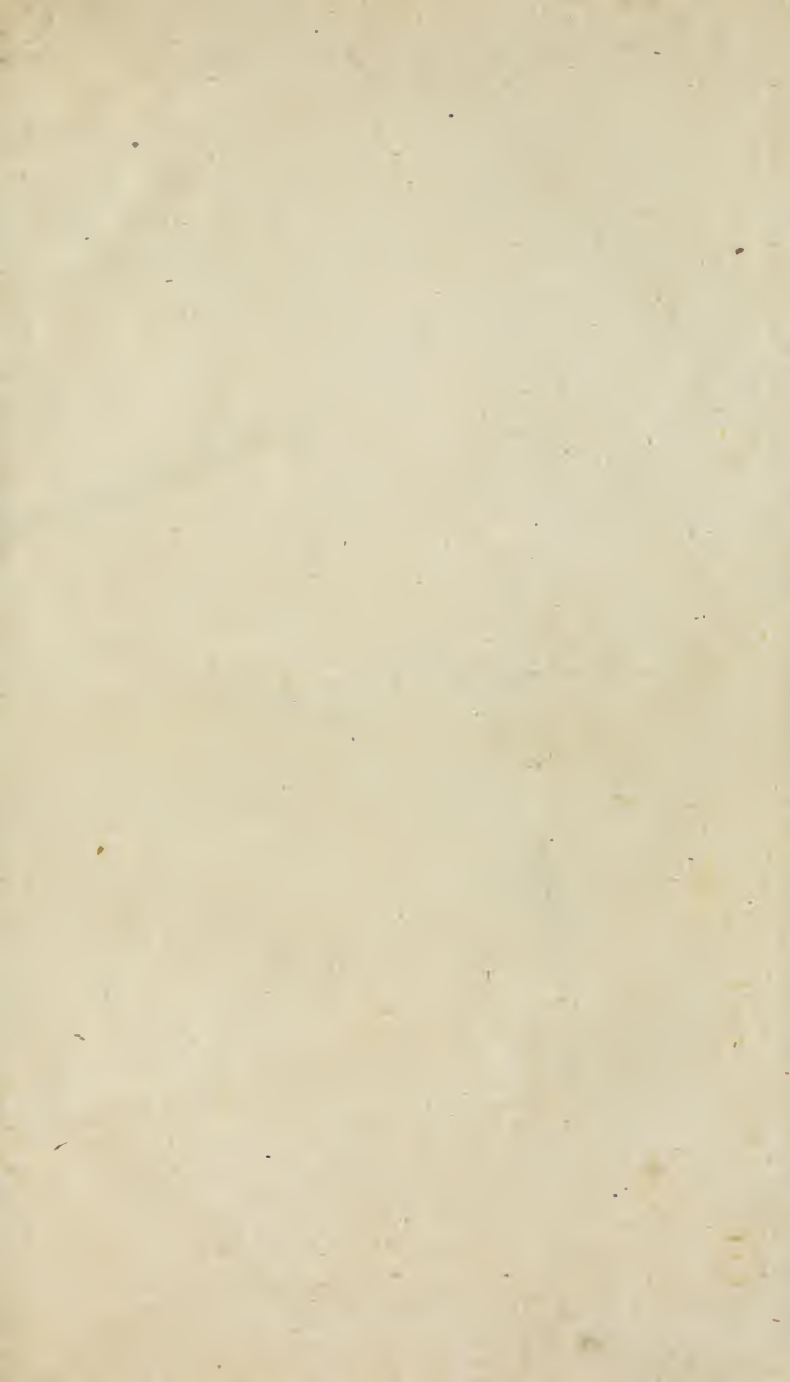

882
6

Ulrich Middeldorf

Digitized by the Internet Archive
in 2015

H E T
L E V E N
D E R

Doorluchtige Nederlandsche en eenige Hoogduitfche

SCHILDERS,

V O O R M A A L S

Byeen-vergaderd en beschreeven

D O O R

KAREL VAN MANDER

K U N S T - S C H I L D E R ,

En nu, volgens het oorspronglyke van den Schryver, in de hendaagfch Nederlandsche Spraake en Stijl overgebragt, met verscheiden bygevoegde Aanmerkingen, Ophel-deringen, en verdere Levens- en Kunst byzonderheden vermeerderd, en vollediger gemaakt,

D O O R W Y L E N

JACOBUS DE JONGH,

En na deszelfs overlyden door eene bekwaame hand.

Met het Leven van den Schryver, naar den besten druk van 't Jaar 1618.

Verfierd met de Afbeeldingen der voornaamste Schilders

T W E E D E D E E L .

Te A M S T E R D A M ,

By **S T E V E N V A N E S V E L D T ,**

Boekverkoper in de Kalverstraat, het derde huis van de Roomsche Kerk, de Papegaay. 1764.

Handwritten text, possibly a name or address, appearing as bleed-through from the reverse side of the page.

CHURCH

AND

...

...

...

...

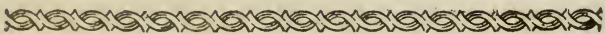
...

JACQUES DE ...

...

...

H E T
L E V E N
D E R
B E R O E M D S T E
N E D E R L A N D S C H E
E N
H O O G D U I T S C H E
S C H I L D E R S.

H A N S F R E D E M A N ' D E
V R I E S.

Na de vermaarde en doorluchtige *Nederlandsche* Schilders te hebben afgemaakt, welker Levensdraad de onverbiddelijke *Atropos* wel affneede, maar die op hun: naam niets vermogt, welke door mij, zo veelme immer doenlijk was, voor vergetelheid is bewaard, en gesteld om altijd ten Gedenkteken te verstreken voor den Nakomeling, zal ik mij met alle vlijt toeleggen, om de noch in leven en bloei zijnde Kunstenaars daar bij te voegen; gelijk reeds van eenige Leerlingen, of

2 *Leven der Nederlandsche en*

Zoonen dier afgestorvene edele Vernuftten melding is gemaakt , denkende die voorts te laten berusten , om dat mij verder geen bescheid van hun is ter hand gekomen. Ik zie wel te gemoet , dat mijn voorgenomen arbeid bij onbedachtzaamten niet vrij zal zijn van berisping , schoon ik , om die voor te koomen , alles naar waarheid zal trachten voor te stellen , en in den lof der Kunstenaaren en hunner Werken niet verder uit te weiden , dan zij verdienen. Dunkt echter iemand , dat ik daarin te verre gae , hij neeme mij dat niet kwalijk , maar schrijve 't veel eer toe , of aan te groote vooringenomenheid voor , of te weinige kennis aan hen , terwijl ik hoope , dat ondertusschen op mijne al te hoog opvijzelende pen niemand zich verwaandelijk zal verheffen , of daaröp boven maate zich iet laten voorstaan ; vermids hij dat maar voor een tijd als ter leen bezit : gelijk men verhaalt van den Stalknegt , die op zijns Heeren paard gezeten , zich aanstelde als of hij zelf al Heer was , daar hij 't wel haast aan den Meester moest overlaaten. Die bij zijne wetenschap nederig van gemoed is , toont daar mede te recht , dat hij iet weet , ten minsten niet ontbloot is van kennis , wat men hem ook zegge , of van hem zeggen mag ; gelijk *Antonio Correggio* , *Andréas del Sarto* en meer anderen gedaan hebben , die bezwaarlijk daar toe waren te brengen , om te erkennen , datze iet wezenlijks en groots konden voor den dag brengen , of in de Kunst Meesters waren. Verwaande gasten verklikken zich gemeenlijk ; de aap springt doorgaands uit de mouw ; de rook van hunne opgeblazenheid laat zich zien , 't zij het vuur , door anderen angeblazen worde of niet , dat is , 't zij menze op-hemele of met stilzwijgen hun gezwets aanhoore.

Dan

Dan 't is te verwonderen, dat zelfs de beſte Meefters van dit zwak niet vrij zijn, daar zij beter behoorden te weten, en zich wijzer in dit geval te gedragen. Maar 't groot gewin maakt hen dikwils 't hoofd zo winderig, blaast het zeil van hoogmoed zo geweldig op, en houdt dat zo ſtijs gespannen, datze om 't *Kompas* niet denkende, van de rechte ſtreek afdwalen: gelijk de oude *Zeuxis*, die in de groote *Olympiſche ſpelen* met een' mantel verſcheen, waar op zijn naam in gouden letteren geborduurd ſtond, of gelijk *Atheneus* in zijn 12de Boek verhaalt van *Parrhaſius*, dat deeze zich kleedde in een purper gewaad, eene gouden kroon op 't hoofd droeg, en gewoon was, als hij een werk had afgedaan, daar bij te ſchrijven een vers van deezen inhoud:

*Gij, die dit werk beſchouwt, en wenſcht den naam
te weten,*

*Des Makers, 't is PARRHAAS; hij zag het le-
venslicht*

In 't roemrijk Ephezen; Evenor is geheeten

*De Grijsdiart, aan wien hij zijn' oorsprong is
verplicht.*

*Als Schildren Prins, wiſt hij Natuur en Kunst te
paaren.*

*De Welluſt was zijn luſt, maar eerde en minde
ook deugd,*

*Geen Stervling hoe bekwaam, kon immer evenaa-
ren*

*Dien Telg van Griekenland, 't geen zich in hem
verheugt.*

'T voegt niet wel bij een, breed op te geeven van
achting en liefde te hebben voor deugd, en een

wellustig dertel leven te leiden : echter sprak hij van groote zaaken , die boven 't menschelijke gingen : zelfs dat hij in 't eiland *Lindus* een' *Herkules* had geschilderd , en dien zo verbeeld , gelijk deeze zich aan hem in den slaap hadde vertoond , 't geen hij met dergelijk vers te kennen gaf :

*Zie 't Beeld der Godheid hier , gelijk zij zelf voor-
been ,
Met levendigen zwier , mij in den droom ver-
scheen.*

Uit alle de Scholen der Wijsgeeren volgde hij meest *Aristippus* , als een' liefhebber van vermaak en vrolijkheid ; was des ook niet droomig of droefgeestig in zijn werk , maar , gelijk *Theophrastus* in 't Boek over 's Menschen *Geluk-staat* van hem aantekent , luchthartig en vrolijk , zittende doorgaands al zingende te schilderen. Dan moedig op zijne Kunst , en groot van verbeelding , droeg hij zijnen roem daar op , met zich op deeze of dergelijke wijze uit te laten.

*Ik heb 't volmaakte reeds van deeze Kunst gevonden ;
Ik vond haar uiterste eind ; maar 't smertme , ik
ben gebonden ,
Nu ik niet verder kan. Dus heeft hier ieder
mensch
Te klagen , dat hij niet voldaan wordt in zijn
wensch.*

Van zijne ongemeene bekwaamheid is door mij [in 't Leven der Antijke Schilders] gesproken ; doch ten bewijs , hoe ver zijne pracht en hoogmoed ging , dient

dient dit noch aangehaald, dat, gelijk men ten zinnen tijde ſchoenen droeg met lederen ſtrikken doorvlochten, *Parrhaſius* de zijnen had doen maaken van goud: en 't komt mij voor, dat het een huis vol werk zoude geweest zijn, een' Man van zodanig een' aart op eenigerhande wijze door ſchrift of reden, tot andere gedachten, of klein gevoelen van zich zelve te brengen, als die zich beroemde de groote baas te zijn, voor wien zelfs de moedige *Zeuxis*, zo als in 't verhaal van zijn Leven is te zien, de vlag had moeten ſtrijken. Maar in onze dagen zijn alle die Schilders, die men trotsch genoeg in hun wapen, en weidſch voor den dag ziet komen, noch geen *Parrhaſiuffen*, 't geen zo ligt niet valt te verbeteren, als het wel te berispen en te belachen is.

Ik zal dan met mijn begonnen werk ruſtig voortgaan, en het tooneel openen met den oudſten van de vermaarde Schilders, die ik weet noch in leven te zijn, met wien het in zijne jeugd is gegaan, gelijk met meer jonge lieden, die de Tekenkunſt aanvangende, nauwelijk weten, waar toe hen de Natuur beſt gevormd hebbe, of waarze wel voornaamlijk op dienen te vallen, om met den tijd daar in te konnen uitmunten. Dus was 't (zegge ik) ook met

HANS DE VRIES, 'geboren te *Lewwaarden* in *Vriesland*, in 't jaar 1527. Zijn Vader, een *Hoogduitſcher*, was *Conſtabel* of *Kanonnier* onder den Krijgs-overſten *Ferrich Schenk*. DE VRIES ter Kunſte beſteld te *Lewwaarden* bij een' *Amſterdammer* Schilder, met naame *Reijer Gerritsz*, dacht een Glasſchilder te worden. Na vijf jaaren bij deezen geweest te zijn, kwam hij te *Kampen* bij den Stads Schilder, maar deeze een broddelaar zijnde, die niet van de garſten brooden gegeten had, viel

6 *Leven der Nederlandsche en*

hier weinig voor hem te leeren, zo dat hij, na verloop van twee jaaren, naar *Mechelen* in *Braband* trok, en daar, hoewel veeltijds ziekelijk, doorgaands schilderde in water-verw. Hier en te *Antwerpen* werkte hij aan de Zege-boogen van 't jaar 1569, ter gelegenheid van Keizer *Karel's* komst aldaar met zijnen Zoon *Filips*. Na eenig geld hier verdiend te hebben, kwam hij weder in *Vriesland*, te *Kollum*, en bezig zijnde met het schilderen van een Outer-stuk in olie-verw, trof hij een' Kistemaker of Schrijn-werker aan, die de Boeken had van *Sebastiaan Serlius* of *Vitruvius*, uitgegeeven door *Pieter Koeck*, daar DE VRIES zo veel werks van maakte, dat hij nacht en dag zat om die uit te schrijven; zo den grooten, als den kleinen. Waar na hij weder van daar kwam te *Mechelen* bij een' Schilder, geheeten *Glaude Dorici*, die hem zette aan verscheidene dingen, daar gebouw in te pas kwam. Om verder af te maaken was hem ook ter hand gesteld een *Perspectief*, begonnen door eenen *Kornelis van Vianen*, maar door deszelfs overlijden onafgedaan gebleeven, een' man, die hier van wel redelijk goede kennis, maar een moeiëlijke manier van werken had, 't welk DE VRIES ziende, alle zeilen bijzette, vlijt en studië te baat nam om het te verbeteren, en 't zo ver bragt, dat het stuk welhaast een geheel ander oog had, op een veel loffer tranç en ongedwongene wijze geschikt was.

Na deezen te *Antwerpen* gekomen, maakte hij voor *Willem Keij* een *Perspectief* in den hof, als een Portaal van hout; naderhand een grooter, voor *Gillis Hofman* op eene plaats tegen over eene poort, 't geen als een doorzicht was op een' hof, zo natuurlijk, dat 'er eenige *Duitsche* Edellieden, en de
Prins

Prins van *Orange* door bedrogen werden, die meenden, dat het een natuurlijk gebouw was, daar men door heen zag. Voor *Jeroon Cock* tekende hij verſcheidene *ordinantiën* van Gebouwen, als 14 ſtuks *Perspectieven* van Tempels, Hoven, Paleizen en Zalen. Noch 26 ſtuks, zo van buiten als binnen, van boven als recht uit te ziene Paleizen. Verder *Ovaalen*, *Perspectieven* met de punten in 't midden voor de Inleggers. Eindelijk Grafſieraadjen omtrend 24 ſtuks. Voor GERARD DE JODE (*) een Fontein-boek en een boek rakende de Bouwkunde van de vijf Kolommen, en elke Kolom op vijf verſcheidene wijzen; noch voor *Philip Galle* (†) *ordinantiën* van Hoven, Laanen (of *Alleës*) en groene *Terraffen* in *Perspectief*, midsgaders Doolhoven; verder voor denzelven ten dienſte van kisten-makers, en ſchrijn-werkers allerlei werk van Portaal-en, Koetzen, Tafels, *Buſetten* en dergelijken, mede

(*) Zijne afbeelding is in de Plaat D. n. 3. Deeze GERARD de JODE was een Liefhebber van Kunſten, en zelf een vermaard Plaatſnijder van *Antwerpen*. Hij had een' Broeder PIETER DE JODE mede een Kunſtig Plaatſnijder en Tekenaar, van wien de Lezer meer kan vinden onder 't Leven van HENDR. GOLTZIUS, 't geen beneden volgen zal.

(†) Deeze PHILIP GALLE was een Haarlemmer, een kunſtig Plaatſnijder en Leerling van *Dirk Volkertsz Koornhart*, ſneed zijne Platen veel netter, gladder en fijner, gelijk de onkundigen het noemen; maar ten opzichte van de fraaiheid van omtrekken en tekenächtigheid in het uitvoeren naar de Kunſt, konde hij op verre na niet tegen *Koornhart* aan. Hij is echter een groot Kunſtenaar geweest; heeft veel naar tekeningen van *Heemskerk* geſneeden, ook naar die van *Breugel*, *Melchior Lorch* en anderen. Van hem komen mede uit de Graven van *Holland*, en een zeer groot getal anderen, te veel om hier te melden. *Medeged. Berichten*. Dezelfs afbeelding kan de Lezer vinden in de Plaat M. n. 3.

de in *Perspectief* ; voor *Pieter Balten* een Boekje , met naame *Theatrum de vita humana* , of *Schouw toneel des menschelijken levens* , zinnebeeldig op de vijf kolommen , eerst beginnende met de *Composita* tot op de *Toskaansche* orde , welke den ouderdom verbeeldde , en zo voort tot aan de *Melancolia* , of dood , zijnde eene Ruine : dit zag op de onderscheidene trappen des levens , zijnde dit werk naar dezelven in zes deelen begreepen. Noch heeft men van hem *Wapen-roof* , *Kompartimenten* , *Grotesken* en verscheidene sieraaden , uitmaakende een getal van wel 26 boeken. Toen 's Keizers dochter in 't jaar 1570 naar *Spanjen* trok , lieten de *Hoogduitschen* hem een' zegeboog maaken , die in vijf dagen gereed moest zijn , 't geen hij met groote vaardigheid volbragt , en daar voor trok 60 Rijksdalers.

Diestijds werd , door den Hertog van *Alva* , pardon of vergevenis afgekondigd , en bij die gelegenheid begaf zich DE VRIES met zijn huisgezin , om zijne vrijheid naar *Aken* , alwaar hij ruim twee jaaren woonde , en daarna te *Luik* anderhalf jaar. Daarop , wyl men sprak van *Vrede* , door toedoen van den Graaf van *Schwartzenburg* , trok hij weder naar *Antwerpen* , en kreeg straks te *Brussel* voor den *Thesaurier Aart Molkeman* een *Zomerhuis* te schilderen in *Perspectief* , onder anderen daarin verbeeldende eene opene deur , waar in , bij afwezendheid van DE VRIES , *Pieter Breugel* , vindende hier deszelfs schilder-gereedschap noch bij de hand , zeer behendig *Mars* en *Venus* in *conjunctie* maalde , onder de vertooning van een' Boer , die met zijn bezegeld hembd met eene Boerin lustig in actie was , 't geen men zonder lachen niet kon beschouwen , en dien Heer zo wel aanstond , dat hij het tot geen prijs

prijs zou hebben willen miſſen , of laaten uitdoen. De *Spanjaarden* middelerwijl door *Monſ. de Bours* van 't Kasteel geraakt , en dat den burgeren ingeruimd zijnde , werd DE VRIES aangenomen in Stads dienst , tot de Veſting werken der Stede , en bleef daar tot de belegering door *Parma* , en de daarop gevolgde overgaaf in den jaare 1586 , wanneer hij met zijn huisgezin vertrok door *Frankfort* naar *Brunswijk* , met voorschrijvens aan den Hertog aldaar : hier hield hij zich op tot het overlijden van Hertog *Julius* in 't jaar 1589 ; wanneer DE VRIES zich van 's Hertogs Hof te *Wolfenbittel* begaf naar de Stad *Brunswijk* , om daar een Stuk te ſchilderen , 't welk tot een Graſteken zoude verſtrekken. In 't jaar 1591 te *Hamburg* gekomen , werd daar onder anderen van hem geſchilderd in *St. Pieterskerk* in eene Kapel , voor een' Juwelier , *Jakob Moor* , een Graſteken in groot *Perspeſtief* : 't verbeelde *Chriſtus* , Duivel , Dood en Helie onder de voeten tredende ; onder komen twee half-openſtaande deuren , waarom veele weddenſchappen geſchieden ; want het vertoont zich , als of men zag door een Portaal op een' trap. Onder anderen zegt men , dat een *Pooſch* Hertog of *Wairwode* , 's Konings eerſte Hofmeester , daaraan eenige duizenden Pooſche Guldens zoude verwedt hebben , dat het namelijk een natuurlijke en opene deur was. Anderen gingen geringer weddenſchappen aan , de een om een bier-gelag , de ander om eene tonne boters , anderen weder om iet anders ; en die 't verlooren , hadden 't dan niet weinig geladen op den Schilder , wienze , onder andere zegeningen , toewenſchten , dat hij met beï zijne handen , om dit zijn bedrog , in den drek mogt vallen. In deeze zelfde Kapelle had hij op dit zelve Stuk , 't geen op doek

gedaan was, geschilderd eene oversteekende *Cornice*, of welffel, ondervangen door twee Termen, welke van hout scheenen gesneden te zijn, en onder die *Cornice* eene hangende lamp, van onder op te zien, zo natuurlijk, dat allen, die 't zagen, zouden gezworen hebben, datze brandde, te meer, om dat het vrij hoog was; waarom dan ook meenige weddenschap geschiedde, en zij die 't verlooren, hem de schuld gaven van hun verlies, waarop hij hun te gemoete voerde, wat hun toch bewoog om te wedden? dat hij hen ten minsten van zijn kant daar toe niet aanzette. Op 't Hof te *Dantzic* is van hem geschilderd een *Orpheus*, al het wilde, woefte en verscheurende gedierte, 't geen anders op elkanderen aanvalt, op 't geluid van zijne Lier als getemd, rondom zich hebbende gelokt: want dit eene plaats is, daar wel een glaasje gestort wordt, doch waar men zich stil in rust en vrede moet houden, vermogende de dronke zwijnen en dergelijken 'er niet te vechten. DE VRIES was toenmaals daar in Stads dienst, en men ziet ook op de Raadkamer dier Stad van hem acht stukken, zijnde *Perspectieven* met Zinbeelden op de Regeeringe, waar van het eene verbeeldde, de *Gerechtigheid* en de *Ongerechtigheid*; het ander de *Raadpleeging*; het derde de *Godvrucht* in een' modernen Tempel; het vierde de *Eendracht*; het vijfde de *Vrijheid*; het zesde de *Standvastigheid*; het zevende, het *Oordeel*; het achtste een Stuk om 's Zomers in een' schoorsteen te plaatfen, met een *Perspectief* als een boog of *Arkade*, waarin men de *Reden* van verre als op een verhevene plaats met trappen ziet, en een' Hond naar 't Leven, als het Zinnebeeld van de Trouw: deezen houden hier binnen gevangen *Tweedracht*, *Oproer*, *Verraad*, *Laster*, *Nijd* en alzulk helisch ge-

geſpuiſ. Van *Dantzik* wedergekeerd naar *Hamburg*, heeft hij voor den Heer *Hans Lomel* eene Gaanderij geſchilderd in een' Hof, met een *Perspectief* langs een groene laan; recht tegen over de gaanderij in den zelveſen hof eene houten Schutting, met een gezicht van een openſtaande deur, door welke men zag op een' vijver met zwaanen, en rondom geboomte, welks toppen en bladeren men natuurlijk ziet boven de ſchutting, tot een ijders groote verwondering. Voor denzelven Heer zijn van hem in eene kamer, tegen een *Platfond* op doek in 't verkortte, te zien verſcheidene pijlers of *Balusters*, onderſchraagende eene hoogere vierkante zoldering met vierkantige perken met *Grotesken* beſchilderd, hebbende noch in 't midden eene verdieping opwaard te zien.

Van *Hamburg* kwam DE VRIES te *Praag*, daar zijn Zoon PAULUS, die ook een uitnuntend Meester in de Kunſt was, voor den Keizer een *Platfond* op doek ſchilderde, lang 200 voet, en breed 80, zijnde het welfſel verhoogd met verkortende pijlers, verciert met *Grotesken*, en in 't midden gebragt een groot open rond, alles op zijne maat. Noch in een andere zale een naar het middelpunt welgepaſte *Platfond*, waarop de 12 Maanden waren geſchilderd, in 't midden een groot rond, en *Jupiter* den blikzem zwaeiënde, van onder op te zien, gelijk al wat'er verder in 't verſchiet komt van pijlers, boomen en huizen. Ook maakte PAULUS, op 's Keizers begeerte, een *Perspectief* met eene Gaanderij, die haaren doorzicht had op een' hof met eene fontein: 't is veelmaal gebeurd, dat de Keizer, die den jongen Schilder nu en dan met zijn bezoek verceerde, om hem te zien ſchilderen, bij vergiffing op deeze gaanderij aangong en zich bedrogen vond.

In

In de Kerk is 'er ook een Outerstuk met eene Verrijzenis van binnen in 't midden, door *Hans van Aken* gedaan, de drie *Mariën* door *Spranger* op de eene deur, en op de andere de Historië van de *Emmausgangers* door *Joseph Zwitter* (*), waarop DE VRIES van buiten, na dat de deuren eerst glad en effen gemaakt waren, op de vergadering deezer deuren, een vierkante pijler bragt, zo dat men geene sluiting kon gewaar worden, 'tgeen den Keizer ongemeen wel beviel. Noch ordineerde DE VRIES voor zijne Majesteit verscheidene Fonteynen; ook Kamers, om s' Keizers Schilderijën in te plaatzen op orde, en eene uitvinding om bedekt in den Keizerlijken hof allerwegen te kunnen wandelen, zonder gezien te worden. Van Praag kwam hij weder te *Hamburg*, en schilderde in *St. Pieters*-kerk noch twee groote Stukken, verbeeldende het eene *Christus*, door de *Farizeën* ten Tempel uitgestoten; het andere daar tegen over, daar de Heiland zelf de koopers en verkoopers ten Tempel uitjaagt. Op aanraading van *Gillis Coignet* kwam DE VRIES van *Hamburg* naar *Amsterdam*, medebrennende den Toren van *Babel*, daar hij veel arbeid aan besteed, en zijn gezicht door gekrenkt had; welk stuk zoude zijn ten huize van eenen *Pieter Overlander* daar ter stede. Van hier trok hij met zijn huisgezin naar 's *Hage*, en van daar weder naar *Hamburg*.

In 't jaar 1604 gaf hij een schoon Boek uit van Gebouwen, waarin wel 50 stuks voorkomen, hebbende daaraan gearbeid van 't beleg van *Antwerpen* af, zo nochtans, dat zijne Zoons, PAULUS en SA-
LO-

(*) Zie van deezen JOSEF ZWITSER onder HANS VAN AKEN, wiens Leven beneden zal volgen.

LOMON hem daaraan hadden geholpen: hier bij gaat eene onderrichting zeer klaar en leerzaam. Gemelde PAULUS, die verſcheiden Landen en Steden bezogt had, woont noch te *Amſterdam*, en hanteert met alle vlijt dezelve Kunſt van Gebouwen en *Perſpectieven*, Tempelen en Kerken, zo oude als hedendaagſche, en allerlei foort van Gebouwen in olie-verw te ſchilderen. De andere Zoon SALOMON was ook een goed Meester en ſtierf in 's *Hage* in deezen jaare 1604. [De afbeelding van HANS FREDEMAN DE VRIES vertoont zich in de Plaat R. n. 4. (*).]

(*) Onder deſzelfs Portret in den vorigen druk vindt men 't volgende tot zijnen lof:

*Pictorum ſummus, celebrat quos Optica virtus,
FRISO, probant artem Regia tecta tuam.
Cum tua ſint opera hæc variis ſubnixæ columnis,
ſpectabit longo tempore poſteritas.*

'T geen van dezen inhoud is:

Ó VRIES, der Schild'ren roem, gij ſchijnt tot Kunſt gebooren,
Hoe tuigt der Vorſten Hof uw weêrgâeloos verſtand;
Uw grootſch gewelf hebt gij op pijlers vaſt geplant:
Vrees dan niet, dat de Tijd zulk hecht Gebouw zal ſtooren.

JOANNES STRADANUS.

Ons Nederland met zijne Dochters de Steden mag wel te recht misnoegd zijn op het in allerlei Weetenschappen bloeiënde *Florence*, dewijl het aan dezelve onthoudt, niet alleen het puik-juweel der Graveer-kunste, den *Nederlandschen Joän de Bologne* (*), maar ook den uitmuntenden Schilder van *Brugge* in *Vlaanderen*, HANS VAN DER STRAAT, dien zij als eene looze (†) *Circe*, smeekende *Calypso*, of betooverende *Alcina*, bij zich zo vast geketend houdt, dat hij zijn eigen Vaderland schijnt te

(*) *Jan van Bologne*, geboren in den jaare 1529, werd in het jaar 1589, en dus in den ouderdom van 60 jaaren, *geportretteerd* en zijn Portret zeer fraai in koper gesneeden.

(†) In de gevallen van *Ulisses* vindt men bij *Grieksche* en *Latijnsche* Dichters, in de Fabel-eeuw, van de beruchte zo genaamde Toveresse *Circe*, gewaagd; hoe namelijk deeze hem met zijne reis-genooten op hunnen terug-togt van den *Trojaanschen* oorlog, wanneer hij een geruimen tijd op Zee zwerf, groot gevaar uitfondt, en zijne Vloot niet verre van haar eiland kwam te stranden, herbergde en wel onthaalde. Gelijk de Nimf *Calypso*, in dezelve terugreize, na dat hij schipbreuk had geleeden, hem niet min vriendelijk ontving, ja wel zes of zeven jaaren huisvesting verleende, en niet dan met veel tegenzin liet vertrekken. Maar wie door *Alcina* te verstaan zij, schijnt zo klaar niet. Mogelijk ziet *Van Mander* op *Alcinoë*, Dochter van *Polybius* van *Corinthe*, en Huis-vrouw van *Amphilochus*, en dan slaat het niet kwalijk op 't voorgaande, want deeze verliefde zo geweldig op zekeren *Xanthus* van 't eiland *Samos*, haaren gäst, datze Man en Kinderen verliet, en zich met hem te sloop begaf, doch wel haast op reize groot berouw kreeg, en zich in Zee stortte. Zie HOMERUS, HESIODUS, VIRGILIUS OVIDIUS en anderen, of BAYLE *Dist:* op 't woord *Alcinoë*.

te vergeeten en daar grijs te willen worden; waar- door dit *Florence* zich eerlang mede zal kunnen be- roccimen, dat ook het koud gebceente van deezen vermaarden Man in dezelfs ſchoot ligt te ruſten, en bewaard wordt. Het Neêrlandſch *Brugge* echter, 't geen den Held voortbragt, en daar hij 't Levens- licht allerêerſt aanschouwde, behoudt den roem, dat hij dezelfs burger en inboorling was, zijnde dat geworden in 't jaar 1536, en, naar ik vernee- me, gefproten uit het hoog-adelijk en doorluchtig Huis der Kinderen *Van der Straat*, welker Geflacht zo niet uitgeroeid, ten minſten verſtrooid, en in verval is geraakt, om dat zij *Karel den Goeden*, 13den Graaf, en 19den Groot-houtveſter van *Vlaan- deren*, in 't jaar 1127, in de Kerk van *St. Donaes* te *Brugge* ombrachten, als een' die 't Graaffchap onwettig bezat.

HANS dan, veeltijds STRADANUS genoemd; na- dat hij in *Vlaanderen* al een redelijk goeden opgang gemaakt had, reisde naar *Italië*, en verkoos tot zijne woonplaats *Florence*, alwaar veele ſchoone Werken van hem geſchilderd zijn, zo in water- en olie-verw, als in *Freſco*. In de Zale van 's Hertog- en Paleis, en meer andere plaatzen, was hij *Va- ſari* van grooten dienſt, en werd door deeze en dergelijke middelen een uitnemend bekwaam Mee- ſter. In de Kerk *dell' Anunciata* te *Florence* is van hem een groot heerlijk ſtuk, zijnde een gekruis- te *Chriſtus*, daar de krijgsknechten onder anderen ook de ſpongië in een edikvat doopen, gelijk deeze *or- dinantië* geſneeden is en in prent uitkomt. Voor den Hertog tekende hij verſcheidene patroonen van Ta- pijten, zo van de krijs- bedrijven van den Groot- hertog *Cosmus*, als verſcheidene jagt-partijën, zeer aartig en fierlijk aangelegd; gelijk men veel van die

die voort van dingen, door *Philip Galle* en anderen, ziet uitkomen. Ook heeft men van hem twederleië Lijdens-gevallen, veelerhande Paarden van verschillende gestaltens, naar den aart der verscheiden Landen; noch van het begonnen werk van de Handelingen der Apostelen door *Heemskerk*, het geheele vervolg en meer andere dingen. Deeze allen zijn bewijzen van zijnen grooten geest, zo in 't *ordineeren* der Historiën, als stellen en toemaaken der Beelden met allerleië omstandigheden van de Kunst.

Heden in 't jaar 1604, bereikt hij den ouderdom van 74 (*) jaaren, zijnde noch vrij-gezel, geächte Lid in de *Akademië* der Tekenkunste binnen *Florence*, levende stil en geruust. En zo bij vervolg van tijd, *Italië* of *Hetrurie* 's Mans Lichaam ons onthouden mogt, zal *Vlaanderen* zich ten minsten getroosten, eenen *Bruggeling* te hebben voortgebragt, die bij uitnemendheid uitgemunt, en 't reeds zo schoone *Florence* met de bloemen zijner Werken noch heerlijker heeft versierd. (†)

GIL-

(*) Hoe *STRADANUS* geboren in den jaare 1536, gelijk onze *Van Mander* te voren gesteld heeft, in 't jaar 1604 kan bereikt hebben den ouderdom van 74 jaaren, is niet overëen te brengen; ten ware men stelde, dat 'er in de plaats van 1536, moet gelezen worden 1530; vermids elk weet, dat deeze cijfers ligtelijk verwisseld worden. Anderen zeggen, dat hij in 1527 zoude geboren zijn; dan *Van Mander*, als zelf mede een *Vlaming* zijnde, verdient hier wel 't meeste geloof.

(†) Men ziet in den vorigen druk op deezen *HANS* of *JOANNES STRADANUS* het volgend versje onder deszelfs afbeelding:

GILLIS VAN KONINGSLOY.

Bij twee of drie *Italiaanfche* Schrijvers heb ik, zo bij wijze van Zamenpraak; als anders, eene Verhandeling gevonden over de Schilder- en Beeldhouw-kunst, en welke van die twee de beste waren voordeele van de eerste wordt 'er in bijgebracht; dat een Schilder alles verthoont, wat 's menschen gezicht kan bereiken en onderscheiden, als Hemel, Lucht en Wolken met alle veranderingen van Weêr, Wind en Getijden: hoe de Zon somtijds helder schijnt, en haare lieflijke stralen schiet door de wolken op Steden, Bergen en Dalen; somtijds gansch betogen is, of geheel schuil gaat; zo dat niet dan regen, hagel en sneeuw van alle kanten gezien wordt; hoe de aangenaame Lente het aardrijk op nieuw als met een groen tapijt bekleedt, veld- en boom-gewassen zich op 't sierlijkst voor 't gezicht opdoen, en 't gevogelte ijder uitlokt tot gezang

STRADANO *Belgâ florens Hetruria gaudet;*
Quæ tantum Belgis invidet artificem;
Cujus & ipse Myron opera & miratur Apelles;
Quem doctæ & pulcræ progenuère Brugæ.

Dat is:

Met recht verlustigt zich *Toskane* in JAN STRADAAN,
 Doch nijdig, dat dees Zon in Neêrland op kwam dagen;
 Waar van 't schoon *Bruggé* kan met fieren moed gewagen;
 Daar *Myron* en *Apel* om hem verwonderd staan.

Voorts kan men hier deszelfs afbeelding vinden in de Plaat
 FF. n. 2.

zang en vrolijkheid : al het welke den Beeldhouwer onmogelijk is te vertoonen in steen , verder bijbrengende meer andere redenen ten bewijze , dat het Schilderen veel bevalliger Kunst is en verre de kroon spant boven 't Beeldhouwen.

Dit zouden de Kunst stukken kunnen bevestigen van GILLIS VAN KONINGSLOY , die , zo van Vaders als Moeders zijde , en van haver tot garst , gelijk men zegt , uit Kunstenaaren gesproten , en des met de Kunst als geboren was. *Antwerpen* was de plaats daar hij in 't jaar 1544. den 24. van Loumaand ter wereld kwam , zijnde zijne ouders afkomstig van *Brussel*. De Kunst begon hij te leeren bij *Pieter* , Zoon van den ouden *Pieter van Aalst* , waartoe de verwantschap niet weinig aanleiding gaf , zijnde de Vrouw van *Pieter* den ouden , Zuster van *Koningsloy*'s Moeder. Van hier geraakte hij bij een anderen Meester , genaamd *Leenaart Kroes* , die voornaamlijk zijn werk maakte van Beelden en Landschappen in water- en olie-verw. Daarop nam hij de wooning bij *Gillis Mostaart* , bij wien hij zich in den kost besteedde , en voor zich zelve werkte : waarna hij ging reizen naar *Vrankrijk* ; *Parijs* , *Orleans* , en meer andere plaatzen bezocht , met voorneemen , om zich verder naar *Italië* te begeeven ; dan dewijl hem gelegenheid voorkwam om een huwelijk te doen , trouwde hij te *Antwerpen* , blijvende daar , en getuigen zijnde van alle Stads beroertens , ter tijd tot dat de belegering voorviel , wanneer hij zich begaf naar *Zeeland* , met oogmerk om verder naar *Vrankrijk* te gaan , en de goederen , die hij daar had , te verkoopen ; doch hij bleef in *Zeeland* , en vertrok naderhand met zijn huisgezin uit de *Nederlanden* , zich begeevende met 'er woon naar *Frankendaal* in *Duitschland* , en van daar , na verloop van

van tien jaaren , naar *Amſterdam* , daar hij thands noch woont.

In zijnen tijd zijn van hem veele ſchoone Stukken te *Antwerpen* gemaakt , onder anderen een voor den Koning van *Spanje* ; noch voor den Jongeling in deſzelfs huis buiten *Antwerpen* woonende een Stuk , lang 16 voet ; doch deeze overleeden, zijnde , voor het was afgedaan , kocht het Mr. *Jakob Roelands* , Advocaat , die 't voorts liet voltooiën , zijnde het een uitneemend ſchoon Landschap. Hij werkte ook veel voor Kooplieden , die zijne dingen hier en daar verzonden. Deſgelijks heeft hij te *Frankfort* voor bijzondere Heeren en Kooplieden , als ook voor den Keizer eenige Stukken gemaakt. Te *Amſterdam* is van hem een zeer ſchoon groot Stuk ten huize van den Heer *Abraham de Marez* ; ook bij *Jan Ycket* een keurlijk doek , geſtoffeerd met Beelden door *Marten van Cleef* , zijnde een zeer fraai Landschap met boomen , verſchiet en voorgronden , alles van een goede *ordinantie*. Noch is 'er van hem te *Naarden* bij den Heer *Burgman Claasz* , een ſchoon doek met een aartig Landschap , met Beelden en Gedierte. Te *Middelburg* in *Zee-land* ziet men ook van hem bij *Kornelis Monincx* , in een zijner beſte vertrekken een Schoorſteen-ſtuk , zijnde een heerlijk Landschap op pannel , ook bij *Melchior Wijntges* een groot doek , en twee Ronden. 'T geen te *Amſterdam* bij *Herman Pelgrim* , *Hendrik van Os* , en meer andere Kunſt-minnaars in andere plaatzen en ſteden van hem voorkomt , verdient dubbel in waarde te worden gehouden. Om kort te gaan , en mijne meening van deſzelfs Kunſt te zeggen , zo weet ik dees-tijds geen beter Landschap-ſchilder. Men ziet ook dat in *Holland* zijne manier veel wordt gevolgd , en de boomen ,

die hier welëer dor gemaakt werden , beginnen af vrij wat naar KONINGSLOY's trant te groenen , hoewel 't sommigen van die planters niet willen weeten , datze deeze kennis aan hem verschuldigd zijn , en hem die behandeling hebben afgezien , en nagevolgd. [Zijn Portret is in de Plaat CC. n. 3. (*)].

BARTHOLOMEUS SPRANGER.

Dewijl de Natuur somtijds , schoon zeldzaam , onder bijzondere instortinge van 's Hemels milden zegen , aan sommige Vernuftten , zo veel geest en bekwaamheid verleent , om tot ijders genoeg , en als zonder moeite , uitsteekende Proef-stukken van Kunst voort te brengen , daar anderen met zich te verpijnigen en geweld aan te doen , gemeenlijk noch niet dan met wanstaltige dingen voor den dag komen , zo ziet men handtaftelijk , dat het Rijk der
Schil-

(*) Onder zijne Afbeelding in den vorigen druk leest men :

Pingere rura , lacus , silvas , animalcula , fontes

Cura tibi : pascunt mirificè hæc oculos.

Te duce nunc pingunt alii camposque lacusque ;

Te Fauni , Nymphæ , te Dryadesque canunt.

Zijnde omtrend van deezen inhoud :

Hoe kuntge ons , GILLIS , met uw Veld-gezicht vermaken ,
Of meiren , beeken , bosch of sierlijk klein gediert !
Bosch-goden , Nimfen , al wat door de bosschen zwiert ,
Zingt U , ter eer'. Gij blijft den nazaat tot een baken.

Schilder-kunſte zulken ten deel valt , die natuurlijk als erfgenaamen daar toe zijn geboren , 't geen zich middagklaar vertoont in 't voorbeeld van den voortreffliken *Antwerpſchen* Kunſtenaar SPRANGER. Want al van dezelfs vroege jeugd af , ſchijnt de Natuur verw en penſeel , ja de ſchoone *Schilder-Godes* zelve met haar aanminnig gelaat hem aangeboden , en deeze zich ook vervolgens aan hem gewillig en met alle genegenheid overgegeven , en de Bevalligheden ten huwelijk aangebragt te hebben.

Gelijk nu 't vermaard *Antwerpen* voor lang uitmuntte door 't voortbrengen van edele Geeſten , zo is ook aldaar , den 21. van Lentemaand 1546 op Palm-zondag , van een eerlijk geſlacht geboren onze BARTHOLOMEUS SPRANGER. Zijn Vader was *Joachim Spranger* , zijne Moeder *Anna Roelands dochter*. Deeze *Joachim Spranger* was een braaf , eerlijk en ſnedig man , die de wereld doorzien , veele landen bezocht , in *Italië* en te *Rome* verſcheiden jaaren gewoond had , en met zijn' Oom , zijns Vaders Broeder , een Koopman binnen *Rome* , in zijne jeugd geweest was in *Afrika* , op welk Geweſt deeze Oom handel dreef , toen Keizer *Karel de V.* voor *Tunis* lag. De Vader dan te *Rome* lang gewoond hebbende , had veel ommegangs met eenige *Nederlandsche* Schilders , als *Michiel Coxie* , Schilder van *Mechelen* en meer anderen , zo dat hem de Tekenkunſt niet vreemd was. *Joachim's* derde Zoon , BARTHOLOMEUS , tot zijn 12de jaar gekomen , had zulk een' luſt tot tekenen , dat , waar hij papier vond , niets ongetekend bleef , zelfs niet zijn Vaders Reken-boek , waarin hij , ter zijde van 't ſchrift alles vol tekende met kriegs-knechten , trommel-flagers en meer andere *figuren* , zo dat de Vader zich hier over op hem zeer misnoegd toonde , wel wetende

de, dat dit een stukje van zijn bedrijf was, en de twee andere Broeders daar aan geen deel hadden, als daar toe niet geneigd zijnde; en hem ook, terwijl men waarschijnlijk iet anders met hem voor had, daar over wakker den rug smeerde. Maar de vaderlijke toorn over de kinderen is kort van duur, want dus gansch te onvrede op straat komende, ontmoet hem een *Hollandsch* Schilder van *Haarlem*, zijn oude bekende Vriend, *Jan Mandyn* geheeten, een groot liefhebber van allerhande potzen en snakerijen te vertoonen, op den trant van *Feronimus Bos*, trekkende van de Stad *Antwerpen* eene jaarwedde: deezen verhaalt hij den ganschen handel, en maakt van stonden aan met hem een beding, dat de jonge, dewijl hij zonder knecht zat, daags daar aan bij hem zou komen, 't welk geschiedde. Maar de Schilder, reeds een man hoog op zijne dagen, overleed, als SPRANGER niet meer dan agtien maanden bij hem was geweest; zo dat dees den Vader weder t' huis kwam. Daarop werd hij besteld bij *Frans Mostaart*, Broeder van *Gillis Mostaart*, zijns Vaders goeden bekenden, welke mede binnen veertien dagen door eene ziekte schielik weggerukt zijnde, is SPRANGER andermaal zonder Meester zittende, door toedoen van gemelden *Gillis*, voor twee jaaren aangenomen bij een' Edelman, *Kornelis van Dalem*, wien de Ouders het schilderen, enkel uit lust en tot tijdverdrijf, hadden laten leeren; want deeze had groot behaagen in dat weinige, 't geen van SPRANGER in den tijd van veertien dagen bij *Frans* gedaan was. De twee jaaren ten einde zijnde, werd hij weder voor gelijke twee jaaren bij denzelven Edelman aangenomen, waar hij maar al te goede dagen had; want, wjl de Meester zelden of weinig schilderde, bragt

SPRAN-

SPRANGER den meeften tijd door met leezen van Boeken , Hiftoriën en Poëten , waarvan de Heer *van Dalem* rijkelyk voorzien was. En , al floeg hij geene hand aan 't werk , de Meefter vraagde 'er weinig na , mids hij flechts verw en gereedſchap in orde vond , wanneer hem de luſt eens bekroop om 't penfeel in de hand te neemen , zijnde dezelfs handeling het maaken van Rotzen en Landſchappen , die dan door *Gillis Moſtaart* , *Joachim Beukelaar* , of anderen met Beeldjens geſtoffeerd werden.

De laaſte twee jaaren bijna volëindt zijnde , en SPRANGER zich weinig in de Kunſt gevorderd zijnde , daar bij een' tegenzin hebbende , dat men altijd bij een' ander ter markt moeft gaan , om de Stukken met Beelden te laaten verſieren , zonder op zijn eigene wicken te kunnen drijven , of met eigene hand een Werk te voltooiën , beſloot hij , om 'er met de borſt op te vallen , en zich het Beeldſchilderen ten minſten zo eigen te maaken , dat hij in zijne Landſchappen niemands hulp nodig hadde. 'T geval wilde dat zich toenmaals te *Antwerpen* een *Duiſcher* van *Spiers* bevond , genaamd *Jakob Wickran* , Leerling van den vermaarden BOKSBERGER (*). SPRANGER nu met deezen vriendschap houdende , gong met hem te raad ; en was dezelfs gevoelen , dat SPRANGER , zo haaft de twee jaaren verſtreeken zouden zijn , zich weder bij zijnen Vader moeft begeeven , en in den korten tuſſchen-tijd van

(*) Deeze HANS BOKSBERGER was een *Saltsburger* van geboorte en een zeer kunſtig Schilder en Plaatſnijder , hebbende ongemeen fraaje houtſneë- prenten in 't licht gegeeven.

van Slagtmaand 1564, tot den eersten van Lente-
 maand 1565, (zijnde de dag, dien zij onderling
 tot eene aantevangene reis hadden bestemd) zo veel
 hem doenlijk was, zijn werk had te maaken van teke-
 nen; welken raad van den jongen *Duitscher* SPRAN-
 GER getrouwelijk volgde, zich ten dien einde, om
 geen' tijd te verliezen, bedienende van houts- kool
 en krijt, waarmede hij op blaauw papier de pren-
 ten van *Parmentius* en *Floris*, om derzelve geestig-
 heid, natekende, en voorts, zo met hoogen als
 diepen, iet bij zich zelve zocht uit te vinden,
 't geen hem zijn Vriend verzekerde naar wensch te
 zullen gelukken. SPRANGER dus in weinige weeken
 verscheidene *ordinantiën* gemaakt hebbende, dacht
 'er eenigen van te schilderen; doch de tijd naderde,
 dat hij zijn gezelschap had beloofd naar *Parijs* te
 vertrekken, en daarom onderstond hij niet eens
 de proef te neemen, hoe 't hem met de verwe ter
 hand zou staan.

Dus van *Antwerpen* vertrekkende, en te *Parijs*
 gekomen, nam hem de Schilder van 's Konings
 Moeder, een goed Tekenaar in *Miniatuur*, ge-
 naamd *Markus*, die eenigen tijd was geweest te
Rome bij *Don Julio*, in zijnen dienst aan. Hier
 deed SPRANGER in een' tijd van 6 weeken niet an-
 ders dan zijns Meesters *gekraïoneerde* dingen na te
 tekenen. Deeze *Markus* bewoonde een groot huis
 met witte muuren, 't welk geen Edelman zich hoef-
 de te schamen: 't leed niet lang of deeze muuren
 waren allen, van den zolder tot den vloer toe, met
 zwarte kool geschetst. Waarom *Markus*, wel zien-
 de dat SPRANGER geen' lust had om langer op den
 duur natekeningen te maaken, den geenen bij zich
 liet komen die hem daar besteld had, zeggende,
 dat het beter ware, hem bij zodanig een' Meester
 te

te bestellen , daar hij gelegenheid hadde om in Historiën en Beelden te werken , hem te gelijk vertoonende de getekende muuren , met bijvoeging , al was zijn huis redelijk groot , het voor dien knecht noch te klein viel. 'T geen SPANGER zo haast niet ter ooren kwam , of hij vond middel , om dien eigen dag te komen bij een anderen Meester , wel een eerlijk en vroom man , maar tevens een rechte beuling in de Kunst. Den eersten morgen werd SPRANGER door zijnen Meester voorgesteld een *geplumurd* paneel , omtrend 6 palmen hoog , verw en penfeel en verder toebehooren daar bij , met last om daar op te maalen eene of andere geestelijke Historië. SPRANGER die nooit Historie geschilderd noch gekopiëerd had , vond zich geweldig verleegen , doch geliet zich niet te verstaan ; wat deeze zijn Meester zeggen wilde , gelijk hij de *Fransche* tale waarlijk ook noch niet wel verstond ; waaröm de Meester eene kist opende , en hem daar uit drie prenten ter hand stelde , met bevel om 'er daar van eene uit eigen geest na te maaken , waaröp hij heen ging , en SPRANGER in den winkel alleen liet , die vol angst rondöm zag ; doch van zijns Meesters werk eenige panneelen in 't oog kriegende , welken zeer gemeen waren , begon hij moed te scheppen , en op zijn' trant eene *ordinantië* te maaken op blaauw papier met houts-kool en krijt , zijnde eene Verrijzenis van *Christus* met de Grafwachters , eerst gedood-verwd , en , want de dagen waren toen op hun langst , binnen kort opgemaakt , tot groot genoegen van den Meester , die (gelijk gezegd is) een hals was in de Kunst. En dewijl dit van eenige *Nederlandsche* Schilders , die 't kwamen zien , ongemeen gepreezen werd , begon SPRANGER zich daaröp te verheffen , en op-

geblazen van hoogmoed , begeerde hij , na noch drie of vier panneelen geschilderd te hebben , daar niet langer te blijven ; maar besloot met zijn gezelschap , waarmede hij gekomen was , naar *Lions* te trekken : de reden hier van was , dat hij zich geächt zag boven Schilders , hooger van jaaren dan hij , en staat maakte , dewijl hem de Meester bij aanhoudendheid werk wilde geeven , dat het overal zo gaan zou ; waarom hij affcheid nam van deezen gemeenen Kunstenaar , en toefstel maakte tot de reize naar *Lions*. Maar zich niet wel bevoelende , deed hij zich , buiten raad van iemand , op den linker-arm aderlaaten , ging onmiddelijk daarop met zijn gezelschap naar de Kaatsbaan , en gebruikte , als 't in 't kaatzen te pas kwam , dien versch-gestoken' arm , die door deeze geweldige oefening niet weinig ontfak en opzwol , zo dat 'er een zwaare koorts op 'volgde , en 't zich liet aanzien , dat het gansch niet wel met hem stond af te loopen , gelijk hij dan ook met de neus in 't bedde raakte , en dat zo lang hield , dat het intusschen den Vader te *Antwerpen* ter ooren kwam , die daarop door een' brief aan een Koopman te *Parijs* , verzocht , hij wilde den Jongeling , zo ras hij aan de beter-hand , en in staat was om vervoerd te worden , met rijtuig naar *Antwerpen* laten brengen. SPRANGER hier van de lucht hebbende , en te eergierig om zo schielijk te huis te komen , begaf zich wel haast met zijn zieke lijf ten bedde uit , en op reis naar *Lions* , in geduurige vreeze en verbeeldinge van den wagen achter zich te hooren , die hem naar *Antwerpen* mogt voeren.

Te *Lions* zijnde , kwamen hem straks in zijne herberge eenige Schilders vinden , om hem werk aan te bieden , maar SPRANGER hier door te meer ge-

gestijfd in den waan van zijne bekwaamheid , vertrok den derden dag naar *Milaan* , zich latende voorstaan , dat hem het werk dus altijd volgen , en de Meesters hem overal zouden komen opzoeken en bidden ; doch de arme Jongeling vond zich in zijne meening jammerlijk bedrogen ; want komende te *Milaan* , was hij drie weeken , zonder dat 'er iemand , gelijk voorheen , naar hem omzag ; die niet kwamen waren de Schilders : en dat het slimst was van allen , hij verteerde kap en keuvel , zonder ergens aan werk te geraaken. Hier floeg , tot zijn grooter ongeluk noch toe , dat hij leelijk werd opgeligt door een' zijner Landslieden , die hem in zijne herberg kwam opzoeken , valschelijk voorwendende , dat hij binnen kort veel geld had te ontfangen ; zo dat SPRANGER van dag tot dag voor hem in de herberg betaalde , onder belofte van 't verschot dankelijk te rug , en noch een goede somme daarboven ter leen te zullen hebben. Maar deeze gast ziende dat SPRANGER kaal bij den gelde , en deszelfs buidel plat werd , stond 's morgens op voor dag en dauw , trok , zonder afscheid te neemen , met stille trom weg , en nam daarënboven noch met zich den mantel , rok en andere dingen van SPRANGER , het wederkomen voor altoos vergeetende.

De onërvaren SPRANGER , die nu eerst ondervond de bedrieglijkheid en ontrouw van eenigen zijner eigene Lands-genooten , ziende zich in een vreemd Land , zonder geld , zonder kleed , zonder werk , naakt en berooid , en dat midden in den winter , daar bij onkundig in de *Italiaansche* spraak , vond zich eensklaps wonderlijk geneezen van zijne ziekte van eigen-waan en laatdunkendheid , en zag
nu ,

nu , toen hem de oogen geöpend waren , dat al dat onheil daar van daan kwam , dat hij geene kennis had van met lijm- of water-verw om te gaan , of op de muuren te schilderen. Want op den derden dag zijner aankomste daartoe aangezocht , moest hij *neen* zeggen , en durfde zich dat niet onderwinden , als hebbende het nooit bezocht , en zelfs nooit gezien. Doch eindelijk deed zich gelegenheid op , om voor eenige weken te wonen bij een' *Milaansch* Edelman , waarna hij een jong Schilder van *Mechelen* aantrof , in wiens gezelschap hij zich omtrend twee of drie maanden begaf , om 't water-verw- en doek-schilderen te leeren. Na zich dan omtrend agt maanden te Milaan opgehouden te hebben , vertrok hij van daar naar *Parma* , en vervoegde zich bij den kunstigen Schilder *Bernardo Suari* , Leerling van den vermaarden *Antonio Correggio* (*),
toen

(*) Wij kunnen niet voorbij den Lezer het Latijnsche vers om deszelfs vinding mede te deelen , 't geep op deezen beroemden *Italiaanschen* Schilder , noch jong gestorven , gemaakt is door eenen *Fabio Segni* , Edelman van *Florence* : 't luidt dus :

*Hujus cum regeret mortales Spiritus artus
 Pictoris , Charites supplicuère Jovi :
 Non alia pingi dextrá , Pater alme , rogamus
 Hunc præter ; nulli pingere nos liceat.
 Annuit his votis summi Regnator Olympi :
 Et juvenem subito sidera ad alta tulit ,
 Ut possit melius Charitum simulacra referre
 Præsens , & nudas cerneret inde Deas.*

'T welk in onze taal , doch niet met die sierlijkheid , op deezen zin uitloopt :

toen al een oud man , alwaar hij zich twee jaaren verbond voor gering loon , alleen om iet te mogen leeren ; maar 't ongeluk wilde , dat hij daar ſlechts drie maanden geweest zijnde , met 's Meesters Zoon in hooge woorden geraakte , 't welk voorviel boven op de Koepel , of Lantaarn-toren van de Lieve-Vrouwe Kerk van *Stecchata* , daarze met hun beiden alleen zijnde , en van niemand kunnende gehoord of gezien worden , elkanderen met groote verwoedheid op 't lijf vielen , en wakker afrosten , meer dan een volſlagen uur lang , tot datze vermoeid en half dood nedervielen , de een hier , de ander daar. SPRANGER een weinig bekomen , klom iet hooger op de ſteigering , daar zijn mantel en *ponjaard* hing , deed dien aan , en half verſmacht van dorſt , het oog rond latende gaan , of hier of daar ook iet voor hem was tot leſſching , kreeg een emmer met kalk-water in 't gezicht , dat wel klaar , maar groenächtig was wegens de kracht der gezonkene kalk : en dewijl het midden in den Zomer was , en daar niet anders viel te drinken , zette hij

den

ANTOON was noch in bloei , in 't edelſt van zijn leven ;
 Maar 't ſchoon Godinnendom , dat van *Bevalligheid*
 Den naam draagt , ſmeekt *Jupijn* met vleiënd Kunst-beleid ,
 Hij wilde 't gunſtig *Ja* op dees haar bede geven :
 Geen Schilder mogt haar Beeld in eene Schilderij
 Vertoonen , dan ANTOON , dat puik der Kunſtenaaren .
JUPYN ſtemt toe , ja doet hem fluks ten Hemel vaaren ,
 Ten blijk hoe groot zijn gunſt voor dees Godinnen zij ;
 Op dat hij , trotsch geplaatſt in 't eelſt der Hemel-zalen ,
 Het meer dan menſchlijk ſchoon der drie Bevalligheên
 Mogt zien , en 't marmer van haar netgevormde leên
 Zo ſchoon als juist voor 't oog met hemel-verwen maalen ,

den emmer aan den mond, en dronk 'er eene teug uit, dat het de lever raakte. Daarop afkomende, moest hij 't zelve vertrek door, daarze elkanderen zo wakker de ribben gesmeerd hadden, 't geen hij geruust en zonder hinder doorging, want de ander had ook rijkelijk zijn deel gehad, en was zo wel toegedekt en afgeteisterd, datze elkanderen niet veel behoeften te verwijten, en geen van beiden lust hadden om een tweede kans te waagen. Doch eer SPRANGER beneden was, overviel hem eene zeer hevige koorts, wyl 't vergif van de kalk zijne werking deed; waarvan hij meer dan drie weken, ten huize van een gemeen Schilder, te bedde lag, in gevaar van 'er den hals bij in te schieten; want hij zettede sedert geen voet meer in zijn Meesters huis, en trok, nadat hij de *Suari's* eenige Zegeboogen, ter eere der blijde inkomste van de Princesse van *Portugal* in *Parma*, had helpen maaken, van daar naar *Rome*, daar hij zich vervoegde bij een gemeen Schilder, en zes maanden bleef; na welken tijd hij metter woon kwam bij den Aartsbisschop van *Maximi*, maar slechts omtrend veertien dagen verbleef; wyl 't hem niet aanstond daar langer te blijven, en hij zich daarom begaf bij een Schilder, een Jongman van *Doornik*, genaamd *Michiel Gioncqoy* (*), nu kortelings te *Doornik* overleeden. Bij deezen was hij omtrend zes maanden, hebbende daar eenige Landschapjens gemaakt (vermits hij op zich zelve werkte) en onder anderen een zeer aartig Toverijtje, in eene ruine als een *Collifée* (†), verbeeldende eene vergadering van
to-

(*) Denzelve, van wien in 't *Leven van Pieter Vlerick* I. D. bl. 285 gesproken is.

(†) *Colosseum* of *Collifée* is een wonderbaar *Amphitheatere* te
Re-

toverhekſen en kollen , daar vrouwen op den bezem reeden en dergelijke ſpookerij meer , als in een' nacht vertoond. Dit was gemaakt voor zekeren Heer

Rome , of een ronde en binnenwaard trapswijs opgaande Schouwborg , hebbende van buiten eene kring-ronde , doch van binnen eene eij-ronde gedaante. Men zegt , dat het bevatten konde 85000 aanschouwers , zonder de geenen te rekenen , die in de doorgaangen overëinde ſtonden , bij de Ouden *Excuneati* genoemd , en wier getal wel op 20000 beliep. Het werd *Coloſſeum* genoemd ter zake van eenen *Coloſſus* , of groot Standbeeld , 't geen 'er digt bij ſtond. Zie *Miſſon's Reizen* I. D. bl. 350. Deeze Koloſſus was eerſt door Keizer *Nero* opgerecht bij deſzelfs Paleis in den grooten Voorhof ; hier pronkte dit gevaarte , dat 120 voeten hoogte bereikte en den *Nero* , ter wiens eere het geſteld was , wilde verbeelden. Dan , na den dood van deezen wreeden Vorſt , werd 'er door deſzelfs Opvolger *Veſpaſiaan* het hoofd afgenomen , en dat van de *Zon* , daar weder opgezet. Keizer *Kommodus* nam dit laaſte 'er af en ſtelde het zijne daar in de plaats op. In deezen Voorhof was eene Kom gegraven als een kleine binnen-zee , omringd van veele prachtige gebouwen , velden met vee , boſſchen , wildgedierte , wijngaarden en bouw-landen. *SUET.* in *Ner.* cap. 31. in *Veſp.* c. 18. *ex edit.* *SCILDII*, *ibique Not.* Daar digt bij was ook eene bad-ſtove , bekend onder den naam van *Therma Neroniana* , of de *Bad-ſtove van Nero*. *MARTIAL* l. 7. *Ep.* 33. zegt 'er van :

Hic ubi conſpicui venerabilis Amphitheatri

Erigitur moles , ſtagna Neronis erant :

Hic ubi miramur velocia munera Thermas ,

Abſtulerat miſeris tecta ſuperbus ager.

en l. 1. *Ep.* 2. vs. 5.

————— *Quid Nerone pejus ?*

Quid Thermis melius Neronianis ?

Heer *Joän Spindolo*, een' Bankier; maar alzo zijt met hem over den koop niet eens werden, ontmoetten zij den vermaarden *Miniatuur*-schilder *Don Julio Clovio*, die 't voor zich zelve kocht en betaalde; en dewijl *Don Julio* woonachtig was in 't Paleis van den Kardinaal *Farnese*, een minnaar van edele en braave geesten, liet hij deezen dit toverstukje zien, die 'er groot genoeg in nam. *Julio* deed zijn best om SPRANGER daar bij zich te houden: de Kardinaal desgelijks, op de kamer van *Julio* komende, wenschte niets liever dan dat SPRANGER bij zijnen *Don Julio* blijven zou, met verzekering van hem als Edelman eene plaats aan deszelfs tafel te bekostigen, om hem overtehalen, deezen zijnen vriend voor gezelschap te verstrekken. SPRANGER antwoordde, dat hij ten uitersten voor die beleefde aanbieding verplicht was, en dezelve gaarne zou aanneemen, maar ontschuldigde zich daar mede, dat hij een braaf jong Schilder, te weten den voorheen gemelden *Michiel Gioncquoi*, die weinig *inventie* had, beloofd had te zullen helpen schil-

Dat is :

Waar nu dees Schouwburg rijft, dit ijsfelijk gevaart',
 'T geen diep ontzag verwekt, en billijk achting baart,
 Daar was voormaals het Meir van *Nero* uitgegraven;
 Daar had des Vorsten trots, die burgers achtte als slaaven,
 Huns 's Vaders erf ontroofd, tot boeting van vermaak,
 En grootfche Werken —————

En

Wie zag ooit boozer Vorst, dan *Nero*, in zijn daaden?
 Maar wie zag schooner Stuk, dan zijne trotsche Baden?

ſchilderen een hoog Outer-vak en 't gewelf daar boven (namelijk in de Kerk van *St. Orefſt* ; gelijk SPRANGER naderhand zulks ook gedaan heeft , en op het vak gebragt een Avondmaal , en tegen het gewelf de vier *Evangeliften*) ; doch SPRANGER noemde noch de Kerk niet , maar zeide enkel : *op eene plaats buiten Rome* ; waaröp de Kardinaal vraagde , *waar ?* en wyl 't antwoord was *te St. Orefſt* , voegde de Kardinaal daaröp onmiddelijk toe , dat de berg van *St. Orefſt* , en al 't volk hem behoorde en van hem afhing , dat Werk was van zo veel aangelegenheid niet , of hij zoude dat wel ſchikken of afmaken. Maar terwijl de Kardinaal vertrok naar *Caprarolo* , toog SPRANGER met *Michiel* naar *St. Orefſt* , bezorgende voornoemde *Spindolo* hem paarden tot de reize , want het ſpeet deezen van achteren geweldig , dat hij dat toverſtukje niet gekocht had , en SPRANGER had hem intuſſchen beloofd , te *St. Orefſt* een ander en veel beter te maaken , gelijk hij ook deed , tot groot genoegen van den Heer *Spindolo* , die hem , in gezeliſchap van andere Edellieden te paard , aldaar was komen bezoeken. SPRANGER was daar een' tijd van vier maanden.

Na deezen weder te *Rome* komende, bekwam hij een heerlijk onderhoud bij zijne Doorluchtigheid , den Kardinaal *Farnéze* , daar hij drie jaaren woonde in 't Paleis van *St. Laurens* in *Damas*. Eindelijk , dewijl SPRANGER van den Kardinaal was gezonden naar zijn vermaard Paleis te *Caprarolo* , eene kleine dag-reize van *Rome* , om daar eenige Landſchappen te brengen *in Fresco* , liet de Kardinaal hem weder onverwacht van daar ontbieden , en deed hem , op zijne komſt te *Rome* , het binnen-geleide bij Paus *Pius* den Vden , gaande de Kardinaal en *Don Julio*

eerst te zaamen bij zijne Heiligheid , wanneer kort daar aan SPRANGER moest binnen komen , die ten voet-kus toegelaaten , en 's Pauzen zegen ontfangen hebbende , na eenige reden-wisseling over een Stuk , dat zijne Heiligheid van hem begeerde gedaan te hebben , voor deszelfs Schilder werd aangenomen , met bezorging van eene heerlijke woonplaats op het *Belvedere* , recht boven 't beeld van den *Laöchon* ; alwaar hij een Tafereel van 't Oordeel vervaardigde op eene groote koperen plaat , zes voeten hoog , vol werk , waarin wel vijfhonderd tronien , of onderscheidene Beelden kwamen , een Stuk dat noch is te zien in 't Klooster van 't Bosch tusschen *Pavië* en *Alexandrië* , bij de Grafftede van dien Paus , als een waardig Gedenk-teken van den Maaker , zijnde dit gedaan binnen den tijd van veertien maanden. Maar 't scheelde weinig , of hij was in ongunst geraakt bij zijne Heiligheid , door toedoen van *Vasari* , hem te last leggende dat hij een persoon was , die niet veel uitvoerde , en den tijd onnut doorbragt (*). Doch hij bewees het tegendeel , en gaf blijk van zijne naarstigheit , met het maaken van een Hofje van *Gethsemane* , zijnde een Nachtgezichtje op koper , beslaande de grootte van een vel papier , 't geen hij den Paus aanbood , wien het zo wel beviel , dat SPRANGER last kreeg ,
de

(*) De Heer DE PILES merkt op dit geval aan , dat mogelijk de Nijd hier onder zijne rol speelde , en *Savari* dus deed spreken ; of wel , dat hem de manier van SPRANGER , om deszelfs zonderlinge behandeling , mishaagde ; schoonzee aan veele andere lieden behaagde , voornaamlijk den Paus , die hem , onaan gezien dat kwaad-spreken , de hand boven 't hoofd hield , en beval voort te gaan met zijne zaken , zonder zich ergens aan te stooren.

de geheele *Paſſie* zo voort op die *forme* of grootte te ſchilderen, en het eerſt eens te tekenen, om te zien, of de *ordinantië* zijner Heiligheid gevallen zoude: 't geen SPRANGER in 't eerſt niet wel aanſtond, als hebbende nooit anders getekend, dan met houts-kool en krijt; doch ten gevalle van den Paus deed hij het echter op blaauw papier, of in zwart en wit, in 12 Stukken. Dus bragt de Paus SPRANGER, als tegen wil en dank, eerſt aan het tekenen met de pen. Maar 't laaſte Stuk met tekenen onder handen zijnde, naamlijk de Verrijzenis, kwam de Paus te ſterven, die reeds ziek was, als hij 't Hofje zag, waarom SPRANGER voor deſzelfs bedde geroepen was. Eenigen deezer ſtukken heb ik gezien, wonderlijk fraai, en meeſterlijk behandeld en gewaſſchen: ook heeft 'er de Keizer noch eenigen van.

SPRANGER zich een' zo grooten ſteun ontvallen ziende, voelde niettemin in zich den aangeboren' luſt om groote dingen te onderneemen, weder levendig worden. Zijn eerſte groot Stuk in olie-verw, op eene openbaare plaats te *St. Louiſ* in de *Franſche* Kerk op den muur, was een *St. Anthoni*, *St. Jan de Dooper*, en *St. Elizabeth*, en boven in de lucht een *Maria*-beeld met Engelen, zeer aartig en wel gedaan. Daarna te *St. Jan* bij de *Porta Latina*, eene *Historië* van *St. Jan* in de olië, waarin Beelden weinig minder dan levens-grootte, mede in olië-verw: 't is het Hoog-outer aldaar, en op doek zeer wel geördineerd en geſchilderd. Voorts in een Kerkje bij *Fonteine de Treves*, eene *Ste Anna* in 't kinderbedde, Beelden halfs-lijfs. Ook een Outer-ſtuk op doek van een ſchoone vinding, met verſcheiden bewegingen van *Vrouwtjens*, alle met *Maria* om ſtrijd bezig, om 't nieuw-geboren kind te be-

fchouwen en gade te slaan: boven in de lucht verschijnt God de Vader met Engelen. Dit zelve gaat in druk of prent uit. Ik zag het, toen SPRANGER 't onder handen had. Deezen zijn de groote Stukken van hem gedaan te *Rome*. Maar al voorheen had hij daar eene meenigte kleinere stukjens gemaakt, die zeer gewild, en zo ras verkocht als gedaan waren. Midlerwijl had hij, sedert 's Pauzen overlijden, in wiens dienst hij twee en twintig maanden was geweest, zijn' tijd ongemerkt laten verloren gaan; want hebbende de wooning genomen bij een voornaam jong *Nederlandsch* Koopman, zijn' goeden vriend, die 't vrij los en wild aanstelde, deed SPRANGER in eenige jaaren weinig anders, dan maar voor zijn vermaak te leeven, en sloeg meestäl geen hand aan 't werk, dan als de nood aan den man kwam, en 'er geld gebrek was. Zo veel ik weet, brak hij nooit heel zeer het hoofd, om iet naar al dat fraaie, 't geene te *Rome* in zulken overvloed is, zo van *Antieken*, *Schilderijën*, als anders na te tekenen: mij staat niet voor, dat hij ooit blad papier tot dat einde heeft vuil gemaakt, eene zaak, waaröver men zich billijk heeft te verwonderen; zo dat hij van *Rome* naar *Oostenrijk* vertrekkende, niets van de *Kunst* had in te pakken, dragende [met *Bias*] de kunst in 't hoofd, en alles bij zich. Mij heugt, dat de *Gravinne* van *Abremberg* te *Rome* zijnde, hij, ten gevalle van eenen *Edelman*, eene haarer *Staat-jufferen* uitschilderde, enkel door verbeelding-kracht, en op zijn geheugen af, zo wel gelijkende, dat het ijder straks kon zien, en de verliefde *Edelman* daaröver zo uitneemend voldaan was, dat hij SPRANGER rijkelijk betaalde: een bewijs dat hij een goed geheugen, en sterke verbeelding moet gehad hebben.

Tot iet groots geneigd , en door gemelde Outerſtukken zich beroemd hebbende gemaakt , bood zich de gelegenheid aan , dat Keizer *Maximiliaan de IIde* , hoogloflijker gedachteniſſe , deed ſchrijven aan den vermaarden *Nederlandſchen* Schilder , *Jan de Bologne* , Beeldhouwer van den Hertog van *Florence* , om zijner *Majesteit* te beſchikken twee Jongelingen , een' Schilder en een' Beeldhouwer ; die bekwaam waren om te dienen in groote Werken en Gebouwen ; waarom *Bologne* , onzen SPRANGER , wien hij voorheen te *Rome* gekend , en met welken hij gemeenzaamen omgang gehad had , terwijl dees op 't *Belvedere* in 's Pauzen Paleis was , ſtraks daar toe verkoos en voor Schilder ſchikte , en voor Beeldhouwer een' , die ook te *Rome* was , en zijn' Discipel , den uitmuntend kunſtigen Jongman *Hans Mont* , geboren te *Gent* in *Vlaanderen* , een der edelſte Vernuften der Wereld , die wel inzonderheid oorzaak was , dat SPRANGER bewilligde daar heen te gaan , want zonder toedoen van *Hans Mont* ware hij gewiſſelijk nooit van *Rome* vertrokken , zijnde voorneemens geweest zich eindelijk tot de Studië te begeeven , voor hij van daar ſtond te gaan ; maar bedenkende , dat hij zulk eenen goeden metgezel zoude hebben , met wien hij overal gelijker hand kon arbeiden , was dit eene der redenen , die SPRANGER tot de reis bewoog. Hier kwam noch bij , 't geen hem niet min daar toe aanzette , de luſt tot groote Werken , die 'er bij den Keizer zouden te doen vallen. Want al wat 'er te *Rome* in de openbaare plaatzen gemaakt wordt , is weinig meer , dan droog-broods werk , dewijl ieder Jongman al een naam zoekt te maaken , met een Outerſtuk te ſchilderen. Hoewel nu SPRANGER daartoe mede niet ongeneegen was , en zo wel eer zocht in

te leggen als anderen , was 't hem echter niet min te doen om winst en voordeel , niet uit geldzucht , maar om 'er zijn behoorlijk genot van te hebben , als gewoon van zijne kleine stukken wel betaald te worden , gelijk gezien is. Wanneer hem dan na verloop van eenige maanden penningen tot de reis verstrekt waren , vertrok hij met zijnen metgezel uit *Rome* in 't Jubel-jaar 1575 , komende beiden te *Weenen* in *Oostenryk* , als de Keizer op den Rijksdag was te *Regensburg* , ter gelegenheid der Krooninge van zijnen Zoon *Rudolf den II^{de}* tot Roomsch Koning. Weinige maanden daarna , bij 's Keizers te rugkomst deed zijne Majesteit *Hans Mont* eenige modellen maaken van wasch en potaarde , en SPRANGER eenige tekeningen en kleine Schilderij-stukjens ; voorts gelastte hij hem te schilderen het gewelf in den toren van een nieuw gebouw buiten *Weenen* , 't *Faizanten-hof* genaamd. Het eerste , dat SPRANGER maakte voor Keizer *Maximiliaan* , onderwijl hij zich bezig hield met tekeningen voor 't Werk op 't *Faizanten-hof* , was een Stukje op koper in de lengte , daar *Christus* , op 't kruis genageld , wordt opgerecht , waarin 't hoofdwerk in 't verschiet komt , met veel ander bijwerk , zijnde sierlijk en van eene zeer goede *ordinantië*. Ook maalde hij een *Epitaaf* , verbeeldende eene Verrijzenis , 't welk te *Weenen* in 't Keizerlijke *Hospitaal* staat. Na eenige maanden deed zijne Majesteit weder eenen keer naar *Regensburg* , alwaar *Rudolf de II^{de}* nu tot Roomsch Keizer werd verkoren.

Kort daar na , naamlijk in Wijn-maand 1576 , verwisselde Keizer *Maximiliaan* dit tijdelijke met het eeuwige , bij allen en een iegelijk eene loflijk nagedacht nis van zich laatende. Midlerwijl hadden *Hans Mont* en SPRANGER in 't nieuwe Gebouw gewerkt ,

werkt, en daar eenige groote Beelden gemaakt van *ſtucco* [of pleiſter] ter hoogte van omtrend agt voeten, als ook Beelden van gelijke grootte geſchilderd in *Fresco* met eenige Hiſtoriën, en noch eenige Beelden iet minder dan levens-grootte, als mede Hiſtoriën in half-rond. Daaröp volgde de koude Winter, en met een' de tijding van het overlijden van den Keizer, hunnen Weldoender, maar ook, twee of drie dagen daarään, ſchrijvens aan hunnen Betaalsheer te *Weenen*, om vooräl zorge te draagen dat Schilder en Beeldhouwer, dien men van *Rome* had doen komen, niet moeſten vertrekken voor de komſte van den nieuwen Keizer binnen *Weenen*. Dus men hen wel onthaalde, en maandelijk ſtipt op de betaling paſtte. Waarna *SPRANGER* een Stukje maakte, niet zeer groot, daar *Mercurius* de Godin *Pſyche* in den Raad der Goden brengt, met geen onäartige doorſchijnendheid der Wolken, ongemeen wel *geördineerd* en uitgevoerd; noch een Stukje op koper, verbeeldende *Rome* onder de vertooning van eene zittende Vrouw, den Tijber-god, eene Wolvin en twee Kindertjens [*Romulus* en *Remus*]; dit was het eerſte dat den Keizer *Rudolf* werd aangeboden; ook noch een *Maria*-beeld met eenige andere Beelden daar bij, gansch niet onäangenaam *gekoloreerd*. Zes maanden na 's Keizers verkiezing, ſtond ziner Majesteit's blijde intrede te geſchieden te *Weenen*; waaröm de Regeering der Stad *SPRANGER* verzocht op de oude *Bauër*-markt een grooten Praal-boog te ſchilderen, waarvan *Hans Mont*, als zeer ervaren in de Bouwkunde, en daartoe recht bekwaam, de *ordinantië* en tekening maakte, gelijk ook eenige Beelden, agt en negen voeten hoog, eerſt in geraamte van kort hooij bewonden, daarna met pot-aarde gevormd: voor-

aan zag men ter wederzijde Keizer *Maximiliaan* en *Rudolf*, beiden naar 't Leven, en onder anderen een' naakten staanden *Neptunus*, een uitnemend Beeld en van eene ongemeen schoone levendige houding; boven op den boog over een open rond, bragt hij 't paard *Pegasus*, om dat bij 's Keizers doortrekken, de *Muziek* zich daar ter plaatze zou laten hooren, en dit paard eens zo groot als 't leven, want het stond op een aanzienelijke hoogte, zijnde alle de Beelden van aarde gemaakt en overschilderd met witte olie-verw en wel zo glanzig, datze blonken als wit marmer. SPRANGER maakte zijn Schilder-werk als van geel koper, vervattende zo Moderne als Antieke Historiën, die zagen op eenige deugden, verтоond door staande Beelden, als *Gerechtigheid*, *Wysheid* en dergelijken, alles bij uitnemendheid kunstig en geestig uitgevoerd; ook eenige geschilderde kinderen meer dan levens-grootte, die alle schoone aktiën verтоonden. Kortom 't was een zeer groot en uitvoerig Werk, uitstee-kende boven de hooge huizen op de Markt, want de Magistraat van *Weenen* wilden uitmunten door iet ongemeens en heerlijks: en dat te verwonderen is, alles was afgedaan in den tijd van agt en twintig dagen, schoonze grootelijks verhinderd waren geweest door geduurigen regen, gelijk mij zeer wel bekend is, om dat SPRANGER mij van *Chrems*, daar ik bezig was in den *Gods-akker* in *Fresco* te schilderen, bij zich ontbood om hem eene hand te leenen.

Dan de nieuwe Keizer in 't begin, naar 't schein, der Kunste niet zeer toegedaan zijnde, en deeze twee Kunstenaars en getrouwe Vrienden bijna niet langer weetende, watze daar doen zouden, en waarze voor schein kwamen, trok die Vorst naar

Lintz, met bével , dat een van beiden 't Hof zou volgen , en de ander te *Weenen* blijven , om nader laſt van zijne Majesteit af te wachten ; waarop *Hans Mont* 't Hof volgde , en *SPRANGER* te *Weenen* bleef. 't Hof eindelijk naar *Praag* vertrokken zijnde , en *Hans Mont* zich daar eenige maanden op den tuil gehouden , en als bij de neus geleid zijnde , gelijk men (bij manier van ſpreken) den buffels doet , zonder dat men ten zijnen opzichte tot eenig beſluit kwam , verloor al zijn geduld , en vertrok zonder verlof te vragen of reden te zeggen , en vergat weder te keeren. Het jongſte , dat men van hem hoorde , was , dat hij bij den Turk , of wel Turkiſch geworden zoude zijn : voorwaar een groot jammer , zo voor de Kunſt , als van zijn uitmuntenden Geest en grootsche ſchoone handeling , die overäl in dezelfs Werken doorſtraalden , want deezen alzins bliken gaven , dat hij voor geen Beeldhouwer van Ouden of Nieuwen tijd had behoeven te wijken , zo hem flechts gelegenheid ware gegeven zich te oefenen in ongemeene Werken. Van der jeugd af was hij mijn bekende Vriend , zeer goedäartig en vernuftig , maar ook een vijänd van onheufche behandeling , en ſomtjids geen geduld genoeg hebbende , om zulks te kunnen verduuren ; daar zij , die zich aan 't Hof bevinden , wel een zak vol geduld in voorraad noodig hebben. *SPRANGER* dit te *Weenen* verneemende , was daaröver niet weinig aangedaan , verliet inſgelijks 's Keizers dienſt , en nam eenige Werken aan voor bijzondere Heeren , dat hij voorheen niet had willen doen , voorneemens zijnde , als die waren afgedaan , mede zijn geluk elders te gaan beproeven. Maar de Eerſte Edelman van 's Keizers Kamer , de Heer *Rompf* , te *Weenen* komende , en hoorende van

SPRANGER 's voorneemen , riep hem bij zich en beval hem van 's Keizers wegen , dat hij niet zou hebben te vertrekken , maar zich bereidvaardig te houden , tegen dat men hem van *Weenen* naar *Praag* ontbood , gelijk ook geschiedde , en werd hij , bij zijne komst te *Praag* , na verloop van eenige maanden , op nieuws in 's Keizers dienst aangenomen op een zeer goed inkomen.

SPRANGER zich dus vast in 's Keizers dienst bevindende , nam voorts een vast besluit zich in 't groote Gild te begeeven , en te gaan huishouden , hebbende , zo ras hij te *Praag* kwam , het oog laten vallen op eene deugdzaame jonge Dochter van veertien jaaren , welker Moeder afkomstig was uit *Nederland* , maar de Vader uit een *Hoogduitfche* Zeeftad , een rijk Koopman , of wel voornaam Juwelier. 'T geluk wilde , dat de jonge Dochter SPRANGER niet ongenegen was , en hem goede hope gaf. Des liet men door 's Keizers toedoen , en dat van den gemelden Kamer-heer den Vader ten Hove ontbieden , en van 's Keizers wegen deszelfs Dochter voor SPRANGER ten huwelijk verzoeken , 't geen van zo veel kracht was , dat de Vader , bewuft van de genegenheid zijner dochter , daarin bewilligde , onder beding van den Trouw-dag , om de jongheid van het Meisje , twee jaaren uit te ftellen. Dit werd toegestemd ; maar SPRANGER wift het hok zo wel in te krijgen , en 't bij Vader en Moeder zo wel te maaken , dat menze hem gaf , wanneer 'er naauwlijks tien maanden ten einde waren : men hield de Bruiloft , terwijl de Keizer te *Weenen* was. Hieröp was SPRANGERS eerste werk te *Praag* , 't geen in 't openbaar te voorschijn kwam , de gevel voor zijn huis , uit den geelen koper-kleurig gefchilderd. Boven in de hoogte vertoonen zich ter rechter zijde

Kin-

Kindertjens levens-grootte, die ſchilderen en tekenen: ter ſlinker, die beeld houwen en tekenen: in 't midden een vliegende *Merkuur*, alle zo natuurlijk als ofze leefden. Naar beneden maakte hij *Lunetten* of gewelfde Boogen: onder deezen ziet men de Faam in 't midden, en daarönder *Rome* in de gedaante van een Vrouwe-beeld, ſtaande op een klood, die van den Adelaar gedragen wordt, welke arend komt tot onder aan de *Friiſe* of 't beneden-werk. Voorts is deeze *Friiſe* vervuld met gevangenen en wapen-roof of buit. Aan beide de hoeken van de *Friiſe* ſtaan twee groote Beelden van agt voeten hoog; zijnde het eene een *Herkules*, het andere de *Gerechtigheid*. Midden onder de *Friiſe* ſtaat een Kindje, gekoloreerd en grooter dan 't leven, houdende een *Epitaaf*; alles heerlijk om te zien; de Beelden wonderlijk verheven of naar buiten uitkomende, en van eene ongemeene levendigheid. Noch is 'er van SPRANGER te *Praag* in de Nieuw-ftad te *St. Gillis* een *Epitaaf* met Beelden levens-grootte, zijnde een *Chriſtus* met Duivel en Dood onder den voet, en ter wederzijde Engelen, een goed werk. Voorts heeft men van hem gehad in de *St. Thomas*-kerk een *St. Sebaſtiaan* met Beelden van drie en vier voeten hoog, zijnde de Schutters, die voorään komen naar evenredigheid de grootſten. Na daarömtrend drie of vier jaaren geſtaan te hebben, ſchonk de Keizer deezen *Sebaſtiaan* aan den Hertog van *Beieren*; en SPRANGER maakte daarop een anderen in de plaats. In beide deeze Stukken hebben de Beelden eene loſſe en bevallige houding als ofze leefden. Naderhand maakte hij eene *Gerechtigheid* met eenige Kindertjens, welk Stuk van hem aan 't Raadhuis werd vereerd. Noch heeft men van hem een groot

Stuk,

Stuk , zijnde een Outer-tafel bij de Vaders *Jesuiten* , verbeeldende der Lieve Vrouwe Hemelvaart met de twaalf Apostelen en eenige Engelen , Beelden van zeven voet ; een uitnemend goed Werk. In de oude Stad in 't *St. Jakobs* Klooster , is van hem een *St. Jakob* en een *St. Erasmus* (*) in Bisschops gewaad , levens-grootte , en staande Beelden. In 't verschiet ziet men den laatstgemelden Heilig martelen , en hoe de wreedheid hem 't gedarmte ten lijve uitrukt ; mede een zeer goed werk. Voorts is 'er te *St. Matthias* , zijnde een Kerkje bij *St. Jan* , een *Epitaaf* door SPRANGER voor den overleeden Vader van zijne huis-vrouw , verbeeldende eene Verrijzenis van *Christus* met levens-grootte Beelden , de *Christus* wel 't best van allen gekoloreerd , en zo goed als ooit van hem was gedaan : de mantel wordt hem opgehouden door een klein Engeltje kinds-grootte. Wederzijds zitten de Vrouws Vader en Moeder , in biddende gestalte ; en boven op de *Frontespice* komen twee Kinderen in een rond , gedaan door den kunstrijken *Adriaan de Fries* : in de *Frontespice* zelve ziet men den Vader gekoloreerd. Gemelde Stukken van SPRANGER zijn allen op openbaare plaatzen te zien. Veele anderen zijn 'er bij den Keizer ; want zijne Majesteit kreeg zo bijzondere zucht voor de Kunst , inzonderheid voor de dingen van SPRANGER , dat hij in 't jaar 1582 te *Weenen* zijnde , SPRANGER van

(*) Deeze *St. Erasmus* was ten tijde van Keizer *Diokletiaan* een Bisschop in *Campania* (hedendaags een gedeelte van 't *Napelsche* Rijk en *Terra di Lavoro* genaamd) ; en de overlevering zegt van hem , dat hij een zeer heilig man was , wien , als een' tweeden *Elias* , de ravens in de wildernissen gespijst hebben.

van *Praag* ontbood , om hem te volgen op den Rijks-dag te *Augsburg* , werwaard dan ook zich SPRANGER met zijne Vrouw en huisgezin begaf , en van daar met den Keizer weder naar *Weenen*. Van dien tijd af wilde de Keizer dat SPRANGER niet meer zo als voorheen t'huis zou arbeiden , maar in 't Vertrek daar zijne Majesteit doorgaands gewoon was haare uitſpanning en vermaak te nemen : zo dat SPRANGER federt in 's Keizers bijzijn werkte , tot groot welgevallen en genoegen van deezen Vorst.

Van daar naar *Praag* wedergekeerd , bleef SPRANGER altijd ten Hove in 's Keizers Vertrek arbeiden , waardoor weinig of niets van hem was te bekomen , dewijl hij geen winkel of werk-gezellen hield , en 't penſeel niet opvattede , dan , wanneer 't met zijnen luſt en genegenheid overeen kwam ; hij was ook een man , thands door 's Hemels goedheid zo wel gezegend , dat hij om den broode niet behoefde te werken ; dus was 't hem maar alleen te doen om den Keizer genoegen te geven , werkende binnen 's Kamers , alwaar zich zijne Majesteit dikwils vinden liet , en dat bij de zeventien jaaren lang. Dan zijnde geen Hoveling , en niet vrijpoſtig genoeg van aart , gelijk men dient te zijn , als 'er wat valt te beedelen , kon hij 't ook nooit van zich verkrijgen , iemand met verzoek om 't een of 't ander laſtig te vallen , of den rug in te rijden om wat te hebben , en dus kreeg hij doorgaands weinig of niet ; echter kon hij zich daarop beroemen , van den Keizer altijd zo veel gunſt en genegenheid genoten te hebben , als hij verlangde. Eindelijk kwam hem zijn geduld wel te ſtade en leverde gewenſchte vruchten uit ; want in 't jaar 1588 had zijne Keizerlijke Majesteit de goedheid , hem te *Praag* ;
aan

aan een volle tafel, in 't bijzijn van alle zijne Edelheden en Beäampton, eene drie-dubbele gouden keten om den hals te doen hangen, met Keizerlijk bevel van dien voortaan altijd te dragen: voorwaar een der grootste gunst- en eerbewijzen, die den SPRANGER ooit konden worden aangedaan, waarmede de Keizer toonde hem niet alleen, maar ook de Schilder-kunst hoog te schatten. Ook had zijne Majesteit eenige jaaren te vooren op eenen Land-dag te *Praag* in tegenwoordigheid aller Landheeren, bij Keizerlijk besluit SPRANGER als Landzaat aangenomen, en met alle voorrechten van Adeldom begiftigd, zo voor hem, als deszelfs Nakomelingen. Van dien tijd af voegde SPRANGER bij zijn' naam den toenaam of tijtel van *Van den Schilde*; (een' naam, die al voor eene meenigte van jaaren van zijne Vooröuders was gevoerd) want het daar te Lande gebruikelijk is, dat iemand, die tot den Adel-stand wordt verheven, een' tijtel nevens zijn eersten toenaam moet voeren. Dus men hem nu mag noemen den Heer BARTHOLOMEUS SPRANGER VAN DEN SCHILDE. Deeze naam pastte heel wel bij de Kunst-oefening van SPRANGER; wijl van 't bemaalen der Schilden, het woord *Schilderen* zijn' oorsprong ontleent, waarvan elders breeder is gesproken.

Maar, om weder te keeren tot het geen SPRANGER eigenlijk voor den Keizer heeft gedaan, 't viel te lang, alles aan te haalen; want die Stukken, zo groot als klein maaken een aanmerkelijk getal uit. Ook zijn 'er van hem voor dien Vorst eenige Stukken geschilderd in *Miniatuur*, waarin hij een goed Meeester is, kunnende ik naar mijn oordeel daarvan getuigenis geven uit een Stuk, 't geen ik te *Rome* in die Kunst van hem gezien heb, also ik nim-

mer

mer iet beters van die natuur gezien heb dan dat , 't beftond in eene Hiftorië , daar de Geleerden redentwiften over 't *Sakrament* , met meer andere dingen. Onderwijl deed hij ſomtijds iet , hoewel weinig , voor goede vrienden. Eindelijk gaf hem de Keizer verlof , wegens zijnen ouderdom , t' huis te mogen blijven , onder beding van altijd iet , groot of klein voor zijne Majesteit onder handen te moeten hebben , gelijk hij dagelijks doet , nu noch der Kunſte immer zo veel toegedaan als ooit te vooren , zich niets meer dan den verlooren tijd beklagende , om dat hem oogen , leden en beenen niet meer zo willen dienen als voorheen , hoewel van al wat thands van hem gedaan wordt , volgens eenpaarige getuigeniffen , het leſt het beſt is.

Wij hadden wel gewenſcht veelen van zijne dingen hier in *Nederland* te mogen zien , gelijk hij aan een voornaam liefhebber , den Heere *Pelgrim* , zijn' goeden Vriend , kortelings heeft gezonden een uitneemend ſchoon Stuk van eene *Venus* , alwaar *Merkuur* den kleinen *Kupido* leezen leert , wonderlijk geördineerd en geſchilderd , en van alle kenners te recht hoog geſchat. Wat aangaat zijn tekenen , daarin is zijns gelijk niet bekend , zo ongemeen wel weet hij met de pen om te gaan. En hierin volg ik het oordeel , van die der behandelinge met de pen boven anderen kundig zijn , inzonderheid *Goltzius* , die mij verklaard heeft dezelfs weêrgae niet te kennen ; dewijl men verſcheiden dingen hier te Land van hem gezien heeft , inzonderheid dat heerlijk , en zo wonder wel geördineerd Goden-maal , of de Bruiloft van *Pſyche* , in 't jaar 1585 door *Goltzius* hand en kunſtig graveer-ijzer in 't licht gebragt , daar men ziet (zo veel aangaat de *ordinantie*) hoe aartig het ingroepen verdeeld is , hoe elk der

der Beelden zijne bijzondere bezigheid heeft , en zijn' post waarneemt : want *Herkules* speelt voor Deur-wachter , de Zang-godinnen met *Apollo* komen voor Speel-lieden te scheep ; *Ceres* heeft het bewind van 't Hofmeesterschap , *Bacchus* 't beschik over de Wijnen , voorts doet ieder zijn werk , en die recht levende *aktiën* zijn , met de grootste bevalligheid uitgedrukt : waarin SPRANGER altijd eene zo ongemeene bekwaamheid liet blijken , als nergens te zien is. Wat belangt zijn *koloreeren* , heb ik hem , hier zijnde in *Nederland* , wel hooren zeggen , dat , wjl hij een langen tijd alleen bij den Keizer was geweest , zonder iemand daarin tot Voorganger bij zich te hebben , aan wien hij een voorbeeld had van wel-verwen , hij daaröp noch zo zonderling geen acht gaf , tot eindelijk eenige dingen van *Joseph Heins Zwitscher* en *Hans van Aken* (*), die 't zich meesterlijk verstonden , en de kleuren zo wel wisten te doen afsteeken , hem de oogen hadden geöpend , en eene geheel andere hand van *koloreeren* doen krijgen ; want deezen hadden 't fijne , dat hunne dingen zich verwonderlijk voordeeden , en een ongemeen schoon voorkomen voor 't oog hadden. Van 't begin af aan toch speelde altijd eene bijzonder schilderächtige zwier of bevalligheid , als van een' anderen *Apelles* , in alle de dingen van onzen SPRANGER , en deeze gaat thands verzeld van de zinnen-streelende *Harmonie* , de lieffelijke

Doch-

(*) Het Leven van HANS VAN AKEN zal beneden in dit Deel volgen ; wordende ook daar ter plaatse van JOSEF HEINS of ZWITSCHER als van een Leerling van HANS VAN AKEN gewag gemaakt , en ter deezer gelegenheid zal de Lezer in eene aantekening verscheiden bijzonderheden van deezen JOSEF vinden.

Dochter van *Mars* en *Venus*, of (om duitſch te ſpreken) het welverwen, en een vaſte hand van tekenen, is hier bij gekomen, zó dat 'er voor *Momuffen* op dezelfs bekoorlijke Kunſt, zelfs niet het minſte toffel-gekraak, valt te bedillen, veelmin daaraan iet te verbeteren. Onze Kunſt-held verdient des wel, bij den kunſt-lievenden Roomschen Keizer op dien hoogen trap van eere en achting te ſtaan, waaróp men hem verheven ziet, gelijk een tweede *Apelles* bij den *Alexander* van onzen tijd.

De liefde voor het Vaderland, 't geen, ik weet niet welke, eene aantrekkelijkheid heeft, en hem, als 't ware, zo lang te vergeefs gewenkt en geroepen had om herwaard te komen, bewoog hem eindelijk daar toe, zo dat hij de reis aannam, en in *Nederland* kwam in 't jaar 1602, waaruit hij in zijne priſte jeugd was vertrokken, en den tijd van zeven en dertig jaaren was afwezig geweest. En gelijk hij op eenige Rijks-dagen, niet (zo als hij wel hadde kunnen doen) op 's Keizers, maar op eigene koſten, die al vrij hoog liepen, had gereisd, ſchonk zijne Majesteit hem nu tot de *Nederlandſche* reize duizend guldens. Op zijne aankomſt in 't Vaderland was hij alóm bij die van de Kunſt ten hoogſten welkom, en werd op 't allervriendelijkſte ontfangen. Te *Amſterdam* verëerden hem de Heeren van de Wet met eenige kannen eere-wijns. Te *Haarlem* werd hij door 't Kunſt-geuoſſchap heerlijk ten maaltijd onthaald, gelijk hij hen op zijne beurt mede onthaalde, en men dus over en weêr een ſchoon gaſtmaal gaf. Die van de oude Rethorijkers-kamer, onder de zinspreuk, *Trouw moet blijken*, verëerden hem over tafel tot zijne welkomſt met een Tafel- of Blijſpel tot lof der Schilder-kunſte. Zijn bijzijn was ons aangenaam, maar ſinertelijk

viel zijn afscheid. Vervolgens in zijne Vader-stad *Antwerpen* overal ook met groote blijdschap ontvangen zijnde , trok hij van daar naar *Keulen* , en kwam eindelijk weder te *Praag* t'huis , daar hij zich noch dagelijks met lust vlijtig in de Kunst oefent.

Nu zich alleen bevindende , en den ouden dag voelende naderen , terwijl hij 't ongeluk heeft , van zijne deugdzaame Vrouw en ook zijne Kinderen , hem zo lief en dierbaar op deeze Wereld , verloorren te hebben , had hij wel eene zo vriendelijke als kunstige *Medea* (*) nodig , om hem weder jong te maaken .

Maar is 't zo niet bij hem gesteld , en dit zijn verlangen niet , zal de Kunst , uit zich zelve aan-
ge-

(*) Volgens de Poëtische versiering maakte men van haar eene toveres , voorgeevende , datze , onder alle haare toverstreeken , oude Lieden weder jong en jeugdig wist te maaken , waar vanze , des verzocht , de proef nam , zo men zegt , aan *Ezon* , Vader van heuren geliefden *Jaxon* , en zich daartoe bediende van veelerhande kruiden , dieze aan de kanten der rievieren , en op 't gebergte van *Ossa* , *Otris* , *Pindus* , *Pelion* en den *Olimpus* met zonderlinge vlijting opzoeken .

Maar dit alles is met verdichtfelen zo doorspekt , dat het enkel aanhaalen daar van genoeg is om te doen zien , van welken geest men toen gedreeven werd ; zijnde midlerwijl genoeg bekend , dat onder den bolster van alle zulke versierfelen , iet wezenlijks verborgen ligt , en de aloudheid , wat belangt de gewaande toverij van *Medea* om iemand jong te maaken , daar mede niet anders schijnt voorgehad te hebben , dan eene beschrijving te geeven van de kennis van versterkende middelen , van Natuur- en Kruid- kunde , om den grijsaart nieuwe krachten te doen krijgen , 't geen door eene vergrootende wijze van spreken , in zulk eene gelegenheid vrij gemeen , deed zeggen , dat hij weder jong werd .

gemaam en vermaaklijk zijnde , hem als tot eene andere Vrouw verſtrekken ; van dag tot dag verluſtigen en als verjongen in 't oefenen van zo genoeglijke tijd-korting ; terwijl zijne werken , als die van *Michaël Angelo* , zo veel als zijne Kinderen zullen zijn , die zijnen naam in den Tempel der alom lofbazuinende *Faam* der onſterflijkheid zullen toewijden ; en ter zijner eeuwige gedachteniſſe in deſelfs wanden doen graveeren , dat hij de Man is , die eenen Paus en twee Keizers , door de kunſtige behandeling van verwen en penſeel aan zich wiſt te verplichten , en zich bij henlieden in blakende gunſt te doen ſtaan en blijven (*). [Zijne afbeelding kan men hier nevens zien in de Plaat GG. n. 1. (†)].

K O R

(*) SPRANGER heeft ook op eene zo luchtige en tekenachtige wijze in koper geëſt , dat men zijne Prenten bijna voor tekeningen met de pen zoude aanzien. Van zijne hand vindt men vier ſtuks *Evangeliften* , half-lijfs ; eenige *Santen* , ſtaande Beelden en andere Prenten. *Medegedeelde bijzonderb.* Omtrend zijn' verderen leeftijd , zeggen ſommigen , dat hem 't verlies van Vrouw en kinderen zodanig ter harte ging , dat zijne Lichaams-geſteltenis , hoe ſterk ook , dit niet langer kunnende wederſtaan , hij haar wel haast volgde. LE COMTE *Kunſtkab.* ; anderen dat hij in hoogen ouderdom overleed. Zie DE PILES.

(†) Onder zijn Portret in den voorigen druk leeft men de volgende vier regels :

*Hic ille eſt , ut vos qui ducit imagine vultus ;
Fama viri hinc vivit , gloria parta viget.
Arte placet magnis. Magnum quid , poſſe placere
Sacrorum Regi , Caſaribusque ſimul.*

K O R N E L I S K E T E L.

Onder de jeugd vindt men 'er , die zich op de Schilder-kunst toeleggende , doch , van de Natuur tot dezelve niet geschikt , verhinderd worden om daarin merkelijke vorderingen te maken , hoe zeer zij ook hun best doen ; anderen daarëntegen schijnen van de Natuur tot deeze Kunst gevormd te zijn , maar die gave ondankbaar verächtende , bouwen zij ijdelijk op de goederen van hunne vermogende ouders , en vleijen zich daardoor genoeg behoed te zijn tegen den geestel der armoede , niet willende aan den arbeid , om dat de kost (zo zij achten) reeds voor hun gewonnen is , of zich pijnigen , om door vlijt hunnen geest meer en meer op te luisteren. Wederom zijn 'er , die op hunne vermogens te veel vertrouwen , en 't 'er op aan laten staan , zonder dat zij die door neerftigheid te hulp willen komen , waardoor ook deezen tot geen loffelijk einde geraken. Maar zulken , die de milde Natuur met gestadige vlijt en leerzucht te gemoet komen en derzelve leiding volgen , genieten op 't laatste de blijde vruchten van den voorheen gedaanen arbeid. Dit weeten veelen bij eigene ondervinding , wien 't geluk op hun wijs vooruitzicht
en

Waar van 't wezenlijke hier op uitkomt :

Dit 's SPRANGER , wiens penseel geen Beeld , maar leven maalde ;

Wiens welverdiende roem en naam nooit zal vergaen ;

Die door gedrag en Kunst der Vorsten gunst behaalde.

'T is groot , bij Pausen en bij Keizers wel te staan.

1

2

San Cosimato

HH

en voorzorgen gevolgd is. Ten bewijze zal mij hier verſtrekken de dichtkundige Schilder KORNELIS KETEL, die van zijne eerſte jeugd af zich met ongemeene neerſtigheid tot het leeren begaf; want noch maar elf jaaren oud zijnde, gevoelde hij in zich eene ſterke en dringende geneigdheid tot de Schilderkunſt, en genoot zijn eerſte onderwijs bij eenen Oom, een tamelijk goed Schilder, die echter meer kundigheid en oordeel bezat dan handigheid. KETEL hier in vlijt alle de Jongens van den winkel te boven gaande, werd door eenen Glasſchilder DIRK PIETERSZ. CRABETH (*), zijns Ooms goeden vriend, die deſzelfs ernſtigen ijver bemerkte, bemoedigd met deeze woorden: *Dit wil een van de honderd worden, die tot volkomenheid geraken.* Dit verſterkte KETEL's hope, en maakte hem noch

vuu-

(*) Van hem, zijnde (gelijk bekend is) een overkunſtig Glasſchilder, zijn in de *St. Jans*-kerk te *Gouda* de volgende glazen, als: daar *Chriſtus* gedoopt wordt, in den jaare 1555 door hem vervaardigd; daar *Chriſtus* zijne Apostelen tuitzendt om te prediken, in 1556; daar *Chriſtus* zelf predikt 1556; de Inwijding van den Tempel en het Avondmaal 1557; daar *Joannes* predikt 1557; daar de Moorman gedoopt wordt 1559; daar *Chriſtus* de Kopers en Verkopers uit den Tempel drijft 1567; daar *Jonas* uit den Viſch komt; en daar *Holofernes*'t Hoofd door *Judith* wordt afgeſlagen 1571. Hij overleed te *Gouda* in hoogen ouderdom in den jaare 1601. Deeze DIRK had een' broeder WOUTER CRABETH; van deezen hebben we te voren onder JAN SWART I. D. bl. 155. al iet gemeld; deeze heeft te *Gouda* geſchilderd het glas, daar de Koningin van *Scheba* bij *Salomo* komt in 1561; daar *Elias* en *Baal*'s Priesters offeren in 1562; de Geboorte van den Zaligmaker 1564; en daar *Heliſidorus* den Tempel wil beroven in 1566. Zie voorts van deeze *Crabethen* HOUBR. *Schoub.* I. D. bl. 27, 28 en 29. Hanne Portretten zijn te zien in de Plaat III. WOUTER n. 1. en DIRK n. 2.

vuuriger , om uit den geeft te teekenen en naar 't Leven te schilderen , zelfs zijn eigene vindingen.

Hij is geboren tot *Gouda* in den jaare 1548 , den Zondag voor Palm-zondag. Agtien jaaren (*) oud zijnde , geraakte hij bij *Anthonis Blocklandt* te *Delft* , en woonde daar een jaar , ('t jaar 1565 namelijk). In 't jaar 1566 trok hij naar *Vrankrijk* , en kwam te *Parijs* en verder tot *Fonteinebleu* , vernomen hebbende , dat daar eenige jonge *Nederlanders* zich te zamen oefenden , als *Jeroon Vrank* (†) [of *Francken*] *Aper Franssen* , *Hans de Maijer* en *Denijs van Utrecht*. Deezen vondt hij overbodig om hem in hunlieder gezelschap aan te neemen , en leerden zij met den anderen om strijd , niet zonder vrolijkheid en eensgezindheid , tot dat na eenige maanden de Koning aldaar met zijn' hofftoet aankwam : zij hieröm moettende vertrekken , keerde **KETEL** weder naar *Parijs* , en besteedde zich in den kost bij 'sKonings Glazemaker Mr. *Jeän de la Hame* en had 'er zijne eigen kamer , zich bezig houdende met het schilderen van Historiën. Maar vermids te *Parijs* van 'sKonings wegen een scherp bevel afgekondigd werd , inhoudende , dat alle vreemdelingen van onder 't gebied des *Spaanschen* Konings binnen de 2 laatste jaaren herwaard gekomen , op lijfsstraffe het *Fransche* Rijk moesten ruimen ; om dat 'er veele gevluchte *Nederlanders* , 't zij

uit

(*) Of in zijn achtiende jaar ; anders kon hij 't jaar 1565 niet te *Delft* doorgebracht hebben , zo als *Van Mander* onmiddellijk hieröp laat volgen.

(†) Zie van deezen *Jeroon* en zijne Broeders *Frans* en *Ambrosius* onder *Frans Floris* , I. D. bl. 231. en van eenen *Sebastiaan Vrank* onder *Odavio van Veen* , wiens Leven beneden volgt.

uit hoofde van Beeldſtorminge, Godsdienſt of dergelijken zich onthielden, vond KETEL ook ongeraden daar te blijven. Hierdoor ontkwam hij gelukkig den *Parijſchen* Moord (*) en in *Holland* weder, niet zonder voornemen van een tweede reize naar *Vrankrijk* of *Italië*. Doch het reizen te deezer tijd niet veilig zijnde, is hij omtrend 6 jaaren in zijne geboorte-ftad *Gouda* blijven hangen, verlokt door de vleijerijen van eenige welzingende Meisjens, die heure genegenheid t' hemwaard door verliefde liedjens lieten blijken. Maar dewijl de oorlog oorzaak was, dat daar niet veel te ſchilderen viel, vertrok hij in 1573 naar *Engeland*, en kwam tot *Londen* aan, ten huize van eenen Beeldhouwer en Bouw-kunſtenaar, zijnen landsman, en den gemeenzamen vriend van zijn' Oom, van wien hij vriendelijk ontfangen en hem ontzegd werd, elders zijn verblijf te neemen. Hier zijnde verkocht hij eenige Stukken daar te Land bij hem uitgevoerd, en geraakte in kennis der *Oofterſchen*, die hem veel werks gaven met ſchilderen van Portretten. Ook begaf hij zich daar in den Echt met zijne tegenwoordige huisvrouw, die uit *Holland* ontboden en in *Londen* was komen wonen. Agt jaaren onthield hij 'er zich, hebbende veel te doen met

(*) Die op Zondag, *St. Bartholomeus* dag, of in den voorgaanden nacht, den 24. van Oogſtmaand 1572, binnen *Parijs* begon, en die wel 6 weeken lang door alle de *Franſche* Provinciën duurde. Meer dan 60000 Proteſtanten (zegt men) zijn daar door omgekomen, behalven meer dan 6000 Katholijken voor *Hugenotten* aangezien; zonder zelfs de zwangere vrouwen, grijsäarts en noch zuigende kindereh te ſpaaren. Zie MEZERAY *Chr. van Vrankr.* 4 deel bl. 448. LETI *Elizabeth* 5 Boek bl. 508. enz.

met portretten te schilderen, maar geene Historiën, waar voor toch altijd zijne genegenheid was : des vervaardigde hij een Stuk op doek met Beelden meer dan levens-grootte, verbeeldende de overwinninge van Sterkte door Wijsheid en Voorzichtigheid, en verkocht het aan een treffelijk Jongman en *Engels* Koopman met name *Mr. Pieter Hachten*, die 't tot een geschenk gaf aan den Heer *Christoffel Hatten*, die Groot-kanselier gestorven is. In 1578 portretteerde KETEL de Koninginne van *Engeland*, toen hare Majesteit ten gevalle van den Grave van *Herfort* op 't huis te *Hantworth*, en ten eeten was bij de Hertoginne van *Sommerseth*, moeder van dien Grave. Noch schilderde hij uit den Graaf van *Oxford*, Groot-kamerling, met een goed aantal van andere groote en adellijke Heeren en Vrouwen benevens hunne kinderen, sommigen ten voeten uit levens-grootte.

In den jaare 1581 vertrok hij uit *Engeland* naar *Holland*, en zette zich tot *Amsterdam* neder, waar hij met portret-schilderen veel te doen had, schilderende onder anderen op den Cloveniers Doel een Korporaalschap Schutters, waarvan Hopman was *Herman Rodenborgh Bets*, en zich zelven op den voorgrond. Zij staan of stonden allen op eene Gaanderij, zo dat 'er in plaatze van pijlers eenige zeer aartige stijlen op gevonden worden, eenigzins verheven en uitgesneden; waarop zich wederom als zeer verheven Beeldwerk vertoont, 't welk eene zo ongemeene als aangename gedaante van lijsten uitlevert : de tronjen gelijken zeer wel, het stelsel der Beelden, zijden en klederen is uitnemend schoon. Op den voorgrond vindt men eenige kleine Zinnebeelden van wit en zwart en twee staande Beeldenissen als van koper, verbeeldende *Mars* en

Venus; ter uitlegginge heeft hij 'er Verskens onder-
gesteld [op deezen zin uitlopende:]

*Gij wreede Mavors , laat thands af van bloedver-
gieten ,
En gij Vulkaan , wil nu geen staalen Wapens
smêen ,
Wijl 't booze Zelf-belang met voeten ligt ver-
trêen
Met haare Zusters , die Haat , Nijd en Tweedragt
bieten.*

Van zijne *ordinantië* en penseel zijn ook twee Zinnebeëldige Stukken , verbeeldende het eene , het behalen der overwinninge door de Deugden op de Ondeugden , genoemd *de Triomf der Deugd*; 'tander , de Ondeugden zegepralende over de Deugden: *de Triomf der Ondeugd* geheeten. Deeze Stukken heb ik gezien ten huize van den eerzamen Heere, *Joän van Welij t' Amsteldam*, zeer aartig geschilderd. De afbeeldingen deezer Deugden en Ondeugden zijn wonderlijk geestig en fierlijk , de omstandigheden en bijvoegselen mede geestig en fraai van *ordinantië*. Tot opheldering daar van zijn door hem ook twee versjens gedicht [omtrent van deezen inhoud:]

TRIOMF DER DEUGD.

Hier liggen Tweedragt , Nijd , Geweld en Oorlogszucht

*Met voeten plat getreên , verflagen in de vlucht ;
Wijl Wijsheid 't Land regeert naar wetten en ver-
dragen ,*

Gerechtigheid en Vreë de een de andere onderschragen :

58 *Leven der Nederlandsche en*

*Men ziet 'er Liefde en Trouw t'zaam langs de straa-
ten treên ,*

Elkaêr ombelzend , blij te moe , vol hartlijkheên.

*Daar Liefd , genegen om de Deugd naar waard te
loonen ,*

*Zendt Lauwren af met palm om deeze 't hoofd te
kroonen.*

*De Waarheid schouwt met vreugd van boven uit een
Wolk ,*

*Door Matigheid en Kracht , den aanwas van heur
Volk ,*

*En ziet met waare Deugd zich in het daglicht zet-
ten.*

*Wel 't Rijke , 't geen ontzag betoont voor Waarheids
Wetten !*

TRIOMF DER ONDEUGD.

*Hier sturwt de helsche Nijd haar dochter Tweedracht
voort*

*Door zwarte Wolken heên , van onverstand en lis-
ten ,*

*Dees schiet haar flitsen neêr , op Deugden fel ge-
stoord ,*

*Zij kwetst Gerechtigheid , en wil haar pijlen kwis-
ten ,*

*Op Waarheid , die men naakt ziet vallen op de
straat ,*

*Daar wreed Geweld aan haar ook schendig handen
slaat.*

*Het Oorlog in de mist der Boosheid dicht verscho-
len ,*

*Staat , tuk op Wraak , gereed met uitgetogen
Zwaard ,*

En

En velt dus Liefde en Trouw, wier Spruitjens schaamtig doolen.

Het richtig Staats-bestuur met Wijsheid wel-gespaard,

Zijn met de Vreê (helaas) ten Lande al uit geweeken.

Wee 't Rijk, daar Boosheid zwaait haar' Scepter vol gebreken!

Omtrend den jaare 1584 heeft KETEL ook gemaakt een' om hoog zienden Paulus, levens-grootte tot aan de kniën (naar de tronie van *Rutger Fansz.*) voor *Hans Ophoghen*; voor wiens broeder *Thomas Ophoghen* hij de weërgeâ maakte, met noch andere vijf Beelden als: een' klagenden *Petrus* over 't verloochenen van *Christus*; de bekeerde *Zondaaresse Maria Magdalena*; den *Tollenaar*; *Saul* vallende in zijn *Zwaard*; en *Judas* zich zelf verhangende; welke zes Stukken noch te *Dantzig* zijn ten huize van den voorf. *Th. Ophoghen*, en voldoen der *Kunste* zo in behandeling als heerlijke schildering in alle derzelve deelen.

In 't jaar 1589 leverde hij op den *Handboogsdoele* noch een *Korporaalschap* van 't *Hopmanschap* van *Dirk Rosenkrans*, ruim levens-grootte, allen overëind staande, heerlijk van kunst en fierelijk van aanzien in eene lijst van een nieuwe uitvindinge. Zijne *Portret-stukken* hier en daar te vinden, zijn in goeden aantal en wel gedaan. Onder anderen een ten voeten uit en levens-grootte, van eenen *Hopman Neck* benevens dezes huisvrouw; maar munten boven allen uit in verwonderenswaardige zuiverheid en netheid de volgenden: 1. eene *Andries Frerikzen*; 2. eene *Jan Lammerfen*, hebbende in de eene hand een' *Oranje-appel*; 3. de *Sekretaris Haan*; 4. een *Goudsmit*, de tronie half

levens-grootte, zijnde deeze allen *Amsterdammers*; 5. een *Venetiaan*, die te *Amsterdam* een heerlijk en groot Schip liet maken, wezende een der *Magnifico's* en genaamd *Francisco Morosini*; het was eene bij uitstek heerlijke tronië. Tegen dit Portret aan schilderde hij naar de andere zijde gekeerd zonder penseel en met de vingeren een ander, dat ook zeer wel geleek; 6. eene zeer fraaie tronië van *Vincent Jacobszen*, Wijn-pijler te *Amsteldam* met eenen frisschen *Frankforder* Rijnschen-wijn-beker in de hand, uitnemend zuiver, die van verre en uit de hand niet afvalt; 7. eene Portugeesche Jongvrouw; 8. eene *Simon Lock* Amsterdammer: dit Portret, dat boven allen uitmunt, is thands in 's *Hage* onder den Procureur *Lock*. Onder veele andere schoone Beeld-stukken is 'er een, verbeeldende *Christus* met de 12 Apostelen, zijnde de koppen grooter of ten minsten zo groot als 't leven, en gevolgd naar de wezens van eenige Schilders en Kunst-lievenden, zeer geestig behandeld en goed van teekening. Onder deezen vindt men de tronië van den zeer kunstrijken Amsterdammer Bouw-mee-ster HENDRIK DE KEIZER (*), die hem zeer wel gelijkt. Noch heb ik en met genoegen van hem gezien de troniën van de 12 Apostelen met de handen,

(*) Deeze H. DE KEIZER werd op den 15. van Bloei-
 maand 1565 te *Utrecht* geboren, en overleed op zijn' Ver-
 jaardag in den jaare 1621, oud 56 jaaren. Treffelijk Beeld-
 houwer en Bouwkundige zijnde, oefende hij ook uit lust
 de Schilder-kunst; van zijne vinding en tekening is een glas
 in de *St. Jans*-kerk te *Gouda*, daar de *Farisëer* en Tolle-
 naar bidden, door *Korn. Tsbrandsz. Kuffeus* geschilderd; ge-
 lijk onder GOLTZIUS zal gemeld worden, zie *Uitlegging der*
Glazen in de Kerk te Gouda, zijn Portret is in de *Plaat UU.*
 n. 3.

den, levens-grootte deſtig uitgevoerd; deezen zijn te *Parijs* ten huize van *Jacob Ketel* zijn' Neef, *Ingenieur* des Konings van Vrankrijk, een wonder in zijne Kunſt, en voorheen te *Milaan* in 's *Spaanſchen* Konings dienſt.

ONZE KETEL, gelijk hij van natuure een Voedſterling der Zang-godinnen is, heeft in navolging van den ouden *Timanthes* in zijne Stukken veele diepzinnige en zinrijke verbeeldingen geplaatſt; als voor eerſt eene Teekening verbeeldende door eenen Boom der Kunſte, de 3 hoofd-oogmerken, waar-om alle Kunſten geleerd worden: *Geld*, *Eer* en *Kunſt-liefde*; noch eene *Geluk verwekt Nijd*, met bijgeſtelde verzen in dichtmaat [op dezen zin:]

*Drie dingen zijn 'er, die den Leerling meeſt be-
wegen;*

*Geld, Eer en Liefd tot Kunſt en eedle Weten-
ſchap;*

*De Gierigheid komt hem, die Geld zoekt, altoos
tegen,*

*Zij dreigt en zet den voet hem dwars op elken
ſtap;*

*Die roem of Eer bejaagt, zal wel wat verder tree-
den,*

*Want ijdele Eerzucht leidt wel tot der Kunſten
Boom,*

*Doch wijl dees op 't gezicht van vruchten is te vre-
den,*

*En tot het klimmen zelfs veel te angſtig of te loom,
Zal hij slechts onder aan de onrijpe vrucht afpluk-
ken;*

*Maar wien de Liefde voert het edel Kunſtpad op,
Dien zal zijn arbeid ook gewis op 't eind geluk-
ken,*

Wen

*Wen hij, door Naarftigheid geschraagd, raakt in
den top ;
Geduld reikt hem de vrucht , daar Geld en Eer
hem wachten ,
En bij zijne afkomst al zijn' arbeid doen veräch-
ten.*

*De Haat en magre Nijd met schelmschen Ach-
ter-klap
Verëenen zich om Faam in haare vlucht te pla-
gen ;
Ze ontvliegt nochtans 't gespuis ; de roem der we-
tenschap
Wordt op haar wieken noch de Wereld rond ge-
dragen ;
De Waarheid door den Tijd ter Graf-cel uitge-
jaagd ,
Volvoert het Werk ; des Nijd door wanhoop aange-
dreven ,
Haar' eigen boezem rijt , en 't hant aan stukken
knaagt.
De Spin braakt niet dan gif , daar Bijën honig
geven.*

Het Zinnebeeld van den *Boom der Kunsten* was van hem ook op een' geestelijken zin gebragt, en naar *Braband* gezonden, doch is thands te *Hamburg* onder den Heer *Dominicus van Uffelen* in de *Grue-ning-straat*, daar het aan 't daglicht en de greetige oogen der Kunst-lievenden in eene kist maar te veel (helaas!) onthouden wordt. *KETEL* heeft ook op verzoek van *Raphael Sadeler* geteekend een Zinnebeeld, verbeeldende de *Liefde* met een brandend

dend hart tuſſchen *Zang*, *Schilder* en *Dicht-kunde* bij eene fontein zittende, 't oog geveſt op een *Schilder-ftuk* en luïſterende met aandachtige houding naar 't gezang en ſpeeltuig : op de fontein zit *Genegenheid* uitgebeeld, met een water-piſſend kindje, bij zich hebbende *Liſtigheid* aan de ſlang te kennen; decze en meer andere fraaie omſtandigheden of bijwerk toonen, dat hiermede verbeeld wordt de *Fontein der Kunſten*. Dit zelve wordt van hem noch overgebracht op eenen geeſtelijken zin, zijnde de bak der fonteine van boven verſierd met *Serafiſjnen*-hoofden, vlietende het water der *Kunſten* uit de monden deezer God-lovende Geeſten, dus als tot roem van God : En dewijl de inwendige begeerte der *Kunſtenaaren* naar hoogheid, eer en prijs is, wordt dit door een' *Laurier-krans* en *Palm-tak* verbeeld.

Ook is van hem eene *Pictura*, ſchilderende de *Hiſtorië* van *Dedalus* en *Ikarus*, om den *Kunſtenaaren* de middelmaat aan, en den hoogmoed af te raden : om dit Werk is een rand, waar in 4 Beelden; als *Neerſtigheid* ſpinnende, en bij zich hebbende een' ooievaar, benevens zweepen en ſpooren; *Arbeidzaamheid* met ſpade, hamer, offenhuid en dorſch-vlegels; *Geduldigheid* met een vogelkooiken en een vogeltje daar in, naaſt zig hebbende een Lam en Zandloper, achter haar hangen boeijen; en laaſtelijk *Oefening* met een' pijl in de hand, dien zij door een' ring werpt, hebbende den eenen voet op een uurglas, achter haar hangen hand-boogen. Bij elk deezer Beelden hangen 2 brandende lampen, als uit een *Grotesk* (*) of *Antijk* lofwerk voortkomende.

(*) *Grotesken* of *Grotiffen*, gelijk onze *Van Mander* die noemt, en nu al verſcheiden reizen bij hem' voorgekomen,

de. Hiermede wordt aangewezen , dat Oefeninge met den tijd tot volmaaktheid brengt , en dat door aanwendinge deezer uitterlijke middelen de Kunst nimmer zwaar zal vallen ; dat ook de langs deeze wegen verkreegene Kunsten als lichten zijn op deeze Wereld. Noch is van hem een Zin-stuk in blaauw en wit , vertoonende een volwassen Man , treedende met den eenen voet op 't hoofd van een offenhuid , met den anderen op eene graaf of spade , schrijdende over een anker , 't welk hij met de hand bij den ring ophoudt , heeft ook eene zweep met 2 spooren in de hand , en eene Vrouws-perfoon op den arm en als in zijn geweld , verbeeldende de Kunst , die in haare rechterhand een' Laurier-krans om hoog houdt , waar naar de Man ook met zijne rechterhand , waar in hij een doorschoten brandend hart heeft , reikt om denzelven magtig te worden : de Vrouw rust met de toonen op een' Zandloper met 2 vleugels , den eenen van een' dag-vogel , en den anderen van een' nacht-vogel of Vledermuis , en wijst met de linkerhand op een Lammetje , dat om hoog naar haar toe ziet ; een knielend Jongetje houdt den eenen

is eene soort van schilderwerk , 't geen zijn' naam ontleent van de kluizen , spelonken of *grotten* in *Italië* , waarin , onder andere oudheden , ook schilder-stukken veelal in *fresco* gevonden worden ; zulken worden naar de plaats hunner vindinge *Grotesken* genaamd. Zij werden door de Schilders van later' tijd nagevolgd in derzelve stukken , wordende dan deezen kopijën ook *Grotesken* genoemd. 'T schijnt zelfs , dat alle opgegraven beeldwerk , vaten enz. der oudheid nageschilderd zijnde , dien naam metter tijd gekregen hebbe , ja eindelijk alle schilder- of beeldwerk , dat zonder orde of evenredigheid gesteld of bij den anderen gevoegd is , ook zulken , die den beschouwer door hunne potzige verbeeldingen tot lachen verwekken.

éenen arm om den hals van 't lam geslagen , en neemt met de andere hand een *pallet* met verwen op , als genegen de Schilder-kunst met geduld te leeren. Aan de andere zijde deezer schrijdende *postuure* (die op den rug wordt gezien) ligt een Jongen , vattende met eene hand een' offenhoorn , terwijl de andere naar een *Muziek*-boek grijpt , zich genegen toonende een *Muzikant* te worden , hebbende allerlei speeltuig om zich. Uit de lucht komen aan de eene zijde twee kindertjens , *Geestigheid* en *Lust* beduidende , deezen drijven 't vlamvend hart tot *Naarstigheit* , door de zweep en spoo- ren verbeeld , die de man in de hand heeft : aan de andere zijde komt van verre een *Kupido* met zijn' boog , die 't pijltje in 't hart geschoten heeft. In 't verschiep ziet men eenige *Ruinen* , betekenende *Rome* , de oefen-plaats der schilderende jeugd. Dit Stukje is te zien te *Amsteldam* bij den kunst-lieven- den Heer Sekretaris *Haan*. Tot verklaringe is 'er een versje door hem bijgevoegd , [hier op uitkomende:]

Uw hoop' zal , *Schilder-jeugd* , niet altoos achter
blijven ;
Des werk gestadig voort , ontzie geen tijd noch
vljgt ,
Laat Geest en Lust uw hart met zweep en spoo-
ren drijven ,
Dan krijgtge eerlang de Kunst , de Juffer , die ge
vrijt.

Daar is noch een zeer kunstig groot Stuk door hem geschilderd , verbeeldende de *naakte Waarheid* in de gedaante van eene schoone Vrouw , liggende te

rusten op een kostelijke *Antijke* slaap-koetze, hebbende een' in helder licht gestelden *Serafijn* aan 't hoofdëinde, door welken de *Deugd* wordt afgeschetst; *Leugen* agter de grijns der *Waarheid* schuillende en wel van boven naar een mensch, doch onder een' bok gelijkende, (gelijk de *Saters* afgebeeld worden) klimt dus vermomd op 't bedde; doch wordt heur de grijns door *Deugd*, *Waarheids* Schutzengel afgerukt: deeze heeft de gedaante van een sterk man met arends-vleugels even als de *Tijd*; hij drukt *Leugen* op de schouderen, als wilde hij hem de lenden kraaken. Dit Stuk is ook te *Amsterdam*: daar staat mede een toepasselijk versje op, [hoofdzakelijk dus luidende:]

De Naakte Waarheid mag gerust hier liggen slaapen,
Terwijl de wakk're Deugd bij haare sponde waakt,
*Al wil dan Leugen ook heur bed-sprei zacht opraa-
 pen,*
*Op dat zij wel vermomd op Waarheids bed ge-
 raakt,*
*'T wordt hem door Deugd belet, zo dat de list
 mislukt,*
*En 't loos gedrocht wordt fluks de lenden inge-
 drukt.*

Men vindt ook in dezelve Stad in de Kalverstraat in 't *Hof van Holland* bij *Meester Klaas*, een Zinnestukje door hem geschilderd en wel gekleurd, verbeeldende [volgens een onderstaand versje van deezen inhoud:]

*Als Geldzucht , Wijn en vuile Min
Vernuft de Wapens uit doen trekken ,
Kont Misbruik haar terſtond begekken ;
En ſteekt heur 't hoofd ter Zotskap in.*

het *Verſtand* of *Vernuft* , in de gedaante van een overwonnene en weêrlooze Vrouw ontbloot van Helm , Schild en Lans , en onder den voet geſtooten door *Venus* , *Bacchus* en *Geldzucht* op deeze wijze : *Venus* houdt den band , waarmede *Verſtand* aan den voet geſtrikt ligt ; achter haar ſtaat *Kupido* met geſpannen boog (*) mikkende op *Verſtand* ; *Bacchus* houdt met de eene hand eene vergulde Kruik , in de andere een kriſtallen Glas met rooden wijn , en ſchijnt *Verſtand* aan te zetten om boven haar vermogen te drinken , terwijl haar de weêrkaatſinge van den rooden wijn uit het glas op 't voorhoofd ſtaat ; een weinig verder is *Geldzucht* bezig met uit eene wel geſtoffeerde geld-kift eene ſtokbeurs te nemen ; op 't dekiſel van de kift ſtaat *Midas* , die door zijn enkel aanroeren alles in goud deed veranderen ; afgebeeld. Het *Misbruik* , in de gedaante van een ouden Sater in de ſchaduw , zet *Verſtand* een' Zotskap op.

Daar beruſt ook onder den voorgemelden Sekretaris *Haan* een zeer ſchoon Stuk van KETEL , verbeeldende *zeven Deugden*.

Noch is van hem een zedelijk Stuk op 't Spreekwoord : 't *Begèeren heeft geen ruſt* [of *Nimmer genoeg*] op deeze wijze verbeeld : Een Man ſchrijden-

(*) *De boog des drijvoudigen onmaats* ſtaat 'er in 't oorfpronkelijke , waarmede gezien wordt op 't drievouwig misbruik van *Vrouw* , *Wijn* en *Geldzucht*.

dende over eenen grondeloozen put , wordt door het *Vleesch* geblinddoekt : achter hem groeit het ras-heelend kruid *Peton* , aan welks wortel een nieuws-geboren kind ligt , en welk Kruid het leven der Zielen beduidt : voor hem waft het giftig kruid *Napellis* , aan welks wortel een doodshoofd ligt , beduidende den dood der Zielen , dat is het tijdelijk goed , om welk de mensch zo woelt , dat hij het toekomende en 't geen ter Zaligheid nodig is , varen laat ; 't *Geluk* of de *Fortuin* , voerende in haaren wimpel den God des rijkdoms , die der menschen vleeschelijke begeertens inwilligt , lacht hem aan , en toont zich dienstveerdig ; maar de nimmerverzadigde *Begeerlijkheid* staande met éénen voet op een onrust , blijft in geduurige beweging. Tot verklaaringe zijn 'er ook door hem Verskens bijgevoegd , deezzen zin hebbende :

*Een aard-gezind gemoed door 't gierig vleesch
verblind ,
Kent God , noch Godsdienst , noch de kortheid zijner
dagen ,
Heeft nimmermeer genoeg , al gaat het voor den
wind :
't Begeeren heeft geen rust , 't is zuchten , wenschen ,
klaagen.*

Ook ziet men van verre op 't zelfde Stuk de Helische pijnigingen volgens de oude Dichters , als die van *Tantalus* , *Sisyphus* , *Ixion* , *Tityus* en de dochters van *Danaus*.

Noch is ter zelve plaatse een ander *Moraal* , [verbeeldende (volgens 't onderstaand versje) den weg naar den berg *Sion*] 't versje is van dezen inhoud :

Klimt

*Klimt op den Godsberg , klimt op Sion welberaaden ,
Daar grijze Ervarenheid als gidze voor u ſtreeft ,
Laat kinder-poppetiig noch ſpel uw hart verzaaden ,
'T is niet dan enkel waan , 't geen de ijdele Wereld
geeft ,*

*De Jongheid ſtruikelet ſteeds tot eigen ſchande en
ſchade ;*

*Des draagt u mannelijk , en hoopt op Gods ge-
nade.*

Dus verre van Zinnebeelden gewaagd hebbende ,
moet ik niet verzwijgen zijn' *Deugden-ſpiegel* , door
Saanredam in plaat gebragt , van een zinrijke uitvin-
ding , tot beſtraffing van de ondankbaarheid eens
boozen menſches , die de Zon ontvangende van zich
afbijt , daar een dankbaare de Maan ontvangende ,
deeze weldaad in zijn geheugen prent , om eens
weêrvergeldinge te doen : men vindt 'er zeer veel
ander werk bij , gelijk uit de prent kan gezien wor-
den , en tot uitlegginge een Gedichtje , hier op uit-
komende :

*Een dankbaar menſch vergeet nooit 't hem gedaante
goed ,*

*Hoe klein de weldaad zij , zij blijft in 't hart ge-
ſchreeven ;*

*Maar die ondankbaar is , al krijgt hij over-
vloed ,*

*Verkleint de weldaad , hulp , of 't geen hem is ge-
geven.*

*Gestreed ſlaat hij weêrom , en bijt naar die hem
kuſt ,*

*Of houdt zig op zijn beſt , als waar' hij 't onbe-
wift.*

Gelijk dan KETEL vindingrijk en van een vruchtbaren Geest schijnt gedreven te worden, zo zijn in hem verscheidene voorneemens en lusten opgereezen in of benevens onze Kunst, welken hij ook heeft willen boeten en zijne zinlijkheid (zonder icmands nadeel) daarin volgen. Dus bekroop hem in 1595 de lust om te bootzéren en in leem te werken, makende uit eenen klomp eene groep Beelden van 4 naakte mannetjens, waarvan de drie den vierden aan handen en voeten gebonden hielden, even als of daar mede wierde gemeend de geen, die zonder bruilofts-kleed gekomen, daarom in de uiterste duisternisse geworpen werd; want het schijnt, of zij hem van zich af willen werpen: de *aktiën* deezer Beelden zijn zeer aartig uit den anderen gewerkt, en op zijn' winkel te zien; 't is een Stukje daar alle Kunstenaars, ook de vermaardste Beeldsnijders, over verwonderd staan moeten. Zederd heeft hij ook gebruik gemaakt in zijn schilderen en teekenen van het bootzeeren in wasch, 't welk de *Italianen* ook doen en niet zonder nuttigheid.

Het volgende jaar begon hij heel nette *portretten* te maaken, 't welk hem ook wonder wel gelukt is, gelijk uit de boven aangehaalden blijkt en noch gezien kan worden.

In 't jaar 1599 viel hij op een' lust, om met de bloote hand of vinger zonder penseel te schilderen, 't welk bij veelen voor een belachelijken en vreemden lust wordt gehouden, gelijk zulke aan zwangere Vrouwen eigen is, die tot vreemde, raauwe of ongekookte spijzen trek krijgen; doch om hier gematigder van te spreken, is het zeer te verwonderen, dat het hem zo wel gelukt is, en datter geen wanschapen vruchten van gekomen zijn. Het eerste, dat hij dus deede, was zijn eigen *Portret*, welk hij

hij op verſcheidene manieren maakte , gelijkende echter zo wel of beter , dan of een ander het met noodig gereedschap gedaan had , en ſtond zelfs fraai uit de hand. Op deeze proef voer hij voort , en maakte voor den Kunſtminnaar , *Sr. Hendrik van Oſte Amsterdam* , een' *Demokriet* en *Herakliet* , het eerſte naar zijne eigen tronië op de begeerte van deezen *Van Oſ* , ſtaande zeer wel en gloeiende uit de hand. Wanneer hij dus onder anderen eens bezig was met het *Portret* van den Heer *Moroſini* , naar het eerſte nette , met de vingeren te ſchilderen , kwam 'er juist de Penſeel-maker op den aangang , en wenschte hem aan elken vinger een exter-oog ; want niemand dan hij had bij dat kunſtje te lijden. Een man van *Moskow* liet zich dus ook *portretteeren* , om dat den Groot-vorſt te vertoonen , met welken hij gemeenzaam omging. Noch portretteerde hij dus den Admiraal der *Molukſche* Scheepvaart *Sr. Wolfaart Hermans* en 't geleck zeer wel , gelijk de uitneemende Beeld-snijder *de Keijſer* voorheen van hem met de penſeel was geſchilderd in 't ſtuk der *Apoſtelen* [boven gemeld]. Met duim en vingeren volvoerde hij ook drie troniën , eene *Maria* en *St. Jan* met eenen *Salvator* , hebbende eene doornen Kroon op 't hoofd , wonderbaar net en zuiver , bezonder het bloed en boven al de vloeiënde tranen uit de oogen , zo dat het onmogelijk voorkomt , dat zulks zonder gereedschap gedaan is. Iet dat noch vreemder is : in 1600 viel hem in , te ſchilderen zonder handen met zijne voeten , en de proef te neemen , of hij 'er iet goeds mede konde uitvoeren. 'T is om niet , dat veelen hieröm noch meer gelachen en den ſpot gedreeven hebben , dan om 't voorige , vermids de voeten daar toe noch onbekwaamer zijn , en tot zulken arbeid altoos niet verördend ; maar wie

heeft hier bij te lijden? niemand dan de penfeelmaker (gelijk verhaald is). Valt dan iemands zinnelijkheid op dusdanige zaak, hoe past het een' andren kwalijk te neemen of te duiden, dat men dingen, die ondoenlijk schijnen, met de daad, toont doenlijk te wezen? immers zoude een kunstverstaande Schilder, die zijne handen kwijt was, zich aldus kunnen behelpen. Anderen om hunne behendigheit te toonen, onderneemen ook wel dergelijke ongewoone dingen; eenige schieten met het vuur-roer tegen den rugge of verkeerd en weten dus hun wit te treffen. Om niet te spreken van die lieden, die op koorden loopen en danssen, waartoe echter de vlakke aarde bekwaamer is.

Eindelijk verantwoorden en ontschuldigen die zeldzaame Werken op deeze wijze uitgevoerd, zelfs hunnen maker, zijnde zo fraai, dat menze uit de hand ziende, meenen zoude, datze door cene hand, met het nodige gereedschap voorzien, gedaan waren. De eerste proef was de God der Stilzwijgenheit, *Harpokrates*, welke hem wel gelukte, trefsende zeer kunstig de trekken van een' Zwijger; van gelijken den Lachenden en Schreienden Filosoof. Op deeze wijs schilderende, is hij altijd zeer zorgvuldig geweest, om eenig ander lid of gereedschap te gebruiken, dan alleen het geene hij zich voorgenomen had, gelijk van veelen kan getuigd worden. Verscheiden Heeren vonden hun behagen ook daar in. De Hertog van *Nemeurs* kocht den Schreienden Filosoof om de zeldzaamheid, also hij zelve somtijds ook wat in de Kunst deede. Een Poosch Edelman *Andreas Lescinski* Graaf van *Leshno* geheeten, heeft van hem ook eenige troniën met den voet gedaan. 'T lust mij ook hier te melden, hoe hij op verscheidene wijzen zijn huis heeft beschilderd. Aan de
rech-

rechter-zijde van den gevel stelde hij *Demokriet en Herakliet* met eene Wereld tusschen beiden, met den rechter-voet: op de linker-zijde *Momus* en *Zoïlus*, met den linker-voet: in 't midden recht boven den ingang den snel-vliegende Tijd bekranst met roozen, hebbende in de eene hand eene Zeis of Sikkkel, in de andere een' Zandlooper, vergezeld van twee vliegende Kinderen, verbeeldende *Geestigheid* en *Verstand*, om dat, door deezen met den Tijd, alle kunsten in de Wereld komen: dit is zonder penseel gedaan met de linker-hand. Deeze Stukken zijn levens-grootte en gekleurd: Tusschen in staan twee beeldenissen koper-kleurig, aan de rechter-zijde van den Tijd *Pictura*, schilderende met de handen en met den voet, aan de linker-zijde *Geduld* met een lachend wezen, zittende op een aanbeeld, besprongen door *Valschheid*, die met drie pijlen, *Afgunst*, *Achterklap* en *Laster*, tevens schiet; terwijl *Nijdigheid* haar bij de haarvlechten schriklijk achteröver zoekt te trekken, en vinnige *Haat* op haar een' raazenden hond afhitst, om heur te verflinden: noch is hier bij verbeeld *Doodelijk Geweld* met een doods-hoofd, en met oogen, waar uit vuurvlammen schieten, betekende de groote sterfte binnen *Amsterdam* in 't jaar 1602, den tijd van dit schilderwerk. Deeze gruwelijke gedrochten willen (als 't ware) *Geduld* vernielen, 't welk deeze met een Lammetje in den arm, een Kruisje in de hand en een lachend wezen verdraagt, 't gezicht hemelwaard als tot haaren Schepper geflagen houdende.

Eer ik eindige, wil ik noch eenigen zijner Zinnebeelden hier aanhaalen. 'T gebeurde eens, dat een Edelman, de *Heer van Wulp*, hem verzocht, om iet in zijn Stam- of Vrienden-boek door hem getee-

kend te hebben ; hij weetende de geëartheid van deezen Edelman , teekende een' Edelman op een moedig paard gezeten , met een' Valk op de hand en achter zich eene Jongvrouw , terwijl een Windhond voor hem heen loopt ; in 't verschiet een' Boer met zijn' bouw en koeiën , en een toepasselijk versje daar bij [op deezen zin :]

Een jongvrouw schoon van leeft , wier oogen mannen jagen ,

Is 't kittelend vermaak , 't geen ook de wereld geeft :

Een moedig dravend ros kan om zijn' dienst behagen :

Men mint een' jagthond , om dat hij door velden zweeft ,

Gelijk een schaduw , om het vluchtend wild te vangen ,

En om zijn' trouwen aart : Een Landman vindt geneugt'

In veld en bouw , in vee en malsche klavergangen ;

Is 't dan wel wonder , dat een Jonker in zijn jeugd

Blijft aan de schoonheid van een jonge Juffer hangen ,

En dat een wakkre hond en paard hem strekt tot vreugd' ?

Hier bij voegde KETEL noch eenige Zinnebeeldjens , om zijne meeninge in 't voorgaande nader te verklaaren , dus verbeeld : Een jong naakt vrouwtje met eene zotskap op 't hoofd , verloste van een kindje op den schoot van een' jongeling , schoon van voorhoofd of aangezicht , doch hebbende het achter-

terhoofd als een' doods-kop , en naar beneden een fchorpiöen-ftaart , waarmede hij 't hem omhelzende Vrouwtje in haare zijde ftak ; want zijn naam was *Doodelijk gevaar* , de naam van 't Vrouw-mensch *Zotte jeugd* ; 't Vroed-wijf , 't geen dit kind *Wulpsheid* in de geboorte ontvong , hiette *Iet fchijnende ijdelheid*. Wat verder op , daar *Zotte jeugd* met haar wigje op den arm fcheen te gaan speelën , kwam *Tijds ervarenheid* en nam haar 't kind af ; noch verder lag een *doublet*- of dubbele fchelp als eene open moffel , waar naast *Manlijk verftand* zat in de gedaante van een' Filofoof met een rijsken in de hand , waarmede hij 't kind weder joeg in den fchelp , met een Versje tot nader verklaringe daar bij , [omtrend , als volgt].

*De Zotte jeugd toont hier , datze enkel Wulpsheid
baart ,*

Omhelzend Doods-gevaar , door onkunde onvervaard :

Iet fchijnende ijdelheid is wakker haar te hulp ,

*Tot Tijds ervarenheid verdrijft de wulpsche vruch-
ten ,*

*Die Mannelijk Verftand doet in een' fluit-fchelp vluch-
ten ;*

*Wie zich zo manlijk draagt is waarlijk Heer van
Wulp.*

[NB. Dit Versje is zo ingericht , dat het steke-
lige voor den Heere Van der Wulp , daarmede
vrij wat verzacht wordt].

Hieröm werd in 's Hage van veelen met groot be-
hagen gelachen , en het Stuk ftraks alöm bekend ,
zelfs bij den Prins van Oranje. Een fchoon groot
Stuk van 7 voeten heeft KETEL ook gemaakt voor
den

den Burgemeester *Kornelis Florissen van Teijlingen*, waarvan 't Zinnebeeldige al van ouds tot zodanig verstrekt heeft; *de Tijd* naamelijk wordt 'er in verbeeld *de Waarheid aan den dag* te brengen.

Ter liefde van den Kunst-minnaar, *Jaques Razet* te *Amsterdam*, schilderde hij ook een zedelijk Zinnebeeld op deszelfs *devies*: *Na dit een beter*, met een Gedicht daar bij, [dus ingericht:]

Offchoon de dolle Zee der Wereld ijslijk razet,
En Lijdzaamheid gepijnd door langen duur verba-
zet,

Hart-wekkend Heil-geloof geeft midden in den
nood

Weer nieuwen moed en kracht: laat vrij de bleeke
dood

Haar wakkerheid met storm op storm van nieuws aan-
randen,

Zij acht dit baldren niet van heure dood-vijanden.

De Hoop, die also min dier woede zich be-
kreunt,

Maakt datze op Gods belofte, als op een anker
leunt;

Hoe 't loeit of stormt, zij weet, dat God is geen ver-
geeter

Der zijnen, en verwacht met grond na dit een be-
ter.

Noch heeft *KETEL* twee kleine Stukjens voor deezen *Razet* gemaakt. Het een is een *Maria*-beeldje met een kindje, dat de borst weigert, en naar 't kruis, hem van een' Engel voorgelouden, toevalt. Het ander verbeeldt *Christus*, zittende op een' steen met twee weenende Engeltjens bezijden hem, welk door

Razet aan eenen de *Jode* (*) verhandeld en thands te *Antwerpen* is. Eindelijk heeft KETEL onlangs zonder eenig hand-gereedschap geschilderd een groot Stuk na-genoeg levens-grootte, vertonende een naakt Beeld met eene Ossen-huid om 't lijf en een' hamer in de hand, beduidende den *Geduurigen Arbeid*, over zijn hoofd vliegen twee kinderen, *Geest* en *Lust*; *Geest* blaast de vinding, van zonder pen-seelen met handen en voeten te schilderen, aan *Verstand* in, *Lust* uit de gedachten voortkomende prikkelt met een penneken in de hersenen, te gelijk op een' spiegel wijzende, om te kennen te geven dat zulk voornemen door *Verstand* en *Gezicht* moest uitgevoerd worden; ook komt 'er *Liefde* in voor, hebbende in de rechter-hand eene vlamme vuurs, 't werk als aandrijvende; en met de linker-hand het hart met een gouden pijl van *Ver* aannopende. *Verstand* bestuurt den voet in het schilderen, met hulp van *Gezicht* door den spiegel aangeduid; vermids 't verstand tot zulks niet zonder gezicht, noch 't gezicht zonder 't verstand iet zoude vermogen; *Schilder-kunst* houdende 't pannel op den schoot en met de linker-hand 't *pallet* met verwen, gedooft, dat *Nijdigheid* met den voet geschilderd wordt: deeze knaagt haar eigen hart van spijt: naast *Schilder-kunst* bevinden zich *Neerftigheid* en *Lijdzzaamheid* om te verbeelden, datze in geduurigen arbeid veel kunnen uitvoeren, met behulp van den *Tijd*, die ook in 't zelfde stuk gevonden wordt, als vliegende met een uurglas in de eene, en eene
sik-

(*) Van de Broeders GERARD en PIETER DE JODE zie onder in HENDRIK GOLTZIUS en boven in HANS FREDEMAN DE VRIES II. D. bl. 7.

fikkel in de andere hand: al mede dient daar toe een versje door hem gemaakt:

*Waar Geeft en Lust de hersnen nopen ,
 Waar Liefd met pijl en vlamme port ,
 Daar mag men op iet wonders hopen ,
 Het schijn-onmooglijk mooglijk wordt:
 Geduld en Vlijt staag aan het werken
 Een Kunst-stuk leevren door Verstand
 Met hulp van 't Oog; (wie zou het merken?)
 'T penseel is hier de voet of hand:
 Der schilder kunst' kan 't hier behagen ,
 Dat met den voet de magre Nijd
 Geschilderd word', zelfs onder 't knagen
 Van hart en ingewand uit spijt.*

B E S L U I T.

*De Vlieger met zijn fikkel dreigt
 Op 't onvoorziensf elk af te maejen;
 Dus, wie tot winst hier is geneigd ,
 Neem waar den tijd bekwaam tot zaajen.*

Dit Stuk is, onder die geenen, die van hem zonder hand-gereedschap gedaan zijn, uitstekende in fraaiheid: *Nijdigheid* is 'er alleen in met den voet, al 't ander met duim en vingeren gedaan. Men moet zich in 't bijzonder verwonderen over de groote netheid der vliegende kinderen, daar men hunne naakte gedaante als bij weërkaatzing geschilderd ziet in den spiegel van den Tijd. Kortöm, 't gansche Stuk is zeer uitneemende en wonderbaar fraai, zijnde vervaardigd voor den Kunst-liever, den Heere *Willem Jacobszen te Amsteldam*. In de *frieze* van 't groo-

't groote Stuk zonder penseelen geschilderd , staat een rijmtje als door de schilderije gezegd , op deezzen trant :

*Wie heeft dit ooit ontmoet ?
De vingers duim en voet
Mij schilderden geheel ;
Toen KETEL 's luim mij maakte ,
In geener wijs genaakte
Mij borstel of penseel.*

KETEL heeft ook onlangs eene *Judith* , meer dan ten halven lijve en levens-grootte , doch met gereedschap zeer wel gekleurd en sierlijk gedaan voor den kunst-minnenden Heer *Christ. Dirkszen Pruijs* te *Amsterdam*. Een zijner treffelijkste Werken is te *Dantzic* , zijnde eene *Danaë* met den gulden regen , een groot Stuk met Beelden van levens-grootte ; zo ik 't wel hebbe , is dezelfde *ordinantië* ten zijnen huize noch te zien in het voorhuis hangende : waar omtrend eene klucht verhaald wordt van een' boer , die dit Stuk in 't voorbij-gaan zag en van de huisvrouw van KETEL verlof verzocht , om de schilderij te mogen bekijken ; want hij zich verbeeldde , 'er verstand van te hebben , en 'er grooten zin in had , zeggende verder : *Vroutje , kunt gij dit aldus maken ? gij zult dan wel aan den kost komen , en (terwijl hij al nauw bleef toekijken ,) Ik wedde , ik rade , wat deze schilderatie beduidt , 't is de Engelsche groet , daar den heiligen Engel ons lieve Vrouw de boodschap brengt.* roemende voort op zijn goed oordeel en verstand : de vliegende *Kupido* werd door hem voor den Engel aangezien , en de *Danaë* , die op een schoone en sierlijke bedstede ligt , voor *Marijn*. Men liet hem ook even wijs heenen gaan.

Hier-

Hiermede eindigen wij 't Leven van KETEL en laten hem der genade van den Almagtigen, en zijne Werken, welker Kunst wel gemakkelijk te verachten valt, maar die in waarheid niet licht te berispen of te verbeteren zijn, aan 't oordeel en den loffelijken roem van Kunst-kenners aanbevelen; want hij is een goed Meester, wel bedreeven in alle deelen der Kunste, ook in de Bouw- en Landmeet-kunde, zich wel verstaande op de kennis der Evenredighcid en 't *Perspectief* en zelfs een geestig Dichter (*).

Onder anderen zijner goede Leerlingen was eene *Isaak Oserijn*, geboren te *Koppenhage*: deeze had eerst te huis zonder Meester op zich zelve iet geschilderd, zijn Bestevader of dergelijk; maar was op het teekenen niet afgerecht. Bij KETEL komende, liet die hem op zijn eigen aanstaan, eene prent nateekenen uit de *forcen* of groote Werken van *Hercules*, die *Kort. na Floris* had gesneden; welk gedaan zijnde, liet hij hem dat zelfde noch eens doen met zijne onderrechting; en liet hem zijn afgeperkte stelsel verder doortrekken; doe was 't verschil met het voorgaande tot verwondering zeer groot, en waren de prenten elkanderen zeer gelijkende, zo dat hij straks aan 't schilderen werd gezet. Drie jaaren daar geweest zijnde, vertrok hij naar *Venetie*, en onthield zich in deeze Stad, en naderhand ook te *Rome* een jaar. Bij zijne terugkomst was hij zo gevorderd, dat men van hem metter tijd de grootste bekwaamheid in onze Kunst konde verwachten.

Dan,

(*) KORNELIS KETEL was een bijzonder gemeenzaam Vriend van onzen *K. van Mander*, hebbende deeze ook zijn Werkje over de *Uitbeeldingen der Figuren*, opgedragen aan den *Kunst-rijken*; kloekzinnigen MR. KORNELIS KETEL *Schilder en Dichter.*

Dan, hij te huis gekomen zijnde, is kort daar aán noch jong gestorven aan eene heete koorts, bezlg zijnde aan 't afbeeldsel van den Koning van *Denmarken* ten voeten uit, levens-grootte, welk hij maar gedoodverwd had. Bij zijn' Meeſter *KETEL* zijn noch van hem eenige dingen voor handen, die zeer aartig zijn (*). [Het afbeeldsel van *KORNELIS KETEL* is te zien in de *Plaat GG. n. 2.*] (†).

(*) Onder de voornaame Leerlingen van *KORNELIS KETEL* moet men niet vergeeten te gedenken aan *WOUTER CRABETH*; Klein-zoon van den beruchten *Wouter Pieterszoon Crabeth*: hij bragt 13 jaaren door met eene reis door *Vrankrijk* en *Italië*, en is een tijdgendot geweest van *Hubrecht Jacobsz Grimani*, van wien bij beneden onder *Pieter Kornelisz. van Rijk* iet zullen zeggen. Zie verder *HOUBR. Schoub.* I. D. bl. 178.

(†) Onder zijne afbeelding in den voorigen druk vindt men:

*Primus hic a Luca Leidano Pictor habetur
Goudanus, Batavi gloria uterque soli,
Quam bene convenient, docuit, Pictura, Poesis:
Quæ pinxit, prius hic finxerat ingenio.*

Dat is:

De *Goudſche* Meeſter, door wien *Holland* werd ver-
maard,

Sint men naar 't duifter graf zag *Luik van Leiden* daalen,
Toont elk, hoe Schilder-kunſt met Dicht-kunſt gaat ge-
paard:

'T geen hij als Dichter vond, kon hij als Schilder maalen;

GUALDROP GORTZIUS
anders GELDROP.

Gelijk ik denkelyk wel meer zal hebben verhaald, dat het Portret-schilderen wel het grootfte werk is, 't geen den jongen Schilders of anderen in deeze Landen voorkomt, en dit, benevens den goeden winst, die daar uit te haalen is, voor de oorzaak opgegeeven, waaröm veelen zich daar wel 't meest, of geheel en al, mede bezig houden, even zo is 't den wel-schilderenden GUALDROP GORTZIUS, in 't gemeen GELDROP genoemd, gegaan. Hij was geboren binnen de Stad *Leuven* in *Braband*, in den jaare 1553, en tot zijn 17 of 18de jaar gekomen zijnde, is hij naar *Antwerpen*, toenmaals door braave Schilders vermaard, vertrokken, om aldaar een' aanvang met het leeren der Kunst te maaken, bij eenen *Frans Vrancks* van *Herenthals*; van daar door 't overlijden van deezen Meester, of om een andere reden, bij den vermaarden *Franciscus Pourbus*, bij wien hij, onder andere uitneemende deelen der Kunst, een allervoortreffelykste gelegenheid aantrof om zich te oefenen in het Portret-schilderen, waar door hij (GORTZIUS) door vlijt, en geholpen door zijne natuurlijke geestigheid, zo verre in de Kunst is gevorderd, dat hij daar eindelijk Schilder werd van den Hertog van *Terra Nova*, met wien hij op den Vrede-handel te *Keulen* gekomen, van dien tijd af daar is blijven wonen.

Hij is een der uitneemendste Portret-schilderen, die bekend zijn; niet dat hij eigenlyk dit deel der Kunst tot zijn eenig doelwit stelt, want hij is mede een uitmuntend Kunstenaar in 't schilderen van

ordinantiën en Beelden, gelijk verſcheidene Stukken van hem bij de liefhebbers in verſcheidene plaatſen te zien zijn. Tot Keulen is bij *Johan Meerman* een welgeſchilderde *Diana* van hem te zien, en bij *Everhard Jabach* een ſchoone zeer levende *Sufanna*; noch zijn van hem te Keulen twee ſchoone troniën van *Chriſtus* en *Maria* in de Kunst-kamer van een geestelijk Heer en goed Kunst-minnaar. Deeze twee uitneemend wel voldoende zijn in 2 plaatſen geſneeden door *Kriſpian van de Paſſe*, en komen in druk uit. Noch is van GUALDROP een *Evangelist*, zeer wel en treffelijk geſchilderd, ten huize van den kunst-genegen' *Joris Haeck*, en noch ſommige uitneemende Stukken ten huize van *Frans Francken* en *Jaques Mollijn*, alle binnen Keulen. Verder is van zijne hand de kunstig uitgevoerde Hiſtórië van *Hester* en *Aſſuerus*, tot *Hamburg* bij den Kunst-liever *Gortſen*. Zijne Werken, in 't bijzonder eene meenigte zijner *portretten* en heerlijke troniën, zijn alom te vinden. Thands in 't jaar 1604 is hij noch niet ledig met zijn' vernuftigen geest, en ruſt zijne kunstige hand noch vooräl niet. Kortöm hij heeft met zijne ſchoon-vloeiënde manier van werken aan veele andere dagelijksche of redelijk-goede *Portretſchilders*, de oogen geöpend, en hen verder doen zien, dan voorheen.

M I C H I E L J A N S Z E N
M I E R E V E L D T.

Aan hem , die in eenig deel onzer Kunste uitmunt en anderen te boven streeft , is 't billijk , dat met lof gedacht , en dat zulk een buiten alle laage gedachten en minachtinge gesteld worde : Waarom ik niet kan nalaaten gewag te maaken van MICHIEL JANSZEN MIEREVELDT van *Delft* ; want deeze onder andere gaven , waarmede hij door de milde Natuur verfierd was , het schilderen van portretten verkoren hebbende , daarin zo goeden Meester geworden is , dat zijne Werken hem het getuigenis geeven , dat zijns gelijk , immers zijn Meester , niet te vinden is. Hij was geboren te *Delft* (*) in 't jaar

(*) In 't aanhangsel van *Van Mander*'s Schilder-boek vindt men de volgende verbetering en vermeerdering op 't leven van M. J. MIEREVELDT : Dat hij nam. geboren was aan 't Marktveld binnen *Delft*, in 't jaar 1567 , den eersten van bloei-maand , en dat de Vader zijner Moeder geweest is een Glas-schilder te *Delft*. Hij heeft ook bij *Jeroon Wierinx* (vervolgt hij) niet geleerd , dit was mij kwalijk bericht : zijn eerste Meester wordt *Willem Willemsz* genoemd ; van deezē kwam hij bij een' *discipel* [of kweekeling] van *Bloklandt* , die *Augustyn* heette , een man van een vluggen geest en levendig van uitvindingen : Hier leerde MIEREVELD zijn eerste schilderen en was bij hem omtrend tien weken , want de Man stierf hem vroeg af. Van daar trok hij , 14 jaaren oud zijnde , naar *Utrecht* bij *Blockland* en was 'er 2 jaaren en 3 maanden. Deeze ook gestorven zijnde , kwam MIEREVELD te huis. En hoewel zijn Vaders voornemen was hem aan 't schilderen van *Inventiën* te houden , zo maakte hij echter de laatste 9 of 10 jaaren herwaard niet veel anders , dan portret-stukken. Onder anderen zijn 'er van zijne hand verscheiden' te *Delft* bij den Heer Burgemeester , *Pauwels*
van

jaar onzes Heeren 1568, wezende zijn Vader een kunstig Zilverfmit (*). MICHIEL, (zo veel ik heb kunnen verneemen) is van jongs af van een stillen en goeden aart geweest, en vernuftig van geest. Zeer jong ter schoole besteld zijnde, was hij opmerkende en vlijtig in 't leeren, ja zo, dat hij den ouderdom van maar 8 jaaren bereikt hebbende, in de Schrijf-kunst dus verre gevorderd was, dat hij beter schreef dan eenig Schoolmeester binnen de Stad *Delft*. Zijn Vader nam en bestelde hem daarop (zoo ik meen) bij *Feroon Wierinx* om 't Portret-schilderen te leeren, waar in hij zonderling toenam, ja op zijn elfde en twaalfde jaar reeds ondernam met een graveer-ijzer van zijne eigene uitvinding te snijden, onder anderen eene [*Samaritaansche*] Vrouw bij den Put, een stuk met de grootste nauwkeurigheid gedaan; de *Christus* ter zijde zittende met een treffelijke ernsthaftigheid schijnt, uit de houding en levende aktie van aangezicht en handen, de Vrouw te onderwijzen; de Vrouw zelve staat als opgetogen van verwondering; de Stad *Sichar* wordt door hem op een' berg liggende vertoond, waar achter men mede een gezicht van bergen heeft, komende de put in de laagte, werwaard de burgers schijnen te moeten gaan, om water te haalen: In 't verschiet naderen de Apostelen met spi,

van Beerensteijn: van hem is ook 't portret van den Heer Burgemeester *Schilpervoort*, welke allen bij uitstek kunstig zijn.

(*) Deze, *Jan Michielszen van Microveld* geheeten, was ook een Plaatsnijder, zijnde van hem onder sommige Liefhebbers noch prentjens voor handen. Hij was mede te *Delft* geboren, op den 2. van Sprokkelmaand 1528, en al daar overleeden op den 8. van Slagtnaand 1592.

spijs: alles is zeer scherp gesneden. Ik heb ook van hem gezien eene *Judith*, omtrend in de manier van *Blokland*, bijzonder het hoofd van *Holofernes*, 't welk uitneemend met het graaf-ijzer uitgewerkt is. 'T gansche Stuk is wat grooter dan 't voorgaande.

Ten laastten is hij omtrend zijn twaalfde jaar gekomen bij *Bloklandt*, daar hij de handeling met de verwen begon, en het schilderen met veel geluk, gelijk men in 't kort, uit zijne vordering daarin, wel zien konde. Hij volgde in de Uitvindingen, Beelden als anderzins heel geestig de manier en behandeling zijns Meesters, zo als ik vernomen heb uit verscheidene dingen, die hij in zijne jongheid uitgevonden en geschilderd had, toen hij voor eigene reekening werkte, en die mij zeer wel aansonden: zo dat ik mij verbeelde, uitneemende dingen van hem te moeten verwachten, indien hij zich alleen op de *Ordinantië* en 't schilderen van *Historiën* toegelegd, of daar zijn voornaam werk van gemaakt hadde, ja zelfs indien hij het nu noch deede. Dan, dit is het gebrek of ongeluk in onze Nederlanden, bijzonder in deezen tegenwoordigen tijd, dat 'er weinig werk valt, van *ordinantiën*, om der Jeugd of den Schilderen dus aanleiding te geven, om door zulke oefeningen in *Historiën*, Beelden en Naakten uitmuntend te worden; want het zijn meest Portretten, die hun voorkomen: hier door gebeurt het, dat de Meesters door de zoetheid der winste verlokt (*), of door behoefte gedron-

(*) Hierom zeide *Godfried Kneller*, vermaard Schilder, niet onäartig: *De Schilders van Historiën maaken de dooden levendig, doch deezen kunnen hun geene dankbaarheid betuigen*.

drongen, deezen Zijd-weg der Kunſten (te weeten het *Portret*-ſchilderen) doorgaands inſlaan en heenen reizen, zonder luſt of tijd te hebben, den Hiſtorië- en Beelden-weg, die tot de hoogſte volkomenheid leidt, te zoeken en na te ſpooren; hier door wordt meenig fraaie en edele Geest uitgebluſcht en moet [helaas] tot jammer der Kunſte onvruchtbaar blijven. Dit woord *Zijd- of Bijweg* zal mij mogelijk kwalijk afgenomen worden, en ſommigen te hard voorkomen; 't is des noodig, dat deeze hardheid zachter worde gemaakt [als 't ware] met een [zogenaamd] viſch-penſeel of veder, dat is met te zeggen, dat een *Portret* ook wel zo kan gemaakt worden, dat het een Kunſt-ſtuk zij; want eene tronie, als 't heerlijkſte deel des menſchelijken lighaams, heeft al vrij wat in, en men kan daar mede klaar toonen, wat de Kunſt vermoge. Veelen der voorbeſchreevene Meesters hebben ook dus gedaan, en zo doet ook noch onze **MIEREVELD** of **MICHIEL JANSZEN**, dien wij thands onder handen hebben, en die voor geen' Nederlander hier in behoeft te wijken.

Men vindt van hem overheerlijke *Portretten* te *Delft* en veelal elders, zulks dezelve aan anderen wonderlijk de loef afſteken. Onder veelen mun-

ten

gen; maar ik, die de levenden uitschilder, ontfang door deezer gunſt en belooning een nieuw leven. Want deeze *Kneller*, dien 't Luk, toen hij Hiſtorië-ſchilder was, zeer ongunſtig was, werd door zijn *portretteeren* vermaard, en geraakte tot den top van gunſt en eere bij Koningen en Vorſten. Zie zijn leven beſchreeven door **A. HOUBRAKEN**, III. *Deel* van den *Schouwv. der Schild.* bl. 233 enz. **Mr. J. B. DESCAMPS** *Vies de Peintres Flam. &c.* Art. *G. Kneller* dans le tome 3. a *Paris*.

ten uit de volgenden , waaröp groote vlijt is be-
steed , als : een Oud man met een grooten baard ,
een zonderling schoon werk , tot *Delft* in de *Kat*
te zien ; te *Leiden* 't *Portret* van den Zoon van
Hendrik Egbertszoon benevens dat van zijne huis-
vrouw ; noch te *Delft* de Burgemeester *Gerrit Fansz.*
van der *Eijk* met zijne huisvrouw en kinderen. Hij
heeft noch onder handen en schier afgedaan een
fraaie tronië van eenen *Rutger Fansz.* van *Amster-*
dam , een minnaar der Kunste en van al wat fraai
is ; noch eenen *Jan Govertsz.* ook een *Amsterdam-*
mer en ontelbaare anderen : gelijk ook de *Prinsesse*
van *Oranje* bij hem onder handen is met anderen
van den Adel en hunne kinderen ; ook veele *Brou-*
wers van *Delft*. Binnen korten is tot *Amsteldam* ge-
komen zijn *Portret* van den Kunst-lievenden *Jaques*
Razet , zo volkomen gelijkende , vleeschächtig ,
levendig en geestig gedaan , dat een kwaade tong die
belasteren , maar geene hand ligt verbeteren zoude.
Kortöm , hij is een zo goed en vermaard Meester
in 't portretteeren , dat hij dikwerf is en noch ver-
zocht wordt te komen bij den Hertog *Albertus* , op
voorwaarde van vrijheid in 't stuk van *Godsdienst* (*)
en heerlijke beloften.

Hij is bij uitstek mede een goed Meester in 't schil-
deren van Keukens met derzelve gereedschap naar
't Leven , gelijk men onder anderen zien kan te *Lei-*
den aan eene Keuken voormaals van hem gedaan ,
ten huize van Sr. *Bartholomeus Ferreris*. Doch
hij heeft weinig tijds over tot iet anders , dan por-
tretteeren , waarin hij veel te doen heeft ; hoewel
zijne genegenheid tot *Ordinantiën* en *Beelden* zeer
groot

(*) Hij was de gevoelens der *Menonteten* toegedaan.

groot is (*). [Zijne afbeelding is te vinden in de Plaat II. n. 1.] (†).

Pauwels Moreelsz. tot *Utrecht* woonende, een uitneemend Portret-schilder, heeft bij *MICHEL MIERVELD* geleerd; ook eene *Pieter Gerritsz. Montfoort* van *Delft* geboortig, oud omtrent 25 jaaren, die bij *Micbiel* op zijn 17de jaar kwam, en maar een half jaar leerde; deeze bezit een' geest, die tot ver-

(*) Uit *medegedeeld bericht* heb ik, dat hij overleeden is op den 27. van Hooimaand 1641, en dus 74 jaaren oud is geworden. Meer van hem kan men leezèn bij *HOER. Schoub.* I. D. bl. 46 enz. werwaard wij den Leezer wijzen. Hij heeft twee Zoons ook Schilders en 's vaders Leerlingen nagelaaten, namelijk *PIETER MICHEL SZ MIERVELD*, te *Delft* geboren op den 5 van Wijnmaand 1595 of 1596; doch is maar 27 of 28 jaaren oud geworden, want hij deezer aarde vaarwel zeide op den 11 van Lou-maand 1623. Op de Ontleed-kamer te *Delft* is van hem een fraai Stuk, verbeeldende het ontleden van een dood lichaam: de Schilder heeft 'er zich zelf in verbeeld; de tronië is in *Profil* en kijkt over de schouder op een' ander. Zijn broeder *JAN MICHEL SZ. MIERVELD* is ook een braaf Portret-schilder geweest, doch is in noch jonger jaaren overleden. *Medeged. bericht.*

(†) Onder zijn Portret in den voorigen druk heeft men dit Vers:

Pingendo ad vivum, quo non præstantior alter;
Delphicus hinc ZEUXIS dicitur esse novus.
Principibus magnis fuit invitatus: at ipsum
Ante alias urbes Patria culta tenet.

Of

De *Delftſche ZEUXIS*, die zo wel naar 't leven maakt,
 Dat nauw een ander hem in kunst kan evenaaren,
 Door Vorsten aangezocht, maar nimmer overhaald,
 Zijn Vaderland om eer of winst te laten vaaren.

verwondering strekt, zijnde ook zeer naauwlettend in de Kunst en uitnemend wel schilderende, schoon hij die enkel uit liefhebberij en niet om gewin oefent. Noch is zijn leerling geweest PIETER DIRKZEN KLUYT, mede een *Delvenaar*, oud omtrend 23 jaaren, grooten lust toonende tot uitvindingen en voor een begin een goede hand van schilderen hebbende. Eindelijk eene KLAAS KORNELISZ, mede van *Delft* (*), die ook een goed begin maakt, en een Neef van deezen zijnen Meester is.

H E N R I K G O L T Z I U S .

Wanneer de veelvermogende en werkzaame Natuur jonge lieden tot de Schilder-kunst [om zo te spreken] voorgeschikt en afgezonderd heeft, blijft zij met haaren invloed niet achter, noch laat het zaad, 't geen zij in den boezem van de zulken [als in een goeden grond] gestort heeft, daar in niet verborgen blijven, maar doet het heel vroeg te voorschijn komen, mildelijk opwassen en deszelfs aanhoudende vruchtbaarheid voor 't oog der Wereld aan den dag leggen. Hoe waarachtig dit zij, zal met dit Leven van HENRIK GOLTZIUS beweezen worden. Deeze was afkomstig van eerlijke en trefelijke Ouders en tot *Mulbracht* geboren, zijnde een Dorp in 't Land van *Gulik* niet verre van *Venlo*,

(*) Bij anderen KLAUDIUS KORNELISZEN genaamd. Hij kwam ter wereld in 't jaar 1571, en was in zijn' tijd een kunstig Glas-schilder; men ziet op sommige plaatsen in Kerken en bijzondere Gebouwen van zijn schilder-werk. Hij was een Zoon van *Kornelis Jacobsz. Delft*, van wien wij onder KORNELIS KORNELISZEN VAN HAARLEM iet zullen melden.

lo, in 't jaar onzes Heeren 1558 in Sprokkelmaand, eenige dagen voor dien van *Paulus bekeeringe*. Hooger op is zijne herkomst uit een ander Dorp, genaamd *Heinsbeek*, daar zijn Bet-over-grootvader den naam van *Goltz*, van oude tijden den stam eigen, reeds gevoerd had. De grootvader van onzen HENDRIK GOLTZIUS woonde te *Venlo* en was een kunstig Schilder, *Hubrecht Goltz* geheeten, hebbende ook een' broeder *Sijbrecht Goltz* een fraai Beeldsnijder. *Hubrecht* nu had één' Zoon en twee Dochters, beiden aan Schilders gehuwd; eene van deezen was de Moeder van eenen, ook HUBRECHT GOLTZ genaamd, een uitneemend geleerd Historië-schrijver hebbende den naam van *Goltz* van zijner Moeder zijde aangenomen, daar hij anders van *Weertsburg* geheeten was: hij onthield zich veel te *Brugge* in *Vlaanderen*, gelijk boven in zijn Leven verhaald is. De oude *Hubrecht* nu (zeg ik) had een' Zoon, *Jan Goltz* geheeten, een redelijk goed Schilder, woonachtig tot *Keizersweerd*, daar hij 't Burgemeester- en andere Regeering-ampten bediende; en wederom, behalven verscheidene Dochters, ook twee Zoons had, waarvan de jongste mede *Jan Goltz* (*) geheeten, na 't overlijden zijns Vaders een Glas-schilder werd; en vermids hem 't geluk niet zeer gunstig was, trok hij naar 't voorgemelde Dorp *Mulbracht*, en begaf zich vroeg in den Echt: deezes oudste Zoon was onze HENDRIK GOLTZIUS, een vet, wild en lustig kind, niettegenstaande hem zijne Moeder uit oorzaake haarer ziekelijkheid, weinig had kunnen te zuigen geven. Deze lustigheid en leevendheid van geest waren oorzaak van verschei-

de

(*) Zijne afbeelding is in de plaat FF. n. 3.

dene ongelukken, hem in zijne kindsheid overkomen; want eens viel hij op een scherp stoksken, 't welk hem de neus doorboorde; veelmaal is hij uit het water gered; 't vuur, waarmede hij kinderlijk veel op hadde, heeft hij ook beproeft, want een jaar of meer oud zijnde en alleen gaande, viel hij in 't vuur, en met het aangezicht op eene pan met gebrandde olië, verbrandende in de gloeiënde koolen beide zijne handen; zijne Moeder stelde wel alle vlijt in 't werk nacht en dag, zonder moeite of finert te ontzien, dezelve spalkende, smeerende enz. omze wel te geneezen; maar een neuswijze buurvrouw deed 'er de spalken af, zeggende: dat zij het beter beschikken zoude, en wond slechts de rechter-hand in éénen doek, waardoor de zenuwen opkrompen, invoegen, dat hij nooit die hand recht heeft kunnen open doen. Noch gebeurde hem een ongeluk in zijne kindsheid, want zijn Vader liet hem eens, door een' mislag of uit onkunde, *Auripigmentum* in den mond steeken, welk hij daar na, zo veel hij kon, weder daar uit krabde.

Doe nu GOLTZIUS omtrend drie jaaren oud was, vertrok zijn Vader *Jan Goltzius* uit het dorp *Mulbracht*, en gong met de woon naar *Duisburg*, een steedje in 't Land van *Kleef*, waar GOLTZIUS op zijn vierde jaar ter schole gong om 't *A. b. c.*, en verder spellen en leezen te leerén. Van toen af wilde de Natuur niet langer verbergen, wat 'er in hem lag, en waar toe hij geschikt was; des, gelijk de katten al vroeg gezind zijn te muizen, zo zag men in hem ook wel haast, werwaard de genegenheid van zijn' geest overhelde, te weten de *Teekenkunst*, door de mannetjens, die hij veelal met de pen in plaats van letters maakte. Hierdoor nam de Vader 't besluit, om hem aan 't *Portret- en Glas-schilde-*

deren te zetten , en van de ſchale af te neemen. Zeven of agt jaaren oud zijnde , deed hij niet dan teekenen , zo in zijn huis als elders op planken en muuren ; ook was zijne geneegenheid meer , om iet uit eigene vinding te doen , dan met geduld zich te zetten , om eenig ſtuk van eens anders arbeid geheel na te maken. Op dien voet bevljigtigde hij zich van jongs aan in de Kunſt , en hield zich gettadig aan den arbeid , met glazen maken en beſchilderen. Het heugt mij , eenige teekeningen van zijn eerſte kindsheid gezien te hebben , waarin men een uitneemend oordeel en behendigheid om de meeningen zijner Hiftoriën klaar , volkomen en met nauwkeurigheid uit te drukken , merken konde : de geduurige ziekelijkheid zijner Moeder veröorzaakten , dat hij veeltijds de andere kinderen moest oppaffen , de knechts helpen , en huis-werk doen , tot groot nadeel van zijne geneegenheid en voorneemen ; echter was de luſt zo vuurig in hem , dat hij op alle heilige dagen naarſtiglijk , met op muuren en elders Kemels , Olifanten en andere groote dingen te teekenen , bezig was. De Vader dit zierende , liet den jongen maar teekenen , ſchilderen en kladden , al wat hij wilde , mids hij maar zijns Vaders zaken niet verzuimde of verächterde ; want , (gelijk gezegd is) den man 't geluk niet meede , maar veeläl tegen liep. GOLTZIUS merkende , dat zijne hulp en naarſtigheid te huis wel noodig was , bedroefde zich dikwils , dat hij niet uit zijn' Ouderen huis en daar ter plaatze konde komen , waar hij iet fraais van de Kunſt hadde mogen zien ; doch gedroeg zich hierin lijdzaam , en raakte door zijne groote Kunſt-liefde aan 't etsen in 't koper , en beproefde het ook , om met zijn lamme [of verminkte] hand in 't koper te leeren ſnijden , 't welk hem

hem van 't begin af zo gelukte, dat *Koornhart*, toenmaals vier mijlen van daar woonende, wilde aanneemen, om hem het plaatsnijden te leeren; want hij hadde voor denzelfen alreede veele perken geteekend, die hij zelf voornemens was te snijden. De Vader toonde zich daartoe overbodig, en maakte met hem een verdrag voor 2 jaaren. Maar, alzo de voorwaarden of besprekken van dit verdrag aan GOLTZIUS niet bevielen, raakte dat te niet; waaröp *Koornhart* voorflog, dat GOLTZIUS 't bij hem een maand of twee beproeven, en, zo 't hem niet beviel, 'er uit zou mogen scheiden. Hier in bewilligde GOLTZIUS gaarne, op dat hij dus de behandeling zien mogte; doch toen *Koornhart* zeide, „zo gij 'er dan uitscheidt, zult gij mij dan be-
 „looven, bij geen' ander Meester, nog bij u zel-
 „ven, te leeren,” floeg GOLTZIUS alles af, behoudende zijne vrijheid, en is met zijn' Vader weder naar huis vertrekken, niet nalaatende zich dagelijks in 't plaatsnijden te oefenen. *Koornhart* dit merkende, heeft den jongeling terstond werk gegeven en daaröbven geraaden, hem in Holland te volgen, 't welk hij deede. Doch zijn' Vader of Ouders beliefdde het, met hem derwaard te trekken, willende hem alleen zulk verlot niet geeven.

GOLTZIUS dan kwam te *Haarlem* woonen, even na den grooten brand omtrend *St. Jans*-dag, terwijl *Koornhart* vermaak sचेpte in het begin en aanleeren van GOLTZIUS, en hem dikwerf onderwees op de beste wijze (zijnes bedunkens) en naar zijn uiterste vermogen. Dus te *Haarlem* woonächtig, sneed hij langen tijd voor *Koornhart* en *Philips Galile*, zijne Ouders intusschen van daar weder naar *Duitsland* vertrokken zijnde. Hij nu te *Haarlem* blij-

blijvende , begaf zich in 't Huwelijk met eene Weduwe aldaar , die een' Zoon hadde , wien hij van jongs aan vlijtig heeft onderweezen , en door grootte naarstigheit tot het plaat - snijden gebragt ; deszelfs naam was JAC. MATHAN (*).

GOLTZIUS nu maar 21 jaaren oud en gehuwd wезende , begon bezorgd te worden wegens zijne huishoudelijke omstandigheden en middelen van bestaan , en verviel in zulk eene zwaarmoedigheid , dat hij bijna geene gezonde dagen meer hadde , en eindelijk in eene uitteerende ziekte verviel , wel drie jaaren bloed spuwende. De Geneesmeesters besteedden

(*) Deeze JACOB MATHAN , wiens afbeelding men in de plaat MM. n. 1. vindt , was in den jaare 1571 op den 15. van Wijnmaand geboren , en heeft het teekenen zo wel als het plaatsnijden bij zijn' behuwd-vader GOLTZIUS geleerd. Veele jaaren heeft hij in *Italië* doorgebragt , en veel in 't koper gesneden naar de voornaamste Italiaansche en Nederlandsche Meesters , ook wel naar teekeningen van deezen zijn' behuwd-vader , of die van zijne eigen vinding ; hij schilderde ook met olie verw *artsérende* met het penfeel , als of het teekeningen met de pen waren. Hij heeft eenige platen van GOLTZIUS , die deeze , door den dood verraft , ten halven had laten liggen , na deszelfs overlijden opgemaakt : onder anderen is 'er eene heel groote prent van twee volle vellen , verbeeldende de Bruiloft van *Kana* in *Galileë* , welker eene helft door GOLTZIUS , en de wederhelft door *Mathan* gesneden is. 'T getal zijner prenten is te groot om hier te melden. Hij overleed te *Haarlem* op den 20. van Lou-maand 1631 , in zijn 60te jaar , en liet drie Zoons na , JAN , ADRIAAN en DIRK. De oudste , JAN , was een braaf Schilder , en overleed ook te *Haarlem* in 't jaar 1643 , noch jong zijnde ; zijn broeder ADRIAAN is mede een kunstig Plaatsnijder geweest , doch meest van Portretten , die noch heden bij de Liefhebbers met veel achting bewaard worden ; de jongste , DIRK , sneed veel Historiën , ook wel Portretten : van deezen is noch voor handen de Afneeming van 't kruis naar de schilderij van *Geertgen tot St. Jan*.

den wel alle vlijt om hem te helpen, doch alles te ver-
geefs; zijnde die zwaarmoedigheid te zeer ingewor-
teld, te meer, vermids hem daar bij ook eenige
moeielijke omstandigheden wedervoeren. Hij nu
ziende zijn leven (als men zegt) aan een' zijden
draad hangen, en geen' Genees-meester vindende,
die moed had hem te helpen, zeggende zij allen,
dat het met hem te verre was gekomen, nam,
hoe zwak ook, een vast besluit, naar *Italië* te rei-
zen, hopende daar door eenige beteringe te be-
komen, of ten minsten voor zijn' sterfdag de fraai-
heid en schoonheid der Kunsten in *Italië* te aan-
schouwen, 't welk hem door zijn huwelijk en meer
andere zaken zo lang was belet geweest. Hij nam
dan ten dien einde zijn' knecht mede, te huis laa-
tende verscheidene Leerlingen en den Drukker, en
is, in 1590 in 't laatst van Wijumaand, over *Am-
sterdam* naar *Hamburg* vertrokken, hebbende, be-
halven eene lange reis, zwaar onweder en storm;
weshalven hij den verderen togt ondernam te voet
te doen, en is ook op deeze wijze met zijn' knecht
gantsch *Duitsch*-land doorgereisd, zonder koude of
vorst te ontzien, bevindende zich hoe langer, hoe
beter gesteld, waartoe niet weinig hielp de groote
geneugte door 't gezicht van zo veele en verschil-
lende Landöuwen en verändering van menschen
veroorzaakt: in 't bijzonder vermaakte hij zich op
de reis met boertige grappen, die hij op verschei-
dene plaatsen aanrechtte; bij voorbeeld: Zo hij
ergens in eene herberg in gezelschap van Schilders,
Plaat-snijders, of andere Kunstenaars was, liet hij
zijn' knecht voor Meester spelen, en hield zelf
zich gantsch onweetende, verneemende door dit
middel alles, wat zij in 't harte hadden, ook hoe zij
hem zelve en zijn Werk lasterden, de een uit af-
gunst,

gunſt, de ander uit onverſtand, doch ook ſommigen met goede redenen. Dit alles vermaakte den GOLTZIUS derwijze, dat hij volkomen gezond is geworden. Dan gebeurde het eens wederom, dat de knecht te gaſt genoodigd werd, of uit laſt van zijn' *Meeſter*, op zijne beurt ook eenige Kunſtenaars in de Herberg onthaalde, wanneer GOLTZIUS zich heel laag hield, hebbende bijna geene plaats om te zitten, en den knecht boven aan, als gaſt-heer, liet zitten, die dan van de anderen feſtelijk bedankt werd voor 't goed onthaal, dat hij hun aandeede. Te *Muncken* gaf hij zich uit voor zijns knechts reis-gezel, en werd als zodanig genoodigd bij den Kunſt-bevorderaar *Hans Sadeler*, geëvende zich uit voor een' Kaas-kooper, of die zich met de Kaas-makerij geneerde, beloovende aan *Sadeler's* Vrouw, dat hij haar uit *Holland* Kaas zou bezorgen, 't welk, door ſchrijven naar huis, ook zo geſchiedde. Men wiſſelde hier verſcheidene redenen over de Prenten van GOLTZIUS, bij voorbeeld dezelfs grooten *Herkules*, en andere dingen, waarop de knecht beſcheidenlijk antwoordde; wordende dus alles als onder makkers verhandeld en beter afgenomen.

Het is toch in de Wereld veelal 't gebruik of misbruik, dat men van een' afwezenden wat vrijer en met minder ontſag of beleefdheid ſpreekt, dan wanneer hij tegenwoordig ware, want dan is men min of meer ſchroomächtig: daar bij komt, dat thands de veel-vermogende vleierij en ſtreel-zucht te zeer in zwang gaan. Zommigen mogten hier op vallen, denkende, dat het niet voeglijk nog betaamelijk is, dat iemand zich bij zijne Medekunſtenaars of andere Geeſten zo vreemd en onweetend aanſtelt, en hem dus eenigzins van geveinsd-

heid beschuldigen; doch mij is bekend, dat GOLTZIUS genoegzaame reden hier toe gehad heeft, en daarom gemakkelijk te veröntschuldigen is, gelijk hij 't zich naderhand genoeg en openlijk gedaan heeft.

Dus reizende is GOLTZIUS door lust voortgedreeven, in *Italië* gekomen, bezoekende aldaar de Steden *Venetie, Bologne, Florence* en eindelijk op den 10den van Lou-maand 1591, zijn lang gewenscht *Rome*, waar hij zich eenige maanden in stilte en onbekend ophield, als een Hoogduitscher en eenigzins als een boer verkleed, zich noemende *Hendrik van Bracht*; hier vergat hij schier zich zelve, door het zien der uitneemende kunstige Werken, en zijne ziel was (als 't ware) aan het lighaam ontvloden: het dagelijks beschouwen van versche en nieuwe voorwerpen, maakte zijne begeerte noch grooter en vernieuwde telkens zijnen lust. Even als een slechte leer-jongen begaf hij zich tot het nateekenen der beste en ongemeenste oude Stukken met een gestadige vlijt. De jongens te *Rome*, die daar veel op straat teekenen, hem in zulke houding ziende, keeken somtijds over zijne schouders op het papier, beluften om te weten, wat deeze *Todesco* toch voor handeling van 't werk hadde, meenende veel eer iet belachelijks, dan verwonderlijks te zullen ontmoeten. Dan 't gong hun (bij gelijkenis) als het den Roomschen Raad met den *Danubischen Boer*, ten tijde van *Markus Aurelius*: want zij wisten elkaër niet weinig te vertellen van de handeling van den Duitscher, waar voor zij GOLTZIUS aanzagen, en begonnen met hem nu wat gemeenzaamer te worden, terwijl hij hun vriendelijk behandelde en zelfs onderrechting gaf. Aanmerkelijk is het mede, dat ten tijde van het verblijf van GOLTZIUS binnen *Rome*,

me, in gansch *Italië* een ongemeene duurte van levensmiddelen was, en in *Rome* een jammerlijke benauwdheid, veroorzaakt door betimettelijke ziekten en ſterfte, zo dat 'er meenig duizend menſchen in korten tijd ſtorven en vergongen: op alle ſtraaten en gemeene plaatſen laagen de elendigen en zieken te zieltoegen, zelfs hier en daar nevens zijne zijde den geest geevende, daar hij beezig was met *Antieke* Beelden na te teekenen, vaarende niettemin voort met zijn luſt te voldoen, ja niet tegenſtaande den vuilen ſtank, die alles te boven gong, en zijne ſijneheid van reuk. Ondertuſſchen ſtrekte het hem tot tijd-verdrijf, te gaan, daar zijne prenten te koop hingen, om dus onbekend, en buiten iemands weeten, het oordeel der Kunſtenaaren daar ter plaatſe over deezen aan te hooren. Met zulken handel, gepaard met veel oplettendheid, is voordeel te doen.

Omtrend het einde van *Gras*-maand deszelven jaars vertrok hij van *Rome* naar *Napels* met zijnen goeden vriend en reisgezel den *Zilverſmit Jan Matthijſſen* (*), en een geleerd jong *Edelman* van *Bruffel*, genaamd *Philips van Winghen* (†); alle drie hadden zij zich heel ſlordig en ſlecht verkleed, om het groot gevaar der *Bandieten* of *Gebannenen*, die in grooten aantal de wegen voor de reizigers zeer

(*) Eigenlijk *Jan Matthijſſen Ban*, gelijk *Van Mander* zelf hem noemt in zijne *Opdragt* van dit Werk, waar in hij hem aanſpreekt als *den trouwen en kortſwijligen reisgezel van zijnen GOLTZIUS*. Zie dezelve *Opdragt* voor dit Werk geplaatſt.

(†) Deeze was in 't gezelschap van *GOLTZIUS* geraakt en reisde met hem, zonder hem te kennen, gelijk uit het volgende verhaal van onzen *Van Mander* blijkt.

zeer onveilig maakten. Deze *van Winghen* was een groot Oudheid-minnaar (*) of kenner, die van al, wat hem merkwaardig voorkwam, aantekening hield, en een gemeenzaame vriend van den vermaarden Land-beschrijver *Abraham Ortelius* te *Antwerpen*, van wien hij ook verscheidene op de reis ontfangene brieven aan GOLTZIUS had getoond, onder anderen inhoudende, dat GOLTZIUS in *Italië* was, met bijvoeginge van eenige kenteekens van zijn gelaat en persoon, zelfs van zijn gebrekkelijke rechter-hand: 't was hier om te lachen, dat *van Winghen* zulke begeerte toonde om hem te zien, dien hij dagelijks zag, en met wien hij reeds te vooren eenige maanden had omgegaan; eindelijk kon *Jan Matthijssen* zich niet langer inhouden en zeide: *Dit is Goltzius. Van Winghen* GOLTZIUS in zo slechte kleedinge beschouwende als een' gemeenen bloed, en vergeetende dat hij zelf en zij alle drie op de voorverhaalde wijze verkleed waren, antwoordde: *Neen Hendrik, gij en zijdes niet, ik meen dien fraaien Hollandschen Plaatsnijder.* GOLTZIUS lachte hierom, en dat *van Winghen* den Man naar 't kleed oordeelde, daar hij zelf even eens toegetakeld was, en hernam: *Zou 't niet boertig zijn, Sr. van Winghen, dat GOLTZIUS hier nevens u gong.* *Neen,* (zeide hij wederom) *gij en zijdes niet.* Des avonds tot *Viletri* komende, herhaalde hij al weër, dat hij zo zeeker schrijven had; waarop *Jan Matthijssen* zeide: *Hoe ligt gij dus van uw brieven te maalen? dit is GOLTZIUS.* *Van Winghen* werd kwaad en geloofde 't niet: ja GOLTZIUS zelf mogt dit op den weg bevestigen, 't was noch: *Ba Heijndrik, ik en geloofs niet.* Tot Ter-

ra-

(*) *Antiquarius.*

racina gevorderd zijnde , was het weêr als vooren. Doch GOLTZIUS ziende , dat hij 't niet kon gelooven , en dat hij een eerlijk man en zijn goed reisgezel was , en des nu wel het rechte diende te weeten , ſtak zijn kromme rechter-hand uit , toonende met eenen zijn' neusdoek gemerkt met het teeken , dat op zijne prenten ſtaat , te weeten H en G in een getrokken. *Van Winghen* deeze zo klare ken- en lid-teekenen ziende , werd ſtom en bleek , vloog daarop GOLTZIUS ſchielijk om den hals , hem op een vriendelijke en hartelijke wijze omhelzende , en toonende zijn leedweezen , dat hij hem niet eerder gekend had. Zij vervolgden voorts hunne reis tot *Napels* , bezagen het kunſtige aldaar , en te *Puzzuoli* mede de zeldzaamheden der Natuure. Te *Napels* heeft GOLTZIUS (zo 'k meen) in 't Paleis van den Onderkoning nageſchilderd een uitmuntend Stuk der Oudheid: een' zittenden jongen *Herkules* , en is met zijn gezelfchap wedergekeerd naar *Rome* op eene der Galeijen van den Paus , om dat GOLTZIUS luſt had om de naakte ſlaven te zien roeiën , doch zijn wegens den ſterken wind te *Gaëta* aan land geſtapt , gaande voorts te voet tot *Rome* toe. Hier werd hij bij de Paters *Jefuiten* bekend , ook bij de Kunſtenaars aldaar , welker meeſten met *Craijons* teekenden: 't zelfde deed hij ook te *Florence* , *Venetie* en in *Duiſchland* , en verliet op den derden van Oogſt- maand *Rome* , met geen leedige beurs te rug keerende ; want ik ben van gedachten , dat nimmer eenig Nederlander in zo kleinen en zo ongelegen' tijd aldaar zo veele en zo kunſtige dingen heeft voor den dag gebragt. Hij dan kwam met zijn' Metgezel *Jan Matthijsfen* te paard tot *Bologne* , en hield zich te *Venetie* bij een goeden vriend , *Diderik de Vries* , eenige dagen op. Hier viel ook

een zoete klucht voor met een Schilder , die van de komst van GOLTZIUS wist en gezegd hadde , dat hij hem aan zijn uiterlijke gedaante en voorkomen kennen zoude ; dit werd GOLTZIUS aangediend , dewelke *Jan Matthijsen* zich vooraf liet vertoonen ; vermids nu *Jan* lang van *statuur* en van een deftige houding was , werd hij van den anderen voor GOLTZIUS verwelkomd , den *Jupiter* in de Kunst geheeten , en tevens verzocht om eene teekening van zijne hand ; maar deeze liet het zijn' makker doen , die 'er den naam van GOLTZIUS ook op stelde ; tot dat eindelijk de ander zich in zijne gedachten , dat hij van iemand naar de uiterlijke gestalte kon oordeelen , zelf bedrogen vond ; waar-
 over braaf gelachen , maar hij kwalijk te vrede werd , hoewel het maar eene grap en kortswijl was . Zij reisden verder van Venetie op *Trenten* , en voorts op *Munchen* , waar ter plaatse hij ook zulken , bij welke hij te vooren onbekend was , op de toets zette (*), en sommigen niet weinig beschaamd maakte . Dus voortreizende en overal de goede vrienden en Kunstenaars bezoekende , is hij wel te pas en gezond te huis gekomen .

Doch weinig tijds hier te lande geweest zijnde , is hij weder (de oorzaak is mij onbekend) in de voorgaande ziekte allens vervallen , die hem dermaate onder heeft gehouden , dat hij uitgeteerd en gansch uitgedroogd etlijke jaaren geiten-melk drinken , ja zog uit de borsten van eene vrouw heeft moeten zuigen , of dit noch in staat ware , hem tot beterschap te brengen . Ten langen lesten is hij ech-

(*) Wat zij van hem wisten te zeggen , zich onbekend houdende.

echter , naa veel zukkelens en zwaare kranktens , met Gods hulp tegen ieders gedachten en gevoelen aan , van die kwaal geneezen , hebbende niet weinig tijds in zijne zaaken verzuimd , vermids hij dagelijks veel tot verluſting wandelen moest ; zo dat hij nu weder frifch is , en met grooten luſt zijne Kunſt oefent. Dit is het geene wij kortelijk van 't Leven van GOLTZIUS te melden hadden.

Wat nu zijne Werken betreft , zal ik voor af zeggen , dat zijne geeſtige teekeningen en prenten genoegzaame getuigen zijn , hoe ver hij in die Kunſt gekomen is. 'T heugt mij , dat ik te *Brugge* in den jaare 1530 , of daarömftreeks , eenigen zijner dingen gezien hebbe , door hem gefneeden naar de teekeninge van *Adriaan de Weerdt* , die al in zijn vroege jeugd gedaan en als zijne eerftelingen zijnde , echter zeer wel ſtonden , jaa fraai waren : bezonderlijk had ik veel behaagen in een *Historietje* van *Lukretia* , door hem zelve *geïnventeerd* en gefneeden ; onder anderen was 'er een *Maaltijd* , waarin hij zeer aartig veelal de hedendaagſche kleedij gebragt had , 't geen den welſtand van 't Stukje zeer vermeerderde , en was 't naar mijn oordeel heel wat anders , dan de gemeene ſlender onzer Nederlanderen. In 't jaar 1583 tot *Haarlem* metter woon gekomen zijnde , maakte ik met hem kennis , en toonde hem eenige teekeningen van *Spranger* , waarin hij grooten zin had. Dit moet ik van hem zeggen , dat hij van jongs op niet alleen de ſchoonheid en verſcheidenheid van de Natuur getracht heeft na te volgen , maar zich ook wonderbaar gewend heeft , de verſcheidene handelingen van de beſte Meesters na te bootſen , nu eens van *Heemskerk* , *Frans Floris* en *Blokland* , dan weder van *Frederik* en eindelijk van *Spranger* , wiens geeſtige

manier hij zeer eigenlijk volgde; en sneed ook kort dooröp dat heerlijk Stuk, 't *Hemelsch Banket* (*) van *Spranger*, waarin ook de Kunst haaren *Nektar* rijkelijk en verlokkende opdifchte, en aan Teekenaar en Snijder onsterffelijken roem bijzette. Ik zag mede in zijn voorhuis, in 't begin van mijne komst tot *Haarlem*, op groot en hoog doek de zeven *Planeeten* naar zijne vinding, door hem geteekend met geöliede kool of zwart krijt, zeer uitmuntend gehandeld, gelijkende met wit en zwarte verw geschilderd te zijn, waarin de kennis der Naakten zeer uitblonk. Terzelter tijd zag ik van hem op een groot langwerpig doek, van wit en zwart, olie-verwe, dien *Romein* (†), die zijne hand verbrandde, zijnde dit Stuk gemaakt naar de plaats in eene kamer van een groot aanzienlijk huis, toenmaals den Burgemeester van *Haarlem*, *Gerrit Willemszen*, maar tegenwoordig [onzen] *GOLTZIUS* toekomende, en daar als noch (zo ik 't wel heb) te zien. Ik zoude hier kunnen gewagen van veelen zijner prenten, onder anderen zijne *Romeinsche Helden* al vroeg van hem gedaan, waarin ook de heldhaftigheid der Teeken-kunst en 't vermogen van het graaf-ijzer niet weinig doorstraalen. Doch kortheidshalven zal ik veel overslaan, en maar melding maaken van zes Stukken, door hem, vers uit *Italië* gekomen, gewrocht. Want toenmaals zich te binnē brengende de handelingen, allerwegen van hem gezien, heeft hij veele en verschillende handelingen naar zijne uitvinding met een eenige hand voor den dag gebragt, en, dat zeer te verwonderen is, zulks binnen zeer korten tijd gedaan, vermids hijze tegen een aanstaande *Frankorter Misse* of Markt

in

(*) Of Goden-maal.

(†) *Mucius Scaevola*.

in gereedheid wilde hebben. Toen zij nu vaardig waren en noch bijna van geen menſch gezien , rechte hij 'er verſcheidene zeer aartige kluchten mede aan ; in 't bijzonder met de prent der *Befnijdenis* op de manier van *Albert Durer* , gefneeden , waarin het portret van GOLTZIUS te zien is: dit en zijn merk of teeken liet hij met een gloeiende kool of ijzer uitbranden en weder lappen , de prent be-rookende en toemaakende , als ofze heel oud en veel jaaren op de Wereld ware geweest : Deeze prent dan dus vermomd en , als 't ware , in *Maskerade* verzonden naar *Rome* , *Venetien* , *Amsterdam* en elders , werd bij de Kunſtenaars en verſtandige Liefhebbers met groote verwondering , behagen en luſt gezien , ook van eenigen voor groot geld gekocht , verblijd zijnde zulk een ſtuk , dat noch nooit het licht gezien had , van den kunſtigen *Neurenberger* bekomen te hebben. Niet minder belachelijk was het , dat men alömme den Meefter zo hoog boven hem zelve hoorde opvijzelen : want op een' tijd gevraagd of geöpperd zijnde , of GOLTZIUS dat wel mogte gedaan hebben , antwoordden ſommigen , die de minſten in de Kunſt niet waren , dat GOLTZIUS *het zijn leven zo goed niet zou kunnen doen* ; en dit wel het beſte was , dat zij van *Alb. Durer* ooit gezien hadden : Eenigen voegden 'er noch bij voor waarheid , dat *Albert* bij zijn leeven een zekere Plaat gefneeden , en die , bij zijn overlijden , bevolen had verborgen te houden tot op honderd jaaren na zijn' dood ; en zo dan noch zijne dingen in achtinge waren , zoude menze drukken , maar anders niet : dit moeft derhalven eeniglijk deeze prent wezen. Wanneer dan eindelijk na zo veel gepraat en hoog zwetſen , de onverminkte prent verſch gedrukt het licht zag , en

zulken lieden onder 't oog kwam , stondenze (gelijk men zegt) met lange neuzen te kijken , en waren beschaamd en onthutst wegens hunne waanwijsheid : Eenigen toonden hun ongenoegen en spijt jegens de genen , die deeze pots hadden aangerecht. Gelijke Klucht had hij met het Stuk de *Drie Koningen* op de manier van *Lukas van Leiden* ; omtrend dit was 't het vreemdst , dat 'er Plaatfniijders , die de handeling en sneede der Meesters zich wel meenden te verstaan , mede bedrogen werden. Uit deeze staaltjens is op te maken , wat onder de menschen gunst of afgunst vermoge , of ook het vooroordeel. Sommigen , immers die *GOLTZIUS* in zijne Kunst meenden te versmaaden of te verkleinen , hebben hier onwetende hem boven de beste oude Meesters en boven hem zelve gesteld ; en dit geschiedde zelfs van zulken , die gewoon waren te zeggen , dat 'er geen betere Plaatfniijders na *Albert* en *Lukas* opstaan zouden , en dat *GOLTZIUS* bij hen niet te gelijken was. Om kort te gaan , deeze zes stukken waren genoeg tot bewijs , wat hij in deeze Kunst vermogt. Mij staat voor , dat zij opgedragen waren aan den doorluchtigen Hertog van *Beijeren* , van wien *GOLTZIUS* deswegens beschonken werd met een schoone gouden *Medaille* , pronkende met het borstbeeld des Hertogs en afhangende van eene gouden keten.

Na deezen heeft hij in 't jaar 1597 het licht doen zien een geheele *Passie* , die wonder fraai is en gansch op de manier van *Lukas van Leiden* , uitgenomen dat hij in de stelling der beelden als anderszins een bijzonderen trant houdt , die echter niet min goed en te prijzen is. Ik kan ook met geen stilzwijgen voorbijgaan eene *Maria* met den dooden *Christus* op den schoot , een middelmatig klein stuk-

stukje , eigenlijk op de manier van *Albert Durer* gesneden , welke plaat beruſt onder den kunst-lievenden Heer *Bérenſtein* tot *Haarlem*. Al dit verhaalde te zamen ſtrekt ten bewijze , dat *GOLTZIUS* een zeldzaame *Proteus* of *Vertumnus* in de Kunst zij , met zich in alle geſtaltens door nabootzing van anderen te kunnen herſcheppen. Al in zijn eerſten tijd heeft hij eenige verwonderens-waardige dingen gedaan , te weeten een *Vroutjen* met ſlangen en duiven , in het verſchiet *Chriſtus* voor *Pilatus* : een zinnebeeld van 't bevel des Heilands van *eenvoudig te zijn als de duiven* , en *voorzichtig als de ſlangen* : het gaat alles in netheid te boven , en bewijft een zonderlinge ſcherpheid van gezicht. Wat hij nu met teekenen of handelen van de pen vermag , mogen andere des kundigen oordeelen. Ik heb naar mijne kennis nooit iet beters , ja zelfs niets zo goed gezien , zo dat ik mij niet trooſten kan met de hope , van in vervolg van tijd grooter wonder van anderen te zullen zien. Op *pergament* heeft hij verſcheidene ſtukken gedaan zo kleinen als grooten : onder anderen eenen *Bacchus* met *Ceres* en *Venus* , waarin een *Kupido* is , die vuur aanſtoekt , waarvan 't licht op de beelden valt : dit is (zo ik meen) te *Rome*. Een ander , verbeeldende een' jongen *Faunus* en *Fauna* , een zeer kunſtig Stukje , is bij den Keizer. Een zeer uitneemend ding beruſt onder de Heeren *Fouchers* te *Augsburg* , zijnde een zogenaamde *Pietas* , daar *Chriſtus* van 't kruis afgenomen voor *Maria* ligt , welke een inwendige doch uitneemende droefheid zonder weenen in het aangezicht vertoont ; men ziet 'er verſcheidene Engelen bij (*), en in 't verſchiet is de legginge in het graf.

(*) De bijvoeging deezer Engelen brengt mij te binnen ,
de

graf. 'T is een stuk, dat van *ordinantië* en handeling niet te verbeteren is, en naar *Spanje* voor den Koning gebragt werd, die op den zelfden tijd overleed.

Na deezen kwam 't GOLTZIUS in den zin op geplumuurde of tot olie-verw bereidde doeken met de pen te teekenen; want hoe groot de *pergamenten* ook waren, vielenze hem voor zijn' grooten geeft en voorneemens noch te klein. Des gong hij te werk en teekende op een' tamelijk grooten geplumuurden doek eene naakte Vrouw met een' lachenden Sater, zeer aartig en sierlijk gedaan; hij heeft daarop ook gehoogd, hier en daar het naakte eenigermate met verwe gekleurd, en 'er een vernis op gelegd: dit Stuk is onder den Schilder *Franciscus Badens* te *Amsterdam*, en kwam naderhand in handen van den Keizer, die zich niet weinig over dit Werk verwonderde, en om te weeten, hoe dit gedaan was, eenigen van de Kunst tot zich liet roepen, die mede hunne verwondering te kennen gaven.

Voor denzelven *Badens* heeft hij noch zo een Stuk vervaardigd, verbeeldende eene naakte en liggende

de *ordinantië* van eene schilderij in de hoofd-kerk van *Worms*, boven het outer van eene der Kapellen in deeze Kerk; hier ziet men, dat de H. Moedermaagd den Heiland van 't kruis afgenomen, ontfangt, terwijl verscheidene Engelen de gereedschappen der Kruissing ten hemel voeren. Deeze Schilder heeft zekerlijk toen ter tijd zich niet herinnert, dat deezen allerwegen noch te vinden zijn, en als heilige *Reliquiën* van de Kerk geëerbiedigd worden; of het moeste wezen, dat de Engelen zederd al die overblijffels weder op de aarde gebragt hadden. Zie *Misson's Reize I. Deel, bl. 43.* Mogelijk is de teekening van GOLTZIUS wel naar dit Stuk gevolgd geweest in de *ordinantië*.

gende *Venus* met *Kupido*, en in 't verſchiet de fabel van de Nimfe *Periſtera*, die, wanneer *Venus* en *Kupido* gewedt hadden, wie de meeſte bloemen zoude leezen, *Venus* hielp plukken, en om deeze zaak van *Kupido* in eene duif veranderd werd. De *ordinantië* van dit Stuk is uitneemend, gelijk mede de *aktien* der Beelden, ſtelfel en handeling met gladde lange *artſeeringen*, zo dat het niet alleen zeer te prijzen is, maar dat 'er ook niets op te vitten valt, zijnde tot heden toe bij gemelden *Badens* te zien. Noch is hij bezig zederd een' geruimen tijd over een' zeer grooten doek, waarin eenige groote naakte Beelden zouden komen, en moeſte dit Stuk alle dezelfs voorgaande pen-werken te boven gaan, zo als ik bij geruchte meen verſtaan te hebben; doch om 'er met eenige zekerheid van te ſchrijven, behoorde ik ten minſten het begin gezien te hebben, 't welk mij niet gebeurt is, want hij laat zijne dingen, noch onafgedaan zijnde, niet gaarne zien, maar afgedaan, zeer gaarne aan ijder die wil, waarin benevens andere zaken, hij gelijk is aan den uitmuntenden *Michaël Angelo*. Ik voor mij geloove niet, dat iemand zo vaſt en vaardig in de Kunſt is, als hij, om een Beeld, ja een ganſche *Historië* uit de hand zonder eenige teekening, ten eerſten met de pen vaardig te trekken, en dat met zulke zuivere juiſtheid en betooninge van geeſt. Hier mede zullen wij van zijn kunſtige pen aſtappen, haar, gelijk het paſt, in de handen van dien Keizer in de Kunſt latende, en willen nu tot zijn ſchilderen overgaan.

GOLTZIUS uit *Italië* gekomen, had de fraaie *Italiaanſche* ſchilderijen zo vaſt in zijn geheugen geprent, dat hijze, waar hij zich bevond, als in een ſpiegel, noch geſtadig voor zich zag; nu verluſtigde

de hij zich in de engelachtige bevalligheden van *Raphaël*, de natuurlijke vleeschigheid van *Correggio*, dan in die uitkomende hoofsels en verre afwijken- de diepsels van *Titiaan*, de schoone zijdekens en andere wel geschilderde dingen van *Veroneso* en anderen te *Venetië*, waarbij de Inlandschen hem af- vielen en min volmaakt voorkwamen. 'T was een lust voor Schilders en hun leven, hem hier van te hooren spreken; want, al wat hij sprak, was van *gloeijende karnatiën*, [wegwijkende] diepselen en dergelijke ongewoone of weinig gehoorde uitdruk- kingen; teekende hij iet, de naakte Beelden vooräl moesten met de *kraïöns* hunne verwen hebben, tot dat hij eindelijk tot het penseel en de olie - verwe overging, doe hij maar twee jaar van 't zuigen af- geraakt of van de borst gespeend was; doch in het 42ste jaar zijns ouderdoms, zijnde 't jaar 1600.

Zijn eerste was voor *Gijsbert Rijckersse* te *Haarlem*, een klein stukje op koper, verbeeldende *Christus* aan 't Kruis, met *Maria*, *St. Jan* en *Magdalena*. Het naakte van den *Christus* is zeer doodelijk, doch aartig gekleurd, hebbende den naam van wel *bestudeerd* te zijn, zijnde ook geheel zuiver en schoon van verwe; in 't verschiet heeft men *Jeru- salem*; op den voorgrond, eenigzins verschieten- de, eene klokken met haare kiekens, ziende op 't geen *Christus* zeide, doe hij die Stad bewende. Te vooren had hij voor eigen vermaak op een' doek in olie - verwe eene beeldenis levens - grootte en naakt-zittende geschilderd naar 't wezen van *Tobias Swartsenburg* te *Haarlem*, dien hij als een Indiaan- schen Schutter had uitgedoscht, en in 't verschiet een' kleinen *St. Sebastiaan*, wel gelijkende en bij uitstek wel behandeld. Voor zijnen reisgezel *Jan Matthijsen* maakte hij ook een groot Stuk op pan- neel,

neel, vertoonende een' Hemel of hemelfche vreugd, waarin een geloovige Chriſtelijke ziele bekleed met de witte zijde (van een zuiver geweeten en ongeveinsd geloove) tot de Kerke Gods nadert, trouwende daar met *Chriſtus* haaren bruidegom in de gedaante van een onnozel kind (zonder valsheid of bedrog), waarin zich alle de Hemelingen verblijden, brengende of vertoonende aan de Ziele een' palm-tak en eene kroon, betekenende Volſtandigheid, en Belooninge. Het kan ook uitgelegd worden op de Maagd *Ste Catharina*, die door haare volhardinge in 't geloof en lijden de kroon der Martelaaren heeft weggedragen, *Chriſtus* voor heuren Bruidegom aanneemende. Dit Stuk is zo van naaktens, troniën, lakens, zijden als anders zeer uitneemend kunſtig en alzins een ijgelyk voldoende. 'T is al willens, dat hij vermijd heeft, 't naakte en de troniën hard te ſchaduwten tot des te meer bevalligheid, doch heeftze van weêrzijsden een weinig gediept, 't welk hun door de karnaatige hoogfels noch genoeg doet verheffen. In het *drapéren* van een groot blaauw laken van *azuur ultramarijn*, kwam hem in 't *glacéren* wel te pas de manier van met het penſeel te ſtooten, bij de Glasſchilders heel gemeen. Om kort te gaan, alles is met groote opmerkinge en verſtand uitgevoerd, hebbende hij meeft of alles naar 't Leven gedaan, wordende deswegens van zich des verſtaanden zeer gepreezen, en van ieder een om de liefſtelijke bevalligheid met genoegen beſchouwd. Hij heeft noch op eene koperen plaat vervaardigd een' zittenden *Chriſtus* meeft naakt, bij zich hebbende twee knielende Engelen, met brandende toortſen en eenige gereedſchappen der *Paſſie*, mede zeer treffelyk, 't welk thands in handen van den Graaf *van der Lippe* of den

den Keizer is. Voorts heeft hij in 't jaar 1603 op een' grooten doek levens-grootte geschilderd een naakte slaapende *Danaë*, welker ligginge overfschoon is: het naakte is tot verwondering vleeschächtig en verheven, en van groote *Studië* zo in omtrek als binnenwerk; een oud wijf met een ingevallen wezen en een doortrapte *Merkuur* komt 'er bij, benevens eenige (ik weet niet wat voor) kinderkens, met stokbeurs en andere dingen aangevlogen, zijnde al mede in fschoonheid van *ordinantië* niet te verbeteren. Te *Leiden* bij den Kunst-lievenden Heer *Bartholomeus Ferreris* in deszelfs *Kabinet*, of Kunst-kamer kan men het onder andere fraaiheden zien. Tot zijn eigen vermaak heeft hij eenige portretten geschilderd, als: een Noordsche Boerin, en onder anderen eenen *Jan Govertzen*, woonende te *Haarlem*, een minnaar van schelpen en horens, hebbende in de hand een' peerlemoeren schelp, en andere hoorentjes bij zich liggende, volmaakt aartig van wel-gelijken en handeling. Dit is 't voornaamst, dat ik weet door hem met de verwen gedaan te zijn.

In 't Glas-schilderen zou hij elk overtreffen, indien hij zich daar toe wilde zetten, als blijkt uit het weinige van hem bij den uitneemenden Glas-schilder *Kornelis Ysbrandzen* (*) te *Haarlem* te zien, waar

(*) Deze Schilder, volüit KORNELIS YSBRANDSZ. KUSSEUS of KUFFEUS genoemd, was een geboren *Haarlemmer*. In de *St. Jans*-kerk te *Gouda* is een groot glas van zijne hand te zien; 't is het glas, welk de Burgemeesters van *Amsterdam* in den jaare 1597 aan die Kerk verëerd hebben; het onderwerp is de Fariseër en Tollenaar, die in den Tempel gongen om te bidden. In andere Steden ziet men somtijds noch overblijffels zijner Kunst zo in Kerken als huizen enz. Naar zijne teekeningen komen noch eenige
preu-

vaar hij, slechts om tijdverdrijf en zijner eerster oeffeninge indachtig; zo wat gedaan heeft; want de e Kunst, zo wel als 't Schilderen en Plaat-snijden; ontfangt haar meerdere vordering en volmaaktheid uit de Teeken-kunde; en in deeze ken ik zijn Meester niet, of iemand, die hooger' trap van Kunst bereikt; en zich boven 't oordeel van 't gemeen meer verheven heeft; zo dat hij als een hooge rots pal aan staan tegen 't onweder; dat zich tegen hem nogt verheffen; zijn beroemde naam immers zal loor zijne edele Werken altoos leeven; daar de gelachtenis van onverstandige aanblassers vergaan al. Ook is hij iemand, die zich met de onrustigheden der wereld niet bemoeit, uit overklimmende kunst-liefde rust zoekende en de stilheid en eenzaamheid lievende, vermids de Kunst den geheeler mensch vordert. Hij is bij uitstek een beminnaar van zijne eigen vrijheid; zo wel als van beleefdheid en eerbaarheid; hebbende voor zijne zinspreuk *Eer boven Gold*: gelijk hij ook met de daad bevestigt, niet zo geld-zuchtig als eer-lievend te zijn; zijne houding is mede veel eer nederig dan mogelijk, schoon men van hem mag zeggen, dat hij in de kennis der natuurlijke Wijsgeerte niet onervaren is.

Eenige vlugge, doch puntige antwoorden of spreuken heb ik van hem geweeten, die mij wel aantonden, maar nu gedeeltelijk uit mijn geheugen zijn gegaan; bij voorbeeld: onder andere aartige

Por-

trenten uit, door *Gillis van Brèen* gesneden; onder anderen, daar Man en Vrouw op Instrumenten spelen, zijnde eene Zinspeeling op den huwelijken staat. Hij overleed te *Haarlem* op den 24. van Bloeiemaand des jaars 1618. Zijne afbeelding kan men zien op de Plaat PP. II. 3.

Portret-ftukken , die in geen klein getal van hem gefneeden zijn , had hij 'er in den jaare 1583 twee gemaakt ten voeten uit , op koperen platen , verbeeldende twee jonge Poolfche Prinzen , die de Landen bezoekende , laaft uit *Frankrijk* en dus op zijn Franfch gekleed , volgens de gewoonte van dien tijd aldaar , herwaard kwamen , welker eene de Neef van den Koning van *Polen* was : GOLTZIUS nu te *Amfteldam* bij hen in de herberg zijnde , en met hun over den prijs handelende , vond 'er mede een'Amfterdamschen Koopman , meer rijk dan verftandig , die deeze personaadjen 't noodige geld verfchafte ; deeze man hoorende , dat 'er meer geld geëifcht werd van GOLTZIUS , dan hij ftaat gemaakt hadde , zeide onder andere uitlaatingen , dat het te veel was , en wierde GOLTZIUS dus voor zijne Kunt geloond , dan kon hij meer geld winnen dan een Koopman : waaröp GOLTZIUS ftraks eenvouwig antwoordde : *Uw Koopmanschap heeft doch geene gelijkenis met onze Kunt ; met geld kan ik wel een Koopman worden , maar gij kunt met al uw geld geen Kunftenaar worden.* Eens werd hij ontboden bij eenige jonge Duitfche Edel-lieden , onder welken 'er een was , die gefchilderd wilde wezen op een *tafelet* , om dan in koper gebragt te worden ; deezen kwamen hem ftraks met drank [volgens der Duitfcheren gewoonte] aan boord , zettende een deel glazen op de tafel , hem toebrengeende en vermaanende om hun befcheid te doen ; waaröp hij hun met beleefdheid vraagde , waartoe zij hem hadden ontboden ? Zij zeiden : *om te fchilderen.* *Waaröm wilt gij dan , Heeren ,* (antwoordde hij) *dat ik zo veel drank zal inneemen ? ik ben immers geen beeft , en al deed ik het eens ; waartoe zal ik dan bekwaam zijn , of hoe zal ik u dan kunnen bedienen ?* voegende

de daar noch iet meer bij, zo datze zich begonnen te schaamen. Op een zekeren tijd aan een' zijner Leerlingen zeker gebrek in deszelfs Werk aantoonende, antwoordde deeze, hij wist of zag dat zelf wel; waar op GOLTZIUS hem te gemoet voerde: *Uw vat is vol, gij zijt rijk genoeg*, en zich met eenen wendde naar een ander', daar meer plaats was, om wat in te storten, die ook de onderrichting dankbaar en bereidwillig aannam. Als hij eens van eenige Schilders hoorde, datze hun eigen werk roemden, en zich zelve behaagden, was zijne gewoonte te zeggen, datze rijk en gelukkig waren, om dat hij, die vergenoegd is, rijk in overvloed is, en dit heb ik (voegde hij 'er bij) nooit van mijn eigen werk kunnen zijn. Verscheiden-maal heb ik hem zelf hooren zeggen, noch nooit iet gedaan te hebben, dat hem volkomen genoeg gaf of zo behaagde, of hij wenschte, dat het noch anders of beter geweest ware; dit nu is een goede aart en inborst, om dat dezulken in de Kunst niet ligt agter uit raaken, zo als die *Pygmaliions*, die blindelijk op hun eigen handen-werk verlieven, en in dien ijdelen waan veeltijds meer te rug gaan, dan zij bevroeden, strekkende dan bij de Kunst-kenners ten spot en belachinge, als die deeze dwaasheid niet draaglijk, en hen voor de eerste soort van zotten houden.

GOLTZIUS heeft eenige braave Leerlingen gehad in 't Plaat-snijden, als DE GEYN, wiens Leven zal volgen; JAKOB MATHAN (*) zijn' behuwd-zoon, die, *Italie* bezocht hebbende, thands te *Haarlem* woont

(*) Van dien MATHAN hebben wij onder bl. 95. melding gemaakt.

woont, zijnde een uitmuntend Meester in de Kunst; en PIETER DE JODE (*), die mede eenige jaaren in Italie heeft doorgebracht en nu metter woon te *Antwerpen* is.

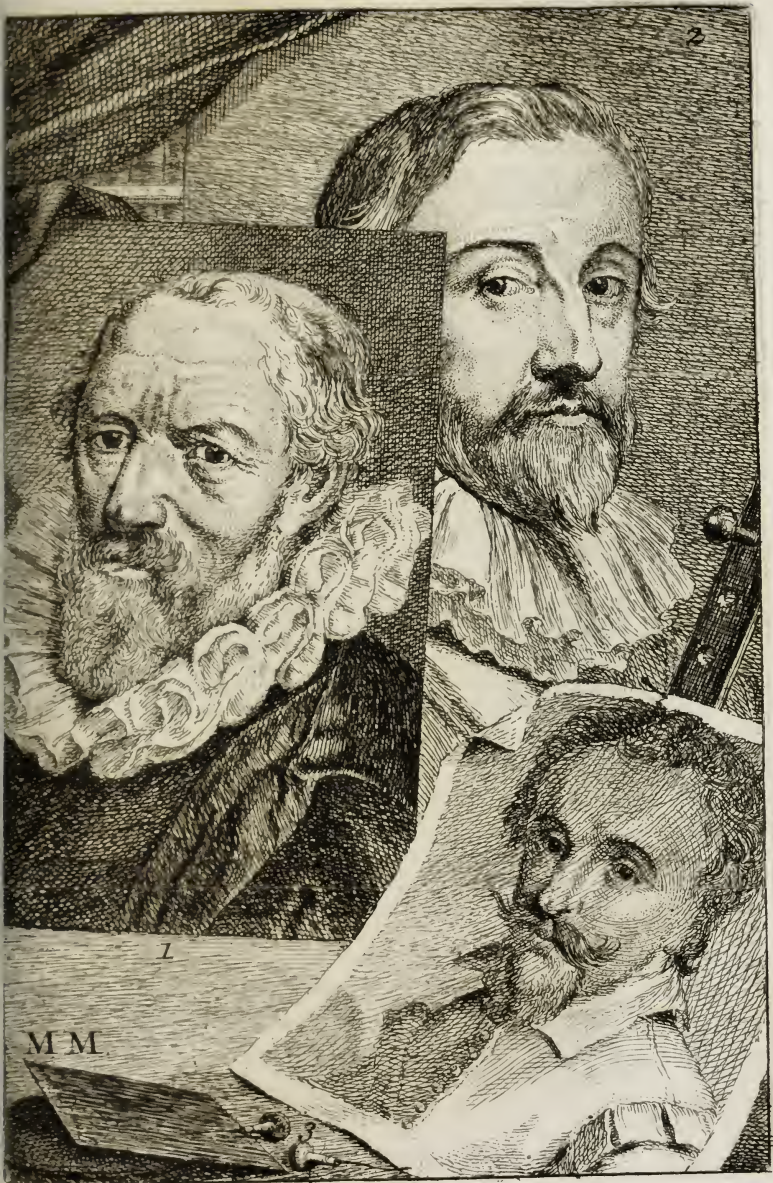
Hier mede besluit ik mijn schrijven van GOLTZIUS, die in dit jaar 1604. een man van 46 jaaren, en (God dank) nu redelijk welvaarende is, 't geen mij van harte lief is; want, gelijkerwijs *Plato*, doe zijn sterf-uur naderde, zijn' *Genius* of Scherm-engel, en het Geluk dank zeide, dat hij een mensch geboren was, een Griek en geen *Barbaar* [of *Uitlander*], ook geen onredelijk dier, eindelijk, geleefd te hebben ten tijde van *Sokrates*, even eens verblijde ik mij ook, meer dan twintig jaaren kennis en vriendelijken omgang gehad te hebben met mijnen kunst-lievenden Vriend GOLTZIUS (†). [Zie zijn Portret in de Plaat LL. n. 1.]

HEN-

(*) Deze PIETER DE JODE had een' broeder GERARD DE JODE, mede een vermaard Plaat-snijder, van wien onder anderen ook melding gemaakt wordt in 't Leven van HANS FREDEMAN DE VRIES boven bl. 7. Zijne afbeelding wordt daar aangehaald op de plaat D. n. 3. De hier gemelde PIETER was een beroemd Plaat-snijder en uitmuntend kunstig Teekeenaar, zeer rijk van vinding, hebbende lang te *Rome* gewoond, daar hij zich de lessen van zijn' Meester GOLTZIUS te nutte maakte. In 't jaar 1601 keerde hij uit *Rome* terug naar zijne geboorte-stad *Antwerpen*, daar hij overleed op den 9 van Oogst-maand 1634. Zijn Portret is in de plaat MM. n. 2. bij die van *Mathan* en *Elsbaimer*.

(†) GOLTZIUS overleed binnen *Haarlem* op den 1. van *Lou*-maand 1617, en is daar ter plaats in de Groote Kerk begraven voor het Koor. Op zijn' Graf-zark ligt eene koperen plaat, waarop dit volgende Graf-schrift voormaals, eer het door den tijd was uitgesleeten, gegraveerd stond:

HENDRIK KORNELISZEN VROOM.

Men vindt al veel zulke zachte Ouders, die van begrip zijn, datze hunnen kinderen de grootheid hun-

M. S.

Henrico Goltzio viro incomparabili, Chalcographo excellentissimo, Pictori celeberrimo, atque adeo omnis artis graphicae peritissimo, Margareta Job. Fil. Maritò suo conjunctissimo, cum quo Harlemi vixit Annos XXXVI. & fratri suo carissimo Jacobus Goltzius monumentum hoc fieri curarunt.

Jacobus Mathan vitrico suo optime de se merito æri incidit sculpsitque gratitudinis ergo. Obiit Harlemi Anno MD. CXVII. 1 Januarij. Ætat. suæ LIX.

Dat is :

Ter gedachtenisse van HENDRIK GOLTZIUS, een man zonder wedergaê, voortreffelijk Plaat-snijder, zeer beroemd Schilder, ja in alle deelen der Schilder-kunste wel ervaren, hebben dit Gedenkteken doen stellen *Margareta Fansdr.* haaren welbeminden Echtgenoot, met welken zij te Haarlem 36 jaaren geleefd heeft, en *Jacobus Goltzius* zijnen zeer waarden broeder ter eere.

Jacobus Mathan heeft het zijn' behuwd-vader, aan-wien hij de grootste verplichting had, tot een teeken van dankbaarheid, en hem ter eere in koper gesneden en gegraveerd. Hij is overleeden in *Haarlem* in 't jaar 1617, op den 1. van Louw-maad, en het 59te zijnes ouderdoms.

[Uit dit graffchrift blijkt voor eerst, dat onze GOLTZIUS noch een' broeder had *Jakob Goltzius* geheeten, en uit vergelijking van zijn' ouderdom met het jaartal van zijn sterven, dat hij in 't jaar 1557 of 1558 zal geboren zijn].

Hij heeft zijn eigen Portret levens-grootte zo kunstig in koper gebragt, dat de allerbeste Plaat-snijders van deezen tijd het met de grootste verwondering, als een onnavolgelijk

hunner liefde en genegenheid, omze wel te doen, niet beter kunnen betoonen, dan met dezelve dardel en zoetvoerig op te trekken, enze met zorgvuldigheid altijd te huis en, als 't ware, onder de slippen te houden, waardoor zij niet zelden derzelver ongeluk en verderf veröorzaken, hier in niet ongelijk den Aapen, van welken men zegt, dat zij hunne jongen uit liefde en zonder erg dood drukken. Recht het tegendeel ziet men gebeuren, in een kind naamelijk, dat in 't huisgezin een verächt-en verworping, en even daarom noch jong daar uit verzonden zijnde, door dit middel vroeg tot nadenken komt op zijne kost-winning, en metter tijd ook

Meester-stuk beschouwen. Het getal prenten van zijne hand, zo in hout en met hoogfel als in 't koper, zo van zijn eigene *inventie*, als naar andere voornaame Meesters gesneeden, en de prenten, die wederom van andere Plaat-snijders naar zijne schilderijen en teekeningen in 't licht gebragt zijn, is zo groot, dat dezelve te melden, een klein boekdeel alleen vullen zoude; waarom wij daar van niets meer zullen zeggen. *Uit medeged. berichten.*

Onder zijn Portret in den voorigen druk staat te lezen:

Hic sculptor, pictor multis celebratus in oris,

Qui multos superat dexteritate manus.

Itala quem tellus miratur, nobile servat

Haarlemum, Artificum patria & hospitium.

Dat is :

Graveerder, Schilder zo beroemd in vreemde Landen,

Die veelen overtreft en overtreffen zal:

Hoe klinken van zijn' Lof bei de Itaaljaansche stranden!

'T Kunst-kweekend *Haarlem* houdt dien Feniks 'in zijn wal.

ook daadelijk tot een eerlijken stand of beroep geraakt, waar in hij welvaart, hoe min het hem ook gegund worde; want die zijn eigene pijlen moet leeren schieten en zelfs de handen uit de mouw steeken, zonder op hulp of onderstand te kunnen hopen, leert rondom zich heen zien, om op de beste en gevoeligste wijze door de wereld te komen. Het is bijna even eens toegegaan met HENDRIK VROOM, Schilder van *Haarlem*; want zijne Moeder in een tweede huwelijk getreden zijnde, veroorzaakte hem de harde behandeling van zijnen stiefvader, dat hij zijner Moeder warme keuken al vroeg verlaten moest; en is zo tot de Kunst, waar in hij de Natuur tot geene stiefmoeder had, gelukkig gekomen.

Hij was te *Haarlem* in 't jaar 1566 geboren: zijn Vaders naam was *Kornelis Henrikszen* een Beeldsnijder van zijn handwerk, die zich begaf tot de Plateel of Porfelijs-bakkerij, en vermids hij in de Teeken-kunst ervaren was, wrocht hij wonderlijke en nooit geziene drink-vaten, die men niet wist, hoeze aan de mond te zetten, en meer andere fraaie uitvindingen, want hij was bij uitstek op dit zijn werk en deszelfs kleuren afgerecht; zijn Broeder, de Oom van onzen VROOM, was een uitnemend Beeld-snijder, die de Landmeet, Bouw- en Doorzicht-kunde of 't *Perspectief* wel verstond en in zijn tijd Bouw-meester der Stad *Dantzic* was. Beider Vader en dus de Groot-vader van den onzen, heette *Henrik Vroom*, mede een uitmuntend Steen-houwer en Beeld-snijder; zo dat VROOM als uit den schoot der Kunst te voorschijn kwam. Hij dan door zijn Stief-vader sterk tot het Plateelschilderen, waar in hij al vrij veerdig was, maar door zijn eigen lust tot iet grooters, ik meen de

Schilder-kunst, gedrongen, en in 't vervolg uit zijns Vaders huis geraakt, zocht hier en daar bij Meesters te komen, zich echter veeltijds met Plateel-schilderen moeiende geneeren; gelijk dit uit nood zijne toevlucht was, altijd vallende op het schilderen van Scheepjens, zo op de plateelen als anders.

In Nederland dan eenige Steden als *Enkhuizen*, *Brugge* in *Vlaanderen* en anderen bezocht hebbende, kwam hij ook te *Rotterdam*, en van daar met een Spaansch-vaarder in *Spanje* tot *St. Lucar*; van daar te *Seville* en wel bij een slecht Neerlandisch Schilder *Pintemonij* of Aapen-schilder geheten, en van daar weder bij een Italiaan op 't plateel-schilderen, en wederom over Zee, niet zonder gevaar van Turksche Roovers, in *Italië* te *Livorno* aan, daar na te *Florence* en voorts te *Rome*, woonende daar een tijd lang bij een Spaanschen Kanunnik, daar hij schilderde en tusschen beiden zo wat belachelijke potsen aanrichtte: Van daar geraakte hij bij zijne *Eminentie* den Kardinaal *de Medicis*, schilderende zo naar Prenten als anders, gedurende twee jaaren; oefenende zich inmiddels ook, met op koper te schilderen zo *Historietjens*, *Portretten*, *Landschapjens* als anders, en kreeg dikwils bezoek en onderwijs van *Pauwels Brill* (*). Van hier kwam hij weder te *Venetie* aan 't *Majool* of *Porfelijs*-schilderen; waar een jaar vertoefd hebbende, trok hij naar *Milaan* en kwam daar bij een slecht Schilder *Valerius*, een Nederlander, en na 't verblijf van 2 maanden, verders naar *Genua*, in een duuren tijd van brood; maar daar geen werk vindende, verders naar *Abruz-*

(*) Mede een' Nederlander, van wien beneden.

zo (*) om porfeliyn te schilderen. Daar ook niet veel te doen wezende, nam hij de reis aan naar *Piemont* en kwam te *Turin*, bij des Hertogs Schilder *Jan Kraeck*, bij wien hij 2 maanden werkte, en wendde het toen naar *Lions* over den berg *St. Denijs*, (zo als hij zelve verhaalt) niet zonder groot gevaar, want vallende, scheelde het weinig, of hij zoude van een hooge steile rots afgebuteld hebben, maar bleef [bij geluk] aan zijne broek op den top der rotze bevroren zitten, moe- tende van muildrijvers worden los gemaakt, latende echter een goed stuk van de broek aan de rots in den loop; in de Stad *Lions* gekomen, werd hem werk besteld buiten de Stad op een Slot bij zekeren Heer *Bottoin*. Hier schilderde hij met water-verw op doek de Veldslagen en Krijgs-verrichtingen, zo van dezen Heer als van deszelfs Vader of Voorouders, zo wel te Water als te Land, in en omtrend *Pisa* in Italië. Men vond 'er in Galeiën, Schepen, ontmoetingen van Paarden en Voetvolk, waarmede

(*) *Arbizzio* schrijft *Van Mander*: waarschijnlijk meent hij 't *Abruzzo*, zijnde een Provincie van 't Napelsch Rijk aan de Venetiaansche Golf ten Noorden grenzende; maar de reis van *VROOM* is dan niet wel te begrijpen: eerst van *Genua* liggende aan de Zee van dien naam, heel naar *Abruzzo* aan de Venetiaansche Golf of *Adriatische Zee*, en dus op een ontsaglijken afstand van den anderen gelegen; en dan weder naar *Piemont*, wel niet verre van het Genuesche gebied, ja zelfs daar aan grenzende, maar weder zeer verre van 't *Abruzzo* liggende; of men moet denken dat *VROOM* kommerlijk gezworven hebbe, gelijk hij te vooren van *Rome* naar *Venetie*, zeer ver van den anderen gelegen, gekomen was, en van *Venetie* wederom te *Milaan*, dat mede al een wonderlijke reis is; 't kan ook zijn, dat hier een misslag schuile.

de hij maar 6 maanden doorbragt. Weder van hier kwam hij te *Parijs* bij een Schilder van *Leiden*. De duurte der levensmiddelen noodzaakte hem ook van daar naar *Rouan* te vertrekken; doch hier werd hij dood-krank, ja voor dood aangezien; maar door middel van een oude Vrouw, die hem 't hoofd verbond, bekwam hij echter. Toen gong hij naar *Holland* scheep, en kwam te *Haarlem*: waar hij zich in het huwelijk begaf, en begon te maaken eenige Stukjens naar Prenten, en tusschen beiden ook Scheepjens. Na een jaar gehuwd geweest te zijn, begaf hij zich naar *Dantzic* bij zijnen voorgemelden Oom, en maakte daar een Outer-tafel voor eenige Poolsehe Jesuiten. Hier onderwees hem zijn Oom in 't *Perspectief* en andere bijzondere deelen der Kunst.

Weder van daar met zijne Vrouw naar *Haarlem* gekeerd, trok hij, na hier noch een wijle tijds ver-toefd te hebben, met eenige Stukjens van *devotie* naar *Spanje*; doch trof onderweg zwaar onweder van storm, 't welk hem met het scheepsvolk noodzaakte des nachts het Schip te verlaten en het met de boot te zetten naar een klippig Eiland *Los Barlingos* (*) genaamd, en kwam met het uiterste ge-vaar des levens eindelijk in een klein haventje of gat, na verscheiden-maal door de woede der brandinge te rug gedreeven te zijn. Met grooten arbeid raakten zij op de rots, terwijl het Schip op laa-

(*) *Los Barlingos* of *Barlengas* is of zijn eenige klippige eilandjens, niet ver van de Kust van *Portugal* afgelegen op omtrend 40 gr. N. B. tegen over *Pederniera*, 't werd ouds tijds *Londobris* en *Erythrea* genoemd; hier plagten door-gaands de Zeerovers aan te leggen om op de Christen-vaar-tuigen te passen.

laager wal aan stukken geslagen werd, en de goederen wegdreeven naar de vaste kust van *Portugal*, daar een Monniken-klooster niet verre van strand stond. Deze Monniken beschouwende de *devotie*-schilderijtens van *VROOM*, streden 't den Bevelhebber van die streek op, dat het volk van dat verbrijzelde Schip *Christenen* waren, en geen *Engelschen*, die daar anders langs de kuste gewoon waren te rooven. *VROOM* zat ondertusschen met zijn gezelschap, sterk zo groot als klein omtrend 25 Zielen, op de rots, hebbende niets te eten, nog te drinken, dan 't geen de regen hun gaf; dus bragten zij drie dagen door in de uiterste benauwdheid; en raazende van den honger, begonnen zij al te overleggen, om de jongens van kant te helpen en hun vleesch ten lijve te slaan; doch wilden voor 't laatst eerst noch een groote Vlag of Vaandel uitsteeken, 't geen zij van hunne hembden toestelden. Dit middel gelukte, doende den Monniken van de kust hunne Bark door de Slaaven derwaard roeiën, waar in een Monnik olie, wijn en brood aan *VROOM* en zijne Metgezellen aanbragt, en hen voorts met zich naar *Penice* voerde, waar menze nu voor de tweede reize vraagde, of zij geen *Engelschen* waren? 't welk zij met *neen* beantwoordden, want anders zoudenze hen niet eens van de Klip gehaald hebben. Zij daar gekomen, trokken met *VROOM* aan hun hoofd straks naar het Kerkje der Monniken, en op de onderriending van *VROOM* dankten zij daar God met veel *devotie*. Dus werden zij 'er wel onthaald ten huize van den Bevelhebber of *Gouverneur*, die hen zelf aan tafel diende. Hier stonden *VROOM*'s tafereeltjens sommige geheel, sommige aan stukken; te pronk, en was hij de oorzaak dat deeze Holland-sche

sche Matroozen een jammerlijken dood ontkwamen ; hierom zegt men te recht : 'T is goed met de *vroomen* te verkeerem. Na een verblijf van twee dagen werd hun wat reisgeld in de hand gegeven, waar mede zij te voet naar *Lisbon* op weg floegen ; VROOM daar gekomen, gong verders op *St. Ubes* aan, en begaf zig daar te sloop om naar Nederland te vertrekken ; doch aan boord zijnde kwam hem in 't hoofd, dat het Schip op de reis blijven zoude, waarom hij op zijn verzoek door het tegenmórend sloopvolk, die hem *Schilder krankhoofd* nafschreeuwden, eindelijk echter weder aan land gezet werd. Dit Schip genoodzaakt zijnde *Tessel* voorbij te loopen, bleef en verging bij de *Sond*: de Schipper was *Roel Fanszen* van *Medenblik*. De Schippers, die tot *St. Ubes* VROOM hadden zien aan boord gaan, en, om dat zij vroeger onder zeil geraakt waren, niet wisten, dat hij weder aan land was gezet, maar wel, dat dit Schip vergaan was, kwamen in *Holland* en te *Haarlem* tijding brengen, dat VROOM gewis dood moest wezen, zo dat men zich reeds schikte om zijn goed te deelen. VROOM intusschen onthield zich te *St. Ubes* bij een' Pater in een Klooster, daar hij schilderde en goed onthaal ontong. Ook was 'er te *St. Ubes* een Schilder, voor wien hij zijn rampspoedige sloopbreuk en gelukkige verlossing schilderde, welk Stuk door deezem te *Lissabon* aan een groot Heer voor hoogen prijs verkocht werd, zo dat die Schilder VROOM zeer bedankte, en verzocht van hem meer Zee-stukjens en Schepen. Hij dan hier ter plaats redelijk wat gewonnen hebbende, verkoos weder naar huis te gaan, hebbende al te vooren zijne Vrouw met een brief van zijne behoudenis en leven kennis gegeven : en deezem had ook altijd bij zich zel-

zelve vastgesteld , dat hij noch leefde , waar van hij haar nu in persoon noch krachtiger kwam verzekeren.

T' huis zijnde , voer hij op raad van de Schilders daar ter steede , voort met het maaken van Stukjens met schepen gestoffeerd, beginnende ook allengs meer en meer daar in toe te nemen : waar bij kwam , dat de menschen in Holland , daar veel Zeevaart is , groot behagen in deeze Zeetjens en Scheepjens kreegen. Ondertusschen wilde het geval , dat *Francois Spiering* een vermaard Tapijtsier voor den Engelschen Admiraal *Milord Karel Howard* aangenomen had te leveren de Zeeslagen der Engelschen met de Spaansche [Onverwinlijke] Vloot in den jaare 1588. Hier toe wilde *Spiering* mij gebruiken als Teekenaar ; dan , vermids het mijn werk niet was Schepen te teekenen , bragt ik hem bij *VROOM* , die voor hem op dag-loon teekende tien groote Stukken , wezende de ontmoetingen en voorvallen op verscheidene dagen (*), welken deeze Scheeps-strijd duurde , dit was

(*) Dit was waarlijk voor een' Schilder , wiens werk dit was , en die een goede *ordinantie* bezat , een treffelijk onderwerp ; het was de ontsaglijkste , maar tevens de ongelukkigste Vloot , die ooit de zilte baaren doorkliefd heeft ; zij was als een drijvende Stad , die geheel van Kasteelen en Torens gebouwd schein ; 't minste schip voerde 50 stukken , meer dan 60 torssten 120. Uit de haven van *Lisbon* vertrokken , beliep haar aan de *Corunha* reeds een storm , dieze verstrooide ; 7 weken werden daar t' zoek gebragt omze te herzamelen en 't beschadigde te herstellen. De Hertog van *Medina Sidonia* was Opper-Admiraal , op 't Gallioen *St. Marten* , over 150 Schepen en daar op meer dan 32000 zielen , wordende de Hertog van *Parma* uit *Vlaanderen* met de Nederlandsche Vloot hier noch bij gewacht ; doch dit miste. De Engelschen hadden daarentegen eene Vloot van 100 ligte Schepen uitgerust , op welke de Spaansche op de
hoog.

was VROOM in deeze zijne aangevangene oefning van geen geringe nuttigheid. Hij op een' tijd van *Zandvoort* afgevaren zijnde , kwam in *Engeland* en bezocht den Admiraal , geevende te kennen , dat hij

hoogte van *Calais* in eene Slag-orde , die een streek van 4 mijlen besloeg , zacht afkwam ; de wind werd den Spaanschen tegen en blies sterk op , waar door zij een groot Gallioen achterlieten , 't geen 's anderendaags van den Engelschen Zeevoogd *Draak* genomen werd met daarin zijnde 60000 dukaten ; noch een Gallioen verloren zij door brand. Op den eersten van Oogst-maand 1588 de Vlooten elkaer genaderd zijnde , vermeesterden de Engelschen eene Galeas met 5000 Rijksd. terwijl de Spaansche Opper-zeevoogd niet verre van *Duinkerken* op de *Vlaamsche* Vloot wachte ; doch deeze werd van de Hollandsche en Zeeuwsche Schepen in *Brugge* en *Duinkerken* bezet gehouden. Een' der volgende nachten zonden de Engelschen branders onder de Spanjaarden , waardoor deezen gelijk mede door een' storm , die de Engelschen tegen hen aandreef , verschrikt , in wanorde vluchteden : 's middernachts werd de storm ontsaglijk , en verscheiden grootste Gallioenen werden van de verëenigde Engelschen en Hollanders genomen. In deeze toestand besloot de Hertog van *Medina* naar Spanje te rug te zeilen de Noord-zee om ; doch hier beliep hen het ijsfelijkste onweder van storm en donder ; de Schepen stieten zich op elkaer te bersten ; 8 Schepen onder *Ricaldo* werden op de *Yrsche* kust gesmeeten , van de Yren slecht ontfangen en onmenschelijk behandeld ; anderen zonken ; een Scheeps-hoofd met 40 der zijnen bragt 'er het leven op de Zeeuwsche kust af. Kortom de weinige Schepen der schipbreuke of den vijanden ontkomen kwamen hier en daar deerlijk geteisterd en ontbloot binnen , meest in de haven van *St. Ander* , in alles 46 sterk , waarvan noch 9 door brand in die haven vernield werden. Meer dan 12000 Zielen , daar onder 4000 Edelen , sneuvelden of raakten gevangen op deezen togt. Dit was het einde van de *Onverwinnelijke Vloot* : de Zeeuwen lieten 'er een' Gedenk-penning op slaan , op wiens eene zijde : *Soli Deo honor & gloria* , op de andere stond : *Classis Hispanica venit , ivit , fugit. 1588.*

hij die gene was , die de Stukken tot de Vloot had geteekend , waaröp deeze hem een verëering deed ter waarde van 100 gulden Hollandsch. Hij maakte, te *Londen* zijnde , kennis met ISAAC OLIVIERS (*) een kunstig Verlichter of *Miniatuur*-schilder , die hem daar in zeer fraai *portretteerde*.

Te huis gekeerd, maakte hij op een grooten doek *den zevenden* dag van den Strijd der Engelschen met de Spaansche Vloot, een Stuk , waarin wonder veel werk kwam; dit werd tot groot genoeg en

(*) Deeze OLIVIERS of OLIVIER was een Engelsch-man van *Londen* ; hij schilderde met gom-water of water verw allerlei onderwerpen , doch meestäl Portretten , waar van hij eene meenigte aan de Hoven van *Jakob* en *Karel* den I, Koningen van Engeland gemaakt heeft ; en in dit slach van schilderen heeft hij zijn' Meester niet. Hij had een Kweekeling *Couper* genaamd , die namaals in dienst van *Christina* Koninginne van *Zweden* is gegaan. Zie DE PILES en LE COMTE op't *Art.* OLIVIER. In den voorigen druk is 't volgende vers onder deszelfs Portret :

Ad vivum letos qui pingis imagine vultus,

OLIVERE, oculos miriscé hi capiunt.

Corpora, quæ formas, justo hæc expressa colore:

Multum est, cum rebus convenit ipse color.

't Welk hier op uitkomt :

Uw Beelden, OLIVIER, zijn blij gemaald naar 't Leven,

Voldoen der Kunst, daar zij behagen aan 't gezicht.

Een juiste kleur en aart weetge aan 't tafreel te geven;

Het schijnt geen Beeldnis meer : een zaak van veel gewigt!

Deezes OLIVIERS Portret is ook in onze Plaat II. n. 3. te vinden.

en verwondering van zijne *Excellentie Graaf Maurits* en den Admiraal *Justinus* beschouwd. Zederd teekende hij ook den togt der Schepen uit *Zeeland* naar *Vlaanderen*, waarop de Slag bij *Nieuwpoort* volgde; dit gedrukt zijnde, bood hij 'er eenige afdrukfels van aan de Steden en de Heeren Staaten; waardoor hij groot geld won. Kortom onze *VROOM* werd heel vaardig in dit Scheep-maaken, en wordt van dag tot dag noch sterker in de Kunst. Hij heeft reeds bijna ontelbaare Stukken geschilderd, zo Stranden met visschen, visschers enz. als andere dergelijken, welke dingen een werk zijnde, dat zich wel spoedt, hem goed voordeel geeven. En 't geen van hem te prijzen is, hij kladt niet met de Schilder-kunst, want, die iet van hem wil hebben, moet het hem wel betaalen. Tot besluit, hij is een zeer goed Meeester in dit zijn stuk; want hij niet alleen zich wel verstaat op 't goed maakfel van Schepen, touwen en takelinge, wind-streeken, zeilaadje en andere dingen hier toe behoorende; maar hij munt ook uit in alle de andere omstandigheden, als Gronden, Landschappen, Klippen, Boomen, Luchten, Wateren, Golven, Kasteelen, Dorpen, Steden, Menschen, Visschen en andere dingen, die zijne Schepen en Zeetjens vergezelschappen en versieren (*). [Zijn Portret is in de Plaat LL. n. 2.] (†).

HANS

(*) *VROOM* woonde te Haarlem in de *Zijl*-straat in een aanzienlijk huis: aan het zelve is noch heden op den Voorgevel op een' hardsteen een sloopje te zien, dat hij geschilderd heeft. Op het Prinses-hof te Haarlem hangt van hem noch een heel groot Stuk met een gansche Vloot *Schepen*, vertoonende zich de Stad *Vlissingen* in 't verschiet: 't verbeeld de inhaalinge van den Grave van *Lijcester* te

Vlis-

H A N S S O E N S.

Het zoude mij leed zijn , vermaarde Mannen in onze Kunst met stilzwijgen voorbij te gaan , verwaard zij ook verstrooid of metter woon vertrokken nogen zijn ; 't is hierom dat ik te deezer plaatse ook vil gedenken aan den zeer kunstigen Schilder HANS SOENS ; van 's *Hertogenbosch* , hoewel hij (gelijk onze Neêrlanders toch boven andere *Natiën* der wereld tot het reizen en 't bezoeken van vreemde Landen en Volken uitter aart geneigd zijn) uitlandig is en zich in *Italië* of *Lombardijë* binnen *Parma* ;

Vlissingen. VROOM stierf ook te Haarlem op den 24 van Louw-maand 1640, oud 74 jaaren ; hij liet twee Zoons na, KORNELIS en FREDERIK genaamd : de eerste was een braaf Landschap-schilder ; de jongste FREDERIK een kunstig Historie-schilder en Bouwmeester of *Architect* bij den Prins van Oranje *Fredrik Hendrik* H. L. G.

(†) In den voorigen druk heeft men dit vers onder deszelfs afbeelding :

VROMIUS *hic multum terris jactatus & alto,*
Qui docuit vitâ multa ferenda probo.
Naufragia & tabulas, scopulos cœlique ruinas
Tam bene qui potuit pingere, nemo fuit.

Dat is :

Dit 's VROOM bereisd te Land , gellingerd door de Baaren ,
 Gefoold door Schip-breuk , schoon hij *vroom* en eerlijk
 was ;

Maar , maalt hij ons zijn Zeën , Bank , Rots en Scheeps-ge-
 vaaren

Met onweêrsbuijen , wie komt dan bij VROOM te pas ?

II. Deel.

I

ma, en wel bij den Hertog aldaar (zo ik 't wel heb) onthoudt.

Ik weet niet, bij wien hij de beginselen der Kunst geleerd hebbe, maar wel, dat hij gekomen is te *Antwerpen*, en aldaar gewoond heeft bij eenen zeer kundigen Schoolmeester, in de wandeling *Meeſter Jacob Boon* genaamd, alwaar hij voor zich zelve een' tijd lang heeft gewerkt, en naderhand is komen wonen en werken ten huize van *Gillis Mostaart*, bij wien hij zich dagelijks bezig hield met het volgen of *kopiëren* van zeer veele fraaie dingen, bijzonder naar de handelingen van *Frans Mostaart*, wiens manier van Landschappen hij zeer aartig wist naar te bootsen; zo dat men met recht kan zeggen, dat hij hier aan den gang geraakte, en de kunst van fraaie Landschappen heeft weg gekreegen, hoewel een natuurlijke, opmerkende en verstandige geest zijne kunstige handen steeds bestuurde. Men kan eenigen van zijne eerstelingen en vroege vruchten zien ten huize van den kunstheverenden Heere *Hendrik Louwersz. Spiegel* te *Amsterdam*: het zijn Landschappen, die zeer aartig staan, in 't bijzonder een Landschap van olie-verwe op eene grootte, die van de Water-verw-schilders een dubbel doek genoemd wordt, of daar ontrend; hier in komt voor een weg en haag van schoone boomen, met eenige aartige mannetjens, onder anderen een, die zijn gevoeg doet. Kleiner Landschapjens op Panneel zijn 'er ook bij, gelijk mede eenige Brandjens: in deeze dingen vindt men eenige Velden met groen en wassend koorn of haver, en andere verscheidene gronden.

Gereisd hebbende naar *Italië*, was hij in mijn' tijd te *Rome*, en heeft daar met mij gemeenzaam omgegaan; veele dingen zijn hier uit zijne handen

gekomen, bijzonder kleine Stukjens op koper of iet anders van olie-verwe. Veelal wrocht hij voor groote Heeren; zelfs verscheidene Werken op natte kalk in 't Paleis van den Paus. Onder anderen liet hij ons zien een deel Landschappen in eene *fries* op 't nat gedaan in een van 's Pausen vertrekken; terwijl 'er de stijging noch stond; zo dat ik die dingen van nabij zag; en datze met een wonderbaar aartige handigheid en vaardigheid gedaan waren; waat over de Schilder van den Paus of iemand anders zeide; datze te ruw en niet net genoeg gedaan waren; echter stonden zij bij uitnemendheid wel, vooral van beneden, zo alsze moesten gezien worden; onder deezen is de Historië; daar *St. Augustijn* aan Zee wandelende; een kind op het strand vindt, dat bezig is met een schelpje het zeewater in een kuiltje over te gieten (*): de Zee was wonder wel gehandeld met een natuurlijk verschiet; de schaduwen; zonnen-schijn en vlakke des waters waren wel in acht genomen. In eené van de Voor-zalen van de Koninglijke Zale op de eene zijde vindt men van hem een aartig Landschap op den muur in natte kalk, met een haan daar

(*) De Historie, bekend genoeg, is kortelijk deeze: de Oudvader eens langs den oever der Zee wandelende; en mijmerende bij zich zelven, hoe hij de H. Drieëenigheid met de reden of zijne begrippen zoude overëenbrengen, zag, zegt men, voor zich op het strand een klein kind zitten, bezig met uit de Zee water te scheppen in een klein gemaakt kuiltjen; dit kind van hem gevraagd, wat het deede? antwoordde: *Ik wil de Zee uitputten*; hij zeide, *dat is onmogelijk; zo onmogelijk is het ook*, hervatte het kind weder, *dat uw begrip de Zee der Godheid zoude kunnen bevatten*, waat op het kind verdween. *Tb. Zwingerus in Theatr. vit. hum.* vol. 1.

daar in , 't welk een zinnebeeld is ; dit steekt vrij wat af bij andere Landschappen , die daar van *Cæsar da Sallusto* en anderen te zien zijn : doch deeze *Cæsar* , van wien ik te vooren (*) gewag gemaakt hebbe , volgde hem zeer na ; maar 't was eene vergiffing , dat ik daar ter plaatse *Hans Soens van Antwerpen* schreef.

Hij bevindt zich dan tegenwoordig te *Parma* , en heeft daar ter plaatse wel zijne voornaamste Werken gedaan , zo als ik verneeme , en verscheidene heerlijke en groote Landschappen ; doch hij is ook bij uitstek sterk in Beeld-werk , waar van ik 'er te *Rome* eenigen hebbe gezien , zijnde wel klein , maar zeer aartig en kluchtig . Hij is thands noch ongehuwd en een man van 56 of 57 jaaren ; terwijl zijne verdiensten hem eene plaats waardig maaken onder de beste Nederlandsche Schilders , vooräl in Landschappen .

H A N S V A N A K E N .

Het behoorde aan onze in de Schilder-kunst zich oefenende jeugd tot spooren en prikkelen te verftrekken , wanneer zij hooren en gewaar worden , hoe zeker en vast het gaat , dat , al wie een boven den gemeenen hoop uitmuntende Meester in onze Kunst is , ook om die reden alömme vermaard en geächt wordt , daar de Faam , welke het nooit aan bericht mangelt , den naam van zulk eenen alömme uitbazuint , waarin zij noch door diepe en breede wateren , noch door de hoogste bergen belet

(*) In de *Levens der Italiaansche Schilders* , onder *CÆSAR DA SALLUSTO* .

NN.

e
E
l
C
i
P
f
v
t
v
k

ket wordt , om dat zij door middel van hare veel-
 öogige vleugelen door geene onbekende of onge-
 baande wegen gestuit wordt. Zulk een Kunst-
 naar geeft een' glans van zich, die van verre reeds
 ontdekt wordt , en waar door hij veeltijds zodani-
 gen vindt , die hem uitlokken en de gelegenheid
 verschaffen tot voorspoed , en om de edele gaven
 der Kunst en van zijn' Geest door wel geöefende
 handen te brengen onder 't oog van de voornaam-
 ste en doorluchtigste Vorsten en Wereld-magten ,
 wier gezicht hij streelt en verzadigt met de lieffe-
 lijke vruchten zijner Kunst , 't geen hem tot staat
 en achting brengt en in grootte waarde doet hou-
 den. Zulks is geschiet en te beurt gevallen aan
 den welschilderenden HANS VAN AKEN.

Hij was geboren in de vermaarde Stad *Keulen* aan
 den Rijn gelegen, in 't jaar 1556, uit deugdzaame
 en eerlijke Ouders, wezende zijn Vader een treffe-
 lijk en ernsthaftig Man, uit *Aken* geboortig, wel-
 ker Stede naam hij zijn' Zoon heeft medegedeeld
 en tot een' *van* of toenaam nagelaaten.

De Natuur, die milde, Moeder verkoos al van
 jongs af den Jongen tot de Schilder-kunst, druk-
 kende in deszelfs eerste Levens-lente de zaaden daar
 van in zijnen geest, hem voorhoudende de edel-
 heid en bevalligheid deezer Kunst, en nochtans
 gedoogende dat hij tot omtrend zijn 10 of 12de jaar
 in de schole zich oefende in 't leezen en schrijven,
 porrende hem ondertusschen aan, om, zo veel hij
 konde, met de pen of iet anders verscheidene ge-
 staltens van Menschen, Beesten en andere voor-
 werpen te teekenen, ten einde hem aldus te bereiden
 tot het inslaan van den weg, die zij voorzag dat
 voor hem gebaad zoude worden, en langs wel-
 ken hij tot volkomenheid, en door deeze tot eer en

voorspoed kon geraken. Aan deeze leiding der Natuur' gehoorzaamde hij met bereidwilligheid en vlijt ; want , waar hij was of gong , begon hij gade te slaan en met opmerking te beschouwen , 't geen de Natuur hem in haar groot Wereld-tooneel aartig , schoon , bevallig en fierlijk deed voorkomen , 't welk hij al ras van het onbevallige leerde onderscheiden. Zag hij dan een moedig paard , dat zijn kop mooi droeg , van een fraaien draf en gestalte was , of een bevallig vrouwen-aanzicht , en een meer dan dagelijksche tronië , hij deed zijn uiterste best , om die na te bootsen , zo dat men haast kon merken , en aan de trekken gewaar worden , wier afbeelding het ware. 'T gebeurde op zekeren tijd , dat binnen *Keulen* gekomen was eene Hertogin , welker tronië hij (zo alsze ter vengster uitlag) afteekende , en elk kon zien , dat het naar deeze Vrouw gedaan was. Onder anderen teekende hij eene kat , die ergens om hoog zat , naar 't Leven , zo natuurlijk , dat zeker Schilder dit met de pen gedaan ziende , meende dat de Jongen op 't Portret-schilderen gong , en reeds zo verre gevorderd was ; maar verstaande van *neen* , verwonderde hij zich te meer , en raadde den Vader , hij moeste hem op de Schilder-kunst houden , want *daar steekt een Man in* , (zeide hij) *en hij zoude een groot Meester worden*. Men bestelde *Hans* dan bij een gemeen Schilder , daar hij nauwelijk een jaar bleef , om dat hij zag , dat 'er voor hem niet te leeren was , en raakte toen bij een' anderen Schilder te *Keulen* , een *Waal* , en *George* of *Ferrig* geheeten ; deeze had te *Antwerpen* geleerd , en was , door armoede gepord , een goed Meester in 't portretteeren , ja was daarin uitneemend geworden. Bij hem vorderde *HANS* wonder wel , zo dat hij op het

het einde van 6 jaaren , doe deeze zijn Meester hem door den dood ontviel , een goed en treffelijk Portret - schilder was , en meenige heerlijke tronië geschilderd had. Hier na begaf hij zich met vlijt tot het teekenen , veel de geestige manier van *Spranger* volgende , zo als ik te dier tijd iet van hem geteekend gezien heb.

Omtrent 22 jaar oud zijnde , sloeg hij op weg naar *Italie* en kwam te *Venetie* , krijgende daar den toegang bij zeker Neêrlandsch Schilder *Gaspar Rems* genaamd , welke , in plaats van hem te onderzoeken , of te beproeven , wat hij doen konde , hem enkel vraagde , van waar hij was ? en hoorende , van *Keulen* , zeide : *Gij zijt dan een Mof , die kennen 'er doorgaands niet veel van ,* bestellende hem voorts bij een slecht Italiaansch Schilder , *Morett* geheeten , die gewoon was aan reizende gezellen werk te geven , en met het geschilderde handel dreef : deeze liet *HANS* eenige fraaie dingen , die aldaar in de Kerken zijn , namaaken. In deezen tijd schilderde hij onder anderen voor den gemelden *Gaspar* zijn eigen *Portret* uit den spiegel al lachende , of eene lachende tronië , uitneemend uitgewerkt en fraai geschilderd ; zo dat *Gaspar* verbaast , zich bedrogen vond in zijn onverstandige meeninge ; toen hij hem zo onbeleefd toegeduwd had , dat de *Moffen* (zo als hij de *Duitschen* noemde) 'er niet veel van kenden. Dit *Portret* hield *Gaspar* , zo lang hij leefde , in groote waarde , en liet het aan een ijder zien , die 't voort roemden. Hierop verweerdigde zich *Gaspar* aanstonds voor *VAN AKEN* de docken te bereiden en te plumuuren. Hier uit kan men leeren , hoe zeer zij misdoen tegen de voorzichtigheid tevens en tegen de beleefdheid , die iemand verachten , zonder hem te kennen , of die op de

geboorte - plaats of uiterlijk voorkomen aangaan. VAN AKEN reisde voort naar *Rome*, en aldaar kwamen veele fraaie dingen uit zijne handen; een der voornaamsten is een Outer - tafel van olie - verw op Tin of Lood, verbeeldende een' Kers-nacht op een bijzondere wijze met Engelen enz., alles volgens 't voorschrift van de Paters Jesuiten, want hij staat in hunne Kerk beneden het *Kapitoel*; 't is een uitmuntend werk.

Om veele dingen over te slaan, zal ik maar melden; dat hij zich zelve noch eens in een lachend wezen heeft uitgeschilderd, met eene schale wijns in de hand, en voor hem een Vrouwen-beeld *Madonna Venusta* geheeten, op eene Luit spelende; dit was zo keurig gedaan, dat Kunst - kenners zeiden nooit beter, nog van hem, nog van anderen gezien te hebben. Hij is te *Florence* geweest, en heeft daar verscheidene groote Heeren en Vrouwen naar 't Leven geschilderd, ook zijne Doorluchtigheid *Franciscus Hertog van Florence*. Hij maakte ter zelve plaats het *Portret van Madonna Laura*, eene geestige *Poëtesse* of Dichtersse, en hield van deeze tronië eene kopij of tweede afschildering, die noch te *Amsteldam* bij zijn' Leerling *Pieter Isaaksz* is te zien en een meesterlijke hand te kennen geeft. Te rug naar *Venetie* (*) gekeerd, heeft hij

(*) *Venetie* is mogelijk (zegt *Misson* I. D. bl. 132) de Stad in gansch *Europa*, daar de jonge Schilders zich het best kunnen toeleggen, om alles op het kragtigste naar de Natuur af te beelden; want daar zijn twee *Akademiën* of *Scholën*, waar zij altijd uitgezochte naaktheden van beide Sexën hebben, dikwils op een en 't zelfde tooneel en in dien stand, als menze begeert. Yder mag 'er inkomen en men zou niet geloven, hoe onbeschaamd die wigten zich van elk laten bezien.

hij daar heerlijke Stukken gemaakt voor een Nederlandsch Koopman van *Maaſtricht*, als voor eerſt: eene Beſpotting van *Chriſtus*, zo groot als t Leven; de *Chriſtus* helt of ligt 'er bijna heel naakt over zijde, en ziet naar om hoog met eene houding in 't wezen, die zeer fraai is. Gelijk mede eene *Danaë* ook Levens-grootte, uitneemend ſchoon en wel gehandeld. Van gelijken een *Marie-beeldjen* met een *Ste Catharine* en Engelen daar bij, welk van RAFAEL SADELER (*) geſneeden in prent uitkomt,

(*) Twee vermaarde Broeders SADELER zijn uit *Bruffel* voortgekomen. Hun-liever Vader was een kunſtig werkman in ſtaal, geveſten van degens en andere zaken; hij erſte ook harnaſſen en wapen-tuig; zij zijn beiden te *Bruffel* geboren; de oudſte JAN SADELER in 't jaar 1550, en de jongſte RAFAEL, van wien *Van Mander* hier melding maakt, in 't jaar 1555. De Vader vertrok naderhand met zijn ganſche huisgezin en winkel naar *Antwerpen*. Hij kweekte zijn' oudſten Zoon JAN in zijne kunſt en koſtwinning op, hoewel tegen de zinlijkheid van deezen: waarom JAN, 23 jaaren oud zijnde, zich in huwelijk, en daarop aan het *Plaatſnijden* begaf, van welk werk zijn Vader hem te vooren altoos afgehouden had. In 't jaar 1578 verreide hij met zijn huisgezin naar *Frankfort*, en woonde daar eenigen tijd: Van hier wederom naar *Munchen*, oefende aldaar zijne kunſt en bleef 'er langen tijd wonen. Hier ter plaatſe werd hij door den Keurvorſt van *Beijeren* beſchonken met eene gouden keten en daarvan afhangenden gouden' penning. In 1595 trok hij met de zijnen naar *Italië*, kwam te *Verona*, en van daar in den jaare 1596 naar *Venetie*. Hier hield hij het tot het jaar 1600, wanneer hij zijn huishouden noch te *Venetie* laatende, van zijn' Zoon *Juſtus* alleen verzeld, zich naar *Rome* begaf: zijne Vrouw paſte intuſſchen op zijn' kunſt-winkel; in deeze Stad dan bood hij zich en zijne kunſt den Paus aan, doch werd 'er niet te vriendelijk gehandeld of beloond; zo dat hij na een kort verblijf van weinige dagen *Rome vaarwel* zeide, en naar *Venetie* zijne woonplaats te rug keerde; doch hier van een heete koorts overvallen,

komt , en een zeer aartig Stukje is. Noch een Stuk met Beelden Levens-grootte , doch wat meer dan ten halven lijve , verbeeldende een zittende *Venus* met *Kupido* , daar zij uit de Zee aan *Ciprus* aangeland , van de *Horæ* of de Uuren beschonken wordt met Goddelijke kleeding en optooifel , gelijk 'er *Homeer* in zijne *Lofzangen der Goden* van verhaalt ; dit zelve is ook een voornaam heerlijk Werk. In zijne geboorte-stad *Keulen* wedergekeerd ,

stierf hij noch in dit zelfde jaar 1600 ; zijne Vrouw was kort te voren overleeden ; hierom stelde hij zijn' broeder *RAFAEL* ten Voogd over zijn' Zoon *Justus* en deszelfs drie Zusters , eene van welken te *Verona* trouwde ; de twee anderen namen den Geestelijken staat aan , begeevende zich in een Klooster. *Justus* nu , ook een Plaat snijder zijnde , bleef in zijns Vaders winkel zitten , tot hij , in 't jaar 1620 , gelegenheid kreeg om in 't gevolg van den Ambassadeur naar *Holland* , mede derwaard de reis aan te neemen ; daar gekomen bezocht hij *Amsterdam* , om met de Kunst-kenners aldaar kennis te maaken , en daarna *Leiden* ; doch hier werd hij van een zwaare koorts overvallen en overleed 'er aan , zijnde daar in de Hooglandsche Kerk begraven , in 't jaar 1620.

RAFAEL leerde ook eerst bij zijn' Vader harnassen etsen en in staal werken , maar begaf zich naderhand , bij zijn' broeder *JAN* , aan het Plaatnijden , en in weinig tijds muntte hij daar in uit. 'T geviel ondertusschen , dat hij eenig letsel aan het gezicht kreeg ; dit deed hem tot het schilderen overgaan , waarin hij ook wonder wel slaagde : 't gezicht werd onderwijl ook beter , en hij geraakte weder aan het Plaatnijden. Veele jaaren woonde hij te *Munchen* en naderhand te *Venetie* , daar hij ook overleeden is. *Uit medegedeelde berichten*. Hunne afbeeldingen zijn te vinden in de Plaat OO. *JAN* n. 1. en *RAFAEL* n. 2.

VAN GILLIS , of *ÆGIDIUS SADELER* , broeders Zoon van *JAN* en *RAFAEL* , zullen wij een weinig lager verslag doen , daar *Van Mander* , op 't eind van het Leven van *HANS VAN AKEN* , van deezen *GILLIS* melding maakt.

keerd, maakte hij voor een' Koopman, *Boots* genoemd, een voortreffelijk Stuk: 't *Oordeel van Paris*, 't welk door *Rafaël Sadeler* gefneden, mede in prent uitkomt. VAN AKEN na deezen wederom te *Venetie* zijnde, gebeurde het, dat hij van *Otto Hendrik* Grave van *Schwartzenburg*, Hofmeester van zijne Doorluchtigheid den Hertog van *Beijeren*, naar *Munchen* ontboden werd, om in deszelfs Graf-kapelle een *Epitaphium* of Graf-schilderij te maaken: dit was een pannel met Beelden, meerder dan halve Levens-grootte, en verbeeldde de Historië van *Ste Helena*, daar zij het Kruis vindt; het is een uitneemend Werk. Door den gemelden Graaf en dit Werk is hij in kennis gekomen bij den Hertog, welken hij benevens de Hertoginne en hunne twee jongſte kinderen, een' zoon en eene dochter, in een ſtuk naar 't Leven heeft geſchilderd; dit Stuk droeg het genoegen van elk weg. Hij dit en meer andere edele Werken voltooid hebbende, werd van den Hertog boven alle treffelijke belooning beſchonken met eene ſchoone gouden Keten. De Graaf verëerde hem ook eene gouden Keten ter waarde van twee honderd *florijnen*.

Uit *Beijeren* verreide hij naar *Praag* bij den Keizer, die hem, zederd vier jaaren, dikwerf had ontboden, hebbende van hem gezien het *Portret* van *Fan van Bologne*, een uitmuntend Beeld-fnijder en Nederlander, wien hij te *Florence* had uitgeſchilderd; want zijne Keizerlijke Majesteit niet af-laatende met ontbieden, is VAN AKEN eindelijk op de boodſchap van een' *Ambassadeur*, bij den Keizer gekomen. Bij den zelve dan zijnde, en voor zijne Majesteit hebbende geſchilderd eene *Venus* en *Adonis*, beviel zijne handeling aan den Keizer wonder wel, wegens de nieuwe en ongemeene wijze
van

van koloreeren. Doch om de eene of de andere oorzaak is VAN AKEN weder te *Munchen* gekomen en verders te *Augsburg*, maakende onder andere Werken in de Kerk der Jesuiten te *Munchen* een' *St. Sebastiaan*, zeer fraai van schildering en ordi-
nantie op de manier, als hij in prent te zien is, gesneden door de hand van den vermaarden Plaat-
snijder *Joän Muller* te *Amsterdam*. Te deezer tijd hadde hij te *Augsburg* ook *geportretteerd* de Hee-
ren *Fouggers*. Hier na weder van den Keizer ont-
boden, keerde hij met zijn huisgezin naar *Praag*; hebbende onderwijlen getrouwd de dochter van den
deezes tijds zeer vermaarden Zang-kunstigen, *Or-
feus de Laffo*. Dus heeft VAN AKEN om zijne Kunst
verdiend te vinden, gelijk hij gevonden heeft, den
grootsten en doorluchtigsten Kunst-minnaar des
aardbodems, in wiens dienst hij zederd als deszelfs
Kamer-schilder heeft volhard, en met deezen groot-
ten *Alexander*, als een tweede *Apelles* dagelijks
een' gemeenzaamen en vriendlijken ommevang ge-
had, om dat hij bij denzelven in achting en waar-
de was. Veele en zeer schoone Werken zijn door
hem voor deezen Vorst gemaakt, die in 't Keizer-
lijk Paleis in overvloed te zien zijn op de groote
Zale, boven den Paardestal, op de Gaanderij, bo-
ven de Kunst-kamer en in andere vertrekken van
't Hof zijner Majesteit. Er is mede tot *Amsterdam*
bij den kunst-minnenden Heer *Hendrik van Os*
een groot en zeer heerlijk Stuk met levens-groote
Beelden, zeer kunstig door hem gedaan; men ziet
'er een schoone naakte Vrouw in van een aangenaam
en bevallig wezen, met een' olijftak in de hand en
hebbende het oorlog, of 't krijgs-gereedschap on-
der haare voeten, zijnde een Zinnebeeld van den
Vrede; bij haar komt Overvloed, verzeld van de
Kun-

Kunſten , als de Schilder-kunſt en anderen ; om dat door Vrede de welvaart komt, en de kunſten bloeiën.

Dewijl dan VAN AKEN thands (zo als wij zelden) ter plaatſe is , daar zijne Kunſt ten hoogſten bemind en in waarde wordt gehouden, en hij zulk een Schilder is , gelijk zijne Werken hem getuigen te zijn , ook zo braaf van inborſt , als hij door zijn edelmoedigen omgang en deugdzaamen wandel bewijſt ; daar benevens allen Kunſtenaaren goedgunſtig , niemand hinderlijk , ijder vorderlijk , gansch anders dan zij, die door eigene laatdunkendheid ſtoutelijk bij de Grooten hun hof weeten te maaken , maar anderen door het gif van laſter daar buiten te houden , zo is mijn wensch , dat zijn levens-draad niet haſtelijk afgeſneeden, maar dat zijne dagen mogen verlengd worden , op dat door hem de Schilder-kunſt , en hij door haar meer en meer verſierd en verëerd worde.

Zijn eerste *Discipel* en die met hem in Italië en Duitsch-land gereisd heeft, is *Pieter Iſaaksz*, geboortig van *Elſenor* of *Elſeneur* (*) aan de *Sond*, in t jaar 1569. Deezes Vader was een *Haarlemmer*; hij heeft eerst geleerd en de Kunſt begonnen binnen *Amſterdam* bij *Ketel*, den tijd van anderhalf jaar, en woont noch heden in die Stad , zijnde bekend voor een uitneemend goed Meester in 't *Portret*
schil-

(*) 'T is twijfelächtig , of *Van Mander* hier door *Helsevor*, zo als men bij hem leeft , die plaats bedoele, die bij de Handelaars en Zeevaarenden doorgaands onder den naam van *Elſeneur* bekend is, dan of hij daar mede *Elſenborg* of *Helsenborg* mede aan de Zond in 't Land van *Schonen* gelegen, en onder het Rijk van *Zweden* behoorende, bedoele; doch 't eerste is waarschijnlijker.

schilderen , ook wel ervaren in 't schilderen van Historiën , ordineeren en teekenen , waarin hij een aartige handeling heeft. Een voornaam schoon Portret-stuk is 'er van hem te *Leiden* op de Bree-fraat , verbeeldende de jonge Juffer *Sara Schuurmans* , en komt tot beneden de kniejen : om niet van de juistheid der satijnen klederen en anderen , en de op eene Cithier speelende wel-gevormde handen te spreken , is de tronie boven al fraai tot verwondering , wel gelijkende , zeer zuiver gedaan , en wel gehandeld met een aangename bevalligheid ; dit Stuk is een genoegzaame getuigenis en bewijs , dat hij voor een' Meester in onze Kunst mag gehouden worden. Noch twee Portretten zijn 'er te *Leiden* van hem in de *Klok* , te weten *Pieter Huigensz* en deszelfs eerste Huis-vrouw , zeer wel uitgevoerd : Te *Amsterdam* op den Voor-achter-burgwal bij den Kunst-lievenden Heer *Hendrik Franckin* is van hem een groot Stuk , verbeeldende *Adam* en *Eva* , en op eene koperen plaat eene Prediking van *Joannes* , een wel geördineerd , kluchtig en aartig Stukje ; deeze *Franckin* en zijne Huis-vrouw zijn ook wonderlijk fraai en zuiver van hem in *Portret* gebragt. Zijn beste *Portret*-stuk van allen is in *Engeland* binnen *Londen* , en was gedaan naar eenen Engelschen jongman *Pieter Semeijns* van Neêrlandschen afkomst , 't is een schoone tronie met glanzige haartokken. Weder te *Amsterdam* bij den Heer *Jakob Poppe* zijn van hem drie schoone groote ovale Portret-stukken , voornaamelijk dat van *Jakob* zelve , wiens tronie en hair beide wel naar de Kunst geschilderd , zeer natuurlijk gelijkende , zuiver en wel zijn gehandeld. Ten zelve huize is van hem een zeer aartig Stuk op koper , men ziet 'er in de *Historië* der Roomsche Vrouwen in een' oloop

voor en op 't *Kapitool* verſchijnende , toen de jonge *Papirius* aan zijne Moeder , en deeze weder aan anderen had wijs gemaakt , dat in den Raad beſloten was , dat elke Man twee Vrouwen zoude hebben : hier ziet men Vrouwen van allerleiën landaart , ook Nederlândſchen en Waterlândſchen , waar van ſommigen met braad - pan en ſpit gewapend zijn ; ook komt 'er eene kreupele Vrouw door een' hond in een' wagen voortgetrokken. Het *Kapitool* is 'er naar 't Leven met *Markus Aurelius* te paard , zeer ſierlijk en wel geördineerd , geſchilderd. Veel meer uitmuntende zo *Portret* - ſtukken als anderen zijn 'er van zijne hand , en komen 'er noch dagelijks te voorchijn. Bij deezen *Pieter* zijn ook fraaie dingen en *Portretten* van andere Meesters te zien , ook 't *Portret* van VAN AKEN , dat deeze hem voor twee of drie jaaren toegezonden heeft , wonder fraai gehandeld en natuurlijk wel (zo ik hoore) gelijkende.

Bij deezen zal ik voegen *Joſeph Schwitſer* (*), die ook zo veel als een Leerling van HANS

VAN

(*) Van JOSEPH HEINS of SWITSER , wiens afbeeldſel in de Plaat PP. n. 1. vertoond wordt , vinden wij door zijn Landgenoot FUZLI het volgende aangeteekend : De geboorte en jonge jaaren van deezen beroemden Kunſtenaar zijn zo duifter en onwis , dat ik buiten ſtaat ben , daarvan iet zekers te berichten. Naar alle vermoeden zal hij voor of na het jaar 1550 in *Bern* geboren zijn. Bij het toeneemen zijner jaaren had hij het geluk , den roem zijner Kunſte in zodanig een licht te brengen , dat geene vergetenheid denzelven in het geringſte zal kunnen verduiſteren. Wij vinden hem aan het Keizerlijk Hof te *Praag* en te *Weenen* op eene jaarwedde van den Keizer *Rudolph II* , onder de groote Kunſtenaars *Johan ab Ach* , *Bartholomeus Spranger* , *Joris Hoefnagel* , *Breugel* , *Roeland Savery* , *Ægidius Sadelaar* enz. Bij dien Kunſt - lieveden *Monarch* ſtond hij in eene bijzondere gunſt , en werd door den zelven naar *Italië* ge-

zon-

VAN AKEN is. Hij is te *Bern* geboren, zijn Vader was 'er een *Arbiteit* of Bouw-meester. Hij te *Rome* komende, had wel wat slach van teekenen, doch

zonden, om 'er de schoonste Antieken af te teekenen, en ook naar *Venetie*, *Rome*, *Mantua* en andere Steden, ten einde aldaar de beste schilderijen te kopleeren, 't geen hij met zo veel Kunst en vlijt verrichtte, dat de gemelde Keizer daarover een zeer bijzonder genoeg betuigde. Van tijd tot tijd schilderde hij veele voortreflijke Stukken, inzonderheid een naakte *Leda* met de Zwaan in een beslotene kamer, in welk tafereel hij de teekening, het *koloriet* en de sierlijkheid van *Antonio Corregio* zo wel volgde, dat een ieder geloofde, dat hij dien grooten Meester gekopieerd had. Voorts maalde hij *Diana*, die *Aëon* met water besprengt en hem in een hert verandert, welk stuk door *Ægidius Sadeler* in koper gebragt is. Voor den Keizer schilderde hij den Roof van *Proserpina* door *Pluto*, 't welk den Keizer zo zeer behaagde, dat die Vorst verklaarde, in geene schilderij zo veel sierlijkheid en een zo aangenaam *koloriet* gevonden te hebben; weshalven hij die fabel op hoog bevel noch eens, doch op eene andere wijze, moest schilderen, 't geen zo wel uitviel, dat het laatstgenoemde Stuk het eerste overtrof, en de Keizer hem met eene vermeerdering zijner jaar-wedde en kostbaare giften beschonk. Hierop vermeerderde zijn roem dag bij dag, en zijne Werken werden gretig gezocht. Veelen zijner Stukken zijn door *Ægidius Sadeler* en andere kunstige Plaat-snijders in koper gebragt. In zijn' omgang was hij aangenaam, beleefd jegens een ieder, en in 't algemeen een Man, die bij vermogenden en minderen in achting was. Eindelijk overleed hij te *Praag* en werd door den Keizer en allen die hem kenden, ten hoogsten betreurd. Zijn lijk is in de *St. Jans*-kerk zeer aanzienlijk begraven. Hij liet twee Zoons en eene Dochter na. De oudste Zoon volgde hem in de Kunst, en heeft te *Venetie* veel roem verworven. Onze HEINS was met eene bijzondere begaafdheid tot de Kunst geboren. De gelegenheid, die hij gehad heeft, om naar de Antieken te teekenen, zoude billijk doen gelooven, dat zulks in hem eene volkomene bekwaamheid in het teekenen te weeg gebragt zoude hebben; doch ik moet belijden, dat hij in dat Stuk

doch wift met de verwen niet om te gaan ; dan ,
 zich bij HANS VAN AKEN vervoegende , ten huize
 van Groenen *Anthonis* of *Anthoni Santvoort* ; (gelijk
 men

niet te beſtipt was. Offſchoon hij zich zo lang in Italië op-
 gehouden en zo veele *modellen* van de beſte *Statuën* verza-
 meld en nageteekend heeft , geloof ik , dat hij de ſchoon-
 heid van dezelve wel genoeg opgemerkt zal hebben ; doch dat
 zijne natuurlijke geëaartheid zich aan een' zo laſtigen arbeid
 niet heeft konnen gewennen , inzonderheid wanneer hij de
 ſchraale en drooge manier der grootſte Schilders betrachtte ;
 die hun voornaamſte werk maakten , de Antieken blindlings
 te volgen ; weſhalven hij een ander voorbeeld zocht , bij
 wien meer natuur en behaaglijkheid gevonden konde wor-
 den en het gelukkig aantrof in den grooten *Corregio* , wiets
 manier hij tot verwondèring volgde. Zijne troniën , bij-
 zonder van de Vrouwen , zijn bijzonder bevallig , zijn *ko-
 loriet* is malsch en natuurlijk , en wanneer men bij alle die
 voortreflijkheden de overëenſtemming voegt , die in zijne
 Werken gevonden wordt , moet men belijden , dat hij ver-
 dient , om zijne Kunſt onder de grootſte Schilders geteld te
 worden. Het ſtrekt hem tot geen geringen roem , dat de
 beroemde Plaat-ſnijder *Aegidius Sadeler* dezelfs ſchilderijen
 voor anderen waardig gekeurd heeft , om dezelve , door
 zijne bekwaame hand in koper gebrágt ; der wereld mede te
 deelen. Zie den bovengenoemden JOHAN CASPAR FUZ-
 LI in zijn *Geſchichte und abbildung der beſ-
 ter Mayler in der Schweiz / erſter theil /* bladz.
 52.

Een zijner *Kabinet*-ſtukken , waarin zijn eigen Portret ,
 met dat van zijne Vrouw en drie Kinderen verbeeld waren ,
 beruſtte welëer in het Kunſt-kabinet van den Heer Veldtuig-
 meeſter *Wertmuller* ; doch ſederd in dat van eene voornaame
 Vrouw en Kunſt-minnaares. Het zelve is een voet breed
 en agt en een half duimen hoog. HEINS zit aan de linker
 zijde van eene tafel , houdende het een of ander in de hand.
 Benevens hem zit zijn oudſte Zoon , als een kind van twaalf
 jaaren , teekenende naar een' pleiſterkop , welke op de tafel
 ligt , dien de Vader hem toont. Aan de rechter-zijde van de
 tafel zit de Moeder , die op den eenen arm haaren jongeren

men hem noemde) heeft hij met groote neerftigheid het schilderen en omgaan met de verwen geleerd. Boven alle Duitschers of Nederlanders heeft hij groote moeite, arbeid en vlijt aangewend, om alle fraaie dingen zo ronde als platte binnen *Rome* en *Venetie* af te teekenen, want hij heeft eene zo aartige en zuivere manier met de pen en in 't waschen, als 'er iemand te vinden is. Te *Praag* bij den Keizer zijnde, deed hij dien zijn kunstig teekenen dermaaten bevallen, dat hij door denzelven naar *Rome* werd gezonden en daar [voor een' tijd] onderhouden, om van de *Antieken* of Oud-tijdsche Beelden aldaar afteekeningen te maaken. Hij is noch tegenwoordig bij den Keizer te *Praag*, hebbende ook eene uitneemende goede handeling van *koloreeren*, waar mede hij zijne dingen wel doet staan.

Tot *Praag* (bij deeze gelegenheid) zijn noch verscheidene andere fraaie en edele Geesten, als PIETER STEVENS van *Mechelen* (*), kunstig Schilder en Teekenaar; ook de kunstrijke Plaat-snijder GILLIS SADLER (†), die somwijlen, als 't hem lust, het

Zoon houdt en onder den anderen arm een klein hondje, aan welk het kind twee kerffen voorhoudt. Achter de tafel zit een meisje met loshangend hair, dat een muziekbboek voor zich heeft liggen. Dat tafereel is op hout gemaald, vast in de verw, uitneemend gekoloreerd, teder geschilderd, en behoeft voor niets te zwichten; ook bevat het alle de deelen der Kunst in een' hoogen graad.

(*) Zie de afbeelding van deezen PIETER STEVENS in de Plaat QQ. n. 1.

(†) Deeze GILLIS, van anderen EGIIDIUS SADELER genoemd, is te *Antwerpen* geboren in 't jaar 1570. Zijn Vader was een Broeder van JAN en RAFAEL, en bij deeze twee Ooms heeft hij het Plaat-snijden geleerd, en heeft hen bei-

J.

QQ

het penſeel hanteert, en dan zeer kunſtig ſchildert. Noch eene ADRIAAN DE VRIES, een uitneemend Beeld-ſnijder, uit de *Haag* in Holland, welke, door de bevalligheid van 't penſeel uitgelokt, zich thands op de Schilder-kunſt toelegt (*).

Dee-

de overtroffen. Hij is als Plaatsnijder in dienſt geweest van drie Keizers, *Rudolf* den II, *Matthias* en *Ferdinand* den II. Elk deezer Vorſten heeft hem met eene gouden keten en daarvan ahangenden penning beſchonken. Hij is ook een kunſtig Schilder geweest, en heeft veele dingen, met naame portretten, geſneeden naar zijne eigen ſchildering. Hij is lang inwooner van *Praag* in *Boheme* geweest, waar hij ook overleden is in 't jaar 1629, en dus in den ouderdom van 59 jaaren. *Uit medeg. berichten.* Zijn Portret is in de plaat OO. n. 3.

(*) Zijn Portret is in de plaat WW. n. 2. In den druk van 1618 vindt men 'er onder:

*FRISO bonus Pictor, Pario quoque marmore finxit
Qui Statuas: credas eſſe Myronis opus.
Et clarus ſculptor Mullerus ſit tibi teſtis,
Hunc qui miratur tum colit artiſicem.*

Dat is :

VRIES ſchildert fraai, maar vrij wat grooter roem verëiſcht. Zijn Beelden-werk: dat ſchijnt door *Mijrons* (§) hand gehouwen,

Het baart verwondering in allen, die 't aanschouwen.

Denk niet, dat men den Man uit gunſt te veel hier prijſt;

De

(§) *Mijron* was een treffelijk Beeld-houwer van den ouden tijd, die door veele Kunſt-ſtukken, met naame door eene koperen Koe, waaraan niet dan 't leven ſcheen te ontbreken, vermaard geworden is. De oude Dichters gewaagen veel van hem.

Deezen, en anderen mij onbekend, beveele ik der Kunst, op datze derzelve rijkheid altijd helpen vermeerderen tot hun eigen voordeel en tot verbreidinge van hunnen naam en roem. [Het Portret van HANS VAN AKEN is in de Plaat NN. n. 1. te zien] (*).

De Groote Muller (§) moet verbaast dit vonnis strijken, Den Kunstnaar eert hij en laat hem zijne achting blijken.

(*) In den druk van 1618 is dit vers onder VAN AKENS Portret:

*Pictura AQUANUS primis se tradit ab annis,
Quae praestat juvenis, vix potuere Viri.
Germanum juvenem cum temneret Itala tellus,
Mox artem observans Roma magistra stupet.*

Of:

VAN AKEN gaf zich vroeg der Schilder-kunst' ten besten
En toont zich in zijn jeugd een rechten Schilder-held:
Itaalje mogt hem niet gekend versmaên, ten lesten
Stond *Rome* zelf op 't zien van Zijne Kunst verfeld.

(§) Naar alle gedachten de vermaarde Plaat-snijder *Joân Muller*, van wien ook door *Van Mander* in *Abr. Bloemaert* melding gemaakt wordt, en hier boven onder HANS VAN AKEN bl. 140.

PIETER DE WITTE.

De ſchoone Stad *Florence* bezit thands , onder meer andere Neêrlandſche Kunst-paarden , dieze eerst heurwaard gelokt heeft , en nu tot haaren luister en ſieraad ongevoelig vaſthoudt , ook den kunſtigen Schilder PIETER DE WITTE. Deeze begaf zich derwaard met zijne Ouders uit *Brugge* in *Vlaanderen* , en is 'er met dezelve al een' geruimen tijd geweest. Een goed Meester in het nat en olie-verwe zijnde , weet hij ook aartig uit leem of aarde te bootzeeren , en 't is hem in de Schilder-kunſt van groot nut. Voor den *Cavallier* of Ridder *Giorgio Vasari* (*) te *Rome* heeft hij veele dingen vervaardigd in het Paleis en de Zaal van den Paus : gelijk mede te *Florence* in de [zogenaamde] *Cupula* (†) en el-

(*) Deeze *Vasari* was zelf een vermaard Schilder en Bouwkundige , en begunſtiger van fraaie Geesten ; Onze *Pieter de Witte* heeft met andere Nederlanders hem in verſcheidene dingen geholpen , als in de *Cupula* te *Florence* en elders , toen hij reeds meer dan 60 jaaren was , en hoewel rijk , zelfs des nachts niet naliet bij het kaars-licht te werken. Hij is te *Florence* overleeden in 't jaar 1578 , oud 64 jaaren. Zie *Van Mander* op hem in 't *Leven der Italiaanſche Schilders*.

(†) *Cupula* wordt in *Italië* genoemd de Lanteern-toren of Koepel , zijnde een rond of veelhoekig gewelf , 't geen op de Kruizen der voornaame Kerken ſtaande zeer hoog boven het andere dakwerk van 't gebouw uitſteekt ; dusdanig is 'er eene zeer aanzienelijke op *St. Pieters*-kerk te *Rome* ; deeze in de Hoofd-kerk te *Florence* , waarvan hier melding gemaakt wordt , is , volgens de getuigenis van *Burnet* , de grootſte en hoogſte in *Italië* na die van *St. Pieter* te *Rome* , zijnde 300 voeten hoog , van een' wijden omtrek en van eene zeer zonderlinge doch regelmaatige Bouw-orde.

elders , ook patroonen tot Tapijten voor den Hertog van *Florence* , benevens andere dingen. Den tijd van eenige jaaren hield hij zich op te *Munchen* in *Beieren* , en maakte daar , zo voor den Hertog als anderen , verscheiden heerlijke Werken. Ik zelf heb van hem te *Florence* sommige stukken gezien en kennis met hem gehouden. Hij had ook een broeder , (zo ik meen) *Kornelis* geheeten , in 's Hertogen Lijfwacht , die in 't jaar 1573 , toen ik er mij bevond , aanvang Landschappen te schilderen , waarin hij , hoewel spade begonnen , al goede vordering gemaakt heeft. Van PIETER komen verscheidene prenten uit , waar op men PIETER CANDIDO leeft , en waaruit men zijn geest en Kunst merken kan. Hij zal nu (1604) denkelijk 56 jaaren of daar omtrend oud zijn ; en zo 't waar is , 't geen mij gezegd wordt , dat hij noch te *Munchen* in *Beieren* is , heb ik *Florence* te onrecht beschuldigd.

MATTHEUS EN PAULUS BRIL Gebroeders.

Het vermaard en tevens den Uitlander aantrekend *Rome* , eene Stad , die den Schilderen ten gevalle gebouwd en met Werken der Kunst' versierd schijnt , heeft onder meer anderen ook heurwaard getrouwd de twee Gebroeders MATTHEUS en PAULUS BRIL , *Antwerpenaars*. MATTHEUS heeft te *Rome* in 's Pausen Paleis , zo op Zalen als Gaanderijen , gewrocht. Op eene der bovenste Gaanderijen heeft hij op 't nat geschilderd aartige Landschappen en Gezichten met eenige zodanige *Processien* of Omgangen , als men te *Rome* gewoon is

te

te doen. Hij is 'er geſtorven in den ouderdom van 34 jaaren, in het jaar 1584.

PAULUS BRIL (*) leerde eerſt te *Antwerpen* bij een' gemeenen Schilder, *Damiaan Wortelmans*. Hij ſchilderde in den aanvang in water-verw ſcheelen of deksels van *Klave-cimbalen* en dergelijken; waarmede hij zich, 14 jaaren oud zijnde, moeſte geneeren. Van *Antwerpen* kwam hij tot *Breda*, gong van daar weder te rug naar *Antwerpen*, voorts in den ouderdom van 20 jaaren, buiten weeten en ten ondank zijner bloed-magen naar *Vrankrijk*, en woonde een' tijd lang te *Lions*; van daar trok hij naar *Rome* bij zijn' broeder, die 'er voorheen naartoe was gereisd, en vorderde daar zeer in de Kunſt, bij naame in 't ſchilderen van *Landschappen*, hoewel hij in zijne eerſte jeugd zeer zwaar in 't leeren was. Een zijner voornaamſte Werken is een zeer groot *Landschap* in 't nat, 68 voeten breed en zeer hoog

(*) Zie zijne afbeelding in de *Plaat GG. n. 3.* Onder die in den druk van 1618 ſtaan deeze regels:

Caſtella & ſilvas, ſata leta, boumque labores

Et montes Picſtor BRILLIUS exhibuit.

Gratior idcirco, ſacro qui vertice primus,

Pontifici, & claris murice qui Tyrio.

Dat is:

'T bezaaid, beploegde Veld, ook Sloten, Boſſchen, Haagen

En ſteile Bergen zijn door PAULUS hand gemaald;

Des hem het Heilig Hoofd met zijne gunſt beſtraalt,

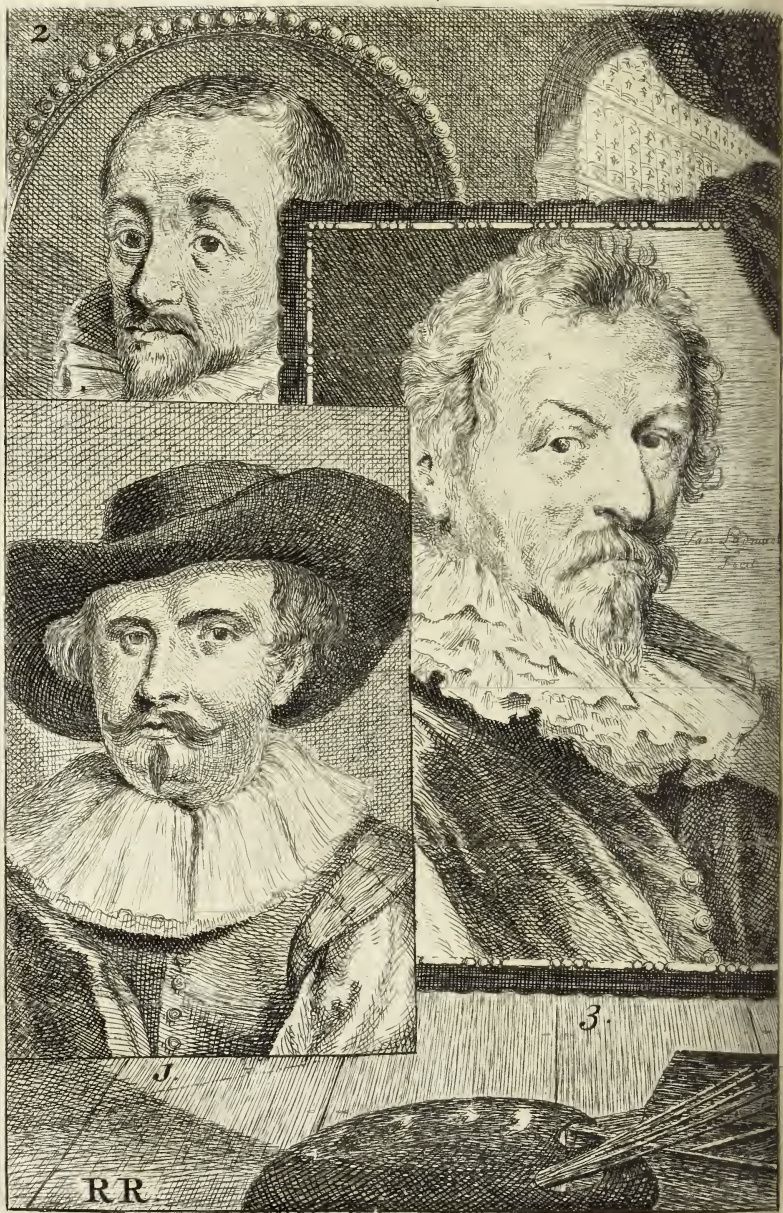
En hij ook de achting wint van hun, die 't Purper draagen.

hoog, in de nieuwe Zaal van 't Pauselijk Paleis, in den jaare 1602. Men ziet 'er de Historië in van *St. Klement* aan een anker vastgebonden en in 't water geworpen; in de lucht vertoonen zich Engelen; 't is een heerlijk Stuk om te beschouwen. Noch zijn in de Zomer-kamer van den Paus van hem zes schoone Landschappen naar 't Leven, verbeeldende eenigen der rijkste Kloosteren van den Paus buiten Rome, vermaakelijk op gebergkens liggende. Almede voor den Kardinaal *Mattheo* een gansche Zaal met Landschappen en *Grotesken*; en voor deszelfs broeder *Hasdrubal Mattheo* zes groote Landschappen op doek in olie-verwe, waar in zes Kasteelen, dezen Heer toekomende, in 't verschiet voorkomen, alle zeer schoone en groote Werken. Zeer veele andere kleine Stukjens, zo op doek als koper, zijn van hem onder de Liefhebbers verspreid. Bij den Heer *Hendrik van Os* (*) is een aartig ding op koper met fraaie *Ruinen* en Beeldkens, op de manier van de *Campo Vaccina* of de oude markt te Rome. Van hem komen ook eenige fraaie Landschappen in prent uit. In deezen jaare 1604 is hij 48 jaar oud (†) en heeft te Rome een Discipel, genaamd *BALTHAZAR LOUWERS*, een Neerlander, oud omtrend 28 jaar en gehuwd: dezelve is fraai in 't Landchap-schilderen (§). Hij had ook

(*) Te *Amsterdam*, in 't Leven van *K. Ketel* ook vermeld, en elders.

(†) Hij overleed te *Rome* in den jaare 1622.

(§) Deeze *BALTH. LOUWERS* is in den jaare 1576 geboren, heeft in *Italië* door zijne Kunst grooten lof behaald; doch zich naderhand onder een nauw-gezette soort van *Mennoniten*; die de Schilder-kunst voor ongeoorloofd houden, begeeven hebbende, heeft hij deezer edeler oefeninge

ook een jaar lang tot *Discipel* GUILLIAM VAN NIEUWLAND (*), van *Antwerpen*, oud 22 jaaren, tegenwoordig te *Amſteldam* woonächtig, en zijns Meesters manier zeer natuurlijk aangenomen hebbende.

Vaarwel gezegd, en is in vervolg van tijd Leeraar onder die Gezindheid geworden. *Uit medeg. berichten.* Zijn Portret is in de Plaat YY. n. 2.

(*) Of WILLEM VAN NIEUWLAND; hij is te *Antwerpen* geboren in 't jaar 1584 en heeft te *Amsterdam* de Kunst eerst geleerd bij JAQUES SAVRY. In 't jaar 1599, en dus 15 jaaren oud zijnde, vertrok hij naar *Rome*, en leerde daar noch 3 jaaren bij PAULUS BRIL, zette zich daarna neder om op zich zelven te schilderen. Hij bragt hervoort Landschappen, aartig met Beeldjens gestoffeerd en Roomsche Oudheden. Zeer veelen zijner Landschappen met Roomsche *Ruinen* heeft hij geëft, onder anderen een Boekje met 26 stuks Roomsche Oudheden, die zeer fraai zijn, en een meenigte anderen, zo Rijn-gezichten als Landschappen, grooter foort en vol gewoel. Verscheiden andere voornaame Plaat-snijders hebben naar zijne teekeningen of schilderijen een aantal prenten in 't licht gebragt. 'T was in het jaar 1607, zijn 23ste, dat hij *Rome* verliet, zich naar *Antwerpen* begaf en daar in het Schilders-gild kwam. Na verloop van eenige jaaren vertrok hij naar *Amsterdam* bij zijn' eersten Meester JAQUES SAVRY. In 't jaar 1635, het 51ste zijns ouderdoms, overleed hij te *Amsterdam*. Hij was ook in zijn' tijd een van de geächteste Dichters, hebbende verscheidene *Treur-spelen* gemaakt, waarvan eenigen noch na zijn' dood het licht gezien hebben, als *Saul* in 1617; *Livia* 't zelve jaar; *Nero* in 1618; *Markus Antonius* en *Kleöpatra* in 1624; *Salomo* in 1628; *Jerusalem's Verſtooring* in 1635; en *Sophonisba* in 't jaar 1639. Zijn Portret is in de Plaat RR. n. 1.

KORNELIS KORNELISZEN

Van Haarlem.

Onder 't volk heerscht een gevoelen , ja 't is tot een gemeen spreekwoord geworden , dat *des eenes ongeluk of nood des anders geluk of brood is* ; ook wel , dat 'er *geen ongeluk , of ongeval* , zo groot is , of daar gaat noch veeltijds *een geluk mede verzeld* , als tot een bewijs strekkende van 's Hemels goedheid en ontferming te midden in de elendens der menschen.

Doe de oude en heerlijke Stad *Haarlem* der ganschere wereld tot een schouwspel van verwondering strekte , en elk van haar den mond vol had , ik meen ten tijde heurer Belegeringe , wanneer zij met zwakke Vesten , doch geterkten moede en gewapende vuist , het ontsaglijke en gruwelijke Spaansch geweld , 31 weeken lang , wederstond , toen of kort daar na gebeurde 't , of wilde het geluk , dat een groot en heerlijk huis op 't *Sparen* ter bewaaringe en opzicht was ten besten gegeven aan *Pieter den Schilder* , zijnde de Zoon van *Pieter van Amsterdam* , gemeenlijk *lange Pier* genaamd (*); welke bij deeze gelegenheid een voorbeeld ter opwekkinge , en ten eersten Meester verstrekt heeft aan **KORNELIS KORNELISZEN** , geboren te *Haarlem* , in 't jaar 1562 , wanneer deszelfs Ouders , om den oorlog te ontwijken , zich elders onthielden. Dit was in de jaaren 1572 en 1573. **KORNELIS** dan noch heel jong zijnde , en van natuure tot de Schilder-

(*) Zijn rechte naam was *Pieter Aartszen* , door *Van Blander* voorheen beschreeven.

der-kunst zeer genegen, zag ten [zijnen] huize (*) dat geene oefenen, waar toe zijn gansche geneigdheid strekte; want hij scheen te vooren reeds tot eenig deel der Kunste geboren, wijl hij dagen lang met een mes of ander gereedschap in roode gebakken steenen zat te snijden of te houwen, om 'er eenige beelden uit te krijgen. Dus heeft zijne Kunst haar begin genomen bij den jongen *Langen Pier*, die een uitneemend Meester was in alle deelen van onze Kunst, wel bedreeven in de temperinge der verwen, en dergelijken, en voortgebracht heeft dezen Leerling, die den Meester eerlang meesterlijk overtrof.

Noch jong zijnde, werd hij al bij toenaaming *KORNELIS SCHILDER* geheeten; als of 'er de Schikgodinnen haare rol in speelden; en deeze naam is hem erfelijk bijgebleeven, diens dubbel waardig zijnde, alzo hij in alle deelen der Kunste uitnemende is.

Op zijn 17de jaar was hij reeds een goed Schilder, reisde naar Vrankrijk en onthield zich te *Rouan*; doch wegens de pest bleef hij 'er niet lang, maar vertrok naar het door de Schilder-kunst beruchte *Antwerpen*, zoekende zich daar bij eenigen van de beste Meesters te begeeven, en te vergeefs aanzoek gedaan hebbende bij *Frans Poerbus*, kwam hij eindelijk bij *Gillis Coignet*. Bij dezen Meester maakte hij zich binnen een jaar een zachtere en meer vloci-

(*) 'T schijnt des, dat dit huis, 't geen aan *Pieter* den Schilder was ten beste gegeven, het huis van de Ouders van onzen *Kornelis Kornelisz* geweest zij, die het aan dezen Schilder, uit mistrouwen aan de jonge jaaren van dezen hunnen Zoon, om het te zamen met hem te bewoopen, zullen toevertrouwd hebben.

vloeiende manier van schilderen eigen , gelijk ik aan een' doek gezien heb , dien hij daar ten huize , of kort na zijn vertrek van daar , had gedaan , waar in kwamen eenige Vrouwtjens , die 'er vriendelijk uitzagen , aartig en dommelächtig verdreeven en verwrocht ; hij had daar ook gemaakt een Stuk , zijnde een Pot met allerlei bloemen naar 't Leven , doch bijna (om dat het de Meeſter zo wilde) zonder eenige groente daar bij , zo wel en kunſtig gedaan , dat *Coignet* het lang bij zich hield , niet konnende beſluiten tot de verkooping ; om dat alles zo uitnemend was gehandeld.

Te *Haarlem* wedergekomen , voer hij met veel ijver voort in de Kunſt , en leverde onder anderen op 't *Schutters Hof* , op den *ouden Doele* aldaar , een Korporaalfchap of Rot Schutters naar 't Leven geſchilderd ; dit viel voor in 't jaar 1583 , wanneer ik te *Haarlem* maar korten tijd gewoond had ; en was ik [op het zien van dit Stuk] zeer verwonderd , daar zulke Schilders te vinden , zijnde de *ordinantië* van het zelve zeer werkelijk , en alle de Perſonen met hunne gewoone gebaaren , *karacters* en genegenheden uitgebeeld : die Koophandel dreeven , ſlaan elkaër in de hand , die met de neus gaarne over 't nat waren , hebben kan of glas beet , en zo verders , elk iet naar zijn' aart. De welgelijkende troniën zijn werkelijk en vloeiende gedaan ; uitneemende zijn mede de klederen , handen enz. , zo dat het Stuk bij de anderen nimmer zal afvallen. Hij heeft zich een vaſte wijze van ſchilderen aangewend , benevens een ſlach van ſtrijken , dat hem in 't bijzonder eigen is , waaraan hij zich zedert altoos zonder verändering heeft gehouden , niet eens willende van een andere wijze de proef neemen.

Hij

Hij heeft een groot hoog Stuk op doek vervaardigd, waarop verbeeld is eene *Charitas* of Liefde door eene zittende Vrouw, bij en om zich eenige kinderen hebbende, en onder die een, dat een kat, bij den staart gevat, ophoud; de kat met een grijnig gezicht heeft haar' klauw geslagen in het dik van des Kinds been, schijnende dit Kind, als op het gevoel van dit krabben, natuurlijk te schreijen: een zeer uitmuntend Stuk, tot verwondering sierlijk en bevallig om te zien; doch KORNELIS stond slecht bij dit stuk, vermids een zekere kwant het met zich naar *Vrankrijk* nam, vergeetende het wederkomen, zo dat Stuk, Man en geld federd agterbleeven. Hier na maakte hij noch een groot langwerpig Stuk, waar in afgebeeld werd de onmaatige Gierigheid, en buitenspoorige Mildheid of Verkwisting, strooiende deeze roozen voor de varkens, mede van eene aartige vinding en uitneemende schildering.

Ondertusschen kwam KORNELIS zijne aandrijvende natuur zeer te hulp, met buitengemeen veel en vlijtig naar 't Leven te teekenen, zoekende daartoe uit van de beste en schoonste beweeglijke en levende *Antijke Beelden*, die wij hier binnen 't Land genoeg hebben, als wezende de zekerste en allerbeste oefening, die men vinden kan, mids men maar met een goed oordeel het schoonste uit het schoone weet te onderscheiden; dus ik geruft durve zeggen, dat onzen KORNELIS de Kunst niet slaappende is aangekomen, maar dat hijze met grooten arbeid heeft verkreegen en betaald; en wie 'er ook anders aan meent te komen in zulk eene volkomenheid, die zal zich eindelijk niets bezittende en bedrogen zien, om dat hij niet dan de schaduwe van de Kunst heeft.

KORNELIS zat onderwijl in deeze oefening niet stil, maar maakte een groot breed stuk op doek, verbeeldende den Zondvloed, welk naderhand den Engellchen Grave van *Lijcester* in handen kwam: 't was verwonderlijk fraai en vol studië. In 't allerbeste van zijne werkzaamheid maakte hij eene Serpent-bijting op een groot langwerpig doek; noch een groot hoog Stuk mede op doek, zijnde de Val van *Lucifer*; deeze twee had *Jacob Ravaart* te Amsterdam van hem. 'T is mij niet mogelijk al het fraaie van deeze Stukken te beschrijven, nog wat uitneemende studië in alle de verscheidene bewegingen of houdingen der Naakten te zien is: en 't is te bejammeren, dat zulke dingen in geen openbaare of gemeene plaats van een ijder können gezien worden; want in deezen tijd was zijne nauwkeurigheid en oplettendheid in de Kunst van Teekening, 't wel stellen, juiste evenredigheid enz: ongemeen groot. Veele andere Stukken zo groote als kleine heeft hij sedert te voorschijn gebragt, doch veeltijds Naakten: onder die een eerste Wereld, of guldene eeuw, welke noch is onder den kunstkundigen Heer *Hendrik Louwersz. Spiegel* te Amsterdam, mede van een weërgalooze handeling en nauwkeurigheid in de Naakten, bijzonder omtrend de plooiën en spieren in en door het vel der handen en andere deelen te zien: dit is ook wel een van zijn voor naamste Werken. Te *Leiden* bij den Heer *Bartholomeus Ferreris* is ook van zijne hand een groot Stuk met verscheidene naakte Beelden, wezende een Zondvloed of Serpent-bijting, ook wel gehandeld. Ten huize van *Melchior Wijntgens* te *Middeburg* is van hem een voortreffelijke *Adam en Eva*, ook twaalf kleindere Stukken op panneelen, verbeeldende het Lijden van *Christus*, zeer aartig en

naar de Kunſt gedaan, mitsgaders een zonderling goed ſtuk van de Reiniging der Kinderen *Iſraëls* in de *Jordane*. In vroeger tijd is van hem gewrocht een groot en uitneemend Stuk, zijnde een *Kindermoord*, te *Haarlem* in 't *Prinſen Hof* te zien, waar van de deuren door *Marten Heemskerk* zijn gedaan: het Stuk is vol gewoel van naakte kinderbeulen; men ziet 'er den ernſt der Moeders in tot het behoud hunner zuigelingen, ook verſchillende *karnatiën* van de verſcheidene trappen des ouderdoms, zo van *Mans* en *Vrouwen*, als van dat tedere jonge vleech der kinderen, en in de doode en uitgebloede lichaa-men de dood-kleur. Noch is 'er een groot hoog Stuk boven eene deur, zijnde een *Adam en Eva*, heerlijk en levens-grootte. Eindelijk is ter zelve plaatſe in eene kamer een groot Stuk, 't geen een heel vak muurs beſlaat, zijnde een *Feeſt-maal der Goden*, of *Bruiloft van Peleus en Thetis*, waarop door *Tweedragt* de twiſt-appel geworpen wordt, een uitneemend kunſtig ſtuk en van een aartige vinding.

Na deeze en meer andere heerlijke Werken, heeft *KORNELIS* meer dan voorheen beginnen te letten op het kleuren der Naakten, waarin hij nu een groote verandering heeft gemaakt, zo dat het onderscheid in dit deel merkeli-jk te zien is uit het beſchouwen der tegenwoordige bij zijne voorleedene Werken. Om 'er eenigen te noemen: hij heeft een weergaloos ſchoon ſtuk, in 't jaar 1602, geſchilderd, verbeeldende de *Opwekking van Lazarus* uit den dooden, alles heerlijk, vrolijk, gloeiën-de en wel gehandeld, en te zien bij *Jan Matthijszen* in 't *Zeepaard*, te *Haarlem*. Bij den Kunſt-minnenden Heer *Willem Jacobsz* te *Amſterdam*, is een kleinächtigt ſtuk te vinden, door *KORNELIS* ge-

daan,

daan, de meeste Beelden een' voet hoog; aldaar is ook eene *Thetis* Bruiloft, vermaakelijk en vrolijk van *ordinantië*, met zeer veele heele troniën, Naakten, enz., alles zeer aartig geschilderd. Bij de Kunstminnaars in 't gemeen zijn veele anderen, te veel om te verhaalen, te zien; gelijk mede veele Portretten niet min schoon en heerlijk; doch in deezen betoont hij meer Kunst dan lust, wijl hij zijn' geest daar bij niet kan bepaalen.

Hij is thands, in 1604, een Man van 42 jaaren, in 't beste zijns levens en noch steeds bezig in de Kunst; dus wij hem in deeze stille en aangename oefening zullen laaten en [t is onze wensch] gelukkig tot den einde volharden (*). [Zijne Beeldenis is in de Plaat LL. n. 3.] (†).

Hij

(*) Hij is overleeden te *Haarlem* in 't jaar 1637, op den 11. van Slagtmaand, zijnde dus omtrend 75 jaaren oud geworden. Gemeenlijk is hij bekend bij den naam van *Meeſter KORNELIS*. Veele prenten komen uit, naar zijne schilderijen of teekeningen, geëſt door de voornaamſte Plaat-fnijders van zijn' tijd, als *Goltzius*, *Saanredam*, *Muller* en anderen. Zijner Dochter *Maria*'s Zoon, *Kornelis Bega* (zie *HOUBR.* in *Korn. Bega* I. D. bl. 349 enz.) was naar hem genoemd en volgde hem op 't voetspoor wakker na. De schilderijen van deezen hadden meest tot onderwerp fraaie Boeren-gezelschappen; zijn geëſt Werkje, dat mede treffelijk is, bestond uit 34 prentjens van zijne hand. Hij overleed te *Haarlem* op den 27 van Oogſt-maand 1664. *Medeg. Bericht.*

(†) Onder zijn Portret in den voorigen druk leeft men:

*Peniculum studio teneris tractavit ab annis,
Qui docuit, quantum cura laborque valent,
Ante alios dictus fuit hic cognomine PICTOR;
Quam bene cognomen congruit Artifici!*

Hij heeft eenige goede Leerlingen voortgebragt, onder anderen en met naame GERRIT PIETERSZEN, den broeder van den Amſterdamschen *Orfeus*, of den uitneemendſten Organift *Jan Pietersz.* Deeze GERRIT had tot eerſten Leermeester gehad *Jakob Lenartsz* te Amſterdam, wiens Vader was een Zeevarend man van *Sandvoort*, maar *Lenartsz* was een goed Schilder en uitmuntend Glasſchrijver, verwonderlijk vaardig en aartig van handeling, zo dat men in zijn' tijd nauw zijns gelijken zoude hebben weten te vinden. Hij (GERRIT) nam hier zo toe, dat de Meeſter eindelijk zeide, hem niet meer te kunnen leeren, en dat hij nu een beter Meeſter noodig hadde, en zoeken moeſte. Dus werd hij, ook door hulp of voorſpraak van *Jacob Rauwaart*; bij onzen KORNELIS beſteld en werd (zo ik 't wel heb) deſzelfs eerſte Leerling; hier een jaar of twee groote vorderingen in de Kunſt gemaakt hebbende, bleef hij te *Haarlem* nog drie of vier jaar op zich zelve werkende, oefenende zich dagelijks naar het Leven, zo dat hij bij uitſtek verſtandig in de Naakten is geworden; en ik achte, dat men onder de Nederlanders weinig zulke aanhoudende vlijt ziet, of immer gezien heeft, als die men van hem zag aanwenden om in de Kunſt te vorderen en tot dezelve ten vollen geſchikt te worden, gepaard met zodanigen luſt en liefde tot de Kunſt, dat

Dat is:

Gij handelde 't penſeel in 't prilſte van uw leven,
 En leert ons, hoe de vlijt haar Meeſter loont op 't leeft.
 De naam van SCHILDER, vroeg bij uitſtek u gegeven;
 Voegt niemand meer dan u, die uitſteekt bij de reſt:

II. Deel.

L

dat hij zeide , zijne penfeelen niet te willen wiffelen tegen den Scepter van den Spaanfchen Koning , verkiezende een goed Schilder te worden boven een groot Vorft te zijn. Hij heeft zedert te *Antwerpen* gewoond en etlijke jaaren te *Rome* , en is thands met de woon te *Amfterdam* , dagelijks in de *Kunft* onledig , makende verfcheiden heerlijke werken en zich zelf vermaard , vermids hij bliken geeft , dat hij een goed Meefter is ; (*) zo dat , indien 't geluk aan zijne vaardige handen maar gunftige gelegenheid gaf tot het maaken van eenige treffelijke Stukken , volgens de geneigdheid van zijn' geeft , men verwonderenswaardige en heerlijke vruchten van zijn' luft en verftand zoude zien te voorfchijn komen , daar hij nu veelal den tijd door moet brengen met *portretteeren* en ander klein werk , gelijk zulks bij de Burgers en *Kunft-minnaars* te *Amfterdam* tot voldoening van 't *Kunft-lievend*

(*) Zijn Portret is in de Plaat RR. n. 2. Onder dat in den voorigen druk van *Van Mander* , pronkt het met dit Versje :

*Pictorum nulli Picturae cessit amore ,
Tractavit tanto peniculum studio.
Dicere qui solitus : Non tanti ducere sceptrum
Se Hesperium , quanti peniculum faceret.*

En dus vertaald konnende worden .

In *GERRIT* ziet men 't recht en edel *Kunft-vuur* fchuilen:
Wiens geeft was zo verliefd , als zijn , op 't *kunft-penfeel* ?
Geen *Spaanfchen Konings staf* of ander *Rijks-juweel*
Zou ik (dit is zijn woord) voor mijn *penfeel* verruilen.

SS

The Portrait of...

vend oog kan gezien worden (*). Hij wederom heeft eenige goede Leerlingen voortgebracht , als eenen GOVERT , zeer kluchtig in Landschap en Beeldjens , ook eenen PIETER LASMAN , die goede hoop van zich geeft , en nu in *Italië* is.

KORNELIS KORNELISZEN heeft noch een' Leerling gehad , van *Delft* , LANGE JAN in de wandeling genaamd , deeze maakte een goed begin , maar is vroeg geſtorven ; een' ander van *Delft* KORNELIS JAKOBSZ (†) die een goed en veerdig Meester is;

(*) In 't aanhangfel van *K. van Mander* vindt men van deezen GERRIT PIETERSZEN noch het volgende :

Daar is van GERRIT PIETERSZEN op den *St. Sebastiaans* Doele te *Amsterdam* , dit jaar 1604 , geleverd een Rot of Korporaalschap , waarvan (zo ik niet mis) Hopman is *Jan Janszen Carel* , 't geen zo ten opzichte van troniën , welgelijken , kleederen en zijden , als ander bijwerk , uitnemend is , en zeer aartig geſchilderd ; zo dat het wel waardig is op zulk eene aanzienlijke en openbaare plaats te pronken. Hij wil het hier niet bij laten blijven , maar door brandenden luſt van nieuws ontſtoken , heeft hij een voorneemen , om nu eerst recht voor den dag en op de baan te komen , als die zich zelve tot noch toe nimmer genoeg voldaan heeft. Dit is in een' Kunſtenaar een goed gevoelen , daar zulk een , die ligt vergenoegd is , zelden ſterker in de Kunſt wordt , maar veel eer afneemt ; gelijk ons de ondervinding leert , dat veelen , die in hunne jeugd blijken van groot vermogen in de Kunſt gaven , naderhand in be- daagden ouderdom tot eigenzinnige doolingen of ongegronden en redenloozen hoogmoed zijn vervallen , verliezende dus doende den roem , die zij zich voorheen door de Kunſt verkreegen hadden , wijl men niets meer uit hunne handen ziet komen , dat aan Kunſt-kenners behaagen of voldoen kan.

(†) KORNELIS JAKOBSZ , DELFT doorgaands gebijnaamd , was een Zoon van den ouden *Jakob Willemszen Delft* , (van wien hierna onder PIETER KORNELISZEN VAN RYK) en heeft wederom een' Zoon nagelaaten , geheeten NIKOLAAS KOR-

is; ook eenen KORNELIS ENGHELSZEN, een *Goudenaar* en zeer goed Schilder en Portretteerder (*); gelijk mede eenen GERRIT NOP, van *Haarlem*, die zich lang buiten 't Land te *Rome* en elders heeft opgehouden, en nu te huis verwacht wordt, daar hij door zijn werk zal kunnen toonen, 't geen men van hem is wachtende. Eindelijk eenen ZACHARIAS van *Alkmaar*, en anderen, die zich buiten 's Lands naar gedachten zeer zullen hebben verbeterd.

NELISZEN DELFT, van wien wij iet onder MICHEL JANSZ MIERVELD gemeld hebben, als zijnde (gelijk *Van Mander* zegt) niet alleen een Leerling, maar ook een Neef van gemelden *Miereveld*. Het Portret van KORNELIS JACOBZ is in de Plaat SS. n. 1.

(*) KORNELIS ENGELSZEN VERSPRONK, volüit dus genoemd, is van *Gouda* geboortig, en heeft, behalven bij deezen KORNELIS KORNELISZEN, ook eenigen tijd bij onzen *Karel van Mander* geleerd. Te *Haarlem* in het zogenaamd *Proveniers-huis*, welëer *St. Joris* Doele, hangen in 't voorhuis twee heel groote Stukken, en in ijder een Rot van Schutters, levens-groote Beelden, zeer fraai en werkelijk geördineerd. Hij leefde noch in het jaar 1648; maar was doe, om zijnen ongemeen hoogen ouderdom, niet meer in staat om 't penfeel te voeren. Hij overleed te *Haarlem*, onbekend, op wat jaar. Twee Zoons liet hij na GERARD en JAN: GERARD was een braaf Historië-schilder, JAN een uitnemend Portret-schilder: van deezen is noch een zeer fraai Stuk, verbeeldende de Officiers van een Rot of *Kompagnie* Schutters zeer fiks geschilderd; men kan het noch heden beschouwen in de Eetzaal van het gemelde *Proveniers-huis*: hij had eerst bij zijn' Vader en vervolgens bij den vermaarden FRANS HALS geleerd. *Jonas Snijderboef* heeft verscheidene Portretten naar deszelfs schildering in koper gebracht, onder anderen dat van *Augustijn Bloemaart*, een Roomsch Priester, waar aan men zien kan, dat hij bij *Frans Hals* geleerd heeft. (Het Portret van KORNELIS ENGELSZEN VERSPRONK is te vinden in de Plaat SS. n. 2.) *Uit Medeged: berichten.*

JAQUES

J A Q U E S D E G E I N.

Dat een welberaaden en vaſt voorneemen van een gezet en bedaard gemoed van groote kracht en vermogen is , wordt uit veele voorbeelden dagelijks beſpeurd en door dezelveu zo bevestigd , dat men 'er niet aan behoefte te twijfelen. Een zulk voorbeeld levert ons het Leven van J A Q U E S D E G E I N , 't geen ik nu ſtae te beſchrijven , want deeze van jongs af tot de Teeken-kunſt geneigd , heeft daarin zo lang en gezet volhard , dat hij , door zijn grooten ijver bij trappen meer en meer vorderende , zich ten leſten eerſt recht tot het beölied penſeel heeft begeeven en in kleuren beginnen te ſchilderen , als welk het toppunt der Kunſt' is , en het allerbekwaamſte middel om de Natuur in allen deelen het allernaafte te komen.

Hij was in den jaare 1565 te *Antwerpen* geboren : zijn Vader *Jakob Fansz. van de Gein* geheeten , was (gelijk mij voor waarheid verteld is) niet op 't Land geboren , maar op de Zuider-zee , aizo de Moeder op reis en te Scheep was van *Harlingen* naar *Amſterdam* , toen zij van hem beviel : dezelfs Ouders waren *Utrechenaars* van afkomst , en binnen die Stad uit een treffelijk en eerlijk geſlacht geſproten ; hij zelf was een meer dan gemeen kunſtig Meeſter in het Glas-ſchilderen , gelijk heden noch blijkt uit verſcheiden ſchoone Glas-venſteren , te weeten vier groote heerlijke *formen* op 't Koor van de Borgt-kerk te *Antwerpen* , en in die van de *Minderbroeders* in dezelve Stad , daar hij voor de Italiaanſche *Natie* verſcheidene glazen heeft gemaakt , welke bij uitſtek wel aan Schilders en Kunſt-kenners behaagden. Mij dunkt ook , dat 'er te *Am-*

sterdam in de Oude Kerk aan de Westzijde een groot schoon glas van hem is met zeer fraaië kleuren; want hij wist de gebakken kleuren (*) zeer behen-

(*) Uit deeze woorden is af te neemen, dat de Glaschrijvers of Schilders in dien tijd niet gansche vierkanten uit bij den anderen gevoegde ruiten bestaande, beschilderden; maar dat zij schijven of groote stukken glas, waaraan zij verschillende kleuren wisten te geven, bij voorb.: dit geel, 't ander rood enz. in den oven zonden om te bakken of te gloejen, dat zij uit deeze gekleurde schijven of stukken naderhand met groote keuze de ruiten sneedden, en dezelve zaamvoegden, zo als die in 't voorgenomen werk te pas kwamen, gebruikende die eindens, die hooger of lichter van kleur waren uitgevallen, met omzichtigheid tot hunne hoogfels of diepfels, komende verders dit met hunne penseelen te hulp, waarmede zij ook verders daarop de *figuren* en schaduwen hebben weeten te brengen, waarna zij 't andermaal in den glas-oven lieten gloeiën, en dit gedaan zijnde de ruiten bij den anderen brachten, vergeleeken met het geene HOUBRAKEN in zijn' *Schoub. der Schilders* I. D. bl. 30. uit *W. Tomberg* aanhaalt: welke verder verhaalt, dat zij deeze kleuren aan 't glas, met zilver, ijzer, koper, bloedsteen, Menie enz: daar over te strijken, gaven. Eene *Andreas Tafi*, een Schilder van *Florence* geboortig, en die tot in het laaft der 13de Eeuwe geleefd heeft, was reeds een kunstig Glas-schilder, waarvan hij een proefftuk in eene Kerk van *Florence* in de glazen derzelver, gegeven heeft: men zaidde van hem, dat hij de Kunst, van de glazen allerleie kleuren te geven, van een' Griek geleerd hadde. Zie MORERUS in zijn *Diction*: op *Tafi*. Deeze *A. Tafi*, ben ik naderhand eerst gewaar geworden, dat bij onzen *van Mander* onder deszelfs Italiaansche Schilders de 2de in beschrijvinge voorkomt, die dan ook van hem getuigt, dat hij, te *Venetie* zijnde, gemeenzame kennis maakte met eenige Grieken, die aldaar in de Kerk van *St. Markus* met *Mosaïk* werk bezig waren, zo dat hij een' van hun, *Apollonius* geheeten, met zich naar *Florence* lokte, die hem onder anderen leerde 't *Mosaïk glazen bakken*, en dedden deeze twee te zamen zeer veel werk af, 't geen van ijder een in dien tijd zeer

ge-

hendig te gebruiken, 't zij bruin of licht, naar datze aan 't een of ander einde lichter of bruinder vielen, om zijne dingen te doen verheffen. Hij had ook een zuivere wijze van kleine Portretjens in Verlichterij [of Miniatuur] naar 't Leven te maaken, en begon op 't lest zelfs met olie-verwe te schilderen, zo dat hij zijne patroonen, welken hij voormaals op papier deed schilderen, nu zelf op groote doeken in olie-verw vervaardigde. Maar de dood verraste hem bijna in 't beste van zijn leven, oud omtrent 50 jaaren. Hij was een Man, die, genegen met ijder vriendschap te onderhouden, ook van elk zeer bemind was, wegens zijnen vriendelijken omgang en inborst.

JAQUES nu, zijn Zoon, was doe maar 17 jaaren oud en reeds zo handig in 't Glas-schilderen, dat hij zijns Vaders begonnen werk al kon volvoeren; en vermids hij bij deszelfs leven met het graaf-ijzer een weinig had geleerd om te gaan, belaste die hem in zijn uiterste zich aan 't Plaat-snijden te houden, 't geen hij ook (zo veel hem de gelegenheid toeliet) tusschen zijn ander werk verrichtte, blijvende echter langen tijd aan 't Glas-schilderen, niet zonder zich in de handeling van Verlichten mede te oefenen. Eindelijk geraakte hij bij den kunstrijken *Goltzius* te *Haarlem*, en hield zich vervolgens twee jaaren onder dit goed onderwijs aan het
Plaat-

gepreezen werd. Hij leefde (zegt *van Mander* verders) 81 jaaren en stierf in 't jaar 1294.

De fraaje verhandeling van *FLOR. LE COMTE* over het *Glas-schilderen*, is mij onlangs in 't I. D. van zijn *Cabinet d'Architecture &c.* nader onder 't oog gekomen, daar hij aantoot, dat deeze Kunst niet onder de verlorenen moet gerekend worden.

Plaat-snijden , en daar na ook noch eenige jaaren ; doch zijne kunstvordering leed gedeeltelijk afbreuk door afleiding van aanlokkend jong gezelschap , schoon 't besluit bij hem vast bleef , de Kunst tot zijn bestaan te oefenen. Daarna , de gelegenheid hem voorkomende , begaf hij zich in huwelijk op 't jaar 1595. Toen was het , dat hij eene ongewoone of niet gedachte rust en stilheid ondervond , waar door hij 't besluit nam , om aan zijn' voorigen lust tot studië vlijtig en volstandig te voldoen en maakte dit ook werktellig , onderhoudende echter noch eenigen tijd het Plaat-snijden en vergaderende een heel deel platen , zo die van zijn eigene vinding , als anderen ; maar bevond toen , (gelijk boven gezegd is) dat het schilderen het bekwaamste middel is , om de Natuur of het Leven na te bootfen , 't welk den lust tot deeze Kunst in hem meer en meer aanzettende , hem het Plaat-snijden en drukken verlaaten en zijn verloopen' tijd beklagen deed , als hadde hij die veel te onnut daar in doorgebragt.

Hij ondernam dan zich met ernst te oefenen , en vond het ten hoogsten noodig veel naar 't Leven en met eenen uit den geest te doen , om aldus alle regelen en gronden der Kunste te leeren verstaan. Dus voorhebbende met de verwen een begin te maaken , zag hij wel , dat het hem voor eerst veel tijd en moeite zoude kosten om alle de kleuren in haare verscheidenheden wel te kennen en te onderscheiden , bedacht daarom een middel om tijd te winnen , 't welk hier in bestond : Hij verdeelde een pannel wel in honderd vierkanten , en teekendeze met getal - letters aan in een klein boekje , beschilderende deeze vierkanten met verschillende kleuren , als verscheidene graauwen , groenen , geelen ,

len, blauwen, rooden, vleefch- en andere gemengde kleuren, geevende, zo veel hij kon, aan elke haar eigen diepfel, en teekende dit bijzonder in het boekje (zo als gezegd is) aan. Deeze wijze, hoewel vreemd en zonder voorbeeld, was aan DE GEIN zeer vorderlijk om de verwen te kennen, zo dat hij voornam de proef te neemen van 't ſchilderen met de olie-verwe, om te zien, hoe hij met het verwerken zoude vaaren: deeze proef beftond in een klein Bloempotje naar 't Leven, welk noch tegenwoordig onder den Heere *Hendrik van Os* te Amsterdam beruſt; 't is heel zuiver gehandeld en tot verwondering, om dat het een eerſte begin is, en hoewel het Beeld-werk zijn grootſte luſt was, nam hij tot een tweede proeve onder handen noch eenen, doch grooten Bloem-pot of Glas, met voorneemen om te verbeteren, dat hem in het eerſte miſhaagde: in den pot of 't glas ſtond een tuil met bloemen, en was zeer zuiver en met het grootſte geduld uitgewerkt. Dit Stuk is door zijne Keizerlijke Majesteit gekocht met noch een klein boekje, waar in DE GEIN van tijd tot tijd eenige bloemkens in *Miniatuur* naar 't Leven, benevens veele kleine beeftjens had gemaakt.

Doe ondervond hij, dat eene al te groote netheid hem in 't vervolgen van zijne ſtudie niet voordeelg was, en dat hij het over een anderen boeg moeſte wenden; des ſtelde hij zich wat ſtouter aan en tot wat grootſch, overweegende, dat daarin de meeſte kunſt gelegen was, als men het maar kan voor den dag brengen en uitvoeren. 'T gebeurde toen juist, dat zijne *Excellentie*, Graaf *Maurits*, in den Slag in *Vlaanderen* een uitneemend ſchoon en voorheen des doorluchtigen Aarts-hertogs paard

hadde bekomen , en onzen DE GEIN liet verwittigen , dat hij het zelve gaarne zo groot als 't leven geschilderd wilde hebben , 't welk deeze met bereidwilligheid aannam te doen , te meer om dat het groot hem gansch in den zin lag : dit paard dan is door hem alzo geschilderd benevens een Man , die het bij den toom leide. Zijne *Excellentie* was 'er wel voldaan van , doch hij zelf niet ; des nam hij voor het op eene andere manier te bezoeken , en schilderde een' Doodskop , die te *Amsterdam* bij *Reinier Antoniszten* te zien is. Hierop liet hij , dit jaar 1604 , volgen zijne *Slaapende Venus* , in handen van den Heer *Willem Jakobsz te Amsteldam* ; dit beeld is levens-grootte ; bij haar ligt een slaapende *Kupido* ; aan haare voeten komen twee Saters , welker eene niet zonder vertooning van schroom zachtjens oplicht een dunnen doek , waar mede haar schoot of schaamte bedekt is. Dit Werk (ik zeg hier zo vrij als ongeveinsd mijn oordeel) is van *ordinantie* , stelsel , evenredigheid , handeling en zachte vloeiëndheid , volkomen naar de Kunst en baart verwondering , daar 't een van de eerstelingen is van zo groote zaken , waarin het meeste vermogen onzer Kunstgelegen is. Doch ik ben niet van gedachten , dat hij het bij deezen zal laten , want de lust tot de aanzoetende Schilder-kunst , die in zijn' boezem huisvest , zal zijn' geeft meer vruchten doen voortbrengen ; en daar uit van dag tot dag beteren doen geboren worden (*).

DE

(*) Zijne afbeelding is te zien in de Plaat DD. n. 2. onder die van den voorigen druk ziet men dit vier-regelig dicht :

GEL-

DE GEIN heeft in 't Plaat-fnijden eenige goede Leerlingen voortgebracht , als den uitmuntenden en vermaarden JAN SANREDAM , woonende voor tegenwoordig te *Aſſendelft* (*); ook eenen ZACHARIAS

GEINIUS *eximius ſcalptor , Piſtorque peritus ,
Inventor felix , iudicioque bonus.
Et belli & pacis pingens inſignia , gratus
Ipſe Duci , belli qui artibus egregius.*

Dat is :

Ervaren Schilder en een Etſer naar de Kunſt
Zijt gij DE GEIN , en toont uw vinding-rijk vermoegen.
Gij ſchetſt den Krijg en Vreê en wint hier door de gunſt
Des ſchrandren Oorlog-helds , dien gij houdt opgetogen.

Onze JAQUES DE GEIN heeft zijn' grootſten leeftijd te *Haarlem* doorgebracht. De prenten van hem voor handen zijn zeer kunſtig , en zijne beſte Portretten , als *Tycho Brabé* en eene meenigte anderen , behoeven voor 't werk van H. GOLTZIUS niet te wijken ; haar getal is te groot om hier te melden. Voorts heeft hij een' Zoon nagelaten , JAQUES DE GEIN *de Jonge* , die te *Haarlem* geboren is en bij zijn Vader de Kunſt geleerd heeft ; van hem gaan eenige prenten uit , doch zo goed niet als die van zijn Vader , zo in omtrek als behandeling ; men ziet 'er onder de 7 Wijzen van Griekenland , 8 ſtuks ; Deugden 8 ſtuks ; de Apoſtelen ; eenige Zee-monſters enz. *Medeged. Berichten.*

(*) Is geboren te *Sardam* of *Saanredam* in 't jaar 1565. Doe hij negen jaar oud was , had hij bereids beide zijne Ouders verloren , en werd door zijn' Oom en Voogd , die Schout van *Aſſendelft* was , op het Mand-maaken beſteld , welk handwerk hij eenige jaaren geöefend heeft ; doch de groote luſt , dien hij tot de Teeken-kunſt had , maakte dat hij naar *Haarlem* gezonden werd bij *Hendrik Goltzius* , die hem onderwees in het teekenen en Plaat-fnijden. Naderhand nam hij JAQUES DE GEIN , die ook te *Haarlem* woonde ,

RIAS DOLENDO, wiens beginselen groote hope van hem gaven, gelijk uit eenige door hem gesneeden dingen, als een kleine *Passie*, door mij geteekend,
en

de, voor zijn' Meester; tot dat hij in weinige jaaren, door den grooten lust en het goed onderwijs van zulke twee groote Meesters zelf een Groot Meester geworden is. Hij heeft veele prenten van zijn eigene vinding in 't licht gegeven, onder anderen de 5 wijze en 5 dwaaze Maagden, zijnde 5 heele-vels prenten en veel meer anderen. Hij volgde ook veel met snijden of etsen de teekeningen of schilderijen van *Polidoor*, *Goltzius*, *Bloemäart*, *Kornelis Korneliszen*, *B. Spranger*, *Paulus Moreels* en anderen. Zijn laatste plaat is 't Bad van *Diana* naar *Paul. Moreels* 1606. Hij had noch een groote plaat onder handen, verbeeldende den Riviergod *den Tyber*, naar *Spranger* in 2 stukken, die na zijn overlijden door *Jacob Mathan* is opgemaakt. Hij stierf te *Affendelft*, den 6 van Grasmaand 1607, in den ouderdom van 42 jaaren. Op zijn' grafzerk staat gehouwen:

Joannis Saenredam Sculptoris celeberrimi.

Dat is:

Het graf van Joannes Saenredam zeer vermaarden Plaat-snijder.

Zijne afbeelding is in de Plaat QQ. n. 2.

Deszelfs Zoon PIETER SAENREDAM is te Affendelft op den 9 van Zomer-maand 1597 geboren; in 't jaar 1608 kwam hij met zijne Moeder te Haarlem wonen; in 1612 bestelde zijne Moeder hem bij *Frans Pieterszen de Grebber* om het teekenen en schilderen te leeren, hier bleef hij tot het jaar 1622; in 't jaar 1623 kwam hij te Haarlem in 't Schilders gild. Hij schilderde veel Gezichten naar het Leven, die hij rijkelijk met beeldwerk stoffeerde, ook veele Kerken, zo in Holland als *Utrecht*, van binnen en van buiten op veelerhande wijzen te zien, want hij in het *Perspektief* zeer ervaren was. De Heer *Joh. Enschedé* Stads-drukker te Haarlem, heeft van hem een fraai Stukje, verbeeldende de groot-
te

en anderen, kan gezien worden. Grooten luſt be-
toonde hij tot de Kunſt, maar zijne levens-lamp is
ſchielijk uitgebluſcht, hebbende hij door te veel
ſpringen onder het danſſen of onmaatig drinken zich
inwendig in de long bezeerd, zo dat hij niet wei-
nig bloeds uit den mond looſde, en eindelijk op-
gegeeven en hulpeloos werd (*). Noch eenen RO-
BERT te Amſterdam woonächtig, en eenen KOR-
NELIS, die zich thands in *Vrankrijk* bevindt.

OCTAVIO VAN VEEN,
en anderen.

Het zoude mij in waarheid aan 't harte gaan, in-
dien ik aan eenige meer dan gemeen vermaarde lieden
vergat te gedenken, hoe verre zij ook van mij af-
geſcheiden zijn, of werwaard zij verſtrooid mogen
zijn; 't luſt mij des eene eerzuil, den nakomelingen
ter gedachteniſſe, op te rechten voor den uitmun-
tenden Schilder OCTAVIO [of OTTO] VAN VEEN.

Deeze is uit een goed geſlacht binnen *Leiden* ge-
boren, en werd van de Natuur (als 't ware) tot de
Schil-

te Markt en 't Stadhuis, daar Prins *Maurits* de Wet verzet,
en deſzelfs Lijfwagt in orde op de Markt geſchaard ſtaat, met
veel gewoel van Volk geſtoffeerd, wel geteekend en fraai
geſchilderd. Hij is te Haarlem overleeden in 't jaar 1666,
dus 69 jaaren oud. Zijn Graf is te Haarlem in de Groote
Kerk aan de Zuidzijde van het Koor. Op den Zark ſtaat
SAENREDAM. *Medeged: Berichten*. Zie ook HOUBR. I. D.
bl. 174.

(*) Deeze ZACHARIAS DOLENDO was een Haarlemmer, hij
heeft veel geſneeden in 't koper, zo naar *Jaques de Gein*,
Karel van Mander, als anderen. Zijn Portret is in de
Plaat UU. n. 2.

Schilder-kunst opgeleid. Hij heeft (zo ik meene) *Italië* en daarin *Rome* en andere Plaatsen bezocht en is zo in de Kunst ervaren, dat hij bij den Prins van *Parma* en de meeste Grooten in achting en eere gehouden wordt ; ook nu voornaamelijk bij hunne Hoogheden, den Doorluchtigen Hertog *Albertus* en de Hertoginne [*Isabella*], in wier dienst hij zich begeeven heeft, latende andere goede gelegenheden vaaren, die hem door de beruchtheid zijner Kunste zijn voorgekomen, als bij den Aartsbisschop van *Zaltsburg*, bij den Keizer, ook bij de Koningen van *Spanje* en *Vrankrijk*, die hem in de laatstvoorledene jaaren in hunnen dienst aangezocht hebben, waaruit hij geen gering voordeel te verwachten had ; maar hij genegen zijnde bij zijne Vrienden en bekenden te blijven, luistert niet meer naar buitenlandsche gelegenheden. Hij heeft veele schoone Werken en Portretten uitgevoerd, onder welke laatsten twee zijn van hunne Hoogheden voornoemd, welken gezonden zijn aan *Jakob den Tweeden*, Koning van *Engeland*. In dezen jaare 1604 is van hem te voorschijn gekomen een groot Stuk, zijnde een Feest of Triomf van *Bacchus* (gelijk aan dat, welk bij den Heer *Wijntgens* te *Middelburg* is, door *Heemskerk* gedaan, of van dezelve *ordinantie*, als de prent, die daarvan uitgekomen is), naar de Kunst geschilderd en gehandeld. Van zijne kunstige hand vindt men mede bij gemelden Heer *Wijntgens* een zeer schoon Stuk, hebbende tot onderwerp een' *Zeuxis*, die bezig is met vijf naakte Vrouwen naar 't Leven te schilderen, bij uitnemendheid fraai (*).

Oc-

(*) *K. van der Mander* in zijn Aanhangsel op deeze Levens

OCTAVIUS heeft een' broeder , GYSBERT VAN VEEN geheeten , die in Plaat-fnijden en Schilderen een zeer goed Meefter is , en woont (zo ik wel heb)

vens der Schilderen zegt ons , dat bij het Leven van OCTAVIUS VAN VEEN het navolgende moet bijgevoegd worden : OCTAVIUS VAN VEEN heeft tot zijn veertiende jaar zich toegelegd op de Schilder-kunſt bij ISAAK KLAASZ , te *Leiden* , oefenende zich ondertuffchen eenige uren daags in de Letterkunde. Zijn Vader bragt hem naderhand ten onderwijs bij *Dominicus Lampſonius* Geheim-fchrijver des *Luikſchen* Biſchops , een verſtandig Dichter , die ook de Schilderkunſt zeer wel verſtond , hoewel hij die zelfs niet oefende , zo dat OCTAVIUS van deezen *Lampſonius* goede onderrehting ontfong , als van eenen , dieze in zijne jeugd niet alleen geöefend , maar zelfs met de vermaardſte Meefters van de Chriſten-wereld gemeenzaam had omgegaan , als met *Thaddeus* en *Frederikus Zuccherus* te *Rome*. Agttien jaaren was hij oud , toen hij in *Italië* kwam en bleef 'er omtrend zeven , meefſtäl te *Rome*. Italië vaar-wel hebbende gezegd , was hij een geruimen tijd bij den tegenwoordigen Keizer , daarna bij den Hertog van *Beieren* , toen bij den Biſchop van *Keulen* , uit wiens dienſt hij niet dan met moeite kon ontlagen worden. Dit loopende jaar 1604 is hij na gedachten een Man van omtrend 47 jaaren. Dus verre *Van Mander*. Voorts heb ik zo uit *Medeged. Berichten* als anders , dat hij te *Leiden* is geboren in 't jaar 1556 ; zijne ouders vroeg verloor , en door zijne Voogden op de Latijnsche ſchole beſteld werd ; en ondertuffchen om het teekenen te leeren (zo als *Van Mander* ook zegt) bij *Iſaak Klaasz. Swanenburg* , die naderhand in 1596 noch Burgemeefter te *Leiden* is geweest. Toen is hij naar *Luik* gezonden bij *Lampſonius* , die hem verder onderwees , tot dat hij , 18 jaaren oud , naar *Italië* vertrok. Van daar te rug komende ſchilderde hij in de Lieve-Vrouwe-kerk het Outer-ftuk van het *H. Sakrament* , verbeeldende het laaſte Avondmaal. Hij was een zeer ervaren Teekenaar , heeft veel voor *Antoni Tempeeft* geteekend , als de broeders *van Lara* en veel meer andere zaken , die door deezen in 't koper gebragt werden. Ook was hij een man van een zonderling vernuſt en rijk van vinding ,

heb) te *Brussel*; noch is 'er eene PIETER VAN VEEN een Heer, wiens geest volkomen tot de Schilderkunst overhelt; als 't hem lust, werkt hij nu en dan iet af, zodanig, dat Meesters in de Kunst zich ten

ding, liefhebber van fraaie letteren, doorsnuffelende de Werken der Schrijvers en Dichters van den Ouden Tijd. De daarin voorkomende Zinnebeelden wist hij zo krachtig in zijne Teekeningen te vertoonen, dat met recht de Uitgever van deszelfs *Emblemata Horatiana* (te Amsterdam bij H. Wetstein 1684) daar van in zijne Voor-rede zegt, dat men zou mogen twijffelen, of hij *Horatius*, dan of *Horatius* hem gevolgd hebbe. Meer andere Zinnebeelden, versierd met leerzaame Spreuken, zien van hem het licht, door welken hij zo wel zijne geleerdheid als Kunst-vermogen in vollen dag gesteld heeft. Zie ook DE PILES in zijn Leven, en die hem daarin volgt HOUBR. *Schoub.* I. D. bl. 39. Het zoude een boekdeel op zich zêlf verëischen, naar eisch van de blijken zijner begaafdheid, de meenigte zijner schilderijen en teekeningen verslag te doen.

Hij overleed te Brussel, in den ouderdom van 78 jaaren, op den 6 van Bloei-maand 1634 (1629 zegt de Heer HOUBR. I. D. bl. 40; doch deeze stelt ook deszelfs geboorte-jaar twee jaaren later, namelijk 1558, doch bij misslag, denke ik; om dat ook *Van Mander* hem boven, *omtrent 47 jaaren* oud zegt te zijn in den jaare 1604; was hij dan in 1558 geboren, des zoude hij in 1604 op zijn best 46 konnen geweest zijn; neemen wij nu het *omtrent 47 jaaren* van *Van Mander* voor het 47ste jaar achter den rug, gelijk het kan be-teekenen, en dus voor *in zijn 48ste*, dan komt het jaar 1556 goed voor zijn geboorte-jaar). Zijn Portret is door *Paulus Pontius* in koper gebragt naar de Schilderij door GEERTRUID VAN VEEN dochter van OCTAVIO. Zijne andere dochter KORNELIA was ook een uitneemende Schilderes. Meer levens-bijzonderheden van OCTAVIO zijn te vinden bij den Hr. HOUBR. I. D. bl. 38 enz. Zijn Portret is te zien in de Plaat TT. n. 1. In den voorigen druk staat 'er dit vers onder:

J.

3.

TT.

ten uiterſten deswegens moeten verwonderen , en zeggen , dat het te bejammeren is , dat hij 'er geen voornaame bezigheid en oefening van maakt. [Zijn Portret is in de Plaat BB. n. 3.]

Te *Antwerpen* heeft men noch de volgende Schilders , als eenen HANS SNELLINCK (*), een bijzonder goed Meester en uitneemend Schilder , tot *Mechelen* (zo ik meen) geboren ; verwonderlijk fraai in *Historiën* en *Veldſlagen* , wordende daar toe veelmaal door Prinſſen en Grooten gebruikt , gelijk door hem geſchilderd zijn veele *Veldſlagen* en *Voorvallen* der *Nederlander*en ; zeer natuurlijk ziet men in dezelve den rook en damp van het geſchut met het krijgsvolk daarin als bewolkt en bedommeld.

'T is

Moribus , ingenio , præclarus VENIUS arte eſt.

Quæ ingenio finxit , pinxit & ipſe manu.

Regibus hic magnis eſt invitatus : at ipſe

Regna , Orbis dulci poſthabuit Patriâ.

Dat is :

Braaf , deugdzaam en in *Kunſt* voortreflijk , ſcherp van oordeel

Zijt gij OCTAVIO , dit tuigt uw roem : Begeerd ,
Genood van *Koningen* , verſmaadt gij eer en voordeel
Om 't *Vaderland* , u meer dan honderd *Rijken* weerd.

De Heer DE PILES zegt , dat onze VAN VEEN het geluk en de glorie gehad heeft , van den namaals zo vermaard geworden *Pieter Paulus Rubbens* tot *Leerling* gehad te hebben. *Vies de Otto Venius & P. P. Rubens* , zie ook HOUBR. I. D. bl. 63. enz.

(*) *A. van Dijk* , die hem mede onder de beſte *Kunſtſchilders* ſtelt , noemt hem JOHANNES SNELLINCK , en na hem de Hr. HOUBRAKEN *Schouw.* I. D. bl. 35.

II. Deel.

M

'T is denkelyk , dat hij nu (in 1604) een Man is van omtrend 55 jaaren. [Zijn Portret is te vinden in de Plaat SS. n. 3.]

Daar is te *Antwerpen* ook eene TOBIAS VERHAEGHT, een fraai en aartig Landschap-schilder (*), [wiens Portret is in de Plaat VV. n. 2.]

Als mede ADAM VAN OORT (†), wiens *figuren* ook fraai zijn. [Zijne afbeelding ziet men in de Plaat TT. n. 2.]

Van gelijken HENDRIK VAN BALEN (§), en SEBASTIAAN VRANKS (§§), die geleerd heeft bij *Adam van*

(*) Hij is te *Antwerpen* in 't jaar 1566 geboren : zijne wonder fraaie Landschappen, wel voorzien van schoone Gebouwen, Rotsen enz., stoffeerde hij veel met kleine Beeldjens. Hij is de eerste Meester van *Petrus Paulus Rubbens*, naderhand zo vermaard, geweest, en overleed te *Antwerpen* in 't jaar 1631, oud 65 jaaren. *Medeged. Berichten.*

(†) ADAM VAN OORT was een braaf Historie-schilder en een Leerling van zijn' Vader, LAMBERT VAN OORT. Geboren te *Antwerpen* in 1557, overleed hij in dezelfde Stad in 1641, oud zijnde 84 jaaren. Zijn Leerling, JAQUES JORDAANS trouwde met zijne dochter en werd dus zijn Schoonzoon. *Medeged. Berichten.* Wie deezen nader wil leeren kennen, leeze HOUBR. I. D. bl. 154. enz.

(§) VAN BALEN had een fraaie manier van schilderen ; zijne Stukken bestaan uit Zin-beelden of Historiën, rijkelyk van Beeldwerk voorzien en wel gegroept, en zijn heden noch bij de Liefhebbers in groote achting. Verscheiden braave kweekelingen liet hij na: onder anderen FRANCOIS SNYDERS, en zijn' Zoon JAN VAN BALEN, die hem te *Antwerpen* in 't jaar 1611 geboren werd. *Medeged. Berichten.*

(§§) S. VRANKS is een destig Historie-schilder geweest. Zijne Schilderijen zijn doorgaands vol kleine Beelden, die net en wel geteekend zijn, en veelal genoegzaam volkomen naar den nieuwen dragt gekleed waren. Van zijne vinding komen veele prenten uit ; onder anderen de klederdragt van alle Volkeren van *Europa*, waarin fraaie en wel geplooidde klederen gezien worden.

van Oort, en nu omtrent 31 jaaren oud is, beval-
 lig in Landſchap, Paarden en Beelden. [Zie zijne
 Beelden in de Plaat DD. n. 3. en VAN BALEN in
 de Plaat RR. n. 3.]

Noch is 'er JOOST DE MOMPER, een uitmuntend
 Landſchap-schilder, aartig van handeling. [Zie
 hem in de Plaat QQ. n. 3.] (*).

Met veel lof hoore ik ook ſpreken van eenen
Franciscus Savius te Bergen in Henegouwen.

In *Vrankrijk*, binnen *Parijs*, ontbreekt het mede
 niet aan goede Schilders, als MARTINUS FREMI-
 NET (†), een geboren Franſchman van *Parijs*, van
 wel-

(*) In *Van Manders* voorige Uitgaaf is een Latijnsch
 Vers onder dezelfs afbeelding, dus luidende :

MOMPERI campos, recreantes lumina flores
 Et montes, fontes dat bene docta manus;
 Flumina quæque ruunt celso de vertice saxi
 Et scopulos, rupes, præcipitesque vias.

Dat is :

Wie looft niet MOMPERS veld en geurge bloem-gewaffen,
 De vlugge bronnen van zijn welbestuurde hand,
 Die klatrend van den top der rotſen nederplassen,
 Zijn hooge klippen, ſteil gebergte of brandend ſtrand.

Waaruit blijkt, aan welke ſoort van voorwerpen hij zich in
 zijne Kunst-stukken gehouden hebbe. Zie ook LE COMTE
 II. D. bl. 604.

(†) Hij werd te *Parijs* geboren in 't jaar 1567. Bij zijn
 Vader had hij de Schilder-kunst geleerd. Met toestemming
 van denzelven gong hij naar *Rome*, daar hij met vlijt de
 Werken van *Mich. Angelo* bestudeerde, hier van daan ver-
 trok hij naar *Venetic*, waar hij veel ſchilderde en groote ach-

welken, nu federd weinig tijds in 's Konings dienst gekomen, verhaald wordt, dat hij in 't bijwezen van zijne *Majesteit* zoude hebben begonnen te schilderen zonder teekening, hier een' voet, daar eene hand, elders eene tronië, enz: en 'er eindelijk een goed en fraai Beeld tot de uiterste verwondering van zijne *Majesteit* uit gemaakt hebben.

Voor weinige jaaren was 'er te *Parijs*, voor deezen *Freminet*, in 's Konings dienst eene *DUBREUIL*, ook een *Parijsiaan*, eens *Zadel-makers Zoon* en een man van groote kennis, in de *Teekenkunde* voornaamelijk en *Naaktens*, hebbende zich bij een' *Wondheeler* lang geöfend in de *Ontleed-kunde* (*). Hij liet zijne dingen veelal door *Nederlanders* schilderen, hij zelfs diepte die dan veeltijds hard in, zelf met enkel zwart. Zijn speelen op de *Luit* verwekte niet minder verwondering dan zijn rennen

ting verkreeg. Hij kwam weér te rug naar *Parijs*, waar *Koning Hendrik* de IV. hem tot zijn' *Schilder* aanstelde, om de *Kapel* te *Fontainebleau* te beschilderen. Na het overlijden van dien Vorst (die in bloeimaand 1610 te *Parijs* vermoord werd) bleef hij aan dezelve *Kapel* schilderen onder de *Regeering* van *Lodewijk* den XIII, die hem met de *Ridder-orde* van *St. Michiel* verëerde; maar die groote heerlijkheid en voorspoed bleef hem niet lang bij, want een weinig tijds daar na verviel hij in een zwaare ziekte, waaraan hij stierf in 't jaar 1619, in den ouderdom van 52 jaaren. Na zijn' dood raakte in *Vrankrijk* de *Kunst* in verval, tot zo lang toe, dat *Simon Vouet* uit *Italië* kwam.

(*) Een schoone zaak voor een' *Schilder*: in den anders zo vermaarden *Kunst-schilder*, den *Ridder A. van der Werf* wordt als een gebrek aangemerkt, dat hij geen genoegzaame kennis had van het gestel des lichaams onder de huid, en dus van de bewegingen der *Spieren*, welken men in zijn werk niet kan ontdekken. *Dans la vie des Peintres Flamands &c. par Mr. J. B. Descamps tom. 3. à Paris.*

nen met de Lans, vermids hij zo afgerecht als gezet op het paard-rijden was: doch hij kwam in de Lente en bloei zijnes Levens door een' haaftigen dood aan zijn einde; want komende in vollen galop van *St. Denijs* rijden, om dat hij te huis en bij genoodde gafter wilde wezen, zegt men, dat binnen in zijn lighaam een oude wond of verzwearing zoude doorgebroken; en hij daar op binnen weinig tijds overleeden zijn. Ik ſtel hem hier bij de noch in leven zijnden, of ik hem bij ongeluk op een andere en betere plaatſe mogt vergeeten hebben. Hij is een tijdgenoot van den voorgemelden *Freminet* geweest, en zij hebben, noch jongens zijnde, beiden bij eenen Kladſchilder zich wakker gekweekten (*).

Daar is te Parijs noch een goed Meeſter, die aan 't Hof werkt, en in de Voorſtad van *St. Germain* woont: Zijn naam is BUNEL (†), en hij heeft een ſchoone manier van ſchilderen, zijne verwen wel

(*) DEEZE DE BREUIL, volūt TOUSSAINS DE BREUIL geheeten, was mede Konings Schilder: hij ſchilderde te *Fontainebleau* in eene van de Kamers, die men *Poëles* noemt in *fresco* of op natte kalk de daaden van *Herkules* in 14 vakken. Hij was in bloei en ſtierf onder de Regeering van *Hendrik* de IV.

(†) JACOB BUNEL was ook Schilder van den Koning, is geboren te *Blois* in 't jaar 1558. Hij had de Kunſt geleerd bij zijn' Vader *Francois Bunel*. Hij reisde naar Spanje, daar hij verſcheidene Stukken van *Titiaan* kopiëerde; daar na trok hij naar Rome, volgende aldaar de manier van *Frederico Zuccherò*. Na zijne te rug komſt in *Vrankrijk* ſchilderde hij in de kleine Gaanderij van de *Louvre* met DU BREUIL. In eene der Kapellen van de Groote *Augustijnen*, ſchilderde hij eene Nederdaaling van den H. Geest, en eene Hemelvaart bij de *Feuillantten*. Hij is ook overleeden onder de Regeering van *Hendrik* den IV.

wel verwerkende, en een man, die zich deftig en burgerlijk gedraagt; men prijft zijne Huis-vrouw in 't schilderen noch boven hem en andere fraaie Meesters.

Men heeft 'er noch eenen, wiens naam BOLE-
RY is, afgerecht op 't schilderen van Nachten,
Maskeraden, Vasten-avonds vermaakelijkheden en
dergelijke Feeften, ook allerleië beestjens, zeer
veel naar den trant van BASSAN. Deeze is trotsch
van aart of houding, rijdende te paard met een'
knecht achter zich.

Binnen *Lions* is ook een uitneemend Meeſter in
Landschappen, Beelden, *Ordinantiën*, *portrettee-
ren* en teekenen, FRANCOIS STELLAART geheeten:
hij is een Nederlander, dan zijn geboorte-dag en
plaats zijn mij beiden even onbekend. Dan is 'er
noch diep in *Italië* een Nederlander, en wel te
Bari in [*Apulie* of] de *Poelje* bij den Biffchop dier
Stad (*) (zo ik niet mis), een zeer goed Meeſter,
wel ervaren in alle de deelen der Schilder-kunſte,
en is in dien vreemden hoek wel gevaren met zijne
Kunſt, zo wel, als met zijn' handel in graanen in
den tijd van de laaſte duurte in *Italië*: Ik heb te
Rome kennis aan hem gehad, hij noemt zich GAS-
PAR HUEVICK en is van *Oudenaarden* in *Vlaanderen*
geboortig. Een geruimen tijd heeft hij gewoond
bij

(*) *Bari* is eene Zee-koopſtad, Hertogdom, Biſſchops-
zetel en Hoofdstad van de Provincie van dien naam; want
eigenlijk is *Bari* eene Provincie op zich zelve van 't Napelsche
Rijk, Ooſt en Noordelijk aan de *Adriatiſche Zee* grenzen-
de, in 't Weſten aan *Capitanata* of *Apulia Daunia*, nu de
Poelje genaamd, tegen 't Zuiden aan *Baſilicata*, mede Na-
pelsche Provincien: de Stad ligt ook aan de *Adriatiſche Zee*,
hebbende achter zich eene buitengemeen vruchtbaare
landouwe.

bij *Coſta*, den Schilder van den vorigen Hertog van *Mantua*, hij zal naar mijne reekening omtrent 54 jaar oud zijn. Hadde hij zo verre van ons Land niet afgewoond, ik zoude zekerlijk eerder aan hem gedacht hebben, gelijk ik mede wel had behooren te doen aan

Een kunſtig Schilder van *Groningen*, HERDER, geheeten, die mede al van die jaaren moet wezen, en ook een van mijne kenniſſen te *Rome* geweest is. Hij was voormaals te *Groningen* de Schilder van *Verdugo*, en waardig wegens zijne grondige kennis van alle de deelen der Kunſte, dat hij alomme gepreezen en vermaard worde, zo als uit zijne Werken kan beweezen worden (*).

HANS

(*) Wonder is het, dat onze *Van Mander* geen bijzonder gewag maakt van ISAAK KLAASSEN SWANENBURG, dan enkel (gelijk wij boven in eene aantekening onder bl. 175 hebben getoond) in zijn aanhangſel ter loops meldt, dat hij de Leermeester is geweest van OCTAVIO VAN VEEN, hem enkel ISAAK KLAASZEN noemende, gelijk de Heer HOUBRAKEN hem noemt ISAAK NIKOLAI op zijn Latijnsch. Hij is te *Leiden* geboren, ('t nette jaartal is onbekend) uit een goed geſlacht, en was een Man van aanzien, zijnde Veertig-Raad, en hebbende verſcheidenmaal Burgemeester der Stad *Leiden* geweest, want in 1596 vindt men zijn naam al op de rol der Burgemeesteren. Zie de *Beschrijving van Leiden* bl. 618. HOUBR. I. D. bl. 36 en 37. Van zijne uitneemende Kunſt zijn verſcheiden voornaame Stukken te *Leiden* te zien, namelijk in de Vierschaar en op de Looijhal, ook in verſcheidene Burger-huizen. In de *St. Jans-kerk* te *Gouda* zijn noch 2 groote Kerk-glazen, naar zijne *ordinantië* en teekeningen geſchilderd door *Kornelis Klock*. Het eene is het ontzet van *Samaria*, geſchilderd in 't jaar 1601. Het ander het ontzet van *Leiden*, geſchilderd in 't jaar 1603. Onder verſcheidene voornaame Leerlingen, die hij aangekweekt heeft, is (gelijk wij boven aanroerden) de hier be-

HANS ROTTENHAMER en sommige andere Schilders.

Jonge lieden van geest hebben veel vooruit, wanneer zij ter plaatze hunner geboorte en wooning goede Voorgangers hebben, want zij, den wakkeren voortgang van deezen ziende, worden opgewekt, om zulke voetstappen te volgen. Binnen *Munchen*, werwaard de Kunst-liefde van den Doorluchtigen Hertog verscheiden groote Meesters gelokt had, wier Kunst-stukken in de openbaare plaatzen ten toon staan, is opgestaan de wel-schilderende HANS ROTTENHAMER, zijnde in het jaar

1564

Schreven OCTAVIO VAN VEEN; ook zijn deszelfs 3 Zoons huns Vaders Discipels geweest: JAKOB, KLAAS en WILLEM geheeten; de oudste JAKOB ISAAKSZ *Swanenburg*, was een zeer bekwaam Schilder en is lang in *Italië* geweest, heeft te *Napels* gewoond, is daar gehuwd, en in 1617 te Leiden terug gekomen met zijne huis-vrouw, in welke Vaderstad hij zijn Kunst tot genoegen der Liefhebberen en ook op andere plaatzen oefende, tot dat hem de draad zijns levens afgesneden werd in *Utrecht*, (bij welke gelegenheid hij daar was, en of hij daar is komen wonen, is mij onbekend) zijnde in die Stad ook begraven, in den jaare 1639. De tweede Zoon KLAAS ISAAKSZ heeft in 's *Hage* de Kunst met veel lof geöfend, die daar veel graage liefhebbers vond. De derde, genaamd WILLEM ISAAKS, is metter woon naar *Delft* gegaan, daar hij Hopman van de Schutterij is geweest. Deeze was een uitmuntend Plaat-snijder en heeft gesneden naar Schilderijen en teekeningen van de voornaamste Meesters, als *Rubbens* enz. en veelen van zijn eigene vinding; doch in den bloei zijnes tijds werd hij uit het leven gerukt in den jaare 1612. Echter heeft hij zo veele en fraaije prenten in 't koper gebragt, dat men die het Werk van een uitgestrekten levensloop zoude achten. *Medeged. Berichten.* Houbr. als boven.

1564 aldaar geboren. Zijne eerftelingen leerde hij bij een gemeenen Schilder, *Donouwer* genaamd. Naar *Rome* vertrokken, begaf hij zich aan 't ſchilderen op platen, volgens de wijze der Nederlanderen, echter niet, zo als de gemeene gezellen pleegen, maar zette zich 'er toe, om verſcheidene dingen te *inventeeren*. Het eerſte, dat zijn naam beroemd maakte, was een tamelijk groote plaat in de hoogte, hebbende tot onderwerp een *Allerheiligen*, of een Hemel vol Santen, Santinnen en Engelen, vol van werk, uitneemend gehandeld met aartige lake-
nen, troniën, hulfels en ſieraadjen in foorten, zeer wel gloeiënde, en op een heerlijke wijze ge-
kleurd.

Eindelijk kwam hij te *Venetie*, en huwde daar aan eene Venetiaanfche Vrouw. Eene meenigte fraaie Stukjens zijn door hem gemaakt op koper, 't eene groot, het andere klein, die in veele Landen verſpreid, en aldaar bij de Kunſt-lievenden te zien zijn. Gelijk onder anderen bij den Kunſt-min-
naar den Heer *Knotter*, tegenwoordig te *Utrecht* woonende, verſcheidene Stukken op koper, kleinen en grooten, gevonden worden; onder dezelve munt uit eene *onzer Vrouwen Hemelvaart*, met een *Akteon en Diana* benevens andere dingen, wel geör-
dineerd, vrolijk en gloeiënd geſchilderd, zo dat, gelijk zijne Werken bij de Liefhebbers in waarde zijn, zijn naam ook wel verdient genoemd en ge-
teld te worden onder de Kunſt-ſchilders.

Tegenwoordig houdt zich noch te *Rome* op een meer dan gemeen Schilder, ADAM geheeten (*),
een

(*) Zijn volle naam is ADAM ELSHAIMER: hij was te *Frankfort* geboren in 't jaar 1574, en had daar tot Meester

een Duitfcher van *Frankfort*, en maar een kleder-
maakers of fniiders zoon. Deeze, eerft in Italië ko-
mende, was noch gansch geen overvlieger, maar
te

eenen *Philip Offenbach*, ook een braaf Teekenaar en Schil-
der. Daar na reisde hij naar *Rome* en maakte goede vorde-
ringen. Droefgeestig van geftel, en voor de eenzaamheid,
doch goedäartig was hij. Zijn fchilderwerk is zeer door-
wrocht en van een' verheven fmaak. Hij fchilderde veel
Nachten en Toorts- of Fakkell-lichten. Hij werd flecht be-
taald, kreeg veele kinderen en ftierf in armoede in 't jaar
1631, hebbende dus den ouderdom van omtrend 57 jaaren
bereikt: dit komt met de berekening zijner jaaren van *Van*
Mander wel uit. Hij heeft een' Discipel gehad, Jonkheer
HENDRIK GAUD, geboren te *Utrecht* uit een doorluchtig
Geflacht aldaar: deeze was ADAM's weldoender en had groo-
te achting voor denzelven, kopende hem zijne Kunst-ftuk-
ken af en geld vooraf verftrekkende. Deeze bragt zijn
Meester ADAM's dingen te *Utrecht* in 't koper, waar van 7
prenten fraai en uitvoerig gezien worden, die bij de Lief-
hebbers in groote achting zijn. Hij fchilderde ook fraai op
de manier van zijn' Meester. *Magdalena de Pas*, *W. Hol-
lart*, *P. Soutman*, *W. Vaillant* hebben van zijne Kunst
prenten in 't licht gebragt. Bij ADAM heeft ook geleerd DA-
VID TENIER de Oude, toen hij in Italië was, en eene JA-
KOB ERNST THOMAN van *Landau*, beroemd Schilder, en zo-
danig in de manier en fmaak van zijn' Meester, dat 'er bijna
geen verfchil in was. *Medeged. Berichten*. Zie ook HOUBR.
I. D. bl. 53. enz. en de bij hem aangehaalden J. SANDRART
in zijne *Deutsche Akademie* in de Levens van deeze
Meesters. De afbeelding van ADAM ELSHAIMER is in de
Plaat MM. n. 3. Onder zijn Portret in den voorigen druk
heeft men dit Vers:

Romam Urbem primis placuit tibi visere ab annis;
Pictorum Roma est, artificumque schola.
Affiduo pingens lustras dum singula templis,
Pictores inter nobile nomen erit.

te Rome is hij verwonderlijk toegenomen, wordende onder het werken een kunstig werkman; hij zet zich niet op het teekenen van voornaame dingen, maar zit in Kerken of elders de Werken van fraaie Meesters gestadig te beschouwen, en prent dezelve in zijn geheugen in. Zeer bevallig weet hij zijne fraaie *inventiën* op koperen platen te schilderen, hoewel hij niet veel werkt, zijnde nochtans wonderlijk vaardig. Hij is heel goedäartig en aan ijder gaarn in alles ten gevalle, zijnde dit jaar 1604 omtrend 28 of 30 jaaren oud.

Te *Venetie* zijn ook noch twee kunstige Nederlanders; DIDERIK DE VRIES uit *Friesland*, en LODEWYK TOEPUT van *Mechelen* geboortig, zo ik meen. Ik was wel genegen, om van dezelve iet bijzonders te verhaalen; doch weet van hun zeer weinig, dan, dat ik van DE VRIES verscheidene Keukens of Fruit-winkels heb gezien op de Venetiaansche wijze aartig gekleurd en wel geschilderd, schoon en gloeiënde; zo dat ik zijn' naam hier niet konde verzwijgen. Voorts is zijn ouderdom mij onbekend. LODEWYK nu woont buiten *Venetie* te *Treviso* (*), deeze is kloek in Landschap en *ordinantiën*, en overzulks een naam-waardig Meester in

Dat is :

'T kwam u in 't hoofd, om vroeg 't Oud Rome te bezoeken,

Dit is de hooge School, hier doet gij voorraad op :

Uw hand rust niet, uw oog staart op paneel en doeken

In Kerken; dus rijft gij eerlang ten glorie-top.

(*) *Derviso* schrijft *Van Mander*; maar ik twijffele niet, of hij hebbe in 't oog *Treviso*, Hoofdstad van het *Trevi-ser*

in de Kunst , ja (zo ik hoore) een goed *Rethorijker* , gelijk de Schilder- en Dicht- kunst gaarne ge- paard en gezusters of goede vriendinnen zijn (*).

J O A C H I M U I T E W A A L.

Wanneer de Geest der Schilder- kunde door Na- tuur in een moedig en voor de Kunst vatbaar ge- moed gebragt is , laat hij zich niet ligtelijk verdoo- ven of verdrijven , maar wil altoos voor den dag komen ; ja zo een rust niet , voor dat hij van trap tot trap op het toppunt van volkomenheid , [ik wil zeggen] het verhevene deel der Kunste geraake , even als een vruchtbaar en levend zaad altoos opwaard zoekt te werken.

Dus is het mede toegegaan met JOACHIM UITE- WAAL , Schilder van *Utrecht* , binnen deeze Stad , in den jaare 1566 geboren. Zijn Vader was een Glas- schrijver en zijn Groot- vader van moederlijke zijde een goed Schilder voor dien tijd , met naame JOACHIM VAN SCHUYCK. Bij zijn' Vader, den Glazen- maaker en Glas- schilder was hij tot op zijn 18de jaar ; maar geene geneugte meer in dit werk heb- bende , vermids zijn geest tot hooger zaaken ge- roepen , en die te bedoelen scheen , begaf hij zich tot de Schilder- kunst , leerende omtrend twee jaar bij

ser of *Trevisaner Mark* , een Landschap in het Venetiaansch gebied , op *Terra firma* gelegen.

(*) In 't jaar 1577 is te *Antwerpen* ook eene ADAM WIL- LAARTS geboren , deeze gong naderhand metter woon naar *Utrecht* , daar hij ook overleeden is ; hij muntte uit in Bran- den , Zeën en Zee- havens , vol gewoel , met Schepen , Ga- leijen en Barken , wel voorzien met kleine Beeldjens ; ook Rivieren met Schuiten enz Hij was een beroemd Meester,

bij den Utrechtschen Schilder *Jooſt de Beer*, Leerling van *Frans Floris*, een Man van geen groote Kunſt.

Hier na trok UITEWAAL naar *Italië*, en kwam te *Padua* bij den Biſſchop van *St. Malo* in *Vrankrijk*, die toen zich daar mede bevond, reisde met denzelfden in en door *Italië* twee jaar, en verbleef naderhand, toen deeze wederom naar zijn Biſdom vertrokken was, noch twee jaaren bij hem in *Vrankrijk*; geduurende dien tijd heeft hij veele dingen voor dien Biſſchop, en alles uit zijn' geeſt of naar zijne vinding geſchilderd.

Te huis gekomen, heeft hij ſederd zijne wooninge altoos in zijne geboorte-ſtad *Utrecht* gehouden, en 'er niet weinige Schilder-ſtukken gemaakt, grooten en kleinen, die onder veele Liefhebbers van Kunſten beruſten, en naar verdienſten in eere gehouden worden. Moeielijk zoude het zijn te bepaalen, waarin hij wel 't meeſt uitmunte, in het groot of in het klein; en dit is een teeken van een zeer goed oordeel en kennis, en niet zeer bij de Schilders gemeen; want veeltijds zal men van eene hand groote en kleine Werken of Beelden bij den andren zien, wanneer men zeggen zoude, datze van twee verſcheidene Meesters gedaan waren, om dat de Kunſt in beiden zeer ongelijk is.

Ja in alle deelen der Kunſt' is UITEWAAL zeer uitneemend en geeſtig. Van hem worden ook zeer fraaie Keukens met allerlei gereedschap naar 't Leven gevonden. Te *Gouda* is 'er een zulke, die verwonderlijk wel gedaan en een groot Stuk is. Te *Antwerpen* is een *Italiaan*, die een groot ſtuk, zes voeten hoog en tien lang, van hem bezit, verbeeldende *Loth* met zijne dochters, waarin de Naakten of
Beel-

Beelden zo groot als 't Leven uitneemend schoon voorkomen , als mede een kunstige Brand , boomstammen enz. Te *Amsterdam* bij zijn' Neef **LUKAS**, Schilder van *Utrecht* in *Apelles*, is een zeer kunstig Stuk in de hoogte, los van *ordinantië*, maar uitneemend in zijne teekening en kleuring ; het onderwerp daar van is , de Boodschap aan de Herderen in den nacht ; het kan ten getuige verstreken , van **JOACHIMS** Kunst-vermogen. Veele kleine Stukjens van ongemeene scherpheid of fijnheid des penfeels en netheid ziet men van hem : als te *Amsterdam* , bij Sr. *Joan Yker* of zijn' Zoon , een uitneemend klein Stuk op koper , zijnde een Feest of Gast-maal der Goden vol werk , zeer aartig en zuiver. 'T is noch onlangs , dat hij aan Sr. **VAN WEELY** (*) geleverd heeft een ongemeen mooi klein hoog Stukje op koper , zijnde een *Mars en Venus* , zeer vol van aartig klein werk , zo fijn en scherp , als met het gezicht kan onderscheiden worden ; alles is 'er ten hoogsten sierlijk in , als tafel , koetsfe of bedstede met alle de Goden , en veel *Kupido*-tjens of *Liefdekens* in wolken nederdaalende. Een andere *Mars en Venus* is bij Sr. *Melchior Wijntgens* te *Middelburg*. Kortom ik achte **UITEWAAL** waar-

(*) Deze **JAN VAN WEELY** was een Juwelier van handel , oefenende de Schilder-kunst echter (zo men zegt) , *uit Liefhebberij*. Hij was een groot beminnaar van Schilderijen en Teekeningen. Van *Amsterdam* , daar hij te huis hoorde , in den jaare 1616 , naar 's *Hage* ontboden zijnde , om met Juweelen aan 't Hof van den Prins van *Oranje* te komen , werd hij op een jammerlijke wijze vermoord door *Jeän van Parijs* en *Jeän de La Vigne* , welken gevat zijnde , voor dat gruwelstuk naar verdiensten gestraft en levendig geradbraakt zijn op den 16 Maij 1616. *Medeged. Berichten.*

waardig, onder onze Nederlaudiſche Schilders van den eerſten rang geplaatſt te worden. En men heeft reden zich te verwonderen, hoe *Schilderkunſt* hem noch zo gunſtig en toegedaan zij, wijl zij bij hem maar een tweede plaats in deſzelfs oefening bekleedt, wanneer namelijk Koophandel, die bij hem den voor-rang heeft, dat wil lijden of hem tijd gunnen. Waaröm ſommigen [niet onäartig ſpeelende] zeggen, dat het te vreezen ſtaat, dat hem *Schilder-kunſt* t'eeniger tijd in zijn vlas (want daarin beſtaat zijn handel) zal doen verdwijnen, gelijk welëer *Arachne* in haar weeffel verſtrikt hangen bleef door de gramschap van *Minerva*. Hij bereikt, in deezen jaare 1604, den ouderdom van 38 jaaren. [Zijn afbeeldſel is te zien in de plaat UU. n. 1.] (*).

(*) Veertien prenten van de *Inventie* van JOACHIM UITEWAAL gaan 'er uit, welker tijtel is *Tbronus Juſtitiae*; zij zijn vol gewoel en fraai in 't koper geſneeden door *Willem Iſaaksz. Swanenburg*, derden Zoon van *Iſaak Klaaszen Swanenburg*, van wien wij boven, onder OCTAVIO VAN VEEN, geſproken hebben.

ABRAHAM BLOEMAART.

Door het gedoogen en medewerken van het meêwaarig Geluk is het , dat Natuur al van de eerste Levens-lente af opgeleid en verkoren heeft die *Bloem der Kunst* , ik meene ABRAHAM BLOEMAART , om eene onverwelkelijke Kroon op 't hoofd van *Schilder-kunde* , die zelve de bloem aller Kunsten is , te zetten ; want , terwijl hij zelf bloeit , mist het niet , of hij zet ook deezer Godeffe geen geringen bloei bij , gelijk hij den naam en luister der Stad *Gorinchem* , binnen wier muuren hij , in 't jaar onzes Heeren 1567 , omtrend Kers-dag geboren is , niet weinig vermaart.

Zijn Vader , *Kornelis Bloemäart* , was een kunstig Beeld-snijder , Bouw-kundige en *Ingenieur* , binnen *Dordrecht* geboren , doch van waar hij , om zekeren eed te ontgaan , geweeken was , komende na eenige onâangenaame ontmoetingen te *Gorinchem*. Van hier trok hij met zijn huisgezin naar 's *Hertogenbosch* , en wederom van daar naar *Utrecht*. In deeze Stad begon ABRAHAM in zijns Vaders huis iet na te schilderen uit teekeningen van *Frans Floris* , of dingen , die naar deezen gevolgd waren. Eenigen tijd na deezen bestelde de Vader hem bij een' Kladschilder , *Gerrit Splinter* , om 'er de verwen te leeren kennen. Deeze zette BLOEMAART aan 't schilderen van Beelden of *postuuren* voor een' Schermmeester , zeggende , dat ABRAHAM reeds beter Meester dan hij was. Doch vermids zich deeze *Splinter* dagelijks tot onmaatig drinken overgaf , bleef hij 'er maar 14 dagen , latende deeze begonnen *scherm-postuuren* onvoldaan : de oorspronkelijken waren zeer

aartig en kwamen van de hand van een geestig Schilder HENDRIK UITHOEK genaamd.

Toen kwam BLOEMAART bij *Jooft de Beer*, (een Leerling van *Frans Floris*) die mede te Utrecht woonde. Deeze, hoewel hij juist de beste Schilder niet was; had in zijn huis veele fraaie dingen van *Blokland* en andere braave Meesters. Hier schilderde BLOEMAART met olie-verwe naar een Stuk van *Dirk Barendsz*, zijnde een Feest of Gastmaal naar de gewoonte deezer tijden; waar van het oorspronkelijke noch is te *Amsterdam* bij den Schilder *Kornelis van der Voort*. Men ziet 'er iemand op eene harp speelen en een Vrouwtje; dat natuurlijk schijnt te zingen, benevens anderen omstand, alles zeer kunstig en uitneemend gedaan: Dit had BLOEMAART; naar zijne jongheid en begin in de Kunst, wel nagevolgd. De Vader dit ziende; en met *de Beer*, die 'er niet veel meê op had; niet konnende over weg of overëen komen, nam zijn' Zoon te huis; denkende; hij kon hem zelf te werk stellen met fraaie Stukken te laten navolgen. Des liet hij hem eene zeer fraaie Keuken van den Ouden *Langen Pier* namaaken, daar een offenhoofd in kwam. Echter kon BLOEMAART in huis weinig van belang uitvoeren, dewijl zijn Vader hem zelden tijd gaf; en tot andere diensten gebruikte:

Doe werd BLOEMAART besteld bij den *Drossaard van Heel*, die een weinig schilderen kon, en belofte deed aan den Vader; om den jongeling in zijn leeren veel dienst te doen, en hem eerlang te zullen bestellen bij *Blokland*; doch daar kwam niets van; want hij gebruikte den jongen voor een *Lakaei* of lijfknecht, en verderen dienst, zo dat BLOEMAART, in plaats van voorwaard, meer ach-

teruit gong in de Kunst , en op het einde van anderhalf jaar weder te huis kwam.

Na deesen wilde hem de Vader bestellen (zo ik 't recht heb) te *Rotterdam* bij den boven aangehaalden *Uithoek* , die hem ook op 't zien van iet van zijn werk gaarne zoude aangenomen hebben ; doch zijn Wijf stelde 'er zich tegen en wilde het volstrekt niet gedoogen.

BLOEMAART was ondertusschen 15 of 16 jaaren oud geworden ; des hem de Vader naar *Parijs* zond bij eenen *Jeân Bassot* , bij wien hij omtrend zes weken bleef. Van daar geraakte hij bij een' ander' Schilder , *Maitre Herrij* doorgaands genoemd : hier was hij bijna twee en een half jaar , alles uit den geest schilderende , vermids hij weinig of geen onderwijs genoot , en oefende zich tusschen beiden ook uit den geest in de Teeken-kunde. Daar na was hij noch eenigen tijd bij *Jeroon Franken van Herenthals* , en nam toen van *Parijs* de te huis-reize weder aan naar *Utrecht* , volgende zelfs zijn' Vader , toen die naar *Amsterdam* metter woon vertrok , en 'er voor Stads Bouw-meester aangenomen was. De oude man eindelijk aan de Natuur den tol betaald hebbende , verkoos BLOEMAART weder de Stad *Utrecht* tot zijne woonplaatze , en bleef 'er sederd onveränderlijk zich ophouden , hebbende nu zijne tweede huis-vrouw.

Kortom BLOEMAART 's ijver en onvermoeide naarstigheit in de Kunst was zo groot , dat deesen hem een boven anderen uitmuntende Meester , en dat (om zo te spreken) zonder Meester , hebben doen worden : Uit welke oorzaak hij somtijds , onder het bestraffen of aanmaanen van zijne Leerlingen tot naarstigheit en ijver-vuur , deeze woorden

den gebruikte : „ Ik wenschte , dat ik in mijn
 „ leven eens eenig goed Meester had mogen zien
 „ werken en ſchilderen , op dat ik hunne wijze
 „ of manier daar door had kunnen afkijken en mij
 „ eigen maaken.”

Toen hij met zijn' Vader te Amſterdam was ko-
 men wonen , had hij voor of in de plaats van een'
 Winkel eene Kerk ; of ander ruim Gebouw , en
 oefende daar zijn' geeft , zo veel hij vermogt : Hier
 was 't dat hij (om van geen andere en kleinere
 Stukken te ſpreken) een groot en heerlijk Stuk ver-
 vaardigde , noch heden bij den Amſterdamschen
 Heer *Zion Luz* te zien. Men ziet 'er in verſchei-
 dene Naakten , Mannen en Vrouwen levens-groot-
 te , uitneemend naar de Kunſt gehandeld en *geördi-
 neerd* : 't is de Historie van *Niobe* , daar haare kinde-
 ren door *Apollo* en *Diana* met pijlen dood geſcho-
 ten worden. De zelfde Historie , doch anders *geör-
 dineerd* , is van zijne hand bij den Keizer : het is
 mede een groot en bij uitneemendheid heerlijk Stuk ,
 't geen het welgevallen en de goedkeuring van zij-
 ne Keizerlijke Majesteit en alle Kunſt-kenners weg-
 draagt. Dit is nu onlangs door BLOEMAART gedaan.
 Van gelijken is 'er ergens boven in 't Land van
 hem een buitengemeen ſchoon Goden-banket van
 goede *ordinantië* en ſchildering , ja een treffelijk
 goed werk. Een ander Goden-maal vroeger van
 hem gedaan en niet zo overtreffende , is 'er bij den
 Graaf *van der Lippe* , dat echter op zich zelf ook
 zeer ſchoon is. Bij den grooten Kunſt-minnaar ,
Jacques Razet te Amſterdam , zijn van BLOEMAART
 drie groote troniën in rond *formaat* , verbeeldende
Venus , *Juno* en *Pallas* , die , ſchoon in zijn eer-
 ſten tijd gedaan , zich zeer bekoorlijk vertoonen.
 Dezelve Heer heeft noch meer kleine Stukjens van

hem : onder anderen een doods-hoofd met andere bijvoegfels , zeer wel gehandeld en gekleurd ; ook een Stukje , waarin verscheiden Indische kinkhorens en schelpen voorkomen , met daarop rustende of liggende Zee-goden en Zee-godinnen ; in 't verschiet heeft men de Zee , en in 't klein *Andromeda* , door *Perseus* verlost wordende ; dit Stuk is wel gedaan en verwonderlijk fraai gekleurd. Bij andere Kunst-lievenden zijn van hem zeer zoete Landschappen , met eenige aartige en drollige Boerenwoonungen , Boeren-gereedschap , Boomen , Gronden enz. , zo als dezelve in den omtrek van *Utrecht* overvloedig en in foorten te zien en van hem nageschilderd zijn ; want hij doet zeer veel naar 't Leven , hebbende eene zeer goede manier van teekenen en trekken met de pen , 't welk hij dan door middel van eenige dunne en zachte verwen , een' ongemeenen welstand toevoegt. En gelijk geene deelen der Kunste hem ontvluchten , zo weet hij zijne dingen in het schilderen elk naar deszelfs aart een gepaste schoonheid bij te zetten , brengende daarin nu eens Zonneschijn , dan weder duistere of vuurige Luchten , naar dat het werk zulks verëischt. Men vindt 'er beesten in , als koejen , honden en anderen , zeer natuurlijk naar 't Leven gedaan , met eenige Historiën. Hoewel nu alles niet te zeer met werk overladen is , staat het echter ongemeen en bij uitstek wel , en (naar mijn oordeel) onverbeterlijk. Somszits ziet men in zijne Stukjens eenige Poeltjens of Watertjens met kroos , liefen en kruiden bewassen en met daarop drijvende kanne-bladeren en bloemen : Op de voorgronden brengt hij doorgaands eenige heerlijke groot-soortige kruiden of in 't wild groeiënde breë-bladers of anderen , wel gehandeld en in geen groote meenigte.

Hij

Hij portretteert zelden of nooit , om zijn' geest niet te hinderen in het geene , daar die op valt.

De kunſtrijke *Joän Muller* heeft verſcheiden' zijner dingen , *Ordinantiën* en Beelden , met de pen door hem geteekend , en daar na met witte en zwarte olie-verwe opgehaald in het koper gefneeden , en de vermaarde *Saenredam* noch meerder , want deeze groot vermaak en genoegen in dezelfs teekeningen hebbende , beſteedt zijn uiterſte vlijt , om dezelfen met de ets-naalde welſtandig en fraai te voorſchijn te brengen. Onze BLOEMAART is nu , 1604 , in zijn 38ſte jaar , en wordt zulks aanſtaande Kerſtdag.

Hij is een man van een' ſtilen inborſt en bekwaam gedrag , en zo verliefd op *Pictura* , dat hij met de uiterſte drift al haar ſchoon tracht op te ſpeuren , en haar met *bloemen* der Kunſte opgetooid te voorſchijn te brengen ; Zij van haaren kant is hem wegens zijne *bloem-aartige* ſchildering niet weinig genegen en ſteeds zijn gunſtige vriendinne , waarömze uit rechte dankërkentenis den roem van zijnen naam niet binnen de muuren van *Utrecht* beſloten blijven , maar denzelven over de gansche wereld verſpreiden doet door de alles-ziende en opſpeurende Lucht-bodes , die 'er heure ſnel-vliegende wieken en duizend tongen toe gebruikt , en zijn' naam in het *Kabinet* van het Geheugen , bij die van andere vermaarde Schilders der Onſterfelijkheid zal toewijden , werwaard *Atropos* met heure verderffelijke ſchaar nimmer toegang krijgt (*).

PIE.

(*) Hij heeft binnen *Utrecht* , zijne woonplaats , het tijdelijke *Vaarwel* gezegd in 't jaar 1657. Drie Zoons bleeven hem na , KORNELIS , FREDERIK (ADRIAAN zegt HOUBR. I. D.

PIETER KORNELISZEN
VAN RYCK.

Die geenen onder onze Kunst-oefenaars, die zich in vreemde Landen met naame in *Italië* een geruimen tijd opgehouden hebben, brengen bij hunne tehuis-komst doorgaands eenige nieuwe wijze of opschik van Werken mede, die de gemeene Nederlandsche in schoonheid en voortreffelijkheid te boven gaat, ofte waarin zich eene meer dan gewoone geestigheid en fraaiheid vertoont.

Dit

bl. 44.) en HENDRIK. De twee oudsten zijn kunstige Plaat-snijders geweest: de jongste *Hendrik* was een braaf Schilder en Dichter. Zie ook HOUBR. I. D. bl. 44 en 45. Het geheele werk van ABRAHAM BLOEMAART bestaat uit verscheidene honderden van prenten, meest door *H. Goltzius*, *J. Saenredam*, *Willem Isaaks Swanenburg*, *P. Galle*, *Jacob Mathau*, zijne Zoons, *Kornelis* en *Frederik Bloemaart*, en anderen gesneden. Eindelijk heeft hij ook verscheidene braave kweekelingen voortgebracht, namelijk *Nikolaas Knupper*, *Gerard Hondhorst*, *Jan* en *Andries Both* en *Kornelis Poelenburg*. *Medeged. Berichten*. Zijn Portret is in de Plaat VV. n. 1. te zien. Onder zijne afbeelding in den vorigen druk leeft men ;

Pictor naturâ est, usus vix ille magistro;

Arte est egregius nec tamen inferior.

Pinxit aves, naves, homines, herbasque, ferasque

Et letos flores FLORIDUS innumeros.

't Wil zeggen :

Natuur was uw Meestres, gij met de Kunst geboren,
ó BLOEMAART, daar u schier geen Meester evenaart.
Al wat 'er leven heeft, of wat u komt te voren,
Maaktge even kunstig; des maakt gij uw' naam u waard.

Dit is het , dat men ook bevindt in de handeling van PIETER VAN RYCK , een Schilder geboortig van *Delft* , die aldaar de Teeken-kunſt begon te leeren bij JACOB WILLEMSZ. (*), doch na verloop van

(*) Zijne beeldenis komt voor in de Plaat KK. n. 3. Hij wordt doorgaands JACOB WILLEMSZEN DELFT genaamd , is te *Delft* geboren en was een braaf Portret ſchilder. In 't jaar 1592 ſchilderde hij een Rot Schutters , dat te *Delft* op den Doele noch te zien is. Zich zelven met zijne Huisvrouw en drie Zoons heeft hij in één Stuk levens-grootte verbeeld. Hij overleed in zijne Geboorte-ftad in den jaare 1601, in hoogen ouderdom [*A. Houbr.* ſtelt hem onder 't jaar 1577. I. D. bl. 61. doch dan zoude hij jong moeten geſtorven zijn, en zijn ſtuk op den Doele in den ouderdom van 15 jaaren hebben geſchilderd , dat niet te denken is]. Hij liet drie Zoons na, die hij allen in de Kunſt onderweezen heeft. De oudſte was KORNELIS JACOBSZ. DELFT , die noch eenigen tijd van Meester *Kornelis Korneliſz. van Haarlem*, (gelijk wij in 't leven van deezen gezien hebben) geleerd heeft; hij liet ook een' Zoon na, genaamd NIKOLAAS KORNELISZ. DELFT , een Glas-ſchilder. De tweede Zoon van JACOB was genaamd ROCHUS JACOBSZ. DELFT ; hij was een braaf Portret-ſchilder. De derde Zoon heette WILLEM JACOBSZ. DELFT , te *Delft* geboren in den jaare 1580 , op den 19 van Slagt-maand ; deeze trouwde met eene dochter van *Michiel Janszen van Miereveld* , heeft ook de meeſte Portretten van *Miereveld* in 't koper gebragt , zijnde hij een zeer kunſtig Plaat-ſnijder , en overleed te *Delft* op den 11 van Gras-maand 1638 , in den ouderdom van 58 jaaren , na-latende een' Zoon , even als zijn Groot-vader , JACOB WILLEMSZEN DELFT geheeten , en ter wereld gekomen binnen *Delft* op den 24 van Lou-maand 1619. Hij werd ook een kunſtig Portret-ſchilder; onder andere Stukken heeft hij voor den Krijgs-raad te *Delft* de Opper- en Onder-*Officiers* van een Rot Schutters geſchilderd , 't geen op den Doele geplaatſt werd. Hij was Veertig-raad en Haven-meeſter te *Delft* , en ſtierf aldaar op den 12 van Zomer-maand 1661 , zijnde des maar 42 jaaren oud geworden. Op zijn Graf werd na zijn' dood eene fraaje marmereen Graf-tombe op-gerecht.

van maar 2 maanden van de Kunst afgerukt, en aan een andere bezigheid gebragt en gehouden werd, den tijd van drie jaaren; toen kwam de lust weder in hem op, en hij werd tot de Kunst als gedreeven, te recht komende bij eenen HUBRECHT JACOBSZ. (*), een goed Schilder en *Portretteerder* te Delft. Hij was in de Teeken-kunst zes maanden doende, en tusschen beiden ook veeltijds in het schilderen en aan de verwen.

Daar na begaf hij zich met zijn' Meeſter naar *Italië*, en bleef 'er niet minder dan 15 jaaren, werkende onder en met veele Meeſters, voor Prinſſen, Grooten, Prelaaten, Monniken, Nonnen en allerleië menſchen in meest alle Italiaanſche Steden en Plaatsen, zo in olie-verw, als op de natte kalk.

In deezen jaare 1604 is hij een man van 36 jaaren (†), woonende nu te *Haarlem*, daar hij verſcheiden fraaie dingen in 't groot en klein gedaan heeft; onder anderen eene Keuken, [of Eet-kamer] waar in de *Historie van Lazarus* en den *Rijken-man* afgebeeld wordt, en is te vinden buiten *Haarlem* tot de *Zicken* (§). Eindelijk heeft hij op een

(*) HUBRECHT JACOBSZ., ook GRIMANI gebijnaamd, (naar den *Doge* of Hertog van *Venetie*, welken naam zijne nakomelingen ook hebben gehouden) is in *Italië* geweest, bragt 'er wel 10 jaaren met ſchilderen door bij gemelden *Doge* van *Venetie*, die veel werk van hem maakte, gelijk hij een braaf *Portrèt*-ſchilder was. Hij overleed te *Brielle*, in 1629.

(†) Dus zoude onze PIETER VAN RYK in 't jaar 1568 geboren zijn.

(§) Verſta hier door 't zogenaamde *Leprozenbuis* te *Zicken*, van ouds de *St. Jacobs Kapel* genaamd, thands het *Haarlemmer Peſt* en *Dolbuis*. AMPZING *Beschrijving van Haarlem* bl. 409.

3

W.W.

een zeer grooten doek eene Keuken geſchilderd met veelerlei gevogelte en andere dingen , benevens verſcheidene Beelden , Beeſten en Gediertens. Zijne manier van ſchilderen is fraai , en wijſt genoeg uit , dat hij *Baffans* dingen veel nagevolgd heeft ; hij is zeer vaardig en aartig van handeling. Zijne Werken , die veel hier en daar gezien worden , getuigen en bewijzen , dat hij een groot Meester in onze Kunſt is , zo in *Ordinantiën* als in Beeld-werk en 't Portret-ſchilderen.

FRANCISCO BADENS.

Wij hebben in onze dagen de Schilder - kunſt in de Nederlanden zien veranderen van gedaante , en wel zeer ten goede , met naame in de kleuringen , *karnatiën* of vleefchächtigheid der Beelden en in de diepfels , zo dat men nu niet meer ziet die ſteen-kleurige graauwheid , of bleeke en koude viſch-kleurige verve , zijnde die gloeiënde vleefch-kleur der lighaamen en vleefchächtige diepfels nu veelal in gebruik geraakt.

Hier toe heeft FRANCISCO BADENS niet weinig geholpen , welke te Antwerpen in 1571 geboren , noch maar vijf jaaren oud was ten tijde van den Spaanfchen overval en woede , in die Stad , in den jaare 1576 op den 4 van Slagt-maand , gepleegd (*). Zijn Vader die in dit loopende jaar 1604

te

(*) Wanneer de Spaanfche Soldaaten bij mangel van betaaling aan 't muiten geflagen , die ſchoone en rijke Koop-ftad des nachts overvielen , ſtormender-hand , grootelijks door lafhertigheid der *Waal*en en andere inliggende benden , daar in kwamen , en 'er zo een jammerlijke plondering aanrech-

te *Amsterdam* overleeden is, kwam kort na den gezegden overval in *Holland* over, zo dat onze *Francesco* van kindsbeen af te *Amsterdam* heeft gewoond, zijn' Vader tot Leermeeſter hebbende, die een gemeen Schilder was, en buiten dien geen anderen Meeſter.

Hij ondernam intuffchen eene reis naar *Italië*, en vertrok in gezelschap van *Jakob Mathan*, den Schoon-zoon van *Goltzius*, en bleef 'er omtrend vier jaaren.

Te huis gekomen en te *Amsterdam* de eerste zijnde, welke die jongſte ſchoone wijze van ſchilderen hier in het Land bragt, werd hij daarom van de jonge Schilders de *Italiaanſche Schilder* genoemd, want zijne manier van ſchilderen is zeer ſchoon, vloeiënd en gloeiënd, en hij een uitneemend Meeſter, beide in 't ſchilderen van *Hiſtoriën* en in *troniën*, en *Portret*-ſtukken. Ik heb, dit jaar 1604, van hem te *Amsterdam* gezien in zijn eigen huis een tamelijk groot Stuk van *Bathſeba*, zig baadende, terwijl aan haar een brief wordt gebragt door een oude Koppelaarſter, die haar intuffchen iet in de ooren vezelt of luiftert, met meer naakte Vrouwen en andere omſtandigheden, dit Stuk is zeer uitneemend, bevallig, zacht en aartig geſchilderd, fraai van kleuring en goed van *ordinantië*.

Men

teden, dat *Hoort* in zijne *Nederl. Hiſt.* verhaalt, dat ſomigen deezer muitelingen zich een ganſche ruſting van goud en zilver lieten maaken, uit hunnen veröverden buit. Deeze vermeestering ging verzeld van een grouwelijk bloedbad onder de inwoners, van welken 'er bij de 10000 ſneuvelden, zijnde meer dan 600 huizen en voornaame Gebouwen (daar onder het *Stadhuis*) door de, bij deeze allerdeerlijkſte omſtandigheden, noch woedende vlammen verteerd.

Men vindt veelen van zijne Portret-ftukken, die uitmuntend zijn, waar van eenigen in *Ordinantiën* van Hiftoriën te pas zijn gebragt, ook veele Banketten of Gaftmaalen, en Nacht-mommerijen, waarin de hedendaagſche en nieuwerwetſche kleding of dragt gezien wordt, daar hij ftout in is. Ten huize van *Kornelis van der Voort*, Amfterdamſchen Schilder, is van hem een Stuk op den Italiaanſchen trant, van twee gelieven die te zamen zingen, terwijl de Vrijer daar onder op de luite ſpeelt (*).

Ik zoude van meer dingen, zo hier als elders, hebben konnen aanwijzing doen, indien ik niet verhinderd ware geweest en in mijn voorneemen geftuit, door de tegenwoordige Schilders of Kunſt-naars zelve, welken ik zeer weigerende vond, in mij, zo als ik verlangde, recht beſcheid te geven, zeggende zij [uit zedigheit], datze niet verre genoeg in de Kunſt waren, om te mogen verdienen, onder

an-

(*) De Afbeelding van FRANCESCO BADENS, kan men zien in de Plaat WW. n. 1. Onder die in den voorigen druk ſtaat dit vers:

*Addit Picturae melius [te] nemo colores,
 Qui verus color est, nosis imaginibus.
 Tu pictor doctus; multum est novisse colores.
 Delicias doctas pingis & Italiae.*

Dat is :

Geens Schilders tafereel met eeler verwen praalt!
 Wie wiſt de Naakten recht natuurelijk te treffen?
 Dan; toenge, ô BADENS, had Itaalje doorgedwaald,
 Kwam hier die ſchoone ſmaak; des moet men u verheffen.

andere groote Meesters te worden genoemd of gerekend. Dus , om dat de reeds overleedenen mij niets konden zeggen , en de noch levenden mij weinig bescheid wilden geeven , heb ik wind en stroom meest tegen , en des geen gemakkelijke reis gehad.

FRANCESCO heeft noch een' broeder gehad , JAN geheeten , die te Antwerpen in 1576 , veertien dagen na den Spaanschen overval , was geboren. Deeze had eene reis naar *Italië* gedaan en was dermate in de Kunst gevorderd , dat men zich zijns verwonderde en wat groots van hem verhoopte. 'T geluk had hem , zo wel in *Duitsch-land* als *Italië* , overal toegelachen , en zich deszelfs gunstige Vriendinne betoond ; want hij was om zijne Kunst bij de meeste Grooten in achting , eer en aanzien , en werd tref-felijk en edelmoedig beloond ; doch bij zijne terugreis keerde het hem den rugge niet alleen , maar wierp hem gansch ter neder ; want in Nederland op zijn eigen paard , wel uitgedoscht en met een stijve beurs te huis komende , werd hij door de roofzuchtige Zoons van den ruwen *Mars* van dit alles beroofd en gevangen genomen ; des hij eindelijk weder uit hunne handen en te huis geraakt , dit ongeval dermate , ter harte nam , dat hij 'er de teeringe van zette , waaraan hij in 1603 is overleeden.

D A V I D V I N C K E B O O N S.

Indien mijne gezegdens niet verdraaid of verkeerd , maar naar waarheid overgebracht worden , zo vertrouwe ik , dat niemand van mij zeggen zal gehoord te hebben , dat ik mij ooit wegens mijne Kunſt beroemd , of ten minſten verſpoorig gepreezen hebbe ; want ik laat mijn werk vrijelijk te voorſchijn komen , zo als het is , ten einde dat zelve getuige zij en aan den dag legge , hoe groot of klein mijn Kunſt-vermogen zij. En kan 't zich zelf niet prijzen , laat het zich beleefdelijk veröntschildigen , op dat het noch gepreezen noch gelaakt moge worden. Mijne eigen kundigheid of oordeel volge ik wel , wanneer ik van de oefenaars onzer Kunſte met onderscheid ſpreeke of van hunne Werken ſchrijve , doch met beſcheidenheid doe ik het , en als iemand , die dezelve niet genoegzaam oordeelt , om daar op een zeker vonnis te vellen ; daarom vermijde ik de Kunſtenaars tegen elkanderen te vergelijken , of iemand derzelve laf en kinderächtig te verächten , of den eenen hemel-hoog op te vijzelen , op dat de ander zich 'er des te laager bij vertoonen zoude. Ja zelfs wanneer ik in de huizen [en *Kabinetten*] der Kunſt-minnaaren come , geeve ik eerst acht en verneeme , (ten einde geen mislag te begaan , dien men zou kunnen berispen) wat Kunſt-ſtukken en welker Meesteren Werken daar als de beſten en uitmuntendſten bij den anderen zijn gevoegd ; want , of ik al verneeme eenig verſtand van de Kunſt te hebben , en daaröp al wat te kunnen aangaan , zo ben ik echter overbodig om het algemeen gevoelen van grooter Kunſt-kenneren te volgen.

Dit is de reden, waaröm ik niet kan nalaaten hier te gewagen van DAVID VINCKEBOONS, in 't jaar 1578 te *Mechelen* geboren, welke noch maar een klein kind zijnde, naar *Antwerpen* is overgevoerd, en op 't einde van zeven jaaren met zijne Ouders in *Holland*, en wel te *Amsterdam*, is komen woenen, daar hij noch op den huidigen dag zijn vast verblijf houdt. Zijn Vader was een redelijk Waterverw-schilder *Philips Vinckeboons* genoemd, en is binnen *Amsterdam* in 't jaar 1601 overleden. DAVID begon met water-verw te werken bij zijn' Vader, hebbende nooit eenig ander Meester gehad, doch sloeg naderhand tot de olie-verw over en hield 'er zich bij, vallende meest op klein werk, gelijk hij aartige Beeldjens van treffelijken welstand maakt. Voor eerst vindt men te *Amsteldam* van hem bij den Kunst-lievenden Heer, *Joän de Bruin* in de *Kalverstraat*, twee fraaie Stukjens. Het een is eene *Kruisdraaging* met ongemeen gewoel en toeloop van allerlei slach van menschen, zo als zodanige Historie vereischt. 'T ander eene *Boeren-kermis*, mede vol aartige en kluchtige Beeldjens, daar benevens Paarden, Huizen, Boomen en Landschap, dat zeer zijn werk is: beiden zijn zij wel uitneemend gedaan.

Hij heeft noch twee zeer aartig uitgevoerde Stukjens gemaakt, welken naar *Frankfort* zijn overgezonden voor de Heeren *Caijmox*, welker een een Landschap is, daar *Christus* den blinden op den weg geneeft, 't ander eene *Boeren-bruiloft*. In 't Oude-mannen-huis te *Amsterdam* in het Kantoor ziet men van hem een groot Stuk, veertien voeten lang, en agt hoog; dit verbeeldt de Loterij voor het zelve Godshuis in den nacht gehouden, met de plaats en bijstaande huizen naar 't Leven,

vol gewoel van allerlei volk met Lanteernen en andere lichten, alles is 'er zeer fraai en goed gedaan. Het is in den jaare 1603 door hem geſchilderd.

In het loopende jaar 1604 heeft hij voor *Jan van Koninxloo*, mede een Schilder, twee Stukjens onder handen, zijnde het een eene Prediking van *Christus*, en 't ander eene Boeren-bruiloft, wel geſtoffeerd met uitneemend fraai werk, zo van Beeldekens in foorten, als Huizen, Schepen en Landschap, ook goed van *Ordonnantie*.

Verscheidene Landschappen met Beeldjens in hendaagſen dragt en andere voorwerpen zijn van hem geteekend, en in 't koper gebragt door *Nicolaas de Bruin*, die een zeer goed ſlach van Landschapſnijden heeft: deezen zijn aan ijder genoeg in handen en overbekend, en konnen getuigenis van zijn vernuft in de Kunſt draagen.

DAVID, gelijk zijn luſt hem tot meer deelen van de Kunſt aanzet, heeft in zijn begin zich tot de water-verwen en *Miniatuur* begeeven, en zijn uit zijne handen verscheidene zeer bevallige en mooie dingen, als beeftjens, [of bloedelooze diertjens] vogelen, viſſchen, boomen en anderen naar 't Leven gekomen. Van gelijken heeft hij, niet zonder geluk, het Glas-ſchilderen ondernomen, en al iet, dat geestig ſtaat, daar in gedaan; even als dat geene, dat door hem met het graaf-ijzer of etsnaalde in 't koper gebragt is, zijnde het verwonderenswaardig, dat hij zonder onderwijs zo veel daarin vermag, offchoon hij van deeze dingen zijn werk zo niet maakt, gelijk hij van 't ſchilderen met olie-verw doet; zijnde het te bejammeren, dat de Man voor zijne fraaie en geestige Werken, naar de daar aan beſteedde Kunſt, vlijt, arbeid, en tijd en naar verdien-

dienste , niet , dan veel te min , beloond wordt.
[Zie zijn Portret in de Plaat XX. n. 1.]

*Verscheiden Nederlandsche Schilders
tbands in Leven zijnde.*

Terwijl de roekelooze en voor de Kunsten verderffelijke *Mars* met zijn donderend en bliksemend oorlogs-tuig onze Nederlanden doet schudden en daveren , op eene zo vreesfelijke wijze , dat den Tijd , van hoe grijze ondervindinge hij moge zijn , zijne graeuwe haren te berge rijzen , moet het ijder verwonderen , dat onze vrede en voorspoedminnende Schilder-kunst in 't midden deezer woede , onder onze Nederlanders noch zo veelen vindt , die zich aan haar toewijden , welken zo ikze allen afzonderlijk wilde beschrijven , mijn Boek tot een onmaatige dikte zouden doen zwellen.

Dewijl ik dan zoekt te eindigen , zal ik alleenlijk eenigen derzelve aanroeren en bij naame noemen , zo veelen mij in gedachten komen , of bekend zijn.

Eerstelijk komt dan hier KORNELIS FLORIS , Zoon van *Kornelis Floris* (*), Beeldsnijder en Bouw-kunstenaar van *Antwerpen* ; deeze is een voortreffelijk Schilder en Beeld-snijder , mede tot *Antwerpen* woonachtig. De kunst van dezen Man is daar ter plaatse niet genoeg naar verdiensten bekend of beloond , want hij stout en veerdig in de Kunst is.

Te

(*) Deeze was de Broeder van den voorbeschreeven FRANS FLORIS ; dus dan de hier bij *Van Mander* aangehaalde KORNELIS FLORIS tegen *Frans Floris* Oom gezegd heeft.

Te *Utrecht* heeft men eenen PAULUS MOREELSEN (*), een Schilder; die bij naame een Meester is

(*) Hij is te *Utrecht* geboren in 't jaar 1571; dus hij in 1604, toen *Van Mander* dit ſchreef, een Man van 33 jaaren zal geweest zijn. Hij was Raad in de Vroedſchap, ook Kameraar en Theſaurier der Stad *Utrecht*, en een zeer kunſtig Schilder, hij heeft ook hout-ſneeprenten uitgegeeven. Veelen zijner Hiſtoriën komen in prent uit, door *Jan Saenredam* en andere voornaame Plaat-ſnijders in koper gebragt. Hij was in *Italië* geweest, hebbende zich daar zeer geöefend in 't Schilderen van Hiſtoriën, maar t' huis gekomen, vloëide hem allerwegen zo veel portret-werk toe, dat hij al 't andere moeft laaten vaaren, of weinig daar in kōnde doen. Hij was zo goed een Bouw-meester als Schilder, zijnde de, naar de regelen der Bouw- en Krijgs-bouwkunde, kunſtige *St. Katrijne*-poort te *Utrecht* naar zijn beſtek gebouwd, voor welke noch van buiten op den gevel de voor-letters van zijn naam PM. pronken. Hij was gehuwd met *Antonia van Wintershoven*, en had uit dat huwelijk een' Zoon met naame *Hendrik Moreeſen*, die zich naderhand door zijne geleerdheid een' naam gemaakt heeft onder de *Utrechtsche Geleerden*: dees werd geboren, op den 17 van Winter-maand 1615, binnen zijne Vader-ftad. Onze PAULUS liet deezen zijnen Zoon op de Stads-ſcholen zich oefenen in de beginſelen van de Griekſche en Romeinſche taale, deezen doorgekomen, zond hij hem (daar was toen noch geen Hooge Schule, die eërft in 't jaar 1636 opgerecht is) naar *Harderwijk*, om zijne Studiën te volbrengen; hier ter plaatſe hoorde hij de beroemde Mannen, *Iſaak Pontanus* en *Antonius Mattheus*. Toen nu die van *Utrecht* op hun *Gymnaſium* of Doorluchte School den *Harderwijkschen* Hoog-leeraar *Mattheus* beriepen, om daar het Róomſche Recht te onderwijzen, volgde hij zijn Meester naar zijne geboorte-plaats; doch gong ook naderhand de *Leidsche* Hooge Schule bezoeken, genietende daar het onderwijs van de Geleerden, *Salmaſus*, *Heinſius* en *Vinnius*. Eindelijk liet de Vader hem eene reis naar *Vrankrijk* doen, en is hij daar op de Hooge School van *Bourges* door *Edmund Merillius*, een zeer vermaard Rechtsgeleerden, tot Meester in de Rechten bevoorderd. Nu had onze PAULUS het genoegen, van zijn gelief-

is in 't *Portretteeren* ; men ziet verscheidene Portretten van hem , en hij heeft weder anderen onder

han-

den Zoon in zo jonge jaaren versierd te zien met verscheidene nuttige Weetenschappen , onder welken de Rechtsgeleerdheid uitmuntte , die in hem gepaard gongen met eene edele en vrijmoedige Welspreekendheid , betonende hij zulks door eene openlijk gedaane Redevoering , waarin hij den Magistraat van Utrecht prijst , wegens deszelfs loffelijke pogingen (in den jaare 1634) in de oprichting eener Doorluchtige Schole bewezen ; waar over deeze zijne goedkeuring en welgevallen betoonde , door hem met een fraai Boek , dat met de wapens der Stad pronkte , te beschenken op den 5 van Lou-maand 1635. Met veel grond dan kon onze PAULUS alles groots van deezen zijn Zoon , nu even 20 jaaren oud , verwachten , zo de Hemel hem het leven spaarde ; maar hoe onverwacht wordt veeltijds de hope der stervelingen afgesneden ? Zijne levens-lamp had uitgescheenen , en de dood ontrukte deezen braaven Vader aan den uitmuntenden Jongman in den jaare 1638 , en dus in den ouderdom van 67 jaaren. De bedroefde Zoon bezorgde zijn welverdienden Vader een staatige en treffelijke uitvaart , hij werd te Utrecht , daar hij Raad en Schepen gestorven was , begraven. Zijne afbeelding kan men zien in de Plaat YY. n. 1.

De jonge *Henrik Moreelse* werd 5 jaaren daar na in den jaare 1643 , buitengewoon en overtollig Schepen der Stad Utrecht , en in 't volgende jaar op den 25 van Lente-maand op de thands opgerechte Hooge Schole te Utrecht , tot Hoogleeraar in de Rechten aangesteld , welk ampt hij 10 jaaren lang voortreffelijk waargenomen heeft. In den jaare 1646 werd hij uitgekipt , om de zaak der Stad Utrecht met de twee voorzittende Leden van Staat , bij den Prinse van *Oranje* in 's Hage te verdedigen. Hoe groot zijne welspreekendheid was geächt , blijkt daar uit , dat men onder de Hoogleeraaren juist aan hem , die een Rechtsgeleerde was , den post opdroeg , om in den jaare 1647 , den Prins van *Oranje* , *Willem* den II. , als Stadhouder met eene openlijke Redevoering geluk te wenschen : dat hij dit tot het uiterste genoegen verrichtte , blijkt uit de gifte van 150 guldens , door den Magistraat aan hem op den 19 van Zomer-maand

ge-

in Admiral Feet

handen, die meesterlijk zijn, als den Graaf en de Gravinne van *Kuilenborg* ten voeten uit, en rijkelyk levens-grootte. De Huis-vrouw van *Sr. Knotter*, welke een fraaie en wel gehandelde tronie is, en vee-

gedaan. In het jaar 1652 tot Raadsheer in 't Hof *Provinciaal* aangesteld zijnde, bleef hij zijn Ampt van Hoog-lee-
 raar waarneemen, tot dat 'er een ander in zijne plaats was
 aangesteld, naamelyk tot den 25 van Gras-maand 1654, wan-
 neer hij met een plechtige Redevoering van de Hooge
 Schole afscheid nam. In den jaare 1655, is hij aangesteld
 tot een Lid van dat Gerechts-hof, dat over de geschillen
 tusschen de onderdaanen van de Spaansche Nederlanden, en
 die van dit nieuwe Gemeenebest recht uitsprak, gemeenlyk
Chambre demipartie genaamd. In 't jaar 1661 werd hij ver-
 koren tot Raad in de Vroedschap, 't geen hij onder voor-
 waarde, van altoos weder zijn Ampt van Raads-heer te kon-
 nen aanvaarden, aannam; kort hier op werd hij van wegens
 Utrecht afgevaardigd ter Generaliteits Reken-kamer, en op
 den 1 van Wijn-maand 1662 tot Burgemeester der Stad
 Utrecht verkoren, welk aanzienlyk Eer-ämp^t hij 2 jaaren
 met lof bekleed heeft, zijnde hij toen omtrend 47 jaaren
 oud. Toen was het, dat hij alle zijne vlijt besteedde, om
 zijne vaderlijke Stad op te sieren en derzelve aanzien en lui-
 ster te vermeerderen; hieröm zocht hij 't door te dringen,
 dat de Stad uitgelegd werd, en maakte deeze schoone zaak
 door een uitgegeven Werkje snaakelyk, grondende zich op
 verscheidene redenen. Dit Werk nochtans is schoon men 'er
 reeds de hand aangeflagen had; om de volgende rampspoe-
 digen tijden en den Engelschen Oorlog, blijven steken. Na
 't eindigen van zijn Burgemeesterschap nam hij weder zijne
 oude plaats in het Hof, hebbende zich in alle deeze aan-
 zienelyke en hooge Eer-ämp^tten als een verstandig en on-
 baatzuchtig Rechter en Regent gedragen, met welken lof
 hij (te vroeg helaas!) ten grave daalde, zijnde hij overlee-
 den op den 21 van Bloei-maand 1666, oud 51 jaaren; hij
 ligt begraven in de Buur-kerk te Utrecht, in welke dit Lof-
 schrift ter zijner gedachtenisse gevonden wordt :

veele anderen meer. Hij is een Leerling van *Mi-
chiel Miereveld* van *Delft*, en als noch een redelijk
jong man.

Te

Viro amplisf.

*Quem rara virtus, doctrinae & vitae integritas per om-
nes honorum gradus ad summum dedit,*

HENRICO MOREELSE P. F. J. C.

*Urbis Trajecti Consuli, Curiae Provincialis Senatori, in
consilio litibus judicandis inter Hispaniarum Regis
& Fœderati Belgii cives, delegato,*

H. M. P. M. M. P.

*Omnibus bonis flebilis & desideratus obiit A. D. XII.
Kal. Junii MD IO CLXVI.*

*Iustum & tenacem propositi virum
Nulla mente quatit solida.*

Dit græsschrift (om niet langer te zijn) behelst zijn voorver-
haalden roem van geleerdheid enz.; zijne eer-âmpften; zijn
betreurd afsterven, en wordt gesloten met een versje naar
Horatius; tot lof van zijnen moed en zijne zucht voor 't
Recht.

De geleerde *Grævius* heeft op zijn afsterven eene schoone
Lijk-rede plechtig gehouden. Wij konden niet nalaaten zo
veel te zeggen van deezen HENDRIK MOREELSE, bij gelegen-
heid, dat wij aan zijn' Vader moesten gedenken, en dat om
's mans bekoorende verdiensten; de Lezer neeme het aan als
een Tusschen-bedrijf, dat, schoon buiten het bestek van 't
Stuk, 't geen hier alleen verhandeld moest worden, echter
op zich zelf niet onâangenaam is. Wij hebben dit gedeel-
telijk uit het Latijnsche Levens-verhaal, te vinden bij den
geleerden Heer KASPAR BURMAN in deszelfs *Trajectum Eru-
ditum* bl. 231—234.

Voorts schijnt onze PAULUS MOREELSE ook een Plaat-snij-
der in koper geweest te zijn, vermits LE COMTE hem op de Lijst

Te *Haarlem* is eene (*) FRANS PIETERSZ GROBBER, borger daar ter plaatſe, een uitneemend goed *Portretteerder*, die tuſſchen beiden ook *figuren* ſchildert, en, als 't noodig is of te pas komt, zijn vernuft door fraaie borduur-werken toont: hij is een Leerling geweest van *Jaques Savrij*, daar hij echter niet, dan een weinig van 't Landschapſchilderen, geleerd heeft. Verſcheidene *Portret*-ſtukken, grooten en heel kleinen zijn hier en daar van hem te vinden, die der Kunt en den geenen, wien zij verbeelden, voldoening geeven.

Noch is 'er te *Haarlem*, en van daar geboortig KORNELIS KLAASZ (†), die de Zeevaart en andere han-

van die Schilders ſtelt, die vele Stukken voor verſcheidene Meesters geſneeden hebben. II. D. bl. 604.

(*) Deze FRANS PIETERSEN GROBBER, of liever GREBBER, is te *Haarlem* geboren, zijnde een braaf *Portret*-ſchilder geweest, die verſcheidene Korporaalſchappen of Rotten Schutters heeft vervaardigd, welken te *Haarlem*, nevens meer andere dingen van hem te zien zijn. In 't jaar 1648 was hij noch in leven, maar door zijn hooge jaaren niet meer in ſtaat om te ſchilderen. Hij heeft vele wakkere Leerlingen nagelaaten, onder anderen zijne dochter MARIA DE GREBBER, zeer ervaren in 't *Perspektiſf* en 't ſchilderen van *Historiën*, *Vruchten* en *Bloemen*; en zijn' Zoon PIETER FRANZ DE GREBBER, die ook een treffelijk *Schilder* geweest is, zo in *Historiën*, als *Portretten* enz. Hij heeft ook vele *Bijbelsche Historiën* in 't koper geëſt, welke prenten door de *Liefhebbers* noch in achtung gehouden worden; zij zijn op een half vel, groote *Beelden*. *Medeged. Berichten*.

(†) Volüit KORNELIS KLAASZEN VAN WIERINGEN genaamd, is te *Haarlem* geboren, ſchilderde behalven *Zee*-havens, beiden met *Schepen*, ook fraaie *Landschappen*, rijkelijk met *Beelden* gevuld. Veelen zijner *Teekeningen* en *Schilderijen* zijn door *Klaas Jansz. Viſſer* in 't koper geſneeden, welke prenten bij de *Kunſt-minnenden* en

hanteering verlaten hebbende, aan het teekenen- en schilderen is gegaan, en wel van Schepen, met het geen daar toe behoort, bewijzende door zijn verwonderlijken geest, als van de Natuur tot de Schilder-kunst geschikt te zijn. Hij verstaat zich bij uitstek op de takeling, touwen en alle scheeps-gereedschappen en toebehooren, hebbende reeds eene zo goede handeling en fraaie vaste wijs van het trekken der touwen, dat hij hier in voor niemand behoeft te wijken.

Te *Amsterdam* wonen ook twee Antwerpenaars en Gebroeders: BERNARD en PAULUS VAN SOMER. BERNARD is gehuwd aan de dochter van *Aart Mij-tens*, welke hij uit *Italië*, daar hij eenige jaaren gewoond heeft, mede bragt, zijnde een goed *Portret*-schilder, als mede fraai in *ordinantiën*. PAULUS, noch vrijgezel, is ook treffelijk in alle deelen der Kunst, zo in *Portretten* of *Vindingen*.

Binnen dezelve Stad bevindt zich noch een zeer goed Meester in 't *Portretteeren*; zo ik 't wel heb, is hij van *Antwerpen* geboortig: zijn naam is KORNELIS VAN DER VOORT (*), die aartig en bevallig Werk maakt, dat zeer wel staat: hij is noch een jong man in 't best van zijn leven.

In 's *Gravenhage* bevindt zich EVERT KRYNSZ. VAN DER MAAS, die onlangs uit *Italië* is gekomen, en zich te *Rome* eene schoone, geestige en vaardi-
ge

kundigen veel geächt worden. Hij is te *Haarlem* ook overleeden in het jaar 1635. *Medeged. Berichten.*

(*) KORN. VAN DER VOORT, geboren te *Amsterdam*, is een van de uitmuntendste *Portret*-schilders geweest, en heeft verscheiden braave Leerlingen aangekweekt; onder anderen *David Baillij* van *Leiden*, die tot het jaar 1608 bij hem leerde. *Medeged. Berichten.*

ge manier van ſchilderen heeft aangewend , zo in Historien als *Portretten*.

Ik moet vooräl niet verzwijgen een zeer goed *Haagsch* Schilder en Portretteerder , RAVESTEIN (*) geheeten , die eene ſchoone handeling heeft.

Noch is te *Haarlem* een Jongman , AART JANSZ. DRUIVESTEYN (†) , wel ervaren in Landschap en Beeldjens ; doch die de Kunſt maar oefent , als hij eens luſt heeft.

Voorts te *Delft* eene JACQUES DE MOSSCHER (§) , wel

(*) Zijn volle naam is JOHANNES RAVESTEIN , en zijn Portret kan men zien in de Plaat WW. n. 3. Hij kwam in 's *Hage* ter wereld in 't jaar 1572 , daar hij ook overleed in 1657. Van zijne hand zijn aldaar noch verſcheidene zeer groote en kunſtige Stukken te zien op den Schutters Doele , met levens-groote Beelden , onder allen een groot Stuk , verbeeldende de Officiers en Schutters van 't jaar 1616 ; noch een Stuk , daar de Heeren van den Krijgs-raad iet van de Heeren van de Regeering ſchijnen te verzoeken , geſchilderd in 't jaar 1618 ; en een derde groot Stuk vol Officiers en Schutters. Op 't Raadhuis in 's *Hage* is noch eene ongemeen kunſtige Schilderij van hem , verbeeldende den Magiſtraat van 's *Gravenhage* van het jaar 1636. *Medeged. Berichten*. Zie voorts van deezen RAVESTEIN den Heer VAN GOOL in deſzelfs *Nieuwen Schoub*. I. D. bl. 15 enz. , die hem omtrend het jaar 1580 geboren ſtelt.

(†) Hij is in 't jaar 1577 te *Haarlem* geboren ; in den jaare 1611 werd hij Raad in de Vroedschap en is vijfmaal Burgemeester geweest ; hij was een fraai Landschap- en Beefſten-ſchilder ; doch oefende de Kunſt , gelijk te begrijpen is , enkel uit kunſt-liefde. Hij overleed op den 5 van Oogſt-maand 1627. *Medeged. Berichten*. Dus is die Heer omtrend 50 jaaren oud geworden ; even oud ſtelt hem ook de Heer HOUBR. I. D. bl. 61. doch doet hem ſterven in 't jaar 1617 , zonder 't jaartal zijner geboorte te melden , naar alle waarſchijnlijkheid bij miſslag of drukfeil. Zijn Portret is in de Plaat ZZ. n. 1.

(§) 'T Portret van JACQUES DE MOSSCHER is in de Plaat XX. n. 2.

wel geschikt tot , en ervaren in alle deelen der Kunst.

En te *Alkmaar* een goed Schilder , THONIS ADRIAANSZ. geheeten , en niet minder NIKOLAAS VAN DER HECK (*), van 't geslacht van *Marten Heemskerk* , en Leerling van *Jan Nagel* : deeze bijzonder in Landschap.

Delft heeft noch voortgebracht en binnen zijne muren een uitneemend Jongman , PIETER GEERITZ. MONFOORT genaamd , van goeden geslachte , die uit enkelen lust , doch met veel nauwkeurigheid , de Kunst oefent , en een Leerling van *Michiel Miereveld* is , bij wien hij echter maar een half jaar geleerd heeft : hij is omtrend 25 jaaren oud. Hij bekeerftigt zich om de schoonheid der Schilder-kunste en verwen in haaren hoogften trap na te speuren ; uit eigene vinding beproeft hij verscheidene wij-

(*) NIKOLAAS VAN DER HECK is een uitneemend Landschap- en Historie-schilder tevens geweest. Geboren te *Alkmaar* , schilderde hij daar op de Schepens-kamer drie Stukken. Het eerste , daar den *Baillyw* van Zuid-Holland het hoofd wordt afgeslagen. Het tweede , daar de Rechter in den stoel zit , die met het vel van deszelfs Vader omhangen is ; en het derde , *Salomo's* eerste Recht , allen fraai geschilderd en wel waardig te beschouwen. Hij heeft veel meer andere zo Historiën , en Zin-beelden als Boere-kermissen geschilderd. In 't jaar 1631 en volgenden was hij noch in bloei. Ik weet niet , wanneer hij gestorven is , maar wel , dat hij een Zoon nagelaten heeft , MARTEN HEEMSKERK VAN DER HECK , die in 't Schilders-gild te *Alkmaar* kwam , den 8 van Herftmaand 1653 , en meest Landschappen met oude en vervallen Gebouwen , ook wel Gezichten naar 't Leven schilderde. *Medeged. Berichten*. In 't Leven van HEEMSKERK wordt gewaagd van eenen *Jaques van der Heck* , Neef van *Heemskerk* ; deeze zal mogelijk de Vader van onzen NICOLAAS zijn geweest , en zijn Zoon naar HEEMSKERK hebben laten noemen en bij denzelven de Kunst leeren.

wijzen ; hij teekent tuffchen beiden ook op blaauw papier en doet zijne dingen met hoogfels en diepfels uitkomen. Hij is niet voorneemens veel in zijn' leeftijd voor den dag te brengen , maar wel iet ongemeens.

Dezelve Stad heeft te voorfchijn gebragt , en dezelve *Miereveld* aangckweekt PIETER DIERIKSEN KLUYT : zijn Vader was een ongemeen liefhebber en kenner van allerleie bloemen , aan wiens zorge en opzicht , als een Voedſterling van *Flora* , dan ook de *Leidſche* Kruid- en Bloem-hof toevertrouwd was , die ook over de bloem-lievende honich-bijen en den honich een geleerd Boek in de Nederduitſche taale geſchreeven heeft. PIETER, zijn Zoon, wendt zijn uiterſte vlijt aan , om in de Schilderkunſt tot volkomenheid te geraaken , en is zeer geeftig in het uitvinden , teekenen en ſchilderen.

Ik achte , dat veel meer jonge geeftige lieden (*) hier

(*) Aan 't einde van dit Werk van *Van Mander* is in den yoorigen druk noch een Schilder afgebeeld ; onder dat afbeeldſel vindt men dit Opſchrift en Vers :

JACOBUS BINCKIUS GERMAN. PICT. ET SCULP.

*Binckius ingenio quæ finxit, pinxit & idem,
Et scalpsit: certant ars, manus, ingenium,
Cum tua ſint doctè parvis expreſſa Tabellis,
Artis cenſori, credito, magnus eris.*

't Welk zo veel wil zeggen als :

ô BINCK, uw vindingen zijn ſchoon, en vol verſtand,
Gij ſchildert, etſt, of ſnijdt: een Kenner prijft de hand.
Uw Kunſt, uw' hand, uw geeft is altoos even vaardig,
Uw kleine Stukjens zijn, geloof mij, achting waardig.

hier plaats zouden verdienen, die mij of niet voor het geheugen komen, of wel noch onbekend zijn; doch deezen wensche ik, dat zij zich zodanig in de Kunst zullen bevljigten, dat de Faam hunne naamen waardig moge achten, om door haar alömme

Uit het opschrift blijkt, dat hij een Duitscher is; hij heeft, op zijn' hoed tegen den rand aan, eene afbeelding van een Griekschen of Romeinschen Gedenk-penning, in zijne hand een toegerold papier, of eene teekening, en voor onder zijn' mantel of tabberd laat zich een doods-hoofd zien, afhangende van eene keten, die onder het kleed over zijn schouder gaat; achter hem doet zich even als een Romeinsch Gebouw op: alle teekenen van de voorwerpen, waar omgrend deezen BINCK's kunst-oefening meest verkeerde; voorts ziet men uit het Vers, dat hij ook een Plaat-snijder geweest is, en zijn werk gemaakt heeft van kleine Stukjens te schilderen, of van *miniatur*, veelal naar zijne eigen vinding. Hij schijnt ook afbeeldingen van vermaarde Mannen in koper gebragt te hebben, gelijk wij in 't Leven van *Lukas Gassel van Helmond* I. D. bl. 115. aantekenden, dat hij deezen Schilder naar 't Leven geteekend en in 't koper hebbe gebragt.

Voorts is 'er niet aan te twijffelen, of verscheidene braave Schilder-helden zullen hier en daar, bijzonder in den vroegsten tijd, het nauwkeurig onderzoek en der naspeuringe van onzen *Van Mander* ontsnapt zijn. Ook zijn 'er zekerlijk zulken geweest, wier naamen en Kunst ras in vergeetenheid geraakt zijn, om dat ten hunnen tijde geen Schrijver van hun gewaagde; waar door de draad tot verder onderzoek voor de volgenden afgesneden is geworden: niet ongelijk aan de Krijgs-helden van den alouden Tijd, van welken HORATIUS l. 4. *Od.* 3. aartig en krachtig zegt:

*Vixere fortes ante Agamemnona
Multi; sed omnes illachrymabiles
Urgentur, ignotique longa
Nocte, carent quia vate Sacro.*

me uitgetrompet te worden , waar door het hun niet zal missen , in het Boek der loffelijke en onsterffelijke nagedachtenis bij de nakomelingschap te blijven.

Zo ik nu iemand te hoog en boven verdiensten heb geroemd naar sommiger oordeel , zij mogen 'er door aangeprikkeld worden , om den door mij gegeven lof waardig , en zodanigen , als ikze gesteld heb , te worden.

Eindelijk is mijn wensch , dat ik bij niemand , wegens mijn gedaanen arbeid , ondank moge behaalen , 't zij wegens onvolmaaktheid , of dat 'er hem iet in mochte mishagen ; maar ook , dat niemand zich ijdelijk verheffe op de Kunst , die ik voorheen *eene schaduw* van *t rechte wezen* en *eene bloem* hebbe genoemd ; daar 't *Leven* zelfs niet meer is , dan een *voorbijgaande schaduw* , en *ongestadige bloeme des velds*. De alvernielende Dood ontnemt op 't laatst , ja rukt den Vorsten hunne *Scepters* of

Waar van de zin is deeze :

Hoe meenig Held heeft , lang voor Agamemnon's tijd ,
 Met Ajax fieren moed , Uliffes Oorlogs-listen
 Zijn Vaderland van juk en slavernij bevrijd ;
 Maar ach ! dier Helden dood is nooit naar waard' beschreid ,
 Wijl volgende Eeuwen niets van hunne glorie wisten.
 Een nooit verklaarde nacht heeft voor hunn' schoone daên ,
 Het zwart gordijn van zo veele eeuwen heen geschoven ,
 Hunn' naam , geslacht , en stand , en lof te niet doen gaan ;
 Om dat geen Dichter in hunne eeuw is opgestaan ,
 Om hunnen luister aan 't geweld des Tijds te ontrooven.

of Rijksfaven , en den Schilders hunne pennen en penfeelen uit de handen : hoe noodig is het derhalven , dat men met gezetten ernst die beste en Goddelijke Kunst behertige , en met der daad leere beöefenen , welke in 't lief-hebben [van God boven alles (*)] en zijnen Naaften als zich zelve bestaat , als een zeker pad ter eeuwiger Zaligheid leidende.

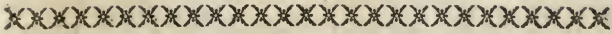
Ik zoude van de kunstige Glas-schilders , Plaatfniijders en Nederlandsche Vrouwen , die het penfeel gehandeld hebben , hier al vrij wat kunnen bijvoegen , dan vermids ik aan dezelve , of wel de voornaamften , voorheen hier en daar in de Levens der Schilders hebbe gedacht , en ik mijn Boek onder de hand vrij dik geworden bevinde , zo laat ik het bij mijn eerste voorneemen blijven , 't geen was , om alleen van de Schilder-kunst en van Schilders te spreken of te schrijven ; waar bij komt , dat ik denke , dat het , daar ik de Werken van anderen hebbe beschreeven , nu haast tijd zoude worden , dat ik zelf ook tot mijne penfeelen wederkeerde , om de proef te neemen , of ik ook iet goeds voor den dag konne brengen.

Dit waarlijk zo zijnde , legge ik ten gevalle van de Kunst mijn vermoeide pen neder , die ik haar en alle haare edele beöefenaars ter eere en ten gevalle , als mede tot onderwijs , opwekkinge en vermaak van de schilderende Jeugd hadde opgevat , met besteeding van veel tijd en moeite gebruikt , en tot mijne niet geringe schade en nadeel afgesleeten hebbe. Doch 't is de lust , die mij dit
Werk

(*) Deze woorden zijn bij *Van Mander* niet , maar mogelijk uit den text uitgevallen.

Werk heeft doen aanvangen , vervolgen en vol-
einden.

Einde van 't Schilder-boek.

NB. *Onder aan 't Aanhangsel van K. VAN MANDERS Schilders-boek vindt men noch hoofdzakelijk het volgende :*

De Lezer zal fomtijds ook bevinden , dat ik , achter aan , jongere leevende Schilders voor ouderen hebbe gesteld ; zulks is geschied , door dat ik na eenigen heb moeten wachten , te weeten na bescheid van hun leeven ; 't welk ik hoope , dat de Lezer mij ook ten beste zal afneemen.

[*Met een versje op deezen zin.:*]

Men dwaalt en mist veeltijds , wat vlijt men mag besteeden.

Mijn Werk is ook niet vrij , noch zuiver van gebrek ;

Des ik mijn feilen niet voor 's Leezers oog bedek ,

Maar zeg , dat kwaad bericht en schrift mij dwaalen deden.

Einde van het tweede en laatste Deel.

H E T L E V E N

V A N

KAREL VAN MANDER ,

Schilder en Dichter.

Dus verre hebben wij U, gunstige Lezer; de Levens der vermaarde Hoogduitsche en Nederlandsche Schilders volgens den lei-draad en zin van onzen K. VAN MANDER voorgesteld:

Het staat aan U te beoordeelen, in hoe verre deeze treffelijke Man, in het beschrijven zijner Kunst-genooten, der verwachtinge van de Kunst-minnaars en Lees-gierigen van zijnen tijd moge beantwoord hebben. Wij twijffelen niet, of hij zal bij U verdienen den roem van een' bij uitstek onzijdigen Schrijver, en die veelen zijner Kunst- en Tijdgenooten der vergetenheid ontrukkt heeft, wier naamen en Kunst-gedachten thands daardoor in den Tempel der eedle Schilder-kunste voor eeuwig staan te prijken, schoon veelen bunner Werken door den alles sloopenden Tijd of eene onstuimige woede zijn vernield; en hij, die voor anderen zo veele Gedenk-teekens heeft opgericht, doch wiens zedigheid het niet toeliet, iet van zich zelven te melden, overwaardig geächt worden, dat men hem (indien 't doenlijk is) zo treffelijk eene Eerezuil stelle, als zijne Verdiensten, Kunst en vlijt, die 'er stoffe genoeg toe opleveren, verëischen.

Dit heeft den Schrijver van 't Leven van K. VAN MANDER, 't geen wij achter zijne Werken in den
druk

druk van 1618 vinden, tot zulken arbeid aangespoord; dit zet ook ons nu aan, om het voetspoor van deezem te volgen, zullende wij (als in het Werk van K. VAN MANDER geschied is) de nu bijna anderhalve eeuw oud zijnde Nederlandsche sprake en stijl naar de hedendaagschen beknoptelijk trachten over te brengen, meenende dit (en wij kunnen niets meer) aan de gedachtenis van dien Lof-waardigen Levens-beschrijver der Kunst-schilderen schuldig te wezen.

Ware het niet [dus vangt de Schrijver aan] eene groote ondankbaarheid, wakkere Lezer, dat ik in de affche der vergeetheit zoude laten verfmooen de nagedachtenis van zo waardigen Man, wiens gediensfigheid hem, met verzuim en achtertelling van eigene bezigheden, en des tot deszelfs merkelyke schade, heeft doen beschrijven de regels, welken de Leerlingen der Schilder-kunste in acht hebben te neemen, en dezelve met leersaame zede-lessen (*) paaren; ja die daarenboven de voornaamsten der vermaarde Schilders noch na hunnen dood doet leeven, enze onsterffelijk maakt door middel van eene zo gelukkige als kundige pen, die met volkomene en levendige trekken hunne Levens en Werken afmaalt.

Noch minder ware dit te verschoonen, nu zich eene zo gunstige gelegenheid opdoet, het herdrukken

(*) Dit ziet op het Werk van onzen VAN MANDER, *de Grond der Schilder-kunste* genaamd, voor aan in deszelfs Schilder-boek, in 1618 gedrukt, te vinden.

ken naamelijk van VAN MANDER 's Schilder-boek, zijnde de eerste druk zo wel gewild en zo ras en schoon uitverkocht geweest, dat 'er nauwelijk een afdruk, tot eene proeve noodig, is overgebleeven. Ziende dan, dat iemand zich tot het herdrukken aanbood, docht het mij, niet alleen niet ongerijmd, maar zelf gansch voegelijk en behoorlijk, dat men in deezen Nieuwen Druk aan KAREL gedachtig ware; aan hem; die bij zijn leven de lang-verstorvenen (als 't ware) uit den duisteren graf-kelder deed verrijzen, en met eer en luister bekleed te voorschijn komen. Des ik mij van wegen mijn gewisse schuldig en verplicht vond, hem even zo te doen, als hij anderen gedaan heeft, dat is (K. VAN MANDER) zo luisterrijk te vertoonen en den nakomeling over te laten, dat nog de alvernienende Dood, nog afgangstige Nijd zich zullen kunnen beroemen, hem met zijn naam en aandenken van de aarde verdelgd te hebben; hem voor eeuwig op aller tongen te doen leeven en een onsterffelijke Eere-kroon op te zetten; waartoe het mij mogelijk wel aan magt, maar niet aan bereidwillige geneigdheid zal ontbreeken.

Maar, ô waardige *Man der Mannen*, hoe zal ik beginnen den roem van uwen doorluchtigen geest tuit te trompetten? uwe edelmoedigheid, uw' deftigen, eerlijken en leerzaamen aart te beschrijven? Is 't geen verwaandheid in mij, met mijne laage en aard-gezinde gedachten de hemelsche verrukkingen van uwen geest te willen vatten; als gij de Goddelijke zaken in de H. Schrifture vervat, zo gelukkig in uwe Gezangen hebt weeten in te vleijën, dat den Zangeren het harte geroerd werd, en zij dezelve met veel hartelijkheid uitgalmden? Wie heeft in uwen tijd in godvruchtige Gedichten u geëvenaard?

naard? Wat is 'er in staat om de gemoederen der menschen met meer zoetigheden aan te doen en hen meer te verheugen, dan uwe *guldene Harpe* met haare verlokkende snaaren gedaan heeft? Wiens hert werd niet verlustigd door uwe Christelijke Liederen, die gij zo bevallig wist op te deunen, dat de naklank daarvan in de zielen der hoorderen noch eene onuitspreekelijke vreugde veröorzaakte?

Dan slae ik weder mijne oogen op uwe Werken, de vruchten van uw verheven verstand, 't welk gij zo edel en uitmuntend hebt aan den dag gelegd, door uwe nooit naar waarde geroemde Kunst-stukken der Schildering, zo slae ik in twijfel, waar mede ik zal beginnen; vermids gij in 't eene zo wel als in het ander boven uwe Tijd-genooten hebt uitgemunt. Maar hoe! de reden zegt mij, dat ik aan beiden gelijk recht doen, en beginnen moet van u zelve, die de bron en springader zijt, waar uit die zijn voortgevloeid; 't past mij dan eerst te melden, uit welk Land, van welke Ouders en Geslacht gij afkomstig zijt, en wanneer gij het eerste daglicht hebt aanschouwd.

KAREL VAN MANDER dan is geboren in het jaar onzes Heeren 1548, in Bloei-maand, op een Zondag, in een Dorp *Meulenbeeke* genaamd, gelegen in een lustige vallei van omtrent 9 mijlen in den omtrek, wel bezet met huizen, en pronkende met vermaakelijke velden, boomen, bosschen en laanen, door de milde Natuur voorzien van verscheidene meiren en doorvlietende beekjens, die den aanvalligen grond besproeien: 't ligt in het midden van 't Graaffschap van *Vlaanderen*, een mijl van *Thielt*; even ver van *Iffeghem*, *Putthem* en *Roosbêke*. In dit Dorp werden, voor deszelfs vernieling door de *Malkontenten* of misnoegden onder het aanvoeren

van *Montigny*, 1500 weerbaare Mannen gemonsterd.

In de (*) *Roede van Thielt*, behoorende onder de *Kasselerij van Kortrijk*, is deszelfs Vader, *Kornelis van Mander*, langen tijd *Ontfanger en Bailliuw* geweest van den Heer of Leenman van 't voorf. Dorp, en was 'er woonachtig in zijn eigen Huis, bezittende Hoven en Landen, die hij aan anderen in huure uitgaf, en wezende een Man van Leenen, Poorter van *Kortrijk*, en verscheidemaal *Hoofd-punter* (†) van de voorzegde *Kasselrije*, ook was hij een *Vrijlaat van 't Brugfche Vrije*; overmids hij een Heerlijk Leen bezat, waaronder noch agt mindere of *Achter-leenen* behoorden. Dit Heerlijk Leen, of deeze Heerlijkheid was voorzien met een wel bewald Huis, met verderen opstal van gebouwen tot berging van vruchten, beesten enz., rondöm befigeld in zijne eigen landen, waters, bosschen, boogaards en vijver, met een *Koorn-wind- en watermolen*, en lag in de *Parochie van Kolskamp*; zijnde dit Stuk Goeds hem door deszelfs Huis-vrouw ten huwelijk aangebragt, die *Johanna van der Beke* was genoemd. Hij was een dapper en strijdbaar man, gelijk hij, zich aldus met de zijnen in de beroertens kwijtende, getoond heeft, blijkende zulks uit de geschiedenissen of ontmoetingen, die bewijsbaar zijn, en hier ter neder konden gesteld worden, werde zulks niet korthedshalve gelaten.

Van

(*) *Thielt* is een Vlek, 4 uren van *Kortrijk*; de *Roede van Thielt* is eene streek Lands, daar onder gehoorig; zij vervat 19 dorpen, en behoort nevens de Roeden of Landen van *Meenen*, *Deinze* en *Harlebeek* onder de *Kasselerij van Kortrijk*.

(†) Dat is een van de 4 *Raads-beeren*, die den *Hoog-baljuw van de Kasselrij van Kortrijk* toegevoegd zijn.

Van deeze Oudets is onze KAREL VAN MANDER ten dage voorschreeven geboren. Hij is gedoopt in de Kerk van *Meulenbeeke*, en over den doop gegeven door Jonkheer *Charles de Beir*, die hem den naam in 't Fransch CHARLES liet geeven, dan, door gewoonte en Lands-wijze, als ook om 't gemak van uitspraak, werd hij doorgaands KAREL genaamd.

Deeze was zijne intrede in het traanendal deezer wereld, en zijne afkomst uit twee oude en adellijke geslachten *van Mander* en *van der Beke*. Dan, wijl men in Vlaanderen de tijtels en herkomst van moederlijke zijde niet rekent, zal ik den Leezer van zijn Vaderlijk oir meerdere aanwijzing doen, welks oudheid en Adeldom blijkt uit zeker oud schrift op *pergament*, berustende in 't Klooster *ten Eikhoute* te *Brugge*, 't geen in 't Latijn dus luidt:

Reverendus in Christo Waltherus Van Mander, Episcopus Ecclesiae Tornacensis, quæstionem inter Fratres & Sorores Divæ Trudonis, habitantis ad magnum pontem lapideum, via Oostcampiana (vulgo: de Grootte Steenebrugge) composuit tam ad mobilia, quam immobilia bona, una cum Abbate Dulcis vallis (vulgo Suetendaele), & fratres in Abbatia, nunc Quercuum (vulgo: ten Eekhoute) Brugam transposuit, jussu & petitione Theodorici Elsatii, Comitis Flandriae, Anno Domini M. C. C. XLVIII. mense Augusto.

Of in onze Spraake:

De in Christus eerwaardige Walter [of Wouter] van Mander Bisschop der Kerke van Doornik, heeft, tevens met den Abt van Suetendaele het verschil tusschen de Broeders en Zusters van Ste Truien, gelegen aan de groote Steenen brugge op den Oostkampschen weg, zo

wel belangende hunne reppelijke , als onroerende goederen , in der minne bijgelegd , en heeft de Broeders van de Abtdije ten Eekhoute naar Brugge overgebracht , op last en bevel van Dirk (of Diederik) van der Elsas (*), Grave van Vlaanderen, in 't jaar onzes Heeren † 1248 in Oogstmaand.

Dus zijn 'er in den tegenwoordigen jaare 1617 , laatstleeden Oogst-maand , 369 jaaren verlopen , dat deeze *Walter van Mander* Bisschop te Doornik was. Ook is 'er geweest eene *Gualtier van Mander* , Zoon van *Glaude* , Broeder van Mr. *Jan van Mander* , Ridder , Over-grootvader van onzen *Karel* , die Prooft van de L. Vrouwe-Kerk tot Brugge was , en om zijne geleerdheid en welspreekendheid van den Grave , *Filips den Goeden* , als Gezant is gezonden , tevens met den Bisschop van *Terwaenen* ,
om

(*) *Eslatius* schrijft de Levensbeschrijver , doch 'er is niet aan te twijffelen , of Graaf *Dirk van der Elsas* worde hier gemeend , uit het huis van de Hertogen van *Opperlotharingen* afkomstig ; want in 1129 werd eene *Dirk van der Elsas* , Zoon van den Hertog van *Opperlotharingen* , die ook *Dirk* geheeten was , in Vlaanderen tot Graaf uitgeroepen ; deeze Graaf *Dirk* stierf in 't jaar 1168 , nalaatende een' Zoon *Filips* geheeten , die in 1192 kinderloos stierf , en door wiens Zuster en Erfgename , *Margareet* , Vlaanderen bij huwelijk weder in het huis van *Henegouwen* is gekomen. Dit zo zijnde , moet 'er bij † een mislag in 't jaartal van 1248 zijn , alzó dit Graafschap om deezen tijd geweest is onder *Willem Guy* en *Jan* , Zoonen van *Zwarte Margareet van Henegouwen* , Dochter van de voornoemde *Margareet* en *Boudewijn* den 9den van *Henegouwen*. 'T was voorts de bovengemelde *Dirk van der Elsas* , die in 't jaar 1148 uit het H. Land is gekomen , en van daar medegebragt had het H. Bloed des Heeren , 't welk nog te *Brugge* in de *Kapel van 't H. Bloed* bewaard en vertoond wordt.

om het huwelijk in Engeland te sluiten tusschen *Hendrik*, Prins van *Wallis*, en de dochter van *Jan van Bourgonje*, voor welk gezantschap hij door den gemelden Gave edelmoedig begiftigd is. Men ziet in de voorschreven L. Vrouwe-kerk noch deszelfs Graffchrift op een' metaalen Zark, waar onder hij begraven ligt. Aan deeze Kerk heeft hij ook uit zijne goederen verscheidene dingen besproken: onder deezzen eene goud-lakenfen Kazuiffel, die zo kunstig als kostbaar geborduurd was met verscheidene Beeldjens en het wapen van *Van Mander*, zijnde een witte Zwaan met opgeheven vleugelen op een zwart veld, zwemmende op water, met een gouden kroon of band om den hals. Dit wapen is aan de VAN MANDER's door *Filip den Goeden* gegeven, om dat zij 't Vaderland in den Oorlog tegen de *Schotten* en *Engelschen* goeden dienst gedaan hadden. Het is met zijn' helm, *timber* (*) en kwartieren in Vlaanderen op veele plaatsfen te zien geweest, en noch te zien op een blaauwen Zarksteen midden in de Kerk van *Meulenbeeke*; ook gegoten op de Klokken, die in den hoogen spitsfen toren hangen: Een bewijs van de doorluchtige afkomst van onzen VAN MANDER, die zo bekend is, dat het mij onnodig toefchijnt, meer daar van te berde brengen.

En waarlijk zoude ik hier ophaalen het overgroot getal der heldhaftige en vermaarde Mannen, of eene lijst maken van de deugdzaame en Godvruchtige Vrouwen uit dit geslacht gesproten, en den roem bij hen, door veele vroome daaden, en groote diensten, hunnen Vorsten en den Vaderlande beweezen,

(*) Of pluimaadje op den helm.

zen, zo rechtmatig verkreegen, met bijvoëging van hunne loffelijke deugden, bezetene staaten en waar- digheden, het zoude een dik en groot boek kon- nen vullen, zo lastig voor mij om te schrijven, als voor u om het te leezen. Des laat ikze aan hunne plaatse, en keer weder tot mijn bepaald bestek.

KAREL (als gezegd is) in de Parochie van *Meu- lenbeke* gewonnen, was de tweede Zoon en Kind zijner Moeder, die hem met eigene borsten gezoogd heeft, en opgevoed nevens zijnen oudsten Broeder *Kornelis*, die een zachtzinnig en gezeglijk Kind was, dienst-vaardig en neerftiglijk zijner Ouderen huishouden en welvaart voorstaande en betrach- tende.

Doch KAREL van een hooger en levendiger geest gedreeven, onthield zich van alle geringe en laage zaaken, gong in wakkerheid van verstand, in vlug- heid van begrip, in aartige boerterijen en voorstel- lingen zijne tijdgenooten verre te boven, latende de Natuur al vroeg in hem ontwaar worden, dat zij iet bezonders met hem voor hadde; want de Kin- deren, volgens 't zeggen van *Plutarchus*, die hun- ne kinderspelen verlaaten, en uit zich zelve we- zenlijke zaaken, en die boven hunne jaaren zijn, zoe- ken, geeven daar door te kennen, dat men iet groots van hun mag verwachten; ook ziet men veel, dat het geen, waarop in rijper jaaren de lust en geest valt, al van kinds gebeente af een voor- werp van redeneeringen en 't meeste vermaak is. Des menschen geneigdheid is niet te bedekken, zij openbaart zich zelf, hoe menze tragt verborgen te houden, en in welk vat zij zich ook moge bevinden, niet ongelijk aan den vreugd-wekkenden wijn, die, wanneer zij in leevende vaten gekomen is, zich ook straks door vrolijke deuntjens, grap-
pen

pen of zotternijen , laat hooren en des zich zelf verklapt.

Even eens gong het met ONZEN VAN MANDER , die noch heel jong en als geboren Schilder , zo dra zijns Vaders dienft-meiden de muuren hadden gewit , straks daarop , met houtskool , roode of andere aarde , wat hij maar best bekomen konde , derzelve boeren-vrijers kwanswijs af beeldde , den eenen met eene scheeve , lange of gebochelde neus , den ander' met een grooten bult op den rug , daar een uil op zat , of met scheeve beenen en groote stompvoeten , schrijvende daar bij hunne naamen. Dit maakte dan die deerns wel eens boos , die 't niet verzuimden aan deszelfs Ouders te zeggen ; dan ons Karel'tje wist dat kluchtje haast effen te maken. 'T gebeurde ook eens in de winter bij een strenge vorst , dat hij in den morgenstond voor der Zonnenopgang aan een' van zijns Vaders dienstknechten beloofde , een schamper liedje te maaken op deszelfs Vrijster , die denzelven wat bits bejegend had , doch wist met eene aartigheid daar eene voorwaarde bij te voegen en hem die te laten volbrengen , hier in bestaande : dat hij zijn bloote tong tegen een ijzer van den born-put moest houden , terwijl dat KAREL een *Paternoster* of *Ave Maria* uit zou leezen , [om 't werk te doen gelukken] waartoe dit slecht-hoofd heel gereed was , verlangende zich over de preutsheid van zijn Meisje door een liedje , waarin zij wakker stond bespot te worden , te wreken ; ondertusschen begon ons *Karel'tje* te leezen , en vroor den zot zijne tong aan 't ijzer vast , zo dat hij die daar af willende trekken , schreeuwde en kreet van pijn , enze daarop met geweld afrukkende , geen kleinen lap vels in de loop liet zitten , 't welk in de aanschouwers geen gering gelach veroorzaakte , zo

over de eenvoudigheid van deezen knecht , als 't behendig bedrog van den Jongen. Maar aartiger klucht heeft hij eens aangevangen met een' van zijne buurjongens , die om zijne wonderlijke grappen gaarne met hem te doen hadden : 't was een kind van eene Weduwe , die deezen haren Zoon dien zelfden dag een' witten langen karfaijen rok , dien zij voor hem had laten maaken , nieuw uit de naald , had aangetrokken , waar mede hij , gelijk 't den kinderen eigen is , wonder mooi was , en zich van KAREL liet bekijken ; welke het pakje zeer prees , doch den jongen wist wijs te maaken , dat de Snijder het had vergeeten te boorden ; doch , indien hij zo lang wilde stilstaan , hij zoude dat wel haast verrichten , 't welk van den sul toegestemd werd , daaröp tijt KAREL te werk , en neemt het sap uit krieken , (waar van het toen de tijd was) maakende daarmede van rondöm twee boorden , en daarenboven op de zijden voor en achter fraaje Kapellen , vergeetende ook de mouwen niet.

De jongen dus verguld , waande dat hij wel kostelijk uitgestreeken was ; doch deeze grootsheid zou hem duur bekomen hebben , bij aldien onze jonge Schilder dat met een andere aartigheid niet voorgekomen was ; want deeze voorziende , dat de jongen bij zijne t'huiskomst zekerlijk wat voor de billen stond te krijgen , met te meer grond , om dat , te dier tijd de jongens veel later in de broek komende , ook hun pak te makkelijker op te ligten was , beloofde den sukkel een deel krieken te geeven , als hij zich op zijn achterste ook wat wilde laten schilderen ; dit weigerde het kind lang ; doch besloot 'er eindelijk na groote beloften toe. Doe nam KAREL den jongen , zette hem met de billen naar de Zon gekeerd , op dat zijn Schilder-werk

te eerder zou opdroogen, en maakte met het zelfde kertsfen-nat daar op een lelijke en grijnzende duivels-tronie. Toen dit droog was, gaf hij aan *Foosje* zijn beloofde kriecken, die met groote vreugde op een' galop naar zijn Moeder keerde, toonende hoe fraai hij opgeschikt was; de goede Vrouw dit ziende, maakte zich kwaad, krijgt de roê om *Foosje* wat te geven en ligt hem de rokken op; maar op 'tzien van dat leelijk duivels-bakhuis, liet zij de roê uit haare hand en zich zelve in onmagt nedervallen, roepende echter noch: *Och Sinte Marten! Patroon van Meulenbecke, sta mij bij!* Door het gerucht schoot voort de een en ander toe, en werd de Vrouw wijs, hoe haar zoontje daar aan gekomen was; waar door *Foosje* vrij raakte; en kwam de Klucht en klagte ter oore van *Karels* Vader, 't welk geen kleine stof tot lachen verschafte.

KAREL werd ondertuffchen ouder, nochtans voortgaande in 't bedrijven van veele belachelijke en geestige potsen, ook niet verzuimende nu en dan eenige mannetjens en gedichtjens op deezen en genen, of in 't wilde, te maken, zo in 't school op zijn Schrijf-papier, als 't huis en op de wanden en wegen. Des de Ouders en Bloed-vrïenden ziende den jongen met een aartigen en werkzaam geest begaafd, hem met zijnen broeder *Kornelis* tot *Thielt* in de Latijnsche schole bestelden, waar hij de *Grammatica* en *Syntaxis* leerde, en was al vrij ver daar in gevorderd, niettegenstaande al zijn dichten en teekenen, 't geen hij toch niet kon nalaten, toen zij te raade werden om deeze of gene reden de jongens van daar te nemen, enze te *Gend* bij een' Franschen Schoolmeester te bestellen, waar *Francois van Mander* hunlieder Oom, als daar woonäch-

tig zijnde , het oog en opzicht op hun had. Hier bleeven zij eenige jaaren , in welken tijd KAREL zijn rijmen en teekenen niet vergat , vermids het hem eigen en aangeboren was.

De Vader en Oom zulks overweegende , vonden derhalven raadzaam , hem bij een fraai Schilder te besteeden , ten einde hij de Kunst in derzelver gronden mogte leeren , terwijl 'er zijne zinlijkheid toch toe overhelde , en bestelden hem bij eenen *Lukas de Heere* , die een fraai en verftandig Schilder en Dichter was. Hier nam *Kareltje* wel aan in 't rijmen en schilderen beiden , naar den korten tijd , dien hij 'er bleef , twijffelachtig is het intuffchen , waarom de Vader hem van daar nam ?

Althands hij werd voor de tweede reize besteld bij zijn' tweeden en lesten Meeſter , een kunſtig Schilder binnen *Kortrijk* , genaamd *Pieter Vlerick*. Bij deezen was hij iet meer dan een jaar metter woon , te weeten in de jaaren 1568 en 1569 , gedeeltelijk te *Kortrijk* , gedeeltelijk te *Doornik* ; want *Vlerick* vertrok toen ter tijd van de eerſte naar de laatſtgenoemde plaats met zijn huishouden , gelijk dit door onzen KAREL , in dezelfs *Schilder-boek* , [I. D. bl. 278 enz.] verhaald is , in 't Leven van deezen Schilder.

Hierop kwam onze Schilder en Dichter weder in zijns Vaders huis en oude wooning dicht bij de Kerk te *Meulenbeke* , begeevende zich nu meer tot het dichten en ſchrijven , dan tot ſchilderen. Hij ſtelde des verſcheidene Zinne-ſpelen op , als een van *Noäch* , doe hij de Arke bouwde , de menſchen tot bekeering aanmaande wegens den naakenden Zond-vloed , de dieren vergaderde , ter Arke ingong , eene Dui-ve en eene Rave uitzond , Gode offerhande deede na den uitgang uit de Arke ; alles zeer bevallig en

hartig, geschikt met veele personaadjens. Voorts schilderde hij op een groot zeildock veele doode lichaamen van op 't water drijvende menschen en dieren; dit werd over het tooneel getrokken, en water met handpompen over een huis mede op het tooneel gebragt, 't geen zó veel vochts gaf, als of het sterk geregend had, zo dat veele der omstanders en kijkers, in grooten getale uit de omliggende steden en dorpen, om dit Spel te zien, toegevloed, verre te rug moesten wijken, niet konnende beseffen, van waar dit water komen mogte: Veele oude lieden weenden en waren in de ziel met medelijden aangedaan over de dooden, en met zorge over de noch levenden, schijnende wezenlijk, dat de Ark op 't water dreef; zo behendig en natuurlijk had KAREL dit bedacht en toegesteld, daar hij ook langen tijd mede bezig was geweest. Doch in deeze dingen had zijn broeder *Kornelis* geen groot genoegen, wien 't aangenaamer zoude geweest zijn, dat KAREL hem in den Lijnwaad-handel behulpzaam ware geweest; dan deeze wist hem tegen den hoog-tijd van Pinksteren echter zo te belezen, dat *Kornelis* alles, wat hem tot het Spel nodig was, zelf bekostigde, waaröp de Moeder zeide: *Gij zijt noch zotter dan Karel, want hield gij uw geld in uw koffer, hij zou zulk Spel niet speelen.* Hij maakte mede Klucht-spelen op eenige Historien onder de boeren, ook sommige Tafel-spelen, *Refereinen* (*) en Liedjens, zo in 't Geestelijke als Wereldlijke, beide jok en ernst; want van alle Kameron der Rederijkers, uit alle oorden van, Vlaanderen bekwam

(*) *Refereinen* zijn huppelende Liedjens, in welke alle de Zang-verse veeltijds met de zelfde woorden of slot eindigen.

kwam hij Kaarten, en maakte Gedichten, daar eert prijs op gesteld was; gelijk hij ook zeer veel Tinwerk tot eere-prijzen gewonnen had. Onder zijne spelen is dat van *Nebukadnezar*; wanneer namelijk die trotsche Vorst uit zijn Koningrijk verstooten werd, en in de wildernis met de redenlooze dieren 't gras des velds at, tot dat hij, weder bedaard en bij zijn verstand gekomen, in zijn Rijk hersteld werd; dat van den Koninglijken Profeet *David*, zijnen wijzen Zoon *Salomo* in 't Rijk bevestigende, en hem de bestekken en aftekeningen tot den opbouw des Tempels gevende. Dat van *Salomo's* eerste Recht-spraak; van *Hiram*; van de Koninginne van *Scheba*, die, om de wijsheid van deezen Prins te hooren, en deszelfs groote heerlijkheid te zien, uit haar land gekomen was enz.; hoe hij eindelijk, door verleiding der vreemde Vrouwen, zich aan Afgoden-dienst schuldig maakte. Dit laatste spel is te *Meulenbeke*, op den Pinksterdag, wel met 50 Personen, of *Akteurs*, kemelen en ander gedierte sierlijk en treffelijk uitgevoerd, wezende het Tooneel zeer konstig en fraai toegefteld, en spelende daar in *Adam van Mander* zijn jongste broeder voor *Salomo*, eene rol van ongemeene grootte. Tot het zien van dit zelve Spel waren meest alle hunne bloedmaagen uit *Gené*, *Brugge*, *Kortrijk*, *Oude-naarden* en andere plaatsen, ook veele kijkers uit de naastbij-gelegen Dorpen aangevloed.

Hier door werd *KAREL* alom bekend, en schilderde onder de hand voor den een' en anderen, ook om in Kerken of Huizen te plaatsen of op te hangen. Tegen de aanstaande bruiloft van zijne Zuster, had hij eene *Bruid van Christus* en eene Klucht gemaakt; en voor dat hij zijne reis naar *Rome* aannam, maakte hij noch twee Spelen, 't een was van
den

den Afgod *Bel* te *Babel*, en 't ander van de *Wijsheid* en de *Dwaasheid*, [een Zinne-spel]: deezen zijn, terwijl hij in *Italië* was, het eerste tot *Thiels* en 't laatste tot *Meulenbeke* gespeeld en vertoond.

In het jaar 1574 kreeg KAREL van zijne Ouders verlof om naar *Rome* te gaan. Voor zijn vertrek maakte hij een gedichtje van afscheid. Men gaf hem reisklederen en geld in de beurs mede; doch zond hem noch eerst eens naar *Gend*, bij zijn' Oom *Francois van Mander*, die verzocht was hem te onderrichten omtrend zijn' reistogt, en hoe hij zich zou hebben te gedraagen, geduurende zijne uitlandigheid; want deeze Oom had ook een Italiaansche reis gedaan.

Dus sloeg hij op weg in gezelschap van eenige jonge edellieden, die hij echter onderweg moest laten heen' reizen; wijl 't hun niet gelegen was, na hem te wachten, als die in veele Steden op den doortocht eenigen tijd doorbragt, met de Meesters en hune Kunst-werken te gaan bezoeken en bezichtigen. Hij kwam volkomen welvaarende te *Rome*. Vermids hij nu zelf hier en daar, van zijne ontmoetingen op de reis en geduurende zijn verblijf in *Italië*, melding maakt, wijzen wij den goedgegunstigen Lezer derwaard heen. Nu en dan schreef hij uit *Rome* aan zijne Ouders, want hij zag 'er veele merkwaardige zaken, wordende het *Jubilé* daar gehouden in 't jaar 1575, doe hij 'er zich bevond. Hij bleef in die Stad ruim drie jaaren, oefenende zijne Kunst, nu bij deezen, dan bij genen. Zijn eerste werk was te *Terni*, een Stedeken in *Italië* voor een zekeren Graaf; 't waren eenige groote Stukken, verbeeldende den *Moord van Paris*, daarin kwam het werpen van den Admiraal *Coligni* uit de vengster. Tot een' gezel had hij een

een' *Sr. Caspar* uit *Puglia* (*), een leerling van *Jacomo de Gratisco*; houdende zich altoos in 't gezelschap van deezen Italiaan, en zich bezig met het schilderen van *Grotesken*, [of verbeeldingen van opgegravene Antijke Stukken] waarin hij bijzonder wel ervaren was. Hij heeft voor verscheidene Kardinaalen veele Landschappen *in fresco* [of op natte kalk] geschilderd. Hij verkreeg te *Rome* door bewilliging van den Paus de vrijheid om vrij en vrank 't rapier te draagen. Staat hier aan te merken, dat de Schilders in 't gezelschap van *Spranger* (die om deezen tijd hier ook was (†)) zich zo wel gedroegen, dat zij altoos geld in de bank liggende hadden. Hij is de eerste geweest, die te *Rome* de Grotten (of zogenoemde *Katakomben* (§)) wederge-

(*) *Apulia*, een Napelsch Landschap, wordt *La Puglia* genoemd.

(†) Zie in 't Leven van BARTHOL. SPRANGER, II. D. bl. 36.

(§) De *Katakomben* zijn lange gaanderijen of gangen, onder den grond uitgegraven of in de Rots uitgehouwen; men vindtze te *Rome* en te *Napels*. Die te *Rome* zijn veel kleiner en naauwer dan de Napelschen, en alleenlijk drie of vier voeten breed en vijf of zes voeten hoog, daar die van *Napels* (volgens de getuigenis van den Heer BURNET, *Reizen 4de Brief*) zeer ruim zijn, doorgaands twintig voeten breed en omtrend vijftien hoog, wezende deftige en ruime gangen en wel drie hoog boven den anderen, waar van de laagste reeds ten tijde van gemelden *Burnet*, in 't laatst van de voorgaande eeuw, bij den ingang (zo 't schijnt) ingestort was. Deze ingang is buiten *Napels* bij de Kerk van *St. Gennaro* of den *H. Januarius*. Men zegt, dat zij van daar wel negen mijlen ver de Rots inloopen. In dezelve vindt men ter wederzijden veele dwars-gangen, welker wanden rechts en links voorzien zijn van zes of zeven Nissen of holigheden boven den anderen tot plaatfinge van lijken. Sommigen deezer Nissen zijn zelfs naar beneden uitgehold op de

gevonden heeft , veel onder den grond naschilderende , met meer andere zaken , en meest alle de Oudhe-

wijze van steenen kisten , om daarin (zo 't schijnt) de dore doods-beenderen te leggen. De laagte deezer Nissen doet zien , dat men de doode lichamen niet in kisten , maar enkel in hunne dood-kleederen bewonden in dezelve nederlei. Op sommigen plaatsen vindt men , als 't ware , kleine Kapellen in de Rots ingehouwen , rondom met Nissen , schijnende de begraaf-plaatsen van aanzienlijke en bijzondere Geslachten geweest te zijn. In de wanden en tegen 't gewelf ziet men hier en daar oud *Mozaïk*- en Schilder-werk , welks kleuren , niettegenstaande de dampige en stilstaande lucht in deeze Grotten , noch zeer frisch zijn ; de trekken en *Karakters* zijn op de Gothische wijze ; dus zijn 'er op eenige plaatsen Palm-boomen , op anderen Wijngaarden geschilderd. Verscheiden' deezer Schilderijen zijn door den Hr. BURNET op de aangehaalde plaats beschreeven. In die van Rome gaat men ook in buiten de Stad , hoewelze onder de Stad zelve heen loopen. Men zegt dat , inzonderheid deeze plaatsen , een werk van de eerste Christenen zouden zijn , verwaard zij ten tijde van Vervolgingen de wijk namen , en daarin hunne Gods-dienstige bijeenkomsten hielden , en al wat hun dierbaar was , vooral de *H. Reliquien* , als in eene zekere plaats bewaarden. Doch 't is niet waarschijnlijk , dat de eerste Christenen in staat geweest zijn , dusdanig werk te volvoeren , zonder dat dit door hunne Vervolgers gezien , en zij in dit hun werk gestoord zouden geweest zijn : behalven dat de uitwaasseming en bedorven lucht , die noch heden ten dage de Nieuwsgierige Reizigers belet , eenen geruimen tijd daar in te kunnen blijven , deeze plaatsen tot Vergaderingen en eenig merkelyk verblijf onbekwaam maakt. Denkelyker is het , dat het al van de oudste tijden de Begraafplaatsen der Heidenen zijn geweest , als zijnde derzelver ingangen , volgens de Wet der XII Tafelen , buiten de Stad , schoon de onwetendheid der Werklieden , door de misfing van het *Kompas* in dien tijd , deeze holen zelfs onder de Stads muuren door kan gebragt hebben ; hoewel 't niet klaar is , wanneer deeze Grotten gemaakt zijn. Zie dit aangedrongen bij den gemelden Hr. BURNET ter aangehaalde *plaats*. Deeze wijze van begraving of berging der Lijken

heden; om kort te gaan alles, wat men voor merkwaardig houden kon.

In 't jaar 1577 vertrok hij uit *Italië*, en kwam te *Basel* in *Switserland*, maakte aldaar op de begraafplaats, genaamd *Gods akker* (*) eenige Stukken, zijnde de Vluchtinge van *Jakob*. Deezen van den Heer *Spranger* bezien, werden als bijzonder schoon door denzelfen geroemd. Van hier reisde hij naar *Weenen* in *Oostenrijk*, om daar met *Spranger* te werken aan den Triomf-boog, die voor de blijde inhaaling en intrede van den Keizer *Rudolf* prachtig en sierlijk bestemd was; hier aan werkte mede de fraaje Beeldhouwer *Hans Mont*, als die de Beelden vervaardigde.

KAREL, trek naar huis, Ouders en Vaderland krijgende, wilde daar niet lang blijven hangen, want het anders meer dan waarschijnlijk was, dat hij in 's Keizers dienst zoude gebleeven zijn. Hij begaf zich dan op de te huis reize, voerende met zich eene meenigte teekeningen, zo te Rome als elders naar veele treffelijke Stukken gedaan, gelijk verhaald is, en begon nu het Dorp en zijns Vaders wooninge te genaaken, wanneer de mare van zijne aankomst reeds vooraf zijnen Ouderen bekend werd. Hierop gingen zijn Broeder *Adam*, de knechts uit het huis, zijne voorige makkers en Medede-

is bij de Ouden al vrij gemeen geweest, vindende men zelfs in *Afrika*, in het hedendaags *Barbaryë*, onder de muuren van *Tripoli* dergelijke grotten of hollen in de Rots uitgehold, mede voorzien van Nissen, gevuld met menschenbeenderen, Lijkbussen en snuisterijen, welke de Ouden bij en nevens de begravenen plaatsten. Zie *Tegenw. St. van Afrika*, bl. 76 en 77.

(*) Te *Chrems*, van waar hem *Spranger* ontbood. Zie 't Leven van SPRANGER, II. D. bl. 40.

de-rethorijkers met andere dorpingen hem een stuk wegs tegen , en strekten hem tot een vrolijk geleide tot aan zijn Vaders huis ; daar die goede oude Man en zijne Echtgenooten hunnen Zoon op 't hartelijkst en tederste verwelkomden en omhelsden.

Zich eene wijle tijds met vrienden en bekenden vermaakt hebbende , keerde hij tot den arbeid , en schilderde voor eerst een *Adam en Eva* , moedernaakt bij den *boom der kennisse* staande , terwijl *Eva* den *Adam* lieflijk aanziende hem den appel aanbiedt. Veele gediertens zo viervoetige , als vliegende vertoonen 'er zich , met een zeer fraai verschiet , waar in verscheiden schoone Rivieren schijnen te stroomen. Voorts was het Stuk vol lustige boomen , groene kruiden en aangename bloemen op den Voorground , en had een' uitneemenden welstand , zijnde met olie-verw geschilderd. Noch schilderde hij een' Ondergang der eerste wereld door het water , men zag 'er de Arke (als 't ware) aan 't vloten raakende , terwijl een dichte plas-regen plotselijk nederstorte , vullende de valleijen en noodzakende menschen en beesten , om lijf-berging met de uiterste zorg en schrik op uitsteekende hoogtens en rijzende heuvelen te zoeken , of moedernaakt op boomen te klouteren ; beklemden Moeders hielden heure tedere zuigelingen in haare liefde-armen beneepen , terwijl de Mans met vlijt en de uiterste bezigheid Vrouwen en Kinderen ter hoogte optrokken ; doodelijke angst was uit de dood-verwige wezens te leezen , en uit het wringen der veege handen af te nemen ; cene vertwijfelde wanhoop zag men aan anderen , die 't hair ten hoofde uitrukten. Hier en daar bespeurde men noch verdronkene bergen , torens , huizen en boomen met hunne toppen en spitsen ten vloed uitkijkende. Het

weinige drooge scheen onder den last van menschen en beesten weg te zinken ; sommigen achter uit ziende beetten op de tanden door de schrikkelijke vertooning van het allengs meer naakend doods-gevaar ; kortom alles was zeer natuurlijk gedaan ; de werkzaamheid der leden en de poging met uiterste krachten in deezen allergrootsten nood was wonderbaar in acht genomen. 'T Stuk kon niet zonder aandoening gezien worden , zo dat veele arme en eenvoudige dorpelingen op dit gezigt hunne traanen niet konden bedwingen , en Kunst-kenners het zeer preezen.

Noch maakte hij voor zijn' Oom *Francois van Mander* een *Epitaaf* of *Graffschilderij* : (deeze was [om dit in 't voorbijgaan te melden] naar 't Hof van zijne Majesteit den Koning van *Spanje* verörend , om aldaar onder het lichaam der *Edellieden* , die 's Konings Lijfwacht uitmaakten , te komen , maar storf in *Engeland* en is te *Londen* begraven) zij was met olie-verw geschilderd , met veel kunstig omwerk van aartige naakte *Engeltjens* op doodshoofden en schenkels zittende ; brandende toortsen nederwaard houdende in de handen , scheenen zij natuurlijk te weenen , en hun de blinkende traantjens uit de oogen over de kleurige bolle wangen af te biggelen. Boven op schilderde hij de wapens van *Van Mander* en de *Kwartieren* ter wederzijden. In het vierkantte binnen-vak vertoonde zich eene *Verrijzenis van Christus* met een treffelijk helder licht , dat den Heere omscheen. Verbaasde wachters hielden het aangezicht neêrwaard gebogen , of bedekten 't voor dit schitterende licht , terwijl eenigen de schrik deed vlieden. Hier onder lag als in een graf het dood-geraamte van een weggeteerd lichaam. *Francois* had zelf het graffschrift gemaakt ,
 'r welk

't welk daar bij gesteld werd. 'T was alles zeer kunstig en moest in de Kerk tot sieraad en gedachtenisse opgehangen worden bij de begravenis van den Vader van *Francois*, Z. G. Maar door de beroerten des Lands en de beeldstorminge in de Kerken zijn deeze en andere door KAREL verzamelde Stukken vervreemd en verduisterd geworden.

KAREL dus in zijn Vaders huis zijnde, las en schreef veel, en schilderde bij tijden, als hij 'er lust toe had; ondertusschen kreeg hij in 't hoofd om te trouwen, vrijënde een Meisje in een bijgelegene Dorp. In dien tijd kwamen de Misnoegde (*Malkontenten*) *Waaen* aangerukt, en namen het Plaatsje in bezit; hierdoor raakte alles in rep en roer, en de onliggende Landlieden van *Thielt*, van *Meulenbeeke* en andere Dorpen in de wapenen, ten getale van 5000 man. Zederd scheen het platte land ten bederve en ter vernielinge overgegeven, want men van wederzijde door krijgsvolk belast en benauwd, en de arme landman met geweld van zijn geld en andere dingen beroofd en gansch uitgemergeld werd. Dit noodzaakte de Ouders van *K. van Mander* hunne kleinoodjen, beste goederen en huisraad op te pakken, en naar *Brugge* en *Kortrijk* te voeren en te sloopen, houdende ten lesten een drijvend leger nu in de eene, dan in de andere plaats. In deeze woede en onrust maakte KAREL een liedje, hebbende tot onderwerp de troosteloosheid en wanhoop der vluchtende Meisjens, beginnende :

*Noch weet ik eene,
Aartiger geene
En die is bleven t'huis enz.*

Dit zag op eene dochter, die redelijk schoon, doch

van geringe afkomst was, omtrend 18 jaaren oud; en met deeze begaf hij zich te midden in deezen rusteloozen tijd in den Echt, en won uit haar een Zoon, dien hij naar zijn Vader *Kornelis* liet noemen, en moest door nood gedwongen, zich met haar naar *Kortrijk* begeeven, om dat het Krijgsvoik, dat voor *Doornik* gelegen had, over de Rievier de *Leije* in de Kasselrij van Kortrijk en naar 't *Brugsche Vrije* heen zich verspreid had; zijnde een *Regiment* Waalen onder aanvoering van *Montigny* en een ander van Hoogduitschers te *Iffegem* komen liggen, welken aan de Land-lieden grooten overlast deden.

KAREL middelerwijl begaf zich eens naar huis, om het graan en andere dingen, die noch in zijns Vaders huis overgebleeven waren, op wagens naar Kortrijk te voeren. Hij had ook reeds twee of drie wagens geladen en gong daar mede op weg; maar was nauwelijks een' boogscheut van de Kerk gekomen, of het Regiment Waalen van *Montigny* vielen ('t was daags voor *Drie Koningen*) op den middag in het Dorp; braken 'er alles op, en roofden 't geen zij vonden, slaande en kwetsfende het manvolk, terwijl vrouwen en maagden schandigen overlast te lijdten hadden. 'T huis van KAREL's Vader werd ook gansch geledigd, en den armen ouden man, die lang ziek en bedlegerig was geweest, de dekens en lakens van, en 't bed onder 't lijf weg gehaald. *Adam*, KAREL's broeder, omtrend 18 jaaren bereikende, toen hij zag, dat het in zijn Vaders huis dus op een slaan en smijten aanging, vatte ook een rapier op, dat hij ergens verborgen hadde, en der Walsche spraake magtig zijnde, mengde zich onder den woesten hoop van jongens en lakaijen met deezen blooten degen en een bijtje

in de hand , brak mede zijn best aan kassen en kisten , en andere grove meubelen aan stukken kappende ; maakte hij zo veel buit , ja grooter pak , dan hij draagen konde. Hij vatte zelfs zijne eigen Moeder bij de lurven om geld te hebben , dreigende haar anders te vermoorden , doch zij verstonden elkaer wel ; want , terwijl hij haar aanpakte , was zij van het boeven-jagt vrij.

In deezen zelfden overval werd ook KAREL , die (zo wij gezegd hebben) noch maar even aan 't voortrijden was , met zijne wagens van een deel Waalen aangevat , gansch naakt ontkleed , en , niet tegenstaande hij hun in derzelve taal vriendelijk aan boord kwam , het mogt niet baaften. Zij deden hem zo schielijk als wreed eene koorde om den hals , en wilden hem zo maar in der ijle ophangen , ten zij hij hun geld leverde. Terwijl zij dus met hem bezig waren , komt 'er een Italiaansch ruiters aangereden , die het spel eene wijle tijds met goede oogen had aangezien , deeze werd door KAREL in het Italiaansch aangesproken , 't welk in den vreemdeling geen kleine verwondering baarde , horende zich door een Landman in zijne taal aanspreken : dit deed hem vraagen , waar hij die taal geleerd had ? *in Italië* , antwoordde KAREL , *maar meest te Rome* ; voorts , wat hij dan daar gedaan had ? *geschilderd* zeide KAREL. Doe werd de Italiaan , die hem reeds sterk aangezien hadde , hem kennende , en trok zijn houwer uit , slaande daar mede onder deeze Walsche voetknechten en hen gelastende , zijn' vriend den strop af te doen , hem los te laten en deszelfs klederen weer te geeven : zij deden het ; 't andere goed had hij ook gaarne hem willen doen erlangen , maar het geboefte werd onder de hand sterker ; elk nam , zo veel hij draa-

gen kon, en torfchte daar mede heen. De Ruitcr bleef bij KAREL, op dat de andere Soldaten hem geen verderen overlafst zouden aandoen, en had KAREL gaarn met zich in de legerplaats der zijnen genomen, om hem wat goeds te doen; maar deeze bedankte daar voor, geevende hem te kennen zijne gelegenheid, hoe hij noch in 't Dorp een' ouden zieken Vader, die ook geplunderd was, en eene Vrouw met een jong kind in Kortrijk gelaten had, waar heen' hij zijne Ouders, Broeders en Zuster ook gaarne brengen zoude. Op dit zeggen bleef de Ruitcr om KAREL's wil zo lang in het Dorp; tot dat al het Krijgs-volk met all' hunnen buit vertrokken was. Toen gaf hij hem de hand zeggende: *A Dio, compagno, fino a reviderfi*, dat is: *ik beveel u aan God, mijn Vriend, tot wederziens toe*. Waarop KAREL hem zeer bedankte en de handen kufte. Deeze Ruitcr diende onder de *Albanoifen* (*), en was te Rome KARELS goede kennis geweest aan 't Hof van een' Kardinaal, daar KAREL wel eer gefchilderd en hem nu en dan eene teekening of iet anders gefchonken had, en was om de eene of andere reden uit Italië in den

Ne-

(*) Verfta door deezen het volk, dat voorheen onder den Hertog van *Alba* gediend had, want hij zelf was reeds in 1575 naar Spanje vertrokken, latende het bewind over de Nederlanden aan *Requesens*, daar dit geval in 't jaar 1581 fchijnt voorgevallen te zijn; men kan door de *Albanoifen* ook verftaan die Ruitcrij, die *Alba* uit Spanje mede gebragt had, bestaande uit *Spanjaards*, *Italianen* en *Albanoifen*, dat is, die uit het Hertogdom *Alba*, waar van de Hertog den naam voerde, geboortig waren, want *Alba* uit de Nederlanden vertrekkende, had niet dan 4 vaanen Ruiters met zich genomen. Zie 't *Leven van den Hertog van Alba* II. D. bl. 218 en 415.

Nederlandschen krijg gekomen (*). Hier uit ziet men , van wat dienst het kan zijn , zich bij ieder bemind te maken ; want hij aan deezen onverwachten Vriend naar allen oogenschijn zijne behoudenis te danken had.

KAREL ziende , hoe deerniswaardig het in zijn Vaders huis gesteld was , vertelde den ouden man ook zijn wedervaren , hoe paarden , wagens en al wat 'er op was , hem ontnomen waren ; doch zijn broeder *Adam* liet hem zijn' buit zien , die hij behouden had , waar op 't eerste werk was zamen hun beider zuster *Jannetje* te huis te haalen , die op een' dijk tusschen twee heggen liggende , door *Adam* bij tijds geborgen was , en hunnen naakten Vader , Moeder , Broeders en Zuster wat aan 't lijf te geeven uit het geene zo behendig uit den brand gehaald was. Neemende dus te zamen de reis naar Kortrijk aan , moesten zij den ouden zieken man veeltijds draagen , want 'er nog peerd , nog wagen in 't gansche Dorp te bekomen was , en dit den weg van drie mijlen ; waarna zij hem in 't Klooster van de Graeuwe Minder-broeders bragten , daar hun een vertrek met bed en toebehooren gegeven werd , en eeten en drinken voorgezet , tot eene vergelding voor de weldaaden , die de Kloosterbroeders voorheen van den nu zieken man hadden genoten ; wederom een voorbeeld , dat de eene vriendschap de andere waardig is.

Tot Kortrijk zijnde , werd hem van de Dekens en Overluiden van het Ammelaken(†)-werkersgild

(*) Of had onder *Alba* dienst genomen , toen deeze door Italië en Duitschland naar de Nederlanden trok.

(†) *Ammelaken* is een oud woord , betekenende een slaaplaken , een eet of tafel-laken , ook wel een dood-laken enz.

gild aanbesteed eene Outer-tafel met twee deuren te schilderen, voor 25 ponden Vlaamsch. Hij besprak 'er een gedeelte van op hand, 't welk hem en den zijnen wel te stade kwam. Op de deuren en geheel van buiten was zij graauw met twee grootē staande Beelden, aan de eene zijde was *Ste Katrijne* met het Zwaard, en de Kroon in de hand, het gebroken rad met haaren tierannigen Vader lag onder haare voeten. Op de andere zijde zag men *Meene*, haar' Leeraar in 't Christen geloof (*), Van bin-

en om dat het woord gedeeltelijk komt van *amme*, 't welk een voedster of minne beduidt; schijnt het in zijn eerste beteekenis een tafel-laken of eet-laken te beteekenen, 't zij van servet-goed of wollen stoffe geweven.

(*) *Katarine*, een Alexandrijnsche Maagd, van haare kindsheid af in de Wijsgeerte onderweezen en wel geöefend, gaf zich zelf naderhand t'eenemaal over aan 't onderzoek en de beöefening der Christen-leere; zij bestrafte in het openbaar haaren Vader *Maximius*, welke die van *Egypte* dwong om den Heidenschen Afgoden te offeren; waaröm zij eerst in een' Kerker gevangen gezet, maar naderhand daar weder uitgehaald werd, om tegen 50 Geleerden over 't stuk van Godsdienst te redetwisten, die allen niet alleen door haar vastgezet, maar zelfs tot het Christen-geloove bekeerd zijn. Doch de genoemde Tieran lietze allen vermoorden, en gaf bevel om *Katrijne* op een rad te leggen. Maar een neerdaalende bliksem trof het en sloeg 't aan stukken weg. Toen werd zij eindelijk onthalsd. Haar lighaam (zegt men) werd van de Engelen op den berg *Sinaï* overgevoerd. Doch deeze vertelling van *Katrijne* is bij de oude Christen-schrijvers nergens te vinden; echter is zij verre na zo uitspoorig niet als de *Legende* van *St. Katrijne* van *Sienna* in Italie. Deeze, eene Dominikaner Nonne, of enkel (volgens anderen) eene zeer Godsdienstige Maagd, werd (zegt de *Legende*) dikwijs door den Zaligmaker in eigene persoon bezocht, duurende deeze nauwe en heilige verkeerung etlijke jaaren, tot dat zich eindelijk *Christus* (men schrikt om het te verhaalen) met haar door het huwelijk verëcnigde, schenkende

binnen op de deuren waren in zes vierkanten hare Martelingen afgemaald, als het schaarswijs-snijdend rad, waar mede de Geweldenaar haar dreigde te moorden en te vermaalen, door een bliksemfchicht aan stukken geslagen; dus verder op elk vak-

aan haar een' trouw-ring, waarin een diamant tusschen vier peerlen gezet was. De Akte van *Kanonizatie*, waar bij deeze *Katrijn* onder 't getal der Heiligen gesteld is, getuigt deeze wonderen, en de overkuntstige Tafereelen van *Corregio* en *Alex. Veroneso* hebbenze voor de vergeetenheid bewaard. *MISSON Reiz.* I. D. bl. 394. zegt, in de Beschrijving van de Kerk van *St. Catharina in Strada Guilia*, te *Rome* gelezen te hebben: dat op dit Bruiloft-maal van deeze *Katrijne* genodigd waren *St. Pieter*, *St. Jan* en *St. Dominikus*, en dat Koning *David* gelast werd uit den Hemel neder te daalen, om geduurende het Feest op de Harp te speelen; dat hij de schilderij van deeze Historie op verscheidene plaatsen gezien heeft, en hem te *Sienna* de Kamer van de *Santin* en de vengster, door welke de Zaligmaker bij haar inkwam, als hij niet wilde gezien zijn, aangetoond is; dat men ook het Portret van die Heilige Maagd, door een' Schilder, die haar bij geval in de Kerk van *St. Dominikus* in verrukking vond, zonder dat zij zulks gewaar werd, geschilderd, hem getoond heeft, van 't welke men voorgaf, dat veele wonderwerken, inzonderheid het drijven van Duivels uit bezetenen, geschieden. Te *Brixen* in *Lombardijen* is in den jaare 1496 een Latijnsch boekje gedrukt, hebbende deezen tijtel: *Liber divinae doctrinae datae per personam aeterni Patris &c.* 't geen op deezen zin uitloopt: *Het boek der Goddelijke Leere voortkomende van de Persoon des eeuwigen Vaders, en aan 't verstand klaarlijk geöpenbaard van de wonderbaare en gezegende Maagd, Katharina van Sienne, de Bruid van J. Christus, spreekende zeer vertrouwelijk met haar onder de gedaante [of in 't kleet] van den H. Dominikus, alles uit haaren mond in gemeene tale voortgekomen en opgeschreeven, terwijl zij in eene verrukking was zonder vervoering, en wezenlijk hoorde, wat onderwijl de Heer zelf tegen haar sprak, gelijk zij dit in 't bijwezen van vele personen opzeide.*

vakje een afzonderlijke marteling, zeer netjens gedaan, met een twee-regelig toepasselijk Versje daar onder van zijn maaksel, tot beduidinge van 't werk met gouden letteren geschreeven. Binnen op het tafereel had hij den Wreedaart met eenige Krijgsknechten aan de eene zijde geplaatst, en op de andere ter linkerhand van *Katrijne* een deel onthalsde lijen, waaraan verscheiden bloedhonden den opgesperden muil en klauwen geslagen hadden, die al grijnzende en knorrende tegen den anderen, hunne ijsselijke tanden lieten zien, en met om hoog gezette ruggen en opgereezen hairen de vertooning van te willen vechten, maakten, zoekende elk om het eerst aan dit menschen-vlees en lillende bloed zich te verzadigen. In het midden zit de zuivere Godvruchtige Maagd geknield, met een vrolijk gelaat, naar den hemel geslagen oogen en gevouwen handen, den doodelijken slag van den beul af te wachten, die van boven naakt met opgeheven Zwaard gereed staat om haar hoofd van den romp te scheiden. Uit de lucht komt een licht, dat de Maagd beschiijnt en een schoonen glans verspreid op derzelve Albast-witte leden. Op de stelling, de werkzaamheid, en de wezens der perfoonen is nauwkeurig gelet, en het Stuk noch zo versc'h, schoon en glanssig, als of het noch onlangs gedaan ware, gelijk men het zien kan in de Kerk van *Sint Marten*, Noordwaard van 't hooge Koor, in de Kapel van de *Schoonlaken-wevers*, zo als zij die te *Kortrijk* noemen. Ik weet niet, dat KAREL daar iet meer, dat waardig te melden is, gemaakt heeft.

Te Kortrijk werd KAREL Vader van zijn tweede kind, 't geen hij *Pieter*, naar zijner Zuster *Anna*'s man deed noemen; deeze hiette *Pieter Pijpe*, en was op eene deernis-waardige wijze met zijne

Huis-

Huis-vrouw en Kinderen aldaar aan de Pest overleeden, om welke en andere redenen KAREL zich met zijne Echt-genoote en Kinderen van daar naar *Brugge* begaf, in het jaar 1582, met eenig goed en weinig geld. Hier trof hem het ongeluk op nieuw, van op weg door de Misnoegden beroofd en met zijne Huis-vrouw tot op de slechte onderkleëren uitgeschudt te worden. Ja de baldaadige roof-zucht deezer sielten gong zo ver, dat zij het tedere wig de doeken en dekentjens, waarin het gebakerd was, ontnamen, zo dat het van de Moeder in een flet van een' schorteldoek, dien zij haar gelaten hadden, moest gedragen worden. KAREL had niet anders, dan eene oude afgesleten deken om het lijf geflagen; doch vermids deszelfs Vrouw in een onderrokje een zak had, die dubbeld was, en daar in een stuk goud, bij de Krijgers niet gevonden, sprong KAREL noch eens in 't rond van blijdschap, terwijl zijne Vrouw bitter weende; en trachtte haar te vertroosten met te zeggen, datze niet al te droevig moest zijn, dat alles noch wel gaan zoude, zoze slechts ongevangen en ongekwetst in de Stad geraakten.

Hij zong onderwijl een liedje uit de borst en be-
loofde haar zo lustig en neerftig te schilderen, datze wel haast weder kleëren aan 't lijf, en geld om eeten te koopen krijgen zoude; nam daarop het Kindje der Moeder af en op zijne armen, huppelende en dansfende daar mede zo vrolijk, dat het der mistroostige Vrouwe noch een' lach afdwong. Zij kwamen dus binnen de Stad en vonden daar al aanstonds een' Schilder, een' van zijn oude bekenden, benaamd *Paulus Weyts*, die gaf hem ten eersten Werk, waaraan hij brood had. Maar ook hier was geene rust, naderende de Vijand dagelijks
meer

meer en meer , waar onder de Pest hoe langer hoe doodelijker rolle in de Stad speelde , des KAREL te raade werd met zijne Vrouw , haare Moeder en zijne Kinderen van daar te Scheep naar *Holland* te gaan , en zette zich neder in de oude en schoone Stad *Haarlem* , krijgende hier van den een' en anderen te schilderen en te teekenen.

Het zoude nooit gedaan werk wezen , beminde Lezer , u hier eene lijst te maaken van alle deszelfs Schilder- en Dicht-stukken. Ik ben het niet voornemens ; vermids die doolhof voor mij te verward en onüitkomelijk is , en ik geen *Kretenser Ariadne* hebbe , die mij het noodige kluwen zoude beschikken. Wij zullen dan maar eenigen zijner Werken kortelijk overloopen , en daar van aan uwe bescheidenheid aanwijzinge doen ; op datge moogt erkennen , welk een held in de Kunst hij geweest zij , en welken geest hij bezeten hebbe. Niemand is zo met vooroordeel bezet of ver dwaasd , dat hij twijffelen zoude , of onze VAN MANDER een goed Meester geweest zij ; naardien hij der jeugd tot een' zo goeden wegwijzer en leidsman verstrekt heeft. Ik gelove wel , dat hij van eenige ondankbaaren , of heimelijk verstoorden , om dat hijze naar hunne meening te laag , anderen daartegen te hoog opgevijzeld heeft , belasterd en tegengesproken staat te worden ; doch 't zal hem niet schaden. Verstandigen zullen deezen wind van laster wel haast gewaar worden , en 't zal bij deezen een gansch andere uitwerking doen , dan genen waanen. Wij bidden ondertusschen alle brave lieden , dat zij onze goede meeninge met hunne gunst willen verëeren , en den goedertierenen God , dat hij hun en ons de beste goederen der eeuwigheid schenke , het zij zo !

Van zijne Schilderijën dan en Dicht-stukken, in *Holland* gemaakt, mogen de volgenden tot een staaltje verftrekken: Niet lang te *Haarlem* geweest zijnde, maakte hij eene *Zondvloed* in het graauw, daar na eenige *Historietjens* in rond *formaat*, die van den Heer *Rauwert* gezien en gekocht werden; hij kwam ook kort daaröp in kennis met *Goltzius* en *Mr. Kornelis*; deezen maakten en hielden met hun drien een *Akademie* of oeffen-school der Schilder-kunste, om naar 't *Leven* te schilderen. *KAREL* toonde hun de *Italiaanfche* wijze aan, gelijk 't aan den *Ovidius* van *Goltzius* wel te zien is. Voorders maakte hij veele Stukken in het graauw, vermids die den *Liefhebber*en aanftonds wel beviel. Hij Schilderde mede voor den Heer *Rauwert* het *Lijden* in 12 Stukken; eene *Boeren-kermis*, die zeer fraai is en noch veele anderen. *Jaques Razet* had verſcheiden van zijne *Werken*, onder anderen eene *Johannes Prediking*.

Te *Haarlem* is 'er ook eene bij *Verwer*, die zeer gepreezen wordt. De *Rentmeester Kolderman* heeft eene *Deſtructie* of *Verſtooring* van eene *Prediking*; noch een *Stuk*, waarin door 't *jok* gekropen wordt. *Jan Matthijſſen*, *Brouwer* tot *Haarlem*, heeft van hem een *David en Abigail*; en de Heer *Razet* twee *Kers-nachten*. Op het *Stadhuis* te *Haarlem* is van hem eene [zogenaamde] *Gedachteniſſe* van *Jan Huigens van Linschoten*. Voor *Meester Albert* vervaardigde hij eene *Hiſtorie* van *Feſta* zeer net; voor *Melchior Wijntjens* eene *Kruis-draaging*; voor *Razet* noch veel andere kleine *Stukjens*, waar onder eene *Boeren-kermis*, en eene *Kruifling* van *Chriſtus*, waarin hij en *Goltzius* naar 't *Leven* zijn uitgebeeld, en welke zeer net en zuiver is behandeld; kortöm, 'er zijn weinige *Kunſt-liefhebbers*

in *Holland*, of zij hebben van zijne dingen, want hij heeft Werken zonder getal gemaakt, zo in schilder- als teekening. Den grooten hoop moetenwe overslaan en zullen alleen maar zeggen, dat bij *Kors Reijerszen* Goudsmit drie van zijne beste Schilderijen gevonden worden, namelijk eene Kruisdraaging, die zo schoon en zuiver is, dat zij voor Kunst-kenners het onderwerp van roem en lof is. Het ander een *Drie-koningen*, die zeer Meesterlijk gewrocht en dubbel waardig is te prijzen; het derde is, daar de Aarts-vader *Jacob de Terafim* of Huis-goden zijner huis-genooten begraaft; hier in is de Kunst ook niet gespaard. Voor *Mr. Willem Bartjens* schilderde hij een Landschap vol lustige en fraaje boomen met Boeren-huizen: de Beeldjens zijn *Christus*, reinigende de negen Melaatschen, met zijne Apostelen, als mede een *Marie*-beeldeken met een' *Jozef*, alles zeer Kunstig, en met groote nauwkeurigheid gedaan. Op het huis te *Zevenbergen*, voor den Heer Schepen *Jan de Witte* te Amsterdam, twee Stukken mede zeer goed, 't een is eene Dooping en 't ander eene Bekeering van *Paulus*.

Van gelijken maakte hij een Stuk voor den Heer van *Affendelft*, en voor *Bartholt Claas-zoon* te Delft ook een fraai Stuk van den rijken Jongeling. Te *Amsterdam* in de Warmoes-straat bij *Sr. Klaas Frederikszen Roch* is een van zijne laatste en grootste Stukken; het onderwerp is, daar de Kinderen *Israëls* droogs-voets door de *Jordane* gaan, en de Arke Gods om *Jericho* gedragen wordt. In dit Stuk heeft hij zich zelf wel gelijkende, doch toen ter tijd al ziekelijk zijnde, als een' draager of *Leviijt* afgebeeld, gelijk mede den eersten eigenaar van de Schilderije *Sr. Isaak van Gerven* met deszelfs eerste

Huis-

Huis-vrouw: 't is zeer wel gedaan, gelijk op 't gezicht bij ondervinding blijken kan. De voorste Beelden schijnen ijverig bezig, zo in ernstig onderhoud met elkanderen, als in een werkzaame en draagende houding enz.; de stelling of *ordinantie* is vindingrijk, en versierd met een lustig en luchtig Landschap van een ongemeene en aartige handeling; op den grond liggen veele schelpen en horentjens, ook haaze-winden en een roodachtige brak, die op elkaër schijnen te grimmen en te knorren. De Historie is ' mijns bedunkens tamelijk, en wel uitgebeeld. Om de lijst zijn met vergulde letteren deeze navolgende regelen van zijn maakfel geschreeven (*):

Een Christen komt niet, dan na langen weg en strijden,

*In 't Hemelsch Kanaän bij melk en honich-vloed,
Hem staat op 't eind zijns wegs de slag des doods te lijden*

Als een Jordaän, die hij voor 't laatst noch over moet;

Geen werelds reiziger kan deezen vijand mijden.

Gelukt dees reis hem wel, dan smaakt hij 't zalig zoet.

Kort daar na of in den zelven tijd heeft hij ook geschilderd voor den Heer *Jan Hendrikszen Zoop*, Meester en bestuurder van 't Glas-huis te *Amsterdam*, een groot Stuk, waarin de God-vergetene Kinderen van *Israël* zo lichtvaardig als godloos rondom

(*) Wij hebben 't Versje een weinig veranderd.

rondöm hun opgericht Kalf danffen ; op den voorgrond houden de geile Mans maaltijden met de Moäbitische ligte Vrouwen , en liggen , door den drank verwonnen , in dartelen lust met deeze vreemde dochters vermoord , of staaren met dronkemans oogen op de ritfige aanlokkingen van deeze afge-rechte bedriegsters : de Vrouwen zijn volflagen gekleed met kostelijke groote Lakenen , lustige plooiën en vouwen , en fraaje versierfelen ; voorts schoone groene boomen meer *geglaçeed* en weggedom-meld , dan getepeld en opgetipt ; de lucht vertoont zich heel vuurig. Van verre in 't verschiet schijnt *Mofes* met den Heere door eene wolke te spreekē : Kortöm 't is wel geschilderd en gesteld.

Bij den Heer *Jan Fontein* is een heldhaftig Stuk zo geestig geschilderd , als woelig en leevendig geördineerd ; het is de Slag tusschen *Hannibal* en *Scipio den Jongen* , waarin zeer hevig gevochten wordt. De Kledingen zijn ten deele op Romeinsch ; sommigen weeren zich dapper , en weeten luchtig agterwaard te schieten. Een grootsche aandoening geeven de Olifanten met hunne gewapende Kasteelen en weerbaare Schutters op den rug , rondöm met Schilden behangen. Een' deezer levendige gevaartens stort 'er onder de voeten , en veroorzaakt met zijn' val , als ook met zijn' snuit , groote schade. 'T Stuk is zo vol werk , dat 'er de oogen op schemeren. In 't verschiet , onder 't hangen van 't gebergte , wordt man-moedig gevochten. Men ziet 'er stervende perfoonen , en gansche hoopen van lijken , zo van menschen als beesten , en de lucht is ongestuimig en vreemd. 'T is gedaan in 't jaar 1602. Noch deed *Jan van Welij* hem maaken eene Bad-stove , en een *Amor omnibus idem* , en *Willem* : een' Val van *Babel* , als mede veele en verscheidene bloempot-

potten met wilde bloemen, die allen naar *Hamburg* zijn gevoerd.

Was zijn Penfeel-werk overvloedig, geen gering aantal zijner Teekeningen zijn 'er mede voor handen op verscheidene plaatsen; want voor den treffelijken Tapijt-werker *Spierinks* te *Delft* heeft hij de Tapijten voor gansche Kameren geteekend; als mede een aantal van Patroonen voor anderen; zo tot *Damasten*; als *Tafel-lakens* (*); *Servetten* en (zo genaamde) *legaturen* voor veele *Glas-schrijvers*, maar inzonderheid in 't *Bos-huis* te *Amsterdam*. In druk of prent zijn van hem uitgekomen een groote *Verlooren Zoon*; die bij *Van de Gein* gesneeden is; noch agt *Bekeerde Zondaars*; de *Passie van Christus*; de *twaalf Aartsvaders*; de *Bouwing van alle Steden*; de *Twaalf Apostelen*; de *Praatende Poëten*, en veele *Zinne-stukjens*. Om kort te gaan, een ontallijke meenigte Teekeningen bij boeken vol, zo naar 't *Leven* als anders.

'T is tijd om ook iet van zijne *Schriften* te melden; zo in *Rijm* als *Onrijm*. Hij heeft dan geschreeven: de *Overzetting van de Iliaden van Hoëmeer*; de *Twee Beelden van Haarlem*; om niet te spreken van veele *Liedjens*, *Refereinen* en *Klinkdichten*. Hij heeft verscheidene *Herders- en Landgezangen* gemaakt; een *Werkje het Brood-huis* genaamd; de *Beschrijving van de Nieuwe Wereld of de West-indiën*; den *Olijf-berg*; de *Herkomste*; *Vernieling en Weder-opkomste der Stad van Amsterdam*, onder de *Afbeelding* gedrukt. Maar wel inzonderheid verdient onze *aanmerking*; deszelfs

Schil-

(*) *Ammelakens* staat 'er bij den Schrijver. Zie boved bl. 247.

Schilder-boek, [waar in hij, behalven de Leevens der Hoogduitſche en Nederlaandsche vermaarde Schilders, ook die der *Antijken* of Oud-tijdschen zo *Grieken* als *Romeinen*, met en benevens de *Levens der Moderne of Dees-tijdsche doorluchtige Italiaanſche Schilders* beſchreeven heeft], de *Uitlegging op de Metamorphoſis* [of Gedaante verwiffeling] van *Publius Ovidius Naſo*, noch een Werkje over de *Uitbeeldinge der Figuren*, en een Spel van Zinnen van *Dina*, bij de *Vlaamſche Rethorijkers* geſpeeld, behalven zeer veel noch ongedrukte Stukken.

Van den jaare 1583 tot 1603 heeft hij te *Haarlem* gewoond, dus volle 20 jaaren. Van daar vertrok hij naar het huis te *Zevenbergen* tuſſchen *Haarlem* en *Alkmaar*, daar hij eenige Stukken ſchilderde, en het grootſte gedeelte van zijn *Schilder-boek* heeft geſchreeven. Op dit huis nodigde hij op een' tijd eenigen zijner voornaamſte Vrienden, ook ſommige Kunst-minnaars en Liefhebbers, wien ter eere hij een Spel had gemaakt, 't geen zijne Leerlingen op het Binnen-kaſteel tot derzelve vermaak ſpeelden. De ingang en de poort waren van vooren behangen met levendige groene kruiden en met gevlochten kranſſen verſierd; palletten, penſeelen, maalſtokken en ander ſchilder-tuig, op de wijze van *feſtonnen*, waren 'er aartig door heenen geſlingerd, met andere dingen, Italiaanſche Oudheden verbeeldende; ook waren dezelve verſierd met vuurwerk en ſchut-gevaarte, dit alles ſtond zeer fraai en zeldzaam voor de geenen, die nooit buiten 's Lands geweest waren.

Na deezen is hij, in 't jaar 1604, te *Amſterdam* metter woon gekomen in een huis bij den zogenoemden *Monkelmans-toren* tegen over de *Waal*, daar de Schepen gelegd worden om te overwintere-

ren. Uit dit huis kwam hij in een ander, bij de *Uilenburgs-brug*. In 't jaar 1606 vervoer hij naar den *Utrechtschen Steiger* in een van de Stads-gasthuizen zijnde N. 24. Zijn Schrijven nu ten einde gebragt hebbende, teekende en schilderde hij naarstig.

Uit zijne Schilder-schole zijn al veele Leerlingen voortgekomen, welker sommigen braave Meesters geworden zijn, als eene *Jaques de Mofcher*; eene *Jacob Martensz*; eene *Kornelis Engelsen*; en *Frans Hals*, Portret-schilder van *Haarlem*; noch *Evert Krijnszen*, een *Hagenaar*; *Hendrik Gerritszen* uit de *Oost-indien*, en *Francois Venant*, met veele anderen, te veel om te noemen; ik moet echter hier niet vergeeten deszelfs oudsten Zoon, **KAREL VAN MANDER** (*), geboren te *Haarlem* en woonachtig

(*) Deeze **KAREL**, *Karels Zoon*, was inzonderheid berucht door 't schilderen van Portretten, waarom hij ook door den Koning van *Denmarken* is ontboden geworden, waar heeneiz hij zich begaf, en 'er door zijne Kunst en gedrag zich beïnd heeft weeten te maken; zo dat hij van daar veel roem en voordeel weg droeg *Houbr.* I. D. bl. 251. *VONDEL* noemt hem *Hof-schilder van zijn Koninglijke Majesteit van Denmarken* enz., *Frederik den III.*, en zingt dus van 't Portret van dien Koning, dodr deezen *Van Mander* gemaald:

*Den Geest van Mander, om de Majesteit te walen
Van Koning Frederik ontbreekt geen verw, maar vier;
Dat uit vier Kroonen gloeit met levendige stralen,
Of uit zijn Noordstar geeft een Goddelijken zwier.
Wat raad? de Schilder zit bekommerd en verlegen.
In groote zaken mist de Kunst haar kragt en eisch.
Penceelen zijn te ligt om Scepters op te weegen;
Dies maalt hij in 't verschiep de Zee, en 't Zeepaleis;*

tig te *Delft*. Deze allen zijn, in rijkheid van vindingen en stoutheid van schilderen en teekenen, grootelijks te achten en te roemen.

Ondertuffchen werd KAREL van een zekere ziekte zeer gekweld, welke hij zelf met zijn vernuft waande te zullen verdrijven; doch ziende tegen zijne verwachting dezelve hoe langer hoe meer verërgeren, zocht hij heul bij een' Geneesmeester of Arts, die zijner kundigheid en vermogen meer vertrouwende, dan dienftig was, den zieken man zo veele pillen ingaf, dat hij door den dagelijkschen ster-

De Sont, en Kronenburg, op dat men 't beeld mogt kennen,

*De flaauwe Schilder-geest met merken van de Kroon
Zijne onmagt sterken mogt, eer bij verflaauwde in 't rennen.*

Zo strijkt de Kunst haar vlag voor 's Konings glans en troon.

'T is denkelijk, dat een Zoons Zoon van *Van Mander* mede de Kunst geöfend hebbe; immers dezelve Vorst der Nederlandsche Dichters liet zich op zijn zeventigste jaar van eenen *Van Mander* uitbeelden, en maakte op deeze afbeelding dit Versje:

*Ik sloot den ring van tienwerf zeven jaaren,
Toen Mander, wiens penseel zo rijk begaafd,
Op 's Grootvaars spoor en faam ten hemel draaft,
Mij schilderde, bezaaid met grijze haaren.
Daar Fredriks Kroon ontzien wordt en benyd.
Zo kan mijn schijn nog leven na mijn' tijd. 1657.*

De Grootvader kan hier des ouden *van Manders* Vader niet geweest zijn, om dat die geen Schilder is geweest, maar hij zelve; hij heeft derhalven een Zoons Zoon, die een Schilder was, nagelaten.

sterken stoelgang allengs verflapte en op zijn' dood begon bedacht te zijn; tegen het gevoelen van den Arts, die milder in troost, dan in 't aanbrengen van heilzame middelen ter geneezinge, hem een' vruchtelozen moed en hart in 't lijf sprak. Doch 't is kunst te leeven, als de dood komt; ook zullen des Geneesmeesters dranken of middelen nimmer baaten, als het Gods Voorzienigheid anders bepaald heeft. Dus was het met onzen KAREL VAN MANDER.

Zijne Broeders waren niet weinig hartstogtelijk, en treurden over dezen zijnen zwakken staat, en dat niet zonder reden. En vermids hij door benauwdheid en pijn zomwijlen trekkingen kreeg, zijne handen en voeten koud begonden te worden, de pols opwaard trok, het gezicht bedwelmd, en de neus koud en bleek werd, sprak deszelfs Broeder *Adam*, hem in die gestalte ziende, onzen KAREL dus aan: *Broeder, mij dunkt, dat gij zo kwalijk ligt, waaröp hij ten antwoord gaf: Hoe kwalijker, hoe beter, 't en is geen mensche wijs te maken, wat des doods-nooden zijn.* Den nacht met dusdanige groote benauwdheid bij hem doorgebracht zijnde, werd 'er 'smorgens weder om den Arts gezonden, die bij zijne komst zeer verwonderd was, den man zo krank te vinden, en echter noch staande hield, dat hij geen' nood van sterven had, en 'er wel doorkomen zoude, zeggende, dat hun de ziekte onbekend was. Dan 't bleek, dat het eens menschen woorden waren, wiens wijsheid loutere dwaasheid is in 't gissen van zaken, die hem onbekend, of boven zijne weetenschap zijn. Hij schreef hem echter noch een' drank voor, waar van hij maar een weinig genuttigd hebbende, reeds zo koud bevonden werd, dat men hem met geen warme doeken meer kon

warin krijgen ; 't gezicht verging ; de spraak hield op. Zij vertroosteden den zieltogenden ondertus-
schen met de beste woorden , die zij bedenken
konden , zeggende onder anderen , dat hij zijn ver-
trouwen moest stellen op de verdiensten van *Je-
sus Christus* , dat *Lam Gods* , dat de zonden der we-
reld is wegneemende. *Jaques Razet* , KAREL 's goe-
de Vriend , zeide voor hem in deszelfs verscheiden
het *In manus tuas* , *Domine* , *commendo* &c. Hij lag
een wijle tijds met weinig beweging , doch diepe
zuchten loozende ; zeer stil in 't bed , gelijk men
hem gezond zijnde , dikwils had hooren zeggen ;
*Als de dood komt , zo is 'er geen andere raad , dan
stil liggen en sterven* ; dit nam hij nu ook in acht ,
met diepe en lang-uitgehaalde verzuchtingen. De
adem begon nu zeer kort te gaan , en de reutel in
de keel te komen ; de oogen stonden stijf tusschen
het doodverwige voorhoofd en neus. Dus onder
het bidden der op hunne kniën liggende omtande-
ren , dat hem God genadig wilde wezen , gaf hij
op den elfden der maand des middags ten 12 uuren
den geest : [oud ruim 58 jaaren] (*). In zijne
ziëkte bekommerde hij zich nergens mede , spree-
kende niet eens van Vrouw of Kinderen , dezelve
ook niemand aanbeveelende , schoon hij eene We-
duwe met zeven leevende kinderen naliet ; want drie
anderen waren overleeden.

Des woensdags is het doode lichaam met een
krans om het hoofd in de kist gelegd , en van agt
per-

(*) De Levens-beschrijver noemt de Maand niet ; onder-
tusschen is 'er niet aan te twijffelen , of hij is in den jaare
1606 gestorven , in welk jaar hij laatstelijk verhuist was ;
blijkende uit den samenhang , dat hij niet lang daarop ziek
geworden is. Zie beneden in 't *Nabericht*.

personen op de schoulers gedragen; gevolgd van een grooten en deftigen sleep van meer dan drie honderd man, en dus in de Oude Kerk gebragt en aldaar begraven onder een' graauwen Zark-steen, aan de linkerzijde van het Koor, omtrend eene treede van den muur aan 't Zuid-Oost-einde, dicht bij een' halven pilaar, in den muur in gewerkt, en Oostwaard van het deurtje in denzelfden muur, ten Zuiden heen. De Lijk-volgers keerden toen weder naar 't Sterf-huis en scheidden aldaar, latende de bedroefde Weduw-vrouw en Kinderen zonder broodwinner der genade Gods aanbevolen.

Men vond in huis weinigen van zijne Teekeningen of Schilderijen, waar van de oorzaak geweest is, dat hij zijn Werk-straks moede was en 't niet langer onder de oogen wilde hebben. Ook was hem veel werk aanbesteed, ja al van voor tien jaaren, dat niet afgedaan was. Zijn laatste Stuk Schilderije heeft gehad eene *Sr. Louïis Peris*, woonende te *Leiden*; het onderwerp was genomen uit *Numer. Hoofdft. 25*, daar de Kinderen Israëls zich bezondigden in 't hoereeren met de dochteren der *Moäbiten*, die het volk tot het offer aan hunne Afgoden nodigden, eetende zij en drinkende, en zich aan *Baal Peör* köppelende. Hij had daar in gemaakt eenige Mannen te paard, die de ligte Vrouwen aanbragten; ook had hij 'er een water in gebragt, waar in naakte perfoonen zich badeden en boeleerden. In het verschiet zag men een Landschap, daar dansten en badenze den Afgod aan. Van verre in eene hut of hoeren-winkel doorsteekt *Pinehas* den Israëlitischen Man en 't Moäbitische Wijf; alles zeer net en fraai gehandeld. Met dit Stuk heeft de Meeſter iet bijzonders voor gehad, om redenen, die eenen *Pieter Putmans*, Juwe-

lier bekend zijn ; gemerkt deeze zeide , dat hij 't zelf had aanbesteed. Het geene , dat 'er meer gevonden werd , bestond in eenige Stukken zo gerekend , als begonnen ; onder anderen een Bloempot met allerhande wilde Bloemen , gemaakt naar den aart van natuurlijke gewassen.

Veelen van des Overleedens waarde Vrienden en Kunst-genooten hebben hem ter eere en gedachtenisse verscheidene Lijk-zangen en Graf-schriften gemaakt , waar heen ik den Lezer , dien 't lust , wijze :

** En hem vermane tot een tijdig Huis - berei-
den ,*

*Te denken op het uur , dat ons van hier doet schei-
den ;*

*Hoe spaê dat komen mag , 't komt altoos onver-
wacht.*

*Ziet gij van daag 'er een den Geest opgeeven ,
acht ,*

*Dat het uw beurt kan zijn den naasten dag van
morgen.*

*Houd altoos goede wacht , het zijn geen ijde zor-
gen.*

*Dient God en bid hem veel , lief uwen Met-ge-
zel ,*

*En Mede-mensch , vrees dan den dood niet , en
vaar wel.*

Het volgend Versje staat tot een

T O E.

(*) Dit en 't volgend Versje met een woord hier en daar veranderd.

Treurt braave Zangers, treurt, gij geestige Poë-
ten,
En eedel Schilders-koor; want de onverzoen-
bre Dood
Heeft KAREL vroeg (helaas) geveld met wiffen
schoot,
Dien KAREL, wien men mag een *Man der Man-
nen* heeten.

Zijn Lichaam ligt ontziëld, de Geest dees' hutte
ontweeken,
Vloog hemelwaard naar God, en smaakt daar He-
mels-brood,
Terwijl hij achterlaat een' naam en roem zo
groot,
Dat men noch eeuwen lang van hem zal hooren
spreeken.

ô Driewerf zaalge Ziel, onsterflijk is uw lof;
Want zo de *Fenix* na verbrand te zijn tot stof,
Weêr uit zijne eigen asch, zich zelf verwekt
een' ander',

'T is even eens met u, want schoon gij onder-
gaat,
Daar rijft met vollen glans weêr uit uw waardig
zaad
Geen minder, maar zo groot een *Karel van der
Mander* (*).

G. A. BREDERO,

't Kan verkeeren.

Voorts

(*) Zijn Zoon, ook *Karel* geheeten: zie hem boven in
de

Voorts staat achter de Schilders van VAN MANDER in den ouden druk noch dit Vers:

Pallida Mors omnes petit, huic parere necesse est:

Non color hic ullus, non juvat ullus honos.

Qui bene vixerunt, horum est post funera vita;

Qui bene pinxerunt, vivere morte putes.

Ad vivum pictis tabulis nova vita paratur.

Post mortem ut possit vivere, quisque parat.

de lijst van zijn Vaders beste Leerlingen geteld; bl. 259. In den voorigen druk van dit Leven van onzen VAN MANDER vindt men onder deszelfs Portret dit Versje:

Peniculo vivunt Pictores ingenio,

Et vivunt calamo, CAROLE docte, tuo.

Pictor, Pictorum Censor tu candidus idem:

Pulchrum est Artificis pingere iudicio.

Dat is:

Het eigen Kunst-penseel doet Schilder-helden leeven,

Maar uw pen, KAREL, vrijdt hen eeuwig voor den dood.

Gelukkig zij, die door een' Kunst-vriend zijn beschreeven,

Wiens Kunst en Deugd staan voor geen valsche trekken bloot.

N A B E R I C H T.

Uit Medegedeelde Berichten heb ik, dat Karel van Mander op den 11. van Herft-maand 1606 overleeden is. [en dus zegt ook HOUBR. I. D. bl. 250] De Lijk-dichten en Graf-schriften waren zo meeningvuldig, dat zij bij elkander verzameld en naderhand te zamen uitgegeeven zijn in een boekje, bij Passchier van Wesbusch, Boekverkooper te Haarlem, in 't Jaar 1609 gedrukt of doen drukken. Onder veelen zijner braave Leerlingen verdienen inzonderheid gemeld te worden NIKOLAAS DE KEMP en FRANS HALS.

NIKOLAAS DE KEMP had voor KAREL VAN MANDER noch een ander Meester gehad, zo dat hij niet onbedreeven bij hem kwam; deeze begaf zich aan 't Schilderen van Schepen en Zeehavens in den smaak van VROOM, en dewijl hij een geboren Haarlemmer was, is het niet onwaarschijnlijk, dat Vroom zijn eerste Meester geweest is. Hij moet een hoogen ouderdom bereikt hebben, vermids hij in 't Jaar 1653 noch leefde.

FRANS HALS is mede te Haarlem geboren, in 't Jaar 1584, uit een aanzienlijk geslacht, dat voor meer dan honderd jaaren aan 't Roer der Regeeringe geweest was, of aanzienlijke Ampten bekleed had. Hij was een ongemeen kunstig Portret-schilder. Op den Doele te Haarlem zijn van hem 4 of 5 groote Stukken, waarin Burger-hopliden, Onder-hopliden, Vaandrighs en Onder-officiers van de Schutterij verbeeld worden. Noch zo een Stuk van hem is te zien in eene van de Kamers van het Prinsen-hof. In verscheidene Gods-huizen te Haarlem zijn ook de Regenten en Regentessen dier Huizen wonderlijk fraai en

fiks

fiks van zijne hand te zien. De meenigte zijner Portretten van bijzondere perſoonen is niet te noemen; Jonas Suiderhof heeft 'er eenigen in 't koper gebragt, als Renatus Descartes; Samuel Ampzing; Theod. Schrevelius; Frans Post; Jacobus Revius; Wickenburgius; Joh. Hoornbeek; Corn. Viotor; Sibellius; Swalmius; de la Chambre enz. Andere voorname Plaat-snijders hebben ook veelen zijner Portretten nagesneden, te veel om hier te noemen. Hij overleed in zijne Geboorte-stad Haarlem, op den 24 van Oogstmaand 1666, en dus in den ouderdom van 82 jaaren, en is op den 29. daaraan volgende zeer deftig in de Grootte Kerk begraven. Hij heeft weder verscheiden braave Kweekelingen gehad, als zijne Zoons: Harmen, Frans, Jan en Klaas, voorts den vermaarden Adriaan Brouwer en Adriaan van Ostade, die beiden ook te Haarlem het licht zagen; van deez en ook van hem kan gezien worden HOUBR. in zijn Schouburg I. D. bl. 318 en 347. De Afbeelding van FRANS HALS den Ouden kan men zien in de Plaat ZZ. N. 3.

Einde van het Tweede en laatste Deel.

N A A M L Y S T
D E R
S C H I L D E R S,

Wier Beeldenissen in dit II. Deel geplaatst zijn.

In de Plaat GG. { BARTHOLOMEUS SPRANGER,
getekend — — N. 1.
KORNELIS KETEL — — 2.
PAULUS BRIL. — — 3.

HH. { WOUTER CRABETH - N. 1.
DIRK CRABETH. — — 2.

II. { MICHEL JANSZEN MIERE-
VELD — — N. 1.
ALBERT SIMONSZ. — — 2.
JACOB WILLEMSZEN DELFT. — 3.

KK. { JAN MICHIELSZEN MIERE-
VELD. — — N. 1
ALBERT SIMONSZ. - - 2.
JACOB WILLEMSZEN DELFT. - 3.

LL. { HENDRIK GOLTZIUS - N. 1.
HENDRIK KORNELISZEN VROOM 2.
KORNELIS KORNELISZEN VAN HAAR-
LEM. — — — 3.

MM. { JACOB MATHAN — N. 1.
PIETER DE JODE — — 2.
ADAM ELSHAIMER. — — 3.

NN. { HANS VAN AKEN — N. 1.
PIETER PIETERSZEN BREUGEL 2.
JOAN BREUGEL of de Fluweele. 3.

OO. { JAN SADELER — N. 1.
RAFAEL SADELER — — 2.
GILLIS SADELER. — — 3.

JOSEF

In de Plaat PP.

}	JOSEF SWITSER of HEINS N.	1.
	NIKOLAAS KORNELISZEN DELFT	2.
	KORNELIS YSBRANDSZEN KUF- FEUS. — — —	3.

QQ.

}	PIETER STEVENS — N.	1.
	JAN SAANREDAM — —	2.
	JOOST DE MOMPER. — —	3.

RR.

}	WILLEM VAN NIEUW- LAND — — N.	1.
	GERRIT PIETERSZEN — —	2.
	HENDRIK VAN BALEN — —	3.

SS.

}	KORNELIS JACOBZEN DELFT — — N.	1.
	KORNELIS ENGELSZEN VERSPRONCK — —	2.
	HANS SNELLINCK. — —	3.

TT.

}	OCTAVIO VAN VEEN - N.	1.
	ADAM VAN OORT — —	2.
	MARKUS GEERARDS. — —	3.

UU.

}	JOACHIM UITEWAAL - N.	1.
	ZACHARIAS DOLENDO - -	2.
	HENDRIK DE KEYZER - -	3.

VV.

}	ABRAHAM BLOEMAART - N.	1.
	TOBIAS VERHAAGT. - -	2.

WW.

}	FRANCISCO BADENS - N.	1.
	ADRIAAN DE VRIES — —	2.
	JOHANNES RAVESTEIN. - -	3.

XX.

}	DAVID VINCKEBOONS - N.	1.
	JAQUES DE MOSSCHER. - -	2.

YY. { PAULUS MOREELS - - N. 1.
 BALTHAZAR LAUWERS - - 2.
 FLORIS VAN DYK — — 3.

ZZ. { AART JANSZEN DRUIVE-
 STEIN — — N. 1.
 ROELAND SAVRY — — 2.
 FRANS HALS. — — 3.

102 — — — — —
 103 — — — — —
 104 — — — — —
 105 — — — — —
 106 — — — — —
 107 — — — — —
 108 — — — — —
 109 — — — — —
 110 — — — — —
 111 — — — — —
 112 — — — — —
 113 — — — — —
 114 — — — — —
 115 — — — — —
 116 — — — — —
 117 — — — — —
 118 — — — — —
 119 — — — — —
 120 — — — — —

B E R I C H T

VOOR DEN

B I N D E R ,

Om de Platen van dit II. Deel te plaatfen.

De Plaat GG. tegen over bladz. 51.

—	HH.	—	—	53.	
—	II.	—	—	89.	} déeze 2. tegen } over elkaér.
—	KK.	—	—	89.	
—	LL.	—	—	116.	} achter elkaér.
—	MM.	—	—	116.	
—	NN.	—	—	132.	
—	OO.	—	—	137.	
—	PP.	—	—	143.	
—	QQ.	—	—	146.	
—	RR.	—	—	153.	
—	SS.	—	—	163.	
—	TT.	—	—	176.	
—	UU.	—	—	191.	
—	VV.	—	—	192.	
—	WW.	—	—	201.	
—	XX.	—	—	205.	
—	YY.	—	—	210.	
—	ZZ.	—	—	215.	

BLADWYZER

DER VOORNAAMSTE

PERSOONEN EN ZAKEN,

vervat in beide de Deelen van
dit Werk.

De grooté Talletters I en II beteekenen *Eerste*
en *Tweede Deel*, de kleinen de
Bladzijden.

A.

AALST (*Paulus van*), bastaard-zoon van *Pieter Koek*, goed Schilder: Zijn werk, woonplaats en dood te *Antwerpen*. Zijne Weduwe hertrouwd aan *Gillis van Koningslô*, I. bl. 108.

AARTSZEN (*Pieter*), anders **LANGE PIER**, van *Amsterdam*, uitmuntend Schilder, van de Italiaanen **PIETRO LANGO** genaamd. Zijn geboorte-tijd, ouders; opvoeding tot Koussen-weyer, daar na tot Schilder; leert bij *Allard Klaaszén* te *Amsterdam*. Hij heeft een stoute behandeling, I. 235 en 236. Zijne reis naar *Henegouwen* en *Antwerpen*; Huwelijk en komt in 't Schilders-gild. Hij schildert Keukens enz. Zijne eenvoudigheid en nedrigheid, doch groote Kunst en

aanzien daar door, 236 en 237. Opnoeming van zijne Werken te *Amsterdam*, komt voor den Burgemeester *Jooft Buik*, 237 en 238: Zijne verdere Werken aldaar, (verwondering van *Michiel Coxie* over zijne Kunst), ook te *Warmenhuiizen*, *Alkmaar* en *Delft*; 238, 239, 240 en 241: Aanmerking op de Beeldstorming in de Nederlanden, 239, 240 en 241: Kunst-stukken van hem te *Leuven*, *Diest*, *Amsterdam* en *Haarlem*, 241. Zijne mindere bekwaamheid in kleine Beelden; kennis van Bouwkunde enz: Zijne Beelden aartig gekleed, geringe belooning, mistroostigheid over 't ongeluk veeleer zijner Werken, door de Beeld-storming vernield. Zijn overlijden wanneer? *bunderdom en Zoons*; 241 en

- en 242. Zijn Zoon PIETER PIETERSZ, een goed Meester en schrander Man; Kunst-stuk van deezen te *Haarlem*, ouderdom, sterftijd en plaats. De tweede AART PIETERSZEN, meede een goed Meester; schildert ook meest Portretten, deszelfs ouderdom, als ook die van den derden, DIRK PIETERSZ; reis van deezen naar *Vrankrijk* en ongelukkig omkomen. Graffchrift van LANGEN PIER, Lofdicht op hem. Zijn en zijn oudsten zoons Portret, 242 en 243.
- AARTSZ (*Rijkaart*) of RYK met de Stelt, goed Schilder van *Wijk op Zee*; zijn Vader. Hij brandt zijn been; daar op gevolgd ongemak, oorzaak van zijn bijnaam; lust tot de Kunst; zijn Meester *Jan Mostert*. Deuren aan een Outerstuk van *Jacob van Haarlem* zijn van hem, I. 258 en 259. Zijn goede aart; woonplaats te *Antwerpen*. Hij brengt zijne Kinderen in de Kunst niet op; zwak gezicht in zijn ouderdom, oorzaak van mishagen in zijn werk, en van zijne gemelijkheid. Wanneer hij in 't gild gekoomen is? Hij wordt door *Frans Floris* geportretteerd in een Stuk, en bemind om zijn verge-noegden aart; sterft in hoogen ouderdom. Zijn Portret 259 en 260.
- Abruzzo Napelsche Provincie II. 121.
- ADRIAANSZ (*Thonis*), goed Schilder, van *Alkmaar*, II. 216.
- AKEN (*Hans van*), treffelijk Schilder, van *Keulen* geboortig, en wanneer? Zijn Vader van *Aken* geboortig, II. 132, 133. Vroege Kunst-liefde en geest doet de Vader hem bij een' Schilder bestellen, bij een ander' te *Keulen*, *Ferrig* geheeten, daar hij zeer vordert. Hij begeeft zich tot teekenen, veel naar *Spranger*, 134, 135. Reist naar *Italië*, komt te *Venetie* bij *Gaspar Rems*, die hem eerst onbeleefd behandelt, doch zijn' geest ziende, waardeert. Hij komt te *Rome*, en schildert 'er fraaie dingen 135, 136. Hij Portretteert zich fraai, en te *Florence* veele Heeren en Vrouwen, ook den Hertog enz. Hij keert naar *Venetie*. Stukken daar geschilderd. RAFAEL SADELER heeft 'er een van in prent gebragt, 136, 137, 138. Hij komt weder te *Keulen*, en schildert daar een treffelijk Stuk. Trekt weêr naar *Venetie*, gaat van daar naar *Munchen*, om een Epitaaft te schilderen, komt daar door in kennis bij den Hertog van *Beieren*, wien hij nevens 't Vorstelijke huis por-

B L A D W Y Z E R.

portretteert; wordt treffelijk beloond en met eene gouden Keten van den Hertog, als meede van den Graaf van *Schwartzenburg* beschonken, 138, 139. Komt bij den Keizer te *Praag*, na herhaalde ontbieding. Zijn Werk behaagt den Vorst, 139, 140. Zijne terug reis naar *Munshen* en *Augsburg*; hier werkt hij voor de Jesuiten, en trekt, ontbouden, wederom naar den Keizer, die hem zeer hoog acht en veele schoone Werken laat schilderen. Treffelijk Stuk van hem te *Amsterdam*, 140, 141. Zijn Lof en Leerlingen, als *Pieter I-faaksz*, *Joseph Heins*, of *Switser* van *Bern*, 141, 142, 143, 144, 145, 146. Portret en Lofdicht van VAN AKEN 148.

Alcina of *Alcinoë* verliefd op *Xanthus* enz. II. 14.

ALDEGRAAF (*Hendrik*), van *Soest* in *Westfalen*, zijne Kunst-werken aldaar en te *Neurenberg*, zijne Portretten en Plaatën, misflag in de kleeding zijner Beeldert I. 150 en 151. Zijn overlijden te *Soest*, geringe begraaving, graf-zark door een Vriend en afbeelding 152. *Albert Durer* is zijn Meester. Optelling zijner Prent-werken en Portretten. Zijne achting en goede ordinantie, *ibid.* Zijn

Lofdicht 152.

Alpen; arm volk in dat gebergte, schuw van de zamening; huine kroppen, waar van daan dezelven? I. 268.

Amiand (*Sint*), Patroon der *Gentenaaren*, predikt in de 7. eeuw 't Evangelie aan dezelven, met *St. Bavo* I. 224.

Amberger (*Christoffel*), kopiëert de Stukken van H: HOLBEIN meesterlijk, I. 135.

Amerbach (*Bonifacius*); Erfgenaam van ERASMUS; graf-schrift op denzelven; zijne verzaameling van Schilderijen en Penningen, aan de *Universiteit van Basel* gekomen I. 8, 9. Is een Zoon van *Joannes*; zijne vriendschap met *Erasmus*; Is een vermaard Boekdrukker te *Basel*; drukt met *Hier. Frobenius* verscheiden Werken van *Erasmus*; Zijne zeldzaamheden aan de *Universiteit van Basel* gekoomen, I. 120. Zijne reizen, waardigheden, werken en begraafplaats te *Basel* 121.

AMERSFOORT (*Evert van*), Leerling van *Fr. Floris*, I. 232.

AMSTERDAM (*Simon van*), Leerling van *Frans Floris*, I. 231.

Antwerpen, wanneer belegerd en ingenomen door *Parma*, I. 307; geplunderd

B L A D W Y Z E R.

derd door de Spanjaarden.
II. 201.

Asper (Hans) kopiëert HOLBEINS Stukken zeer eigenlijk I. 135.

Augustinus (St.) wordt van een kind aan strand geleerd.
II. 131.

B.

BADENS (*Francisco*) van *Antwerpen*, verbetert de Nederlandsche Schilder-kunst, wanneer geboren? dood van zijn' Vader, opvoeding te *Amsterdam*, leert de Kunst bij zijn' Vader, reist naar *Italië* met *J. Matthan*, komt weder te *Amsterdam*; zijne Werken waarin bestaan? eenigen beschreeven II. 201, 202, 203. Afbeelding en Lof-dicht; Broeder *Jan Badens* enz. 203, 204.

BADENS (*Jan*) broeder van *Francisco*, zijne geboorte, reis naar *Italië*, zijn geluk, doch droevige plundering op de te huis reize, en dood, II. 204.

Baillij (David) van *Leiden*, Leerling van *Korn. van der Voort* van *Amsterdam* II. 214.

BAKKER (*Jaques de*) of **JAKES** VAN PALERMO, Schilder van *Antwerpen*. Zijne Meesters en zonderlinge arbeid, oorzaak zijner ziekte en dood. Zijn Lof, Kunst-werken en ouder-

dom I. 177 en 178.

BALen (*Hendrik van*) van *Antwerpen*, een fraai Historie-schilder enz. Zijne Leerlingen *Francois Snijders* en *Jan van Balen* zijn Zoon II. 178.

BALTEN (*Pieter*), goed Landschap-schilder; deszelfs komt in 't Schilders-gild te *Antwerpen*; hij volgt *Pieter Breugel* en teekent fraai met de pen. Achtung voor deszelfs Werken. Stuk van hem bij den Keizer met een' Olifant. Waar gestorven? is een Rethoriker en Vriend van *Kornelis Ketel* I. 306.

BAMESBIER (*Hans*), Leerling van *L. Lombardus*, geraakt aan den drank en wordt bijna 100 jaaren; sterft te *Amsterdam* I. 155 en 156.

Ban (*Jan Mattheijssen*), reisgezel van *Hendrik Goltzius*. VAN MANDER draagt aan hem zijn werk op II. 99.

BAREND (*Doove*), Vader van *Dirk Barendzen* van *Amsterdam*. Stuk van hem op 't Stadhuis aldaar. Deszelfs Portret I. 317.

BARENDZEN (*Dirk*), Leerling van den grooten *Titiaan*. Deszelfs geboorte-jaar te *Amsterdam*; Vader, **DOOVE BAREND** geheeten, die 't Stuk van de Wederdoopers op 't Stadhuis te *Amsterdam* geschilderd heeft. *Dirk* brengt de Italiaansche schilder-trant in Nederland, I.

B L A D W Y Z E R.

317. Hoe oud hij naar Italic reisde? achting van *Titiaan* voor hem. Bedreevenheid in de Letteren en Taalen, vriendschap met *Aldegonde* en andere Geleerden, als *Lampsonius*; Muziek en Dicht-kunde. Huwelijk te *Amsterdam*; Portretten, Outer-en Schutters-stukken te *Amsterdam*, *Leiden* en *Gouda*. Hij bemint den Land-bouw, is schichtig voor 't water en te zwaarlijvig voor rijtuig. Onafgemaakt Stuk van hem te *Amsterdam*. Dood en ouderdom. Zijn afbeeldsel en Lofdicht, 318, 319 en 320.

Bari wat, en waar geleegen? II. 182.

Barlengos eilanden II. 122.

Bassot (Jean), Schilder te *Parijs* II. 194.

Bavo (*Sint*), Patroon van de Gentenaars, predikt in de 7. eeuw 't Evangelie aan dezelve met *St. Amand*; uit zijne goederen sticht hij Kerken en Kloosters, I. 224.

Beeldstorming, aanmerking op dezelve in de Nederlanden I. 239, 240 en 241.

BEER (*Aart de*), Schilder en Teekenaar, komt in 't Schilders-gild I. 42.

BEER (*Joost de*), van *Utrecht* en daar overleeden; Leerling van *Frans Floris*, I. 232. II. 189 en 193.

BEERINGS (*Gregorius*), van

Mechelen, bevallig Schilder van *Ruinen* enz. Verspilt zijn geld te *Rome* en komt door een aartigen vond weder aan ander; waar en wanneer overleeden? I. 161.

Bega (Kornelis), Dochters Zoon van *Kornelis Kornelisz* van *Haarlem*, volgt zijn' Grootvader wakker na, schildert Boeten-gezelschappen, en etst treffelijk. Zijn ouderdom en sterftijd te *Haarlem* II. 160.

BEUKELAAR (*Joachim*), treffelijk Schilder van *Antwerpen*; *Pieter Aartszen* wordt zijn Oom en Meester. Hoe hij het koloriet leerde. Hij schildert voor gering loon I. 210, meest Keuken- en Fruitstukken. Zijne Werken te *Antwerpen*, *Amsterdam*, *Middelburg* en *Haarlem*, en op meenig andere plaats, 211 en 212. Kleine gedachten van zich zelve, oorzaak van minächting; arbeiden voor gering dagloon. Eenigen zijner Werken, waar die thands berusten? Zijn ouderdom, en dood wanneer voorgevallen? Klachte kort voor zijn overlijden, afbeelding en Lofdicht, 212 en 213.

BHEEM (*Baltbazar*), Broeder van *Sibald*.

BHEEM (*Hans*), Broeder van *Sibald*.

BHEEM of BEHAM (*Sibald*),

B L A D W Y Z E R.

- geboorte - plaats en tijd I. 36. Uitneemend Schilder enz. Zijne Werken en beelden bl. 36 en 37.
- BINCK** (*Jacob*), een Duitscher, zijn Lof-dicht, voorwerpen zijner Kunste, Plaat-snijden, ook van Portretten II. 217, 218. I. 115.
- BLES** (*Herrij met de*), waarom zo genaamd, I. 111 en 112. zijne geboorte te *Bovigne*. Heeft geen Meester gehad, zijn Lof-dicht door *Lampsonius*, 112. Waar in hij uitgemunt heeft; zijn bijnaam van *Meester met den Uil*, en waarom? zijne Landschappen zijn fraai. Kluchtig Stuk met aapen en uitlegging daar van afgekeurd. Zijne geboorte-plaats *Bovines* of *Bovigne*, waar geleege? enz. Achtung voor zijne Werken en afbeelding 113 en 114.
- BLOEMAART** (*Abraham*), Overkuntig Schilder van *Gorinchem*, wanneer geboren? Zijn Vader *Kornelis* een Beeld-snijder enz. was van *Dordrecht*, komt te *Gorinchem* wonen, vervolgens te 's *Hertogenbosch*, en daar na te *Utrecht*. II. 192. Abraham leert hier bij *Gerrit Splinter* de verwen kennen, overtreft zijn Meester, en vertrekt van hem bij *Jooft de Beer*. De Vader neemt hem t' huis; en bestelt hem daarna bij den *Drossaard* van *Heel* 193. Hij kan bij *Uitboek* niet koomen, des hij naar *Parijs* gezonden wordt bij verscheidenen; komt na zijns Vaders dood te *Utrecht* wonen, en blijft daar, 194. Zijn ijver gepreezen. Hij neemt eene Kerk tot zijn' winkel. Zijne Kunst-stukken te *Amsterdam*, bij den Keizer, en den Graaf van der Lippe 195, 196. Roem zijner Kunst' en derzelver onderwerpen 196. Weinige Portretten van hem. Hij teekent met de pen en haalt op met olie-verw. *Muller* en *Saenredam* enz. snijden naar hem, 197, 198. Goede hoedaanigheeden van **BLOEMAART**. Tijd en plaats van zijn afsterven 197. Zijne Zoons, afbeelding, Leerlingen en Lof-dicht 197 en 198.
- BLOEMAART** (*Kornelis*), Zoon van *Abr. Bloemaart*, kunstig Plaat-snijder II. 198.
- BLOEMAART** (*Frederik*), tweede Zoon van *Abr. Bloemaart*, kunstig Plaat-snijder II. 198.
- BLOEMAART** (*Hendrik*), derde Zoon van *Abr. Bloemaart*, braaf Schilder en Dichter II. 198.
- BLOKLAND** (*Antoni van*), discipel van *Frans Floris* I. 231. Zie **ANTONIS VAN MONTFOORT**.
- BLONDEEL** (*Landstoot* of *Lanchelot*) van *Brugge*, is eerst

B L A D W Y Z E R.

- eerst een Metselaar , daar na een Schilder , Bouw-kundige en Plaat-snijder I. 39. zijn bloeitijd, Werken en dochter, 39 en 40.
- BOBA** (*Geörge*), goed Schilder enz. Leerling van *Frans Floris* I. 231.
- BOELS** (*Frans*), Stief-zoon en Leerling van *Hans Bol*, goed Miniatuur-schilder, sterft kort na zijn' behuwdvader, I. 325.
- Bokels-zoon* (*Jan*), zie *Jan van Leiden*.
- BOKSBERGER** (*Hans*), Saltsburger, kunstig Schilder en Plaat-snijder. Meester van *Jacob Wickran*, vriend van *Barth. Spranger* II. 23.
- BOL** (*Hans*), uitmuntend Doekschilder van *Mechelen*. Deszelfs geboorte-tijd en afkomst. Hij leert te *Mechelen*, ook te *Heidelberg*; oeffent zich zelf en gaat in zijne geboorte-stad wonen. Zijne Waterverw-stukken zijn fraai I. 322 en 323. Bewijs daar van aan een uitvoerig Stuk. Komt uit de plundering van *Mechelen* in 1572 berooid te *Antwerpen*; vindt 'er een Kunst-minnaar, die hem verzorgt; schildert aldaar fraaie gediertens, ook *Miniatuur*; vertrekt in 1584 van daar; komt te *Bergen op den Zoom*, *Dordrecht*, *Delft* en *Amsterdam*, daar hij veel in *Miniatuur* teekent; eenigen deezer teekeningen genoemd. Veele Prenten naar zijne Teekeningen: Sterft te *Amsterdam*, wanneer en hoe oud? laat eene Weduwe na, doch geene Kinderen, maar een' stief-zoon **FRANS BOELS**; die zijn Leerling was, als meede eene **JACOB SAVERY**, wiens Broeder en Leerling was **ROELAND SAVERY**, beiden van *Kortrijk*. (zie **SAVERY**) Afbeeldsel van *H. Bol*, deszelfs Ets-kunst zeer geächt, zijn Lof-dicht, 323, 324, 325 en 326.
- BOLERY**, Fransch Schilder van *Parijs*, naar *Bassan's* trant, ook in Nachten enz. II. 182.
- Bologne* (*Jan van*), kunstig Neêrlandsch Plaat-snijder, woont te *Florence*; zijne geboorte; hij wordt oud geportretteerd II. 14, 37.
- BOM** (*Pieter*), goed Landschap-Schilder, komt te *Antwerpen* in 't *Gild*, I. 43.
- Bos** (*Feronimus*), geboorte te 's *Bosch*. Schildert veeltijds Spook en Gedrochten. Zijn lof en wijze van werken. Stukken van hem te *Amsterdam*, *Haarlem* en elders, te 's *Hertogenbosch*, in *Spanje* in 't *Escuriaal* I. 96 en 97. Lof-dicht van *Lampsonius* op hem. Zijne prenten en afbeelding, 98 en 99.
- BOSCH** (*Lodewijk Jansz van den*), fraai Fruit en Bloem-schilder

B L A D W Y Z E R.

Schilder, ook van Beelden, van 's *Bosch* geboortig, I. 99.

BREUGEL (Pieter), zijne geboorte als boer in het Dorp *Breugel* bij *Breda*, I. 184. Zijne Meesters, reize naar *Frankrijk* en *Italië*. Zijne koddige behandeling naar die van *Feron. Bos.* Zijn bijnaam hiëróm van *Pier den drol*. Zijne Stukken verwekken lachen. Kunst in 't schilderen van bergen en rotsen waar gehaald? Zijn wooning te *Antwerpen* en komt in 't Gild aldaar. Liefhebberij om met eenen *Hans Frankert* het Boerenleeven van nabij te zien, I. 185. Zijn gebruik daar van in de Kunst-oeffening, zijn Kunst-lof, geval met zijne dienst-maagd, en huwelijk met de dochter van *Pieter Koek van Aalst's* Weduwe, met welke hij te *Brussel* gaat wonen; voorts zijne geëartheid, 186. Zijne Kunst-werken opgenoemd en geprezen, zoo bij den Keizer als te *Amsterdam*. Hij neemt van de Stad *Brussel* Werk aan, doch sterft. Prenten naar zijne schildering door voorname *Plaat-snijders*, 187. Veel Teekeningen door *Hem* voor zijn dood verbrand; aartig Stuk aan zijne *Vrouw* nagelaten, en noch eenige Stukken van

hem te *Parijs* en *Duffeldorp*, 188 en 189. Zijn Zoon **PIETER PIETERSZEN BREUGEL** leert bij *Koningslo* en kopiëert na zijn Vader, deszelfs afbeelding, 189. Zijn andere Zoon **JAN** of de *Fluweele* **BREUGEL** is een kunstig Bloem en Landschap-schilder; deszelfs Stukken zeldzaam en duur, deszelfs afbeelding, Meester en Reizen 189 en 190. Lof-dicht en Portrét op en van **PIETER BREUGEL den ouden** 190 en 191. Zijne grappige Schildering in een Werk van *Hans de Kries* II. 8.

BREUIL (Toussains de), Fransch Schilder van *Parijs*, was in dienst van Koning *Hen-drik* den IV. en stierf daar in. II. 181. Zijne kennis van de Teeken-kunde; Naaktens, Ontleedkunde; Luitspeelen, en Paardrijden, oorzaak van zijn dood, 180, 181.

BRIL (Mattheus en Paulus), Broeders, Schilders van *Antwerpen*, houden zich te *Rome* op. **MATTHEUS** schildert veel voor den *Paus*, doch sterft 'er jong. **PAULUS** leert te *Antwerpen*, trekt naar *Frankrijk*, en *Rome*, schildert Landschappen, eenigen beschreeven, zijn ouderdom en sterftijd te *Rome*, Discipels, Portret en Lof-dicht II. 150, 151, 152, 153.

B L A D W Y Z E R.

BROEKE (*Krispiaan van den*), vernuftig Schilder en Bouwmeester van *Antwerpen*, Leerling van *Frans Floris*, zijn Portret en Lof-dicht op hem I. 230.

BRUGGE (*Jan van*), zie *Joannes van Eick* I. bl. 17 en 18.

BRUGGE (*Rogier van*), Leerling van *Joannes van Eick*, is een goed Teekenaar en Schilder. Zijne geschilderde tapijten. Onbekend, wanneer gestorven, I. bl. 31.

Bruin (*Nicolaas*), Plaat-snijder, onder anderen naar *Vinckeboons*, II. 207.

BRUSSEL (*Barend van*), of liever *B. van ORLEY*. Zijne Schilder-kunst, dienst bij Vrouwe *Margareta*. Is in zijne jeugd te Rome bij *Rafaël d'Urbino*. Zijne geëtste prenten, zijne Schilderstukken te *Mechelen*, voor den Keizer, en patroonen voor Graaf *Maurits van Nassau*. Zijn sterftijd onzeker I. 69, 70. Zijn Lof-dicht. Afbeelding, 69.

BRUSSEL (*Louïs van*), treflijk Schilder enz., Leerling van *Frans Floris*, I. 232.

BUNEL (*Jacob*), Fransch Schilder van Parijs, in dienst van Koning Hendrik, zijne geboorte-tijd, kunst en goed gedrag, zijne huisvrouw boven hem te achten in de Kunst, II. 181 en 182.

Buonarotti, voortreffelijk Italiaansch Schilder, gepreezen I. 213 en 214.

Buskruid. Wanneer, en door wien gevonden? I. 16.

C.

Cæsar da *Sallusto*, Italiaansch Schilder, volgt *Hans Soens*. II. 132.

Calijpso herbergt *Uliesses*, II. 14.

Circe onthaakt *Uliesses* enz. II. 14.

CLEEF (*Hendrik en Marten van*), van *Antwerpen*. HENDRIK verkiest het Landschap, reist naar *Rome* enz. teekent 'er veel gezichten (prenten daar van uit) en is zeer bekwaam, volgende *Frans Floris* zeer eigenlijk; oorzaak van zijn dood en sterftijd, I. 169 en 170. Zijne afbeelding en Lof-dicht 170 en 171. MARTEN en HENDRIK leerden bij *Frans Floris*, I. 231. MARTEN schildert in 't klein aartig, reisde niet, was jichtig en sterft, 171. (Zij hebben een Broeder WILLEM, goed Schilder van groote Beelden) *ibid*.

CLEEF (*Gillis van*), Zoon van *Marten*, goed Schilder, I. 172.

CLEEF (*Marten van*), Zoon van *Marten*, goed Schilder, reist naar *Spanje* en de *Indiën*, I. 172.

CLEEF (*Joris van*), Zoon van *Mar-*

B L A D W Y Z E R.

Marten, goed Schilder in kleine Beelden , I. 172. sterft jong, en waar door? *ibid.*

CLEEF (*Klaas van*), Zoon van *Marten*, goed Schilder te *Antwerpen*, I. 172.

CLEEF (*Foost van*) of de *Zotte Cleef*. Zijne geboorte te *Antwerpen*; is vermaagschapt aan *Marten* en *Hendrik van Cleef*. I. 147; is een kunstig Beelden-schilder, doch laatsdunkend, zoo dat hij daar door krankzinnig werd; zijne reis naar Engeland, geval en gedrag met *Antonis Morus*, 148; uitzinnige grillen 149; zijn roem als *Kolorist* en Kunstwerken genoemd; zijn Portret, Lof-dicht van *Lampsonius*, en Zoon, 149 en 150.

CLEEF (*Foost van*), andere Beelden-schilder dan de *Zotte Cleef*, I. 147 en 150.

CLEEF (*Kornelis van*), Schilder I. 150.

Coeberger (*Wenceslaus*), Leerling van *Marten de Vos*, vermaard Schilder van den Aartshertog *Albert van Oostenrijk* I. 349.

COIGNET (*Gillis*), treffelijk Schilder van *Antwerpen*, leert daar bij *Antonis Palermo*; reist naar *Italië*, heeft 'er eenen *Stello* ten metgezel en hulp, werkt te *Terni*. *Stello's* ongelukkige dood I. 332. COIG-

NET bezoekt *Napels*, *Sicilië* enz. zijne komst te *Antwerpen* in 't gild; woont federd aldaar; deszelfs bezigheid; gebruik van *Kornelis Molenaar*; vermaardheid; bijnaam *met de Vlek* en oorzaak daar van; 332 en 333. Hij komt en woont te *Amsterdam* om den oorlog, vaart 'er wel, doch trekt naar *Hamburg* en sterft aldaar in 1600. Deszelfs vrolijkheid en vastheid in de Kunst; fraaie Nachten; geeft zijner Leerlingen dingen voor de zijnen uit, hoe weinig daar ook aan gedaan hadde. Een Leerling van hem, genaamd *Klaaszen*, sterft vroeg, gelijk ook deszelfs Broeder, 333 en 334.

Collisèe of *Colosseum*, wonderbaar Schouwburg te *Rome* beschreeven II. 30, 31 en 32.

Correggio (*Antonio*), uitmuntend Italiaansch Schilder, deszelfs nedrighheid genoemd II. 2. noch jong gestorven; Vers van een Florentijnsch Eedelman op hem II. 28 en 29.

COXIE (*Michiel*) kopiëert het kunstig Outer-stuk van *Jan van Eik* te *Gent* voor *Koning Filips*, I. 21. Wanneer geboren te *Mechelen*? Deszelfs Meeſter, *Bern. van Orleij* en uitmuntendheid. 314; reize naar *Italië*; teekenen naar
Ra-

B L A D W Y Z E R.

Rapbael's Werken; Stukken te *Rome* geschilderd. Hij keert met eene Italiaansche Vrouw naar huis, die hem aan 't werk houdt tot zijn geluk. Deszelfs. tweede huwelijk en kinderloosheid. Zeer fraai Stuk te *Halsenberg*, 't geen veel kijkers lokt; geraakt in *Spanje*; van gelijken een fraai Stuk te *Brussel*: en te *Mechelen*, door *Matthias* medegevoerd. Andere Werken van hem alomme. Deszelfs Rijkdom en Paleizen te *Mechelen*; 't sterke en zwakke van zijne Kunst. 314 en 315; geestig antwoord aan een jong Schilder. Hij sterft aan een' Val te *Antwerpen* in hoogen ouderdom. Zijne Beelden en Lof-dicht. 316 en 317.

CRABBE (*Frans*), fraaie Stukken van deezen te *Mechelen*, in den smaak van *Lukas van Leiden*, zijne midelen en sterf-tijd I. 158.

CRABETH (*Adriaan Pietersz*), Zoon van *Kreupelen Pieter*, Leerling van *Jan Swart*, streeft zijn Meester voorbij; reis en dood naar en in *Vrankrijk* I. 154. Schijnt dezelve niet te zijn met *Wouter Crabeth*, maar een ouder Broeder 155.

CRABETH (*Dirk en Wouter*) I. 155. Glazen door *Dirk* geschilderd te *Gouda*. Hij overleed daar hoog bejaard

in 1601. Wat *Wouter* daar geschilderd heeft enz.? De Portretten van beiden. II. 53.

CRABETH (*Wouter*), Klein-zoon van *Wouter den Ouden*, was een voornaam Leerling van *Korn. Ketel*, is lang in *Italie* en *Vrankrijk* geweest, en tijd-genoot van *Hub. Grimani*. II, 81.

CRONACH (*Lucas*), waar gebooren? I. 37. kunstig Schilder *ibid.* Zijne Prenten, Merk en Portret, *ibid.* *Cupula* wat is? II. 149.

D.

DAALMANS (*Hans*) van *Antwerpen*; Leerling van *Fr. Floris*: I. 232.

DALEN (*Kornelis van*), fraai Schilder, komt te *Antwerpen* in 't Gild. I. 42, 43.

DAMISSEN (of) DAMMASZ. (*Lukas*), Dochters Zoon van *Lukas van Leiden*, Broeder en Meester van *Joân de Hooij* of *Hoeij*. I. 85. Overlijdt te *Utrecht*. *ibid.*

Daniel (Meester), Schilder van den *Prins van Oranje*; en Zoon van *Christ. van den Queeborn*. I. 168.

DELFT (*Klaas* of *Klaudius Korneliszen*), Schilder van *Delft*, Neef en Leerling van *Mich. Miereveldt*. Zijn geboorte-tijd en Schilderwerk, en Vader *Korn. Jakobsz*

B L A D W Y Z E R.

- kobsz. Delft* (zie *Korn. Jacobsz Delft.*) II. 90, 195.
- DELFT** (*Kornelis Jacobsz*), Leerling van **KORNELIS KORNELISZEN VAN HAARLEM**, Zoon van **JAKOB WILLEMSZEN DELFT** en Vader van **KLAAS** of **NICOLAAS KORNELISZEN DELFT**, een veerdig Meester. II. 163. Zijn Portret. 164.
- DELFT** (*Jacob Willemszen*), braaf Portret-schilder van *Delft*. Werken van hem aldaar, zijn overlijden, afbeelding en ouderdom II. 199; laat drie Zoons, braave Schilders, na: **KORNELIS JACOBSZ**, (wiens Zoon **NICOLAAS KORNELISZEN**, een Glas-schilder), **ROCHUS JACOBSZ**, een Portret-schilder; en **WILLEM JACOBSZ**, een kunstig Plaat-snijder. Wanneer deeze geboren, met wie gehuwd, wanneer overleeden, hoe oud? 199. Deszelfs Zoon **JACOB WILLEMSZ. de Jonge**, ook een Portret-schilder. Zijne geboorte, Werken, ampten, onderdom, dood en graf-tombe te Delft, *ibid.*
- DOLENDI** (*Zacharias*), Leerling van *Jagues de Gein*, den Ouden, snijdt fraai; deszelfs Lust, vroege dood. II. 172, 173. Hij was een Haarlemmer, sneed veel naar *de Gein* en *K. van Mander*; zijn Portret. 173.
- DRUIVESTEYN** (*Aart Fansz*) van *Haarlem*, kunstig Schilder uit Liefhebberij, zijne Waardigheden, ouderdom, dood en Portret. II. 215.
- Druk-kunst* te *Haarlem* gevonden I. 16.
- DUITSCHER** (*Hans de*) of **ZINGER**, uit *Hessen*, woont te *Antwerpen*; zijne Schilderen Teeken-kunst, gebrek, komst in 't Gild I. 42.
- DURER** (*Albert*) gebooren te *Neurenberg*. Zijn roem en geboorte-tijd, kwalijk gesteld I. 54, 55. uitmuntend koper-snêc- en hout-snêc-werk, enz. (zijn Vader *Alb. Durer de Oude*, waar gebooren, kunst-werken, huis-vrouw, afbeelding, *ibid.*) zijn Meesters *Hupse Marten's* lof. Prenten van **A. DURER**; hij wordt gepreezen, wegens verscheidene Kunsten, Wetenschappen en Schriften, 56, 57, 58. achting van Keizer *Maximiliaan* voor hem. Hij zendt zijn Portret aan *Rafaël d'Urbino*; 58; boek met prenten van zijne hand, andere prenten enz. de menigte zijner Werken, zijne Schilder-stukken te *Praag*, te *Frankfort*, op het Raadhuis te *Neurenberg*, te *Middelburg*, 59, 60, 61; bezoek aan *Lukas van Leiden*; onderling genoeg; behagen in de werken van *Geertgen van St. Jans* en oordeel daar over; bescheidenheid, afbeelding, dood, sterf-

B L A D W Y Z E R

sterf-tijd , graf-schrift , noch een van *Bilibaldus* , 62 , 63 ; Lof-dicht . Kunst van bootseeren in wasch , gevangenissen en Kunst-stuk in dezelve gemaakt , zijne teekeningen te Napels . 64 , 65 . Hij beelde elk met knevels af . 65 . Was niet vreemd van *Luthers* Leere 195 .

E.

Egmont (Graaf van) wanneer onthalt ? droefheid daarover bij de Nederlanders . I . 183 .

EICK (*Hubrecht van*) , kunstig Schilder , zijne geboorte . I . 13 . werkt met zijn' Broeder in lijm en eiverwe . I . 14 . begraaf-plaats en graf-schrift , bl . 27 . Lof-dicht van *Dom. Lampsonius* op hem , bl . 29 . afbeeldsel , bl . 30 .

EICK (*Joannes van*) , zijne geboorte en schranderheid ; de Schilder-kunst met lijm enz . eerst in *Italie* ontdekt en waar . I . 13 , 14 . *Jan* verkiest Brugge tot zijne wooning , I . 14 . zijne vinding van een fraai vernis . I . 15 . eindelijk van de olie-verwe I . 15 . de tijd wanneer I . 16 , 17 . Hij wordt ook *Jan van Brugge* en *Van Gelder* genaamd . bl . 17 en 18 . maakt met zijn' Broeder Hubrecht een kunstig Outer-stuk in de

St. Jans Kerk te *Gent* , bl . 18 , 19 en 20 . 't welk door *Coxyn* nageschilderd en doot *Filips* naar Spanje gezonden wordt , bl . 21 . *Joannes* wordt Geheimraad van *Filips* , bl . 22 . Outer-stuk van hem te *Brugge* , en anderen , bl . 23 en 24 . de olie-verwe komt over in *Italie* , bl . 23 . Teekeningen van *Joannes* , bl . 25 . zijn dood , begraaf-plaats en graf-schrift , bl . 25 en 26 . Lof-dicht van *Lampsonius* op hem , bl . 29 . afbeeldsel , bl . 30 .

EICK (*Margareta van*) , Zuster van *Hubr.* en *Jan* , Schilder-kunst en Maagdelijke staat I . 14 . afbeeldsel , bl . 30 .

ELBURG (*Hansje van*) , Geboorte- en woon-plaats , Kunst-stuk te Antwerpen en komt in 't Schilders-gild aldaar I . 42 .

ELSHAIMER (*Adam*) , een meer dan gemeen Schilder van *Frankfort* , komt in *Italie* , en vordert daar zeer , beschouwt in Kerken de Werken der Meesters , *inventeert* en schildert op koperen platen , is vaardig en goedäartig , II . 185 , 186 , 187 . Zijne geboortetijd , Meester te *Frankfort* , Droefgeestigheid , verheven smaak zijner Stukken ; Hij wordt slecht beloond , en sterft arm in 1631 . Zijn ouderdom , Discipels , afbeel-

beelding en Lof-dicht ,
185, 186, 187.

ENGELBRECHTSEN (*Kornelis*),
beter *Engelbertsz*, zijn Va-
der werd *Engelbert van*
Leiden genaamd, zijnde
een geleerd man en Plaat-
snijder I. 66. Waar ge-
boren, en wanneer? Zijn
Meeſter onbekend. Heeft
denkelijk *Lucas van Leiden*
ten Leerling gehad. Heeft
2 Zoonen, den eenen, *Pie-*
ter Korneliſz. genaamd, (zie
Pieter Korneliſz.) gehad.
KORNELIS was een goed
Teekenaar en Schilder. 66.
Zijne Werken, te *Leiden* en
Utrecht beruſtende. Zijn
overlijden, ouderdom en
Lof-dicht. 67, 68 en 69.

Engelen, voeren de werk-
tuigen van de Paſſie ten
Hemel in een Stuk te
Worms. II. 108.

ENGELSZEN (*Kornelis*), zie
Kornelis Engelszen VER-
SPRONK.

Engelſche Natie beſchimpt
over haare kleeding door
Lukas de Heere in eene
ſchilderij. I. 301.

ENGELRAMS (*Kornelis*) van
Mechelen. Zijne Werken
aldaar en elders; ouderdom
en ſterftijd. I. 159.

Episcopius (*Nicolaus*) vriend
van ERASMUS en uitvoer-
der van dezelfs laaſten wil
I. 8. en 120.

ERASMUS (*Deſiderius*), zijne
Schilder-kunde, geboorte-
plaats en tijd, afkomst en

leeven. I. 2, 3, 4. lichaams
geſtel en hoedanigheeden:
I. 5. Leermeeſter, ſterf-
tijd. I. 6, 7. Graffſchrift:
I. 7, 8. Vriendſchap met
Holbeen en zijn Portret door
denzelve te *Bazel* enz. I.
9. briefwiffeling met Bis-
ſchop *Fil. van Bourgondien*
I. 10. opdracht van een
Werk aan *Vrouw Maria*;
Zuſter van *Karel* den V:
enz. achting van 's Lands
Staten en geſchenk aan
hem. I. 10, 11. School
van *Erasmus* te Rotterdam,
zijn Stand-beeld en huis,
daar hij gebooren is. I.
11, 12. afbeelding enz:
I. 12.

Erasmus (St.) wie geweest:
II. 44:

F.

FLORIS (*Frans*). Schraalheid
zijner Beelden gelaakt, ten
onrechte uit de prenten naat
zijne Schilderijen; oordeel
van *Vasari* omtrend FLO-
RIS. I. 214 en 215. Zijne
afkomst uit *Antwerpen*,
zijn Groot-vader *Jan de*
Vriend anders *Jan Floris*;
Oud-oom *Klaudius Floris*;
Vader *Kornelis Floris*; zijne
Ooms, *Kornelis*, Beeld-
houwer en Bouw-meeſter;
Jan Floris, Plateel-bakker
in dienſt van *Filips V*; *Ja-*
ques een Glas-ſchilder:
Voortreffelijke Werken van
Kornelis; te Antwerpen;

wan-

B L A D W Y Z E R.

wanneer gestorven? 215 en 216. FRANS FLORIS is eerst een Beeldhouwer, doch begeeft zich, te *Luik* gekomen, aan 't schilderen bij *Lamb. Lombardus*, wien hij tot zijn dood min of meer gevolgd heeft; aartig voorval en gesprek van dezen Meester met de knechts van FLORIS, geeft stof tot lachen en vermaak, 216 en 217. Zijne reis naar *Italië* en *Rome*, naarstigheit aldaar, terugkomt in de Nederlanden, wordt ras door zijne Werken berucht. Zijne fchrandereheid en kennis in wetenschappen; rijke be- looning, oorzaak van over- vloed en teffens van ver- val, tijd-kwisting en dron- kenschap, aartige berisping hierover door D. V. *Koorn- bart*. (*Duitschen* gelaakt wegens hunne drinkzucht bij andere Volken verfoeid. 217, 218 en 219.) Zijn vermoogen en aanzien bij de Grooten, onbescheiden- heid zijner huisvrouw en kwaadaartigheid brengt toe tot zijn bederf en verkwis- ting. Hij bouwt een Pa- leis, steekt zich in schul- den; grappig gesprek van zijne Huis-vrouw met des- zelfs broeder *Jaques Flo- ris*. Opspraak over zijn on- gereegeld huishouden. Hij beklagt zijn' tijd, raadt zijne Leerlingen ten besten en weet zich niet te red-

den 219, 220, 221 en 222. Hij is vermaard voor een groot drinker; zes drinke- broers komen van *Brussel* na Antwerpen, hij drinkt 'er vijf van de bank en de zesde geeft het gewonnen. Ongelooflijk staaltje van zij- ne Zwelg-kunst 222 en 223. Hij heeft altijd voortrefse- lijke Werken onder handen; eenigen derzelve te *Ant- werpen*, *Brussel* en *Gent*, beschreeven en geroemd, inzonderheid het Outer- stuk te *Gent* 224, 225 en 226. Zijne kundige hand, vaardigheid en welbetaalde arbeid; zijne laatste Wer- ken, naar *Spanje* bestemd, zijn door *Frans Pourbus*, *Krisp. van den Broeke* enz. volwrocht. 226 en 227. Opnoeming en beschrijving van sommigen zijner Wer- ken te *Middelburg*, *Am- sterdam*, *Antwerpen*, door *K. Kort* in prent gebragt; zijne Stukken alomme ver- strooid. 228. Zijn lust tot werken, komt in 't Schil- ders-gild, ouderdom, over- lijden en begraaven. Zijne Zoons zijn Schilders; droe- vig lot van eenen, *BAP- TISTA* geheeten; een ande- re, *FRANS*, is beroemd. 228 en 229. Groot aan- tal zijner Leerlingen; re- den daar van; veelen derzel- ver opgenoemd 229-234. Beelden van *FRANS FLO- RIS*; Lof-dicht van *Lamp-*

zonius op hem, en dat van *Lukas de Heere*. 234 en 235.

FLORIS (*Kornelis*), Zoon van *Kornelis Floris*, den Broeder van *Frans Floris*, is een voortreffelijk Schilder en Beeld-snijder van en te *Antwerpen*. II. 208.

FRANKEN (*Jeroon*) van *Herenbals*, Broeder van **FRANS** en **AMBROSIUS**, alle drie Leerlingen van *Frans Floris*. **JEROON** woont te *Parijs* en maakt fraaie Werken. **FRANS**, mede een deftig Meester. **AMBROSIUS** te *Antwerpen* woonachtig, voortreffelijk Meester; gebrek van bericht omtrend deeze Broeders. I. 234 en 235. II. 54. en 194.

Franks of **Vranks** (*Sebastiaan*) II. 54. zie **VRANKS**.

FRANSZEN (*Apert*) van *Delft*, Leerling van *Fr. Floris*, schildert uit lust, en is een Brouwer; aanmerking daar omtrend I. 232.

FREMINET (*Martinus*), een Fransch Schilder van *Parijs*; zijn geboorte-tijd, Meester, reis naar Italië, dienst bij den Koning, aartige Schilder-proef II. 179, 180. Hij schildert de Kapel voor *Hendrik IV*, ook voor *Lodewijk den XIII*, wordt Ridder; zijne ziekte, ouderdom en dood 180.

Frobens of **Frobenius** (*Hieronymus*), vriend van **ERAS-**

MUS, en uitvoerder van deszelfs laarsten wil; zijn Graf-schrift op denzelfen; I. 8; drukt verscheiden werken van *Erasmus* met *Bonif. Amerbach*, en heeft een' Zoon *Johannes Erasmus Frobenius*, lieveling van *Erasmus* I. 8; 9. 120 en 121.

Fryne, een Grieksche Ligtekooi I. 33, 34:

G.

GALLE (*Philip*) kunstig Haarlemmer Plaat-snijder, Leerling van *Koornhart*, snijdt fraai, maar kan tegen zijn' Meester niet op. Naar wien hij gesneeden hebbe. Deszelfs Werken en afbeelding II. 7.

GASSEL VAN HELMOND (*Lukas*), goed Landschap-schilder, maakt geen werk van Beelden; woonplaats te *Brussel* en overlijden. Lof-dicht van *Lampsonius* op hem, en afbeelding. I. 114 en 115.

GAST (*Michiel de*), Schilder van Ruinen enz. komt te *Antwerpen* in 't Gild. I. 43.

GAUD (*Hendrik*); Eedelman van *Utrecht*, Leerling van *Adam Elsbaimer*, en zijns Meesters Weldoerder, snijdt fraai in 't koper en schildert op den trant van zijn' Meester. Prenten door anderen naar zijne Kunst uitgekomen. II. 186.

GEE

B L A D W Y Z E R.

GEERARDS (*Markus*), van *Brugge* zeer geroemd; is zeer bedreeven en algemeen; brengt veel in zijne Stukken een pissend Vrouwtje te pas. Deszelfs Teeken en Ets-kunde. Sterft in *Engeland*; de Schrijver weet niet, wanneer? I. 312.

GEIN (*Jacques de*); Treffelijk Schilder van *Antwerpen*, wanneer gebooren? Geboorte van deszelfs Vader *Jakob Fansz van de Gein*, een braaf Glas schilder, II. 165. JAQUES is eerst een Glas-schilder, komt bij *Goltzius*, leert Plaat-snijden, wordt afgetrokken, trouwt en is vlijtig aan zijn Werk, verlaat het Plaat-snijden 167, 168. oefent zich in 't Schilderen, aartige wijs om de Verwen te leeren, proeven zijner Kundigheid. 168, 169; begeeft zich tot groot Werk, Stukken daar van aangehaald; zijn Lof, afbeelding en Lof-dicht. Hij brengt zijn' grootsten tijd te *Haarlem* door; zijne Prenten zijn zeer kunstig en talrijk, zo goed als die van *Goltzius*. 169, 170, 171. Van zijn' Zoon JAQUES DE GEIN, *ibid.* en Leerlingen, 171, 172, 173.

GEIN (*Jacques de*) de *Jonge*; te *Haarlem* gebooren, goed Plaat-snijder, minder ech
H. Deel.

ter, dan zijn Vader enz. II. 171.

GEIN (*Jakob Fansz. van de*), Vader van *Jacques de Gein*, den Ouden, was op Zee geboren; van *Utrecht* afkomstig, een treffelijk Glas-schilder; te *Antwerpen* te zien in de Kerken, ook te *Amsterdam*; zijne Kunst in het gebruiken der gebakene glazen; zijne *Miniatuur*-kunst, ouderdom en dood, goede hoedanigheden: II. 165, 166, 167.

GELDER (*Jan van*), Zie *Joannes van Eik*, bl. 17 en 18.

GELDERSMAN (*Vincent*); te *Mechelen*, een goed Schilder, zijne Werken aldaar. I. 158.

GELDROP, zie *Gualdrop GORTZIUS*.

GENT (*Joris van*), Schilder van den Spaanschen Koning enz., Leerling van *Frans Floris*. I. 232.

GERARD, van *Brugge*, Schilder bij *Poerbus* geroemd; I. 40.

GIONCQUOI (*Michiel*), Doorniksch Schilder, geval van hem met *P. Vlerick*; I. 285. goede verstandhouding met *Barth. Spranger* II. 30, 32.

Glas-schilders, hoe die de glazen schilderden, lietert bakken enz. Eerste Kunstenaars daar in; en ouderdom deezer Kunste, die niet onder de verlorenen

T

moet

moet gerekend worden ,
II. 166 en 167.

GÖES (*Hugo van der*), Leerling van *Joannes van Eick*, zijn' vlugheid en bloei-tijd, zijne Kunst-werken te *Gent*. I. bl. 32. bijzonder schoon Schoorsteen-stuk van *David* en *Abigail*, met een Vers van *Lukas de Heere* daar onder, bl. 33 en 34. Zijn Meesterstuk te *Brugge*. bl. 35.

GOLTZ (*Hubert*), Leerling van *L. Lombardus*; zijne geboorte-tijd en plaats, en afkomst; lust tot Oudheden, verzameling van Penningen; uitgegevene Werken daar toe betrekkelijk; opgedragen aan Keizer *Ferdinand*, ook aan den Roomfchen Raad, waar voor deeze hem tot een *Edel Roomfch Burger* verklaart; andere Werken van hem I. 260, 261 en 262. De Schrijver weet weinig van zijne Penfeel-werken te verhaalen, echter was GOLTZ een stout en kloek Schilder. Zijn eerste huwelijk, kinderen daaruit hebben Romeinfche namen. Zijne reis naar *Rome*; woonplaats te *Brugge*, behaagen in de *Sermoenen* van *Broer Cornelis*; deeze door hem geportretteerd; uitgaaf van die *Sermoenen* hem toegeschreeven. 262 en 263. Zijn tweede huwelijk be-

rispt. Zijne statigheid, oordeel en aanzien. Hij fchenkt een zijner Werken aan *Ant. Moro*, die hem daar voor geestig Portretteert: Lof-dicht onder dat Portret door *Dan. Roger*. Zijn afbeelding in dit Werk, Lof-dicht uit den vorigen druk, en overlijden 263, 264 en 265.

GOLTZ (*Jan*), Glas-schilder, II. 91. Vader van

GOLTZIUS (*Hendrik*), Treffelijk Schilder, van *Mulbracht* in *Gulik* geboortig. Deszelfs afkomst en geslacht beschreeven. II. 90, 91. Levendheid in zijne kindsheid, oorzaak van verscheiden ongevallen. 91, 92. Hij komt met zijn' Vader te *Duisburg* wonen; toont zijn' Teeken-lust; oordeel en behendigheit in de Teekeningen van zijne kindsheid. 92, 93. Hij zoekt te reizen, doch kan niet uit huis gemist worden, en leert Plaat-snijden bij *Koornbart*. 94. komt met zijn Vader te *Haarlem* wonen. Snijdt daar voor zijn Meester *Koornbart* en voor *P. Galle*; trouwt met eene Weduwe, welker Zoon, *J. Matban*, hij onderwijft in 't Snijden. 95. Hij vervalt in eene zwaarmoedigheid en teering, wordt ongeneeslijk geoordeeld; neemt besluit om te reizen; vertrekt naar *Hamburg*, heeft

B L A D W Y Z E R.

heeft storm, en zet van daar zijne reis door Duitsch-land te voet door met zijn knecht. Hij betert op de reis en heeft hier en daar verscheidene kluchten. 95, 96; houdt zich onbekend; om van zich te hooren spreken: dit doen verdedigd. 97, 98. Zijne komst te *Venetie*, *Bologne*, *Florence* en *Rome*. Verandering van kleeding en naam, ijver in het teekenen der Antieken, welker behandeling verwondering baart; gebrek en sterfte te *Rome*, belet hem niet zijne Studie voort te zetten; hoort onbekend het oordeel der Kunstenaaren over zijn Werk. 98, 99; reist van *Rome* naar *Napels* met zijn reisgezel, *Jan Matthijssen Ban*, en met *Philips van Winghen*, houdt zich voor den laatsten onbekend, klucht hier mede, ontdekt zich en wordt door denzelfden omhelst. 100, 101. Zij bezien 't merkwaardige te *Napels*; *Goltzius* schildert een Stuk voor den Onderkoning; keert naar *Rome*, komt in kennis met de Jesuiten aldaar enz. vertrekt naar huis met een goede beurs over *Bologne* en *Venetie*, waar hij weder eene klucht met een' Schilder heeft, van daar op *Trenten*, voorts op *Muncken* naar huis. 101, 102. Te huis

wordt hij weder ziek; drinkt geiten- en Vrouwenmelk, betert eindelijk tegen hoop. 102, 103. Verhaal zijner geestige prenten en teekeningen te *Brugge* en elders door den Schrijver gezien. Hij bootst aller handeling na. 't Heerlijk Goden-feeft door hem gesneden, de 7 Planeeten geteekend, *Mucius Scavola* geschilderd enz. 104. Verhaal van 6 Stukken door hem gesneden en klucht met eene derzelve, 104, 105, 106. van een heele *Passie*. enz. Teekeningen op *Pergament*, op gepluimde doeken, gekleurd en gevernist. 107, 108, 109. Hij spreekt met aching van de Italiaansche Schilders. Zijne Stukken in olie-verw, bij uitstek schoon, aangehaald 110, 111, 112. ook eenige Portretten *ibid.* Van zijn Glaschilderen 112; 113. Zijn lof en goede hoedanigheden; Spreuken en puntige antwoorden. 113, 114, 115. Nedrigheid van Geest *ibid.* Zijne Leerlingen DE GEYN, JAKOB MATHAN en PIETER DE JODE 115, 116. Vriendelijke omgang des Schrijvers met GOLTZIUS. Deszelfs Portret, overlijden, ouderdom, begraafplaats, opschrift op den zark 116, 117; zijn Portret, door hem zelf geëft,

strekt noch tot verwondering ; groot getal zijner Prenten ; Lof-dicht. 117, 118.

Goltzius (Jakob), broeder van HENDRIK, zijn Graf-schrift voor deezen, II. 117.

GORTZIUS (*Gualdrop*), gemeenlijk GELDROEP geheeten, geboortig van *Leuven* in 1553, leert te *Antwerpen* bij *Frans Vrancks* van *Herenthals*, ook bij *Fr. Pourbus*, wordt een voortreffelijk Portret-schilder, komt in dienst van den Hertog van *Terra Nova*, en met denzelven te *Keulen* ter woon. Is ook uitmuntend in *Ordinantien* en *Beelden*. Blijken zijner Kunste te *Keulen* en *Hamburg*. Zijn Lof enz. II. 82 en 83.

GOUDA (*Damiaan van*), Leerling van *Fr. Floris*, komt in *Spanje*. I. 234.

GOVERT, kluchtig Landschap-schilder, Leerling van GER-RIT PIETERSZEN. II. 163.

Grebber (*Frans Pieterszen de*), Leermeester van *Pieter Saanredam*. II. 172.

GREBBER (*Frans Pietersz de*), of GROBBER, uitneemend Portret-schilder enz., Leerling van *Jaques Savrij*; zijne geboorte te *Haarlem*, hooge jaaren, wakkere Leerlingen, als *MARIA DE GREBBER*, zijne Dochter, en *PIETER FRANZS. de GREB-*

BER, zijn Zoon. Hij etste ook fraai. II. 213.

GRIMANI (*Hubrecht Jakobsz*), oorspronk van den toenaam, verblijf in *Italie*, Portret-kunst en dood in den *Briel*, II. 200.

GRIMMAAR (*Jaques*), zijne komst te *Antwerpen* in 't *Gild*; Meesters; Teekenkunde; *Landschap* enz. zeer geroemd. Hij was een *Retborijker*. Zijne Werken zeer geächt. I. 304.

GROBBER zie **GREBBER**.

Grotesken of *Grotiffen* wat zijn? II. 63, 64.

H.

HAARLEM (*Dirk van*), uitneemend goed Schilder I. 47. Zijn Meester onbekend; woonde te *Haarlem*, ook te *Leuven*. Stuk van hem aldaar geschilderd, zijn leeftijd, afbeeldsel, Lof-dicht van *Lampson*: op hem I. 48, 49.

HAARLEM (*Jakob van*), van *Haarlem*, Meester van *Jan Mostert*. Van hem is het *Dragers-outer* noch heden te *Haarlem*. Dit beschreeven I. 162 en 163. Zijn volle naam en afbeelding. 163.

HAARLEM (*Korn. Kornelisz. van*), zie **KORNELISZEN**.

Haarlemmer-hout, hoe voormaals geweest en wat nu is? I. 193.

B L A D W Y Z E R.

Heck (Jaques van der), Neef van *Marten Heemskerk*, I. 251. schijnt de Vader te zijn van *Nikolaas van der Heck*. II. 216.

HECK (*Nikolaas van der*), goed Schilder van *Alkmaar*, Leerling van *Jan Nagel*. Hij schilderde Landschappen en Historien. Drie treffelijke Stukken van hem te *Alkmaar* op de Scheepens-kamer; Boere-kermisfen en Zin-beelden. Hij laat een' Zoon na, naar *Heemskerk* genoemd, een Landschap-schilder enz. II. 216.

HEEMSKERK (*Marten*), Puik-schilder. Zijn geringe geboorte in 't dorp *Heemskerk*. Geboorte-tijd en Vader. MARTEN's Kunst-liefde en eerste Meester *Kornelis Willemsz.*, de Vader van *Lukas* en *Floris*; wie deeze laatste zij? hem niet te vermengen met een anderen *Floris*; 't Portret en Lof-dicht op den eersten. I. 244 en 245. MARTEN wordt van zijn Vader te huis en op 't boeren-werk gehouden: hier over gemelijk, vertrekt hij naar *Delft*, leert aldaar bij *Jan Lukas*, daar na te *Haarlem* bij *Jan Seboort*; zijne vordering alhier en vertrek. 246. Komt bij eenen *Fopfen*, verder bij eenen *Joost Kornelisz.* 247. Zijne Tafereelen te *Haarlem* enz;

een uitmuntend Outer-stuk te *Haarlem* beschreeven, 247 en 248. Zijne reis naar *Rome*, Studie aldaar, geval met een' zijner bekenden, oorzaak van zijne te huis reis. 249. Komst te *Dordrecht*: Verhaal van een' Moord-kuil aldaar, en de Dochter van den Moordenaar. 249 en 250. Zijne schilder-wijze veranderd, waar van hij reden geeft. Stuk van hem op 't *Prinsfen-hof* te *Haarlem* 249, 250 en 251. Groote Werken van hem te *Amsterdam*, *Alkmaar*, *Delft*, *Eeriswoude*, *Medenblik*, *Affendelft* en 's *Hage*. 251 en 252. Groote meenigte zijner Werken: eenigen derzelve opgenoemd. Zijne bedreevenheid; waar in hij te berispen? Zijne Prenten zijn onëindig. Wie voor hem gesneden hebben. Zijne eigen hout-sneëprenten. Kort verhaal van den beroemden *Plaat-snijder D. V. Koornhart* en deszelfs Portret. 253, 254. en 255. Kort verhaal van *Kornelis Bos*, meede een zeer kunstig *Plaat-snijder*. 255. MARTEN's huwelijk, dood van zijne huis-vrouw; tweede huwelijk nu genoeglijk; vertrekt naar *Amsterdam* om de belegering van *Haarlem*. Zijne geëartheid. Veelen zijner Werken naar *Spanje* geraakt.

B L A D W Y Z E R.

Zijne middelen ; vestiging van aalmoessen en andere liefdaadigheden uit zijne goederen na zijn dood. 255, 256 en 257. Hij recht zijn Vader eene Graf-naalde op, stelt onderhoud voor dezelve enz. Zijne afbeelding, overlijden, be-gravenis, Lof en Lof-dicht 257 en 258.

HEERE (*Lukas de*), Leerling van *Frans Floris*. I. 231. en 299. Zijn Vader *Jan de Heere*, een treffelijk Beeld-houwer, zijne Moeder *Anna Smijters*, een groote Schilderes in *Minia-tuur*. De geboorte-tijd van LUKAS te *Gent*. Hij leert teekenen bij zijn Va-der ; Gezichten door hem geteekend ; bestelling bij *Frans Floris* ; vordering en dienst aan zijn' Meeſter 299 en 300. Zijne reis naar *Vrankrijk*, terug-komst en huwelijk. Zijne Portretten en *ordinantien*. Hij had meer Werken kunnen na-laan ; was veel bij de Grooten, in aanzien bij eenige Vorſten. 300 en 301. Hij schildert te *Lon-den* een Stuk, ſchempig op de Engelsche Natie, dit beſchreeven : de Schrijver berispt de Hollanders over de kleeding, prijst de Duit-schers en Switschers. 301, 302 en 303. Rijm-wer-ken van LUKAS. Zijn Ver-stand en Liefhebberij in

Oudheden enz. *Devies* uit de letters van zijn naam. De tijd van zijn overlijden en ouderdom. 303 en 304. HEINS (*Joſef*), of SWITSER. Zijn afbeeldſel, is Leer-ling geweest van *Hans van Aken* en te *Bern* geboren ; zijn Vader was een *Archi-tect*, hij komt te *Rome*, teekent 'er vlijtig, leert bij Hans van Aken met de ver-wen om te gaan, II. 144, 145 en 146. raakt aan 't Hof te *Praag* en *Weenen*, bij Keizer *Rudolf* den II. in gunſt, die hem naar *Ita-lie* zendt tot het teekenen der Antieken te *Rome*, *Ve-netie*, *Mantua* enz. ; ge-noegen des Keizers over dit Werk. Eenigen zijner Stukken opgenoemd, die den Keizer behaagen en door denzelven koſtbaar be-loond worden, nevens eene jaarwedde. *Gillis Sadeler* en anderen hebben veel van hem in koper gebragt. Zijn aangenaame omgang en ach-ting. Hij ſterft te *Praag*, wordt zeer betreurd, en be-graven ; zijne kinderen, zijn oudſte Zoon volgt hem en wordt beroemd. Zij-ne teekenkunde niet zeer groot II. 143, 144, 145. Hij volgt *Corregio* in zijne Kunst - ſtukken, *Aegidius Sadeler* brengtze in 't ko-per. Eenigen zijner Stukken beſchreeven en geroemd. 145 en 146.

B L A D W Y Z E R.

HELMOND (*Lukas Gassel van*), zie GASSEL.

HEMSEN (*Jan van*), Haaremſch burger Lof, Kunſtſtuk en Portret I. 43.

Henrikszen (Kornelis), Beeldſnijder, Plateelſchilder en bakker, Vader van HENDRIK KORNELISZEN VROOM II. 119.

HERDER, Schilder van *Groningen*, in dienſt van *Verdugo*, zijne grondige kennis van de Kunſt II. 183.

HERRI, zie BLES.

Herrij (Maître), Frans Schilder II. 194.

HOEFNAGEL (*Joris*), geboortetijd te *Antwerpen*, wordt door vermogende Ouders tot den Koophandcl opgeleid tegen zijn zin; teekent als een kind op alles. Deſzelfs Vader laat hem eindelijk 't Schilderen en de fraaie letteren leeren, wordt geleerd en een Dichter I. 334 en 335. Hij reift, teekent onderweg veel af, en houdt van alles aantekening; de beſte afbeeldingen in de *Verzameling der Steden* zijn van hem geteekend; is te *Calis*; komt weder in Nederland met veele zeldzaamheden en teekeningen. *Hans Bol* had hem onderweezen. Hij wordt op eenmaal arm in de plundering van *Antwerpen*; trekt met *Abr. Ortelius* naar *Venetie*; komt door *Augsburg* en *Mun-*

chen; hier ziet hij den Hertogs Kunſt-kabinet; wordt treffelijk door denſelven voor eenige Stukjens beloond en in dienſt genomen na 't eindigen van zijne Italiaanſche reis. 335, 336 en 337. Komt te *Rome*, wordt door den Kardinaal *Farnéze* aangezocht, doch onſchuldigte zich als zijn woord hebbende gegeven. Komt weder te *Munchen*; zijne voordeelen in dienſt vanden Hertog, en belooning van den Hertog van *Inspruk* voor 't verlichten van een Mis-boek. Andere Werken voor den Keizer *Rudolf* enz. Een enkel Stuk van hem hier te Lande. Hij gaat te *Weenen* woenen; zijne naarſtigheid, vlijt, geeft, en bedreevenheid in Taelen en Dicht-kunde. Goede hoedanigheden. Ouderdom en dood. Zoon **JAQUES HOEFNAGEL** mede zeer ervaren en goed Plaatſnijder. 't Portret en Lof-dicht van **JORIS**. 337, 338, 339 en 340.

HOEY of **HOOY** (*Joän de*), Dochters Zoon van *Lukas van Leiden*, en Broeder en Leerling van *Lukas Dammeſz*; was een wakker Schilder; zijne reis naar *Italië* en *Vrankrijk*, en bevordering bij *Hendrik den IV*. Zijne achting en dood. I. 85 en 86.

B L A D W Y Z E R.

HOGENBERG (*Hans*), kunstig Hoogduitsch Schilder te *Mechelen*. Zijne Werken te *Mechelen* enz. I. 158.

HOLBEIN (*Hans*) de Oude, Vader van den Vermaarden **HOLBEIN**, is een goed Schilder; zijne Stukken te *Augsburg*; zijne afbeelding I. 118 en 119.

HOLBEIN (*Hans*), zeer vermaard Schilder; verschillende gevoelens over zijn geboorte-tijd en plaats. I. 118 en 119. Zijn Meester onbekend; de Schrijver verneemt naar hem te *Basel*, doch vruchteloos 120 en 121. Kostelijk Tafereel van *Holbein* op het Raadhuis aldaar; verdere Werken in de Boekerij dier Stad; bijzondere standhouding van zijne Stukken. 122, 123 en 124. Zijn Dooden-dans beschreeven, en in prent uitgekomen. 123. Andere dooden-dans door de lucht bedorven, en slecht opgehelderd 123 en 124. Hij leeft armoezig en ongeregeld, oordeel van **ERASMUS** omtrend hem; kan niet besluiten naar *Engeland* te vertrekken, waar toe hem *Erasmus* echter beweegt. 124 en 125. Heeft een kijfachtig Wif *ibid.* Komst en Vriendelijke bejegening van *Thomas Morus* in *Engeland*, die hem 3 jaaren bezig houdt 125; hem en

zijn Werk den Koning aanbied, welke groot gevalen in en achtung voor hem heeft, blijk daar van in eene Historie met een' Engelschen Graaf 126, 127 en 128. Is in des Konings dienst en schildert veel voor denzelfven 126, 129 en 130. Treffelijke Stukken van hem hiér en daar te *Londen* beschreeven 130, 131 en 132. Hij doet eene reis naar huis, wordt van elk met eer ontfangen; zijn gedrag bij deeze gelegenheid, en te rug reize naar *Engeland*. 129. Getuigenis van den Italiaanschen Schilder, *Fredr. Succhero*, omtrend hem zet hem grooten lof bij. 132. Zijne verdere Werken te *Londen* en daar buiten; aartig antwoord van 's Konings *Astronomist* aan zijne Majesteit 133 en 134. Stukken van hem te *Amsterdam*; zijne ongemeene Kunst en Kundigheid; handelt het penseel met de linkerhand. Zijne Werken te *Verona*, *Florence*, *Dusseldorp* en in *Vrankrijk* 135. Zijne Prenten 135 en 136. Hij sterft te *Londen* aan de pest, en wauneer? de Graaf van *Arondel* zoekt naar zijn lijk om eene Tombe voor het zelve op te rechten, doch te vergeefs; zijne afbeelding en Lof-dicht. 136 en 137.

B L A D W Y Z E R.

Holbein (Sigmund), Broeder van HANS HOLBEIN den Ouden. I. 119.

HOLLANDER (Jan de) van *Antwerpen*, deftig Landschap-schilder, trouwt met de moeder van *Gillis van Koninxlo*. Wordt door *Breugel* gevolgd in zijne gronden. Doet handel in Schilderijen. Zijn lof en dood. Lof-dicht van *Lampsonius* op hem. I. 87 en 88.

HOLLAR (Willem), Etfer. I. 135.

HOORN (Graaf van), onthalt te *Brussel*, wanneer? met den Grave van *Egmond*, Neerlands rouwe daar over I. 183.

HOREBOUT (*Gerard*), van *Gent*, Schilder van *Hendrik VIII*. Kunst-stukken van hem te *Gent* I. 40 en 41.

HUEVICK (*Gaspar*), Neerlandsch Schilder in *Italië*, oefent de Kunst en ook den Handel in Koorn met voordeel. Hij is geboortig van *Oudenaarden*, woont te *Mantua* en te *Bari*, zijn ouderdom II. 182, 183.

HUPSE MARTEN, zie *Marten Schoon*.

I.

JACOBSZ (*Dirk* of *Diderik*), zie *Jacob Kornelissen*.

JACOBSZ (*Huigh*), Vader van LUKAS VAN LEIDEN, des-

zelfs afbeelding en Werken I. 72.

JAKOBSZEN (*Kornelis*), zie KORNELIS JAKOBSZ. DELFT.

JACOBSZ. (*Simon*), van *Gouda*; zijn Meester, fraai Portret-schilderen en affterven te *Haarlem* in 't Beleg, I. 156.

JANS (*Geertken van Sint*), zijn lof I. 46. Zijn Meester, vergelijking met den zelve, woonplaats te *Haarlem*, zijne Werken, ouderdom en vroege dood. 46 en 47.

JANSZEN (*Margareta*), Huisvrouw van *Hendrik Goltzius II*. 117.

JERRIG of *George*, een *Waal*, Schilder te *Keulen*, Meester van *Hans van Aken*. II. 134.

JODE (*Gerard de*), Liefhebber en kunstig Plaat-snijder van *Antwerpen*. *Hans de Vries* schildert veele dingen voor hem. Hij heeft een Broeder, PIETER DE JODE. II. 7 en 116. (Zie PIETER DE JODE) zijn Portret, *ibid*.

DE JODE (*Pieter*), beroemd Plaat-snijder en Teekenaar, is lang te *Rome* en daar Leerling van *Henr. Goltzius*; keert naar zijne geboorte-stad *Antwerpen*, zijn sterf-tijd aldaar, Portret. II. 116.

JORDAANS (*Hans*), bedreeven Schilder, Leerling van *Marten van Cleef*, trouwt met

B L A D W Y Z E R.

de Weduwe van *Frans Pourbus*. Deszelfs komt te *Antwerpen* in 't *Gild*, wooning te *Delft*. I. 311.
JORISZ. (*Augustijn*), van *Delft*. Zijn geboorte-tijd, Vader en Meester; reis naar *Parijs* en elders. Hij schildert groote Beelden, sterft door 't vallen in een' put, noch zeer jong I. 145, 146 en 147.

Isaaksz (*Pieter*), geboortig van *Elseneur*, van afkomst een *Haarlemmer*, leert ook bij *Ketel* te *Amsterdam*, en woont daar, is een kunstig Schilder; blijken daarvan te *Leiden*, *Amsterdam*, *Londen*; zeer fraai Stuk van hem te *Amsterdam*, zijnde de *Historie van Papius*; is ook een Leerling van *Hans van Aken* geweest; bij hem zijn veele Stukken van anderen II. 141, 142, 143.

Iselij (*Doktor*), Erfgenaam van *Bonif. Amerbach*, den vriend van *Erasmus*, is zeer ongerijffelijk in 't mededeelen van bijzonderheden omtrend **HANS HOLBEIN**.

Italiänen en **Nederlanders** vergeleeken met den anderen I. 213 en 214.

K.

KALKER (*Jan van*), zijn roem, geboorte-plaats, vertrek naar *Venetië*, zamen-

leeving aldaar met een *Dortsch* Meisje I. bl. 102 en 103. Juiste navolging van zijn Meester *Titiaan*, en misflag van *Goltzius* daar door veroorzaakt. 103 en 104. Zijne Teeken-kunst gelijk aan die van *Titiaan*. Zijne Werken, vroege dood te *Napels*, en afbeelding 104 en 105.

KAYNOOT (*Hans*), of *den Doven*, deftig *Landschap*-schilder in de manier van *Joach. Patenier* en discipel van *Matth. Kock* van *Antwerpen* I. 159.

KEIZER (*Hendrik de*), *Kunstrijk* *Bouw-meester* te *Amsterdam*, wanneer te *Utrecht* geboren? wanneer overleeden? Zijne Teeken- en *Schilder-kunst*, en *Portret*. II. 60.

Ketel (*Jakob*), Neef van *Kornelis Ketel*, vernuftig *Ingenieur*, in *Spaanschen* dienst te *Milaan*, daar na in *Franschen*. II. 61.

KETEL (*Kornelis*), vermaard *Schilder*. Zijn lof, vlijt, eerste Meester, aanmoediging door *Dirk Pietersz Crabeth*, en vroege vorderingen. II. 52, 53, 54. Zijne geboorte te *Gouda* in 1548. tweede Meester *A. Blocklandt* te *Delft*; reis naar *Vrankrijk*, komt te *Fonteinebleu*, verkeerig en Studie met *Nederlanders* aldaar; vertrek naar *Parijs*. Hij wordt genoodzaakt **Vrank-**

B L A D W Y Z E R.

Vrankrijk te ruimen , wegens 't Spaansch Plakaat , oorzaak van zijne ont-
 koming uit den *Parijschen*
 moord 54, 55. Komt en
 blijft 6 jaaren te *Gouda* ;
 vertrekt naar *Engeland* ;
 komt te *Londen* , schildert
 en verkoopt zijne Stukken ;
 Portretteert veel voor de
Oosterfchen. 55. Hij trouwt
 daar met een Hollandsche
 Vrouw. Schildert eene Hi-
 storie , portretteert de Ko-
 ningin en veele Engelsche
 Grooten ; blijft 'er 8 jaaren
 55, 56. Vertrek , en komt
 in Holland , zet zich te
Amsterdam neêr , schildert
 'er een Rot Schutters naar 't
 leven met kunstig bijwerk
 en een Vers daar onder 56,
 57. Twee zinnebeeldige
 Stukken met toepasselijke
 Verzen 57, 58, 59. An-
 dere Stukken van hem ,
 Korporaalschappen , veele
 Portretten enz. 59, 60, 61.
 Zijne diepzinnige en zin-
 rijke Verbeeldingen , als *de*
Boom der Kunsten of 3
hoofd-oogmerken der Kunst ,
 en *Geluk verwekt Nijd* met
 uitleggende Verzen 62, 62.
 Zinnebeeld van den *Boom*
der Kunsten thands te *Ham-*
burg 62, 62. Van de *Fon-*
tein der Kunsten , *Dedalus*
 en *Ikarus* met zinnebeel-
 dig bij-werk uirvoorig. 62,
 63, 64. Noch een Zin-
 stuk zeer uitvoerig met een
 Vers aan de leerende jeugd

64, 65. Een de *Naakte*
Waarheid , belaagd door
Leugen ; ook van *Verstand*
 ontwapend , met toepasse-
 lijke Verzen 65, 66 en 67.
 De 7 *Deugden* ; *Nimmer*
genoeg ; den weg naar den
 Berg *Sion* ; *Deugden-spie-*
gel 67, 68, 69. Hij boot-
 feert in leem en wasch en
 maakt nette Portretten ;
 schildert zonder penseel met
 de vinger : verscheidene
 Portretten van hem dus ge-
 daan , wordt daar over van
 den Penseel - maker be-
 graauwd 70, 71. Hij schil-
 dert met zijne voeten , dit
 wordt belachelijk gehou-
 den , doch van den Schrij-
 ver verdedigd 71 en 72.
 Portretten , door hem dus
 geschilderd , zijn heel fraai.
 Hij beschildert zijn huis van
 buiten zeer fraai met ver-
 scheidene Zinne-beelden.
 72, 73. Aartig Zinne-beeld ,
 door hem in een Stam-boek
 geteekend , met Verzen daar
 onder , wordt gepreezen
 en geeft lachens - stof. 73,
 74, 75. Zin-beeldig Stuk :
de Waarheid door den Tijd
aan den dag gebracht. Noch
 een op 't *devies* van *J. Ra-*
zet met een Vers , en 2 an-
 dere kleine Stukjens voor
 denzelfen. 75, 76, 77.
 Hij schildert zonder gereed-
 schap een groot Zin-beel-
 dig Stuk , verbeeldende den
Geduurigen Arbeid met Ver-
 zen daar onder. 77, 78 ,

B L A D W Y Z E R.

79. Verscheiden fraaie Stukken van hem opgenoemd en beschreeven; aartige uitlegging van een' boer van de Historie van *Danaë*. Zijn lof, kennis in Bouw- en Landmeetkunde, 't Perspectief en Dichten. 79, 80. Gemeenzaame omgang met den Schrijver; zijn Leerling, *Isaak Oserijn* van *Koppenbage*, sterft jong 80, 81. 'T Portret en Lof-dicht van K. KETEL. *Wouter Crabeth de jonge*, Leerling van Ketel. 81.

KEULEN (*Thomas van*), Leerling van *Fr. Floris*. I. 232.

KEY (*Willem*), deftig Schilder van *Breda*, Leerling van *Lamb. Lombardus*, komt in 't Gild te *Antwerpen*. Zijn middelen en lof. Heerlijk Stuk van hem op 't Stadhuis te *Antwerpen*, vernield door de Spanjaarden. I. 181. Zijne verdere Stukken en bevallig penfeel. 182. Hij Portretteert *Duc d'Alba*, en hoort het Lot der Graven van *Egmond* en *Hoorn*; dit wordt gehouden voor de oorzaak van zijne ziekte en dood, en waarschijnlijk gemaakt door 't Verhaal van der Nederlanderen gevoeligheid over den dood dezer Edelen 182 en 183. Andere oorzaak van zijne ziekte en dood onwaarschijnlijk. Lof-dicht van *Lampsonius* op hem. 184.

KLAASZ (*Kornelis*), zie WIERINGEN.

KLAASZ. (*Volkert*) schranderheid, Kunst-stuk enz. I. 43 en 44.

KLAASZEN (*Allard*), van *Amsterdam*; Portretten van hem op den Doele; is een Plaat-snijder; prenten van hem voor handen. Zijn merk en Portret I. 236.

Klaaszzen, Zoon van *Klaas Pietersz*, Goudsmit te *Amsterdam*, is Leerling van *Gillis Coignet*, maakt met zijn' Broedervroeg opgang, doch sterven beiden jong. I. 334.

KLAASZOOM (*Aart*), zie AARTGEN VAN LEIDEN.

KLOEK (*Isaac Klaasz*), Leerling van *Frans Floris*, Schilder enz. van *Leiden*. I. 231.

KLUIT (*Adriaan*), goed Portret-schilder van *Alkmaar*, Leerling van *Antonis Blokland*, zijn Vader was een Glas-schilder enz. I. 297,

KLUYT (*Pieter Dieriksen*), Leerling van *Michiel Miereveld*, van *Delft* geboortig; zijn Vaders Bloem- en Bijën-kwekerij, enz. Geestigheid van deezen Schilder II. 90, 217.

Kneller (*Godfried*), geestig zeggen van deezen Schilder II. 86 en 87.

Knipperdolling zie Q. MATSYS, ook I. 152 en 153. zie meede *Jan van Leiden*.

B L A D W Y Z E R.

- KOCK** (*Matthijs* en *Jeronimus*), kloeke Landschap-schilders van *Antwerpen*. **JERONIMUS** was ook een Kunst-handelaar, en Rhetorijker; voorbeeld daar van I. 179 en 180. Zijn en zijns Broeders **MATTHYS** sterf-tijd. Lof-dicht van *Lampsonius* op, en Portret van den laatsten. 180.
- KOEK** (*Pieter*), van *Aalst* geboortig. Zijn Meester, kloek teekenen en schilderen, reis naar *Italië* en *Rome*, en vlijt aldaar I. bl. 106. Zijne reis naar *Konstantinopel*, teekeningen aldaar gemaakt. 106. Terugkomst en huwelijk. Zijne *Schriften* en *Bouw-kunde*. 107. Lof-dicht van *Lampsonius* op hem 108. *Paulus van Aalst* is zijn bastaard-zoon *ibid.* zie *Paulus van AALST*.
- KOK** (*Lukas Kornelisz.*), Zoon van *Korn. Engelbertsz.* en Broeder van *Korn. Kornelisz. Kunst.* Zijn lof en geboorte-tijd te *Leiden*. Was beide Kok en Schilder. Zijne *Werken* te *Leiden*. I. 101. Zijn vertrek naar *Engeland*. Zijn verder wedervaaren onbekend. *Engelsche Heeren* zoeken zijne *Werken* te *Leiden* op. Zijne *Beeldenis*. 102. Zijne *Prenten* en *Merk* *ibid.*
- KONINGSLOY** (*Gillis van*), vermaard Schilder van *Antwerpen*, uit Kunstenaars gesproten; deszelfs geboorte-tijd, afkomst, *Leermeesters*, reis naar *Vrankrijk*; wordt door zijn huwelijk belet naar *Italië* te gaan; begeeft zich naar *Zeeland*; gaat wonen te *Frankendaal* in *Duitschland*, naderhand te *Amsterdam* II. 17, 18, 19. *Stukken* van hem te *Antwerpen*, *Frankfort*, *Amsterdam*, *Naarden*, *Middelburg*, enz. Men begint zijne manier in de *Boomen* te volgen in *Holland*. Zijn Portret en Lof-dicht. 19 en 20.
- Koningsloo** (*Jan van*), Schilder en Kunst-handelaar. II. 207.
- KOORNHART** (*Dirk Volkertsz.*), Kort verhaal van deezen beroemden *Plaat-snijder* en zijn Portret, I. 254 en 255.
- KORNELIS**, Schilder van *Gouda*, Leerling van *Heemskerck*, kunstig Portret-schilder. I. 155.
- KORNELIS**, *Plaat-snijder*, Leerling van *Jaques de Gein, den Ouden*, houdt zich in *Vrankrijk* op. II. 173.
- KORNELISZEN** (*Jacob*), zijne geboorte te *Oostzanen*, bloeitijd; zijne *Werken* te *Amsterdam* I. 52. te *Alkmaar* enz.; zijn Broeder *Buijs*, en Zoon *Dirk Jacobsz.*; de *Werken* van deezen te *Amsterdam*, ouderdom van *Jacob*, en prenten; ouderdom van *Dirk*, sterftijd

- tijd en afbeelding. 53, 54.
- KORNELISZEN** (*Kornelis*) van *Haarlem*. Zijn geboortetijd aldaar, onderwijs bij *Lange Pier*; is een uitnemend kunstig Schilder geworden; wordt **KORNELIS SCHILDER** genaamd. Vroege bekwaamheid en reis naar *Rouän*; vertrek van daar naar *Antwerpen*, en komt bij *Gillis Coignet*, leert noch aan bij, en voldoet zeer aan dezen Meester. II. 154, 155, 156. komt weder te *Haarlem*, schildert daar treffelijke Stukken voor Schutters, enz. Zijne bekwaamheden geroemd. Hij schildert veel naar 't Leven; de nutigheid daar van. 156, 157. Andere Stukken van hem te *Amsterdam*, *Leiden*, *Middelburg*, *Haarlem* 158, 159. Zijne keurigheid in de Naakten bewezen uit zijne Stukken. Zijn ouderdom en overlijden te *Haarlem*, toenaam van *Meester KORNELIS*. Prenten naar zijne teekeningen en schilderijen. Zijn Dochters Zoon *Kornelis Bega*. Zijn Portret en Lof-dicht. 159, 160, 161. Leerlingen
- GERRIT PIETERSZEN** van *Amsterdam*, **LANGE JAN** en **KORNELIS JAKOBSZ.** beiden van *Delft*, **KORNELIS ENGELSZEN VERSPRONK** van *Gouda*, **GERRIT NOP** van *Haarlem* en **ZACHARIAS**, van *Alkmaar*. 161, 162, 163, 164.
- Korneliszen** (*Pieter*), Zoon van **KORNELIS ENGELBERTSZ.**, is een Glas-schilder en tijdgenoot van **LUCAS VAN LEIDEN**, en deszelfs gemeenzaame Vriend. I. 66.
- KORT** (*Kornelis*), uitmuntend Plaat-snijder van *Hoorn*, geboortetijd, reis naar *Rome* en Werken. Ongeregeld gedrag, zijn sterftijd te *Rome*, en Beeldenis. I. 110.
- KOSTER** (*Laurens*), van *Haarlem*, vinder der Druk-kunst. Zijn Portret, geboorte en bloei. I. 16, 17.
- KRANSSE** (*Jan*), van *Antwerpen*. Zijn fraai Stuk aldaar en komt in 't Schilders-gild. I. 41.
- Kregting* zie *Knipperdolling*.
- KRONENBERGH** (*Steven*), Leerling van *Floris* I. 234.
- KUFFEUS** of **KUSSEUS** (*Kornelis Ysbrandzen*), van *Haarlem*, voornaam Glas-schilder; een glas van hem in de *Goudsche Kerk* enz. Prenten naar zijne teekeningen. Hij sterft te *Haarlem* in 1618. Zijn Portret II. 112 en 113.
- KUNST** (*Kornelis Kornelisz*), Zoon van *Korn. Engelbertsz.* I. 99. Zijn geboortetijd te *Leiden*, en Lof. Optrek te *Brugge*. Zijne Werken te *Leiden* en *Leiderdorp*. 100. Zijn over-

B L A D W Y Z E R.

overlijden en ouderdom.
101.

L.

- L**AAN (*Dirk van der*), van *Haarlem*, Klein-schilder, Leerling van *Fr. Floris*. I. 234.
- L**AMPSONIUS (*Dominicus*), Dichtér en Schilder, zijne Lof-dichten onder de Afbeeldingen der Nederland-sche Schilders. I. 27. Geboorte, reis naar Engeland en woonplaats te Luik, Schriften, dood, begraafplaats, Graf-schrift en Afbeelding 28. Zijn Meester. I. 115.
- L**ANGE JAN, van *Delft*, Leerling van **KORNELIS KORNELISZEN** van *Haarlem*, sterft vroeg II. 163.
- L**ASMAN (*Pieter*), Leerling van **GERRIT PIETERSZ.** II. 163.
- L**AUWERS (*Balthazar*), be-roemd Neêrlandsch Schilder; zijne geboorte, Lof in *Italië* door zijne Landschappen; is een Leerling van *Paulus Bril*. Hij huwt, begeeft zich onder de Menonieten, laat daarom de Kunst vaaren, en wordt Leeraar dier gezindheid. Zijn Portret II. 152, 153.
- L**EIDEN (*Aartgen van*), of **AART KLAASZON**, Leidsch Schilder, reden van deeze zijne benaming, geboortetijd, opbrengen tot de Vollerij, en daar na tot de Schilder-kunst, waarin hij onderweezen wordt door *Korn. Engelbertsz*; zijne vordering, levenswijze en aart. I. 204 en 205. Zijn lof; bezoek van *Frans Floris*, lof door deezen hem gegeven, en gedaane aanbieding door hem afgeslagen, wegens deszelfs genoegen in zijn armoedigen staat, en geringe winsten 205, 206 en 207. Oordeel over de Werken van **AARTGEN**; zijne teekeningen enz. slecht beloofd. Schilderstukken van hem te *Leiden* en *Haarlem* 202 en 203. Zijn handel over 't Loon in de Herbergen, verkleefdheid aan deeze huizen; ongemak hem des nachts overkomen 208 en 209. zijn straatloopen bij ontijd, oorzaak van zijn' val in 't water en verdrinken. Zijn ouderdom en afbeeldsel. 209.
- L**EIDEN (*Engelbert van*), Vader van **KORN. ENGELBERTSZ**, zie op *Engelbertsz.*
- Leiden* (Jan van), Kleermaker van *Leiden*, Geestdrijver en opgeworpen Koning van Munster; zijn ijsselijk einde met *Knipperdolling* en *Kregting*. Is in Portret gebracht door *Hendrik Aldegraaf* I. 153. zie **ALDEGRAAF**.
- L**EIDEN (*Lukas van*), onverge-

gelijkelijk Schilder en Tee-
kenaar I. 71. prenten van
hem noch een kind zijnde.
72. Wanneer geboren ?
zijn Vader en Leermeester
HUIG JACOASZ. Zijne vlijt
en naastigheid. 72. Glas-
schilderen , en Schilder-
stukken van zijne kindsche
jaaren en verders. 73. Ge-
tuigenis van *Vasari* om-
trend LUKAS. 73 en 74.
Zijne Prent-werken 75 en
76. Hij heeft nooit bui-
ten 's Lands gereisd *ibid.*
Zijn Huwelijk en ontmoet-
ting van ALB. DURER 76
en 77. Zijne Historie van
den blinden aan den weg ,
zeer geroemd, en Lof-dicht
daarop. 77 , 78 en 79.
Eenige Stukken van hem
te *Leiden* , en hunne Lot-
gevallen. 80. Schoone *Ve-
nus* van hem , en Tapijten
naar zijne teekening in
Vrankrijk. 81. Stukken en
Portretten te *Delft* en el-
ders. 82. Zijn Plaat-fnij-
den en Glas-schilderen ge-
roemd. Zijne reis naar
Zeeland , Vlaanderen en
Braband. 84. Omgang al-
daar met , en verschil van
Joän de Mabuse ; vermoe-
den van vergeven te zijn ,
ziekte en dood. 85. Zijne
nagelatene. Dochter en
Dochters-kinderen , mee-
nigte prenten enz. Lof-
dicht op hem van *Lamp-
sonius* , en afbeelding. 85
en 86.

Lenartsz (Jakob) , van *Am-
sterdam* , eertte Meeſter
van GERRIT PIETERSZEN ,
was een goed Schilder en
Glas-schrijver , enz. II.
161.

Liefde (kinderächtige) , voor
Ouders enz., Vaderland enz.
gewraakt I. 265, 266, 267
en 268.

LIERE (*Joost van*) , van *Brus-
ſel* , Kunſtig Landſchap-
ſchilder. Deſzelfs vertrek
naar de *Paltz*. Komt te
Frankenthal in den Raad ;
wordt Predikant te *Swin-
dregt* onder de navolgers
van *Kalvijn*. Wanneer over-
leeden te *Swindregt*. Zijne
ſchaarſte Werken zeer ge-
ächt. Beeldenis van hem , I.
307.

LOMBARDUS (*Lambert*) , zijn
Leeven door *Lampſonius*
beſchreeven ; geboorte te
Luik ; zijn lof en wakkere
Leerlingen ; reizen door
Duitschland , *Nederland* en
Vrankrijk ; zucht tot Oud-
heden en kennis daar van
I. 116. Hij bezoekt *Ita-
lië* ; is ook een Wijsgeer
en Dichter ; zijne kundig-
heid , en Stukken in prent
uitgekomen ; eſtſ zelf ook ;
zijne Werken in de Kabi-
netten der Grooten. Lof
en Lof-dicht. 117 en 118.

LUKAS , Schilder van *Utrecht* ,
woont te *Amsterdam* , is
een Neef van *Joächim Ui-
tewaal*. II. 190.

B L A D W Y Z E R.

M.

MAAS (*Evert Krijnsz van der*), geestig Schilder in 's *Hage*, komt uit *Italië*; zijne vordering aldaar, II. 214, 215.

MABUSE (*Joân of Jannijn de*), geboorte-tijd en plaats te *Mabeuge*, liggende in *Henegouwen* en niet in *Artois* enz. I. 141. Is een tijd-genoot van **LUKAS VAN LEIDEN**; zijne vlijt en kunst; doch flordige levenswijze en reis naar *Italië*, 142. Zijne schoone Stukken te *Middelburg*, te *Londen* en *Witbal*, 142 en 143. Is in dienst van den *Markgraaf van Veere*; zijne Werken voor denzelven, 143. Bezoek van Keizer Karel den V. aan deezen *Marquis* en prachtige inthaling; zijn klugtig gedrag bij deeze gelegenheid; wel genomen bij den Keizer en den *Marquis*; volgens *van Mander*, doch volgens anderen de oorzaak van zijne ongenade. 143, 144 en 145. Zijne gevangenis, sterftijd, afbeelding en Lof dicht *ibid.*

MANDIN (*Jan*), van *Haarlem*, schildert op de manier van *Jeron. Bos.* Geboorte en sterf-plaats. Zijnt portret. I. 43. Te onderscheiden van een anderen.

MANDIN (*Jan*), een *Waal* I. 236. zie aldaar.
II. Deel

MAJER (*Hans de*), van *Hèrentbals*, Leerling van *Frans Floris* I. 232.

MARCHIENEN, waar gelegen? I. 200.

MMARGARETA van Oostenrijk; wanneer overleden? I. 69.

MAST (*Herman van der*); van *Brielle*, Leerling van *Fr. Floris*; woont te *Delft*, leert ook bij *Frans Franken*, aartig voorval met deezen Meester. Hij onthoudt zich 2 jaaren te *Parijs*, is daar zeer gezien ten *Hove*; ontfangt het teeken van Adeldom; weelde, oorzaak van zijne mindere vordering I. 233 en 234.

MMATHAN (*Jakob*), voornaamst Plaat-snijder, Stief-zoon en Leerling van *Hendrik Goltzius*; reist na *Italië*. Zijne prenten, dood, portret, Zoons *Jan*, *Adriaan* en *Dirk*, ook braave Schilders en Plaat-snijders. II. 95. Hij snijdt het *Graf-schrift* voor *Goltzius*. 116.

MMATSYS (*Jan*), Zoon van *Quinten Matsijs*, goed Schilder. Stuk van hem te *Amsterdam* en *Antwerpen* I. 95.

MMATSYS (*Kornelits*), Zoon van *Jan* en Zoons Zoon van *Quinten Matsijs*, was een goed Etser; zijne plaaften I. 95.

MMedea, beroemde *Toveres* van den *Ouden Tijd*, maakt den ouden *Ezon* weder jong; onder deeze sabel ligt

B L A D W Y Z E R.

- ligt eene waarheid verborgen II. 50.
- MEIRE (*Gerard van*), bloeitijd, woonplaats, Kunststuk I. 40.
- MEMMELINCK (*Hans*), van *Brugge*. Zijn Kunststuk aldaar, bloeitijd en lof I. 39.
- MENTON (*Frans*), goed Meester van *Alkmaar*, daar gestorven, ook goed Teekenaar enz. en aankweeker van goede Leerlingen; was een Discipel van *Frans Floris*. I. 229 en 231.
- MENTZ (*Israël van*), geboorteplaats. tijd, Werken en afbeeldsel I. 37.
- MESSYS (*Quintijn*), eigenlijk
- QUINTEN MATSYS, van *Antwerpen*, wordt *de Smit* bijgenaamd, raakte in zijne ziekte aan 't schilderen. Gevoelen van *Guicciardijn* omtrend zijne geboorteplaats wederlegd, en zijne Werken te *Antwerpen* te vinden, I. 88 en 89. Verlieving op een aartig meisje, bij veelen de eenige oorzaak van zijne kunst, bevestigd door 't Lof-dicht van *Lampsonius*, en gedachte van den Schrijver daar omtrend, 90, 91 en 92. Zijne verdere Werken, inzonderheid 't hoog geächt Outer-stuk, door Koning *Filips* gezocht, doch aan hem geweigerd; voor Koningin *Elisabeth* gekocht, doch door die van *Antwerpen* genaast, 92 en 93. Zijn Portret van *Knipperdolling*. Tijd van zijn dood, graf-teenen aan hem opgericht, 100 jaaren daar na enz. 94 en 95.
- MIEREVELDT (*Michiel Jansen*), Voornaam Portretschilder van *Delft*. Zijn geboorte-tijd. Hij leert bij *Willem Willemsz*, bij eenen *Augustijn* en bij *Blokland*. Portretten van hem te *Delft*. Zijn Vader was Zilverfmit en Plaat-snijder, deszelfs geboorte- en sterftijd te *Delft* II. 84, 85. Zijn Moeders Vader een Glas-schilder aldaar. 84.
- MICHEL graveert kunstig in zeer jonge jaaren, 2 voornaame Stukken door hem gesneden. Weinig Werk in de Nederlanden dan van Portretten, oorzaak van geringe oefening in *Ordinantien*. Overheerlijke Portretten van MICHEL te *Delft*, *Leiden* en *Amsterdam* 87, 88. Hij wordt aangezocht van den Hertog *Albertus*, doch te vergeefs. 88. Hij schildert fraaie Keukens. Zijne Leerlingen, Afbeelding en Lof-dicht. 89, 90. Ouderdom en overlijden 89. Zijne Zoons en Leerlingen, beiden vroeg gestorven *ibid*.
- MIEREVELD (*Pieter Michielszen*), Zoon van *Michiel Miereveld*, goed Schilder,

B L A D W Y Z E R.

- der, jong gestorven, enz. II. 89.
- MIERVELD** (*Jan Michielszen*), Zoon van *Michiel*; braaf Portret-schilder, zeer jong gestorven II. 89.
- MYTENS** (*Aart*), vernuftig Schilder, van *Brussel*; houdt zijn meeste verblijf in *Italië*. Zijn ongemeene ijver tot de Kunst; zonder iet te ontzien; ten bewijs een kluchtig geval met een lijk, door hem en zijn Makker van de galg gehaald. 340 en 341. Hij gaat jong naar *Italië*, leert bij *Antoni Santvoort* en *Hans Speeckaart*, te *Rome*, voorts bij eenen *Korn. Pijp* te *Napels*. Huwt, en schildert Outer-stukken, enz. die zeer getrokken zijn in *Italië*, kweekt goede Meesters aan. Zijne Vrouw sterft; hij gaat naar *Brussel* en 's *Hage* 342. Keert weder naar *Napels*, trouwt met de Weduwe van *Korn. Pijp*. Zijne verdere Stukken te *Napels*, in 't *Abruzzo*, te *Aquila* en *Rome*, scheidt van zijne 2. Vrouw af met zijne Voor-kinderen, huwt zijne oudste Dochter uit, en sterft te *Rome*, in 1602. Een Stuk van hem te *Amsterdam*. Zijn roem, afbeelding en Lof-dicht 342, 343 en 344.
- MINNEBROER** (*Frans*), van *Mechelen*, zijn bloei-tijd.
- Kunst-stukken van hem aldaar en elders, zijn Leerling *Frans Verbeek*; I. 157.
- MOLENAAR** (*Kornelis*), goed Landschap-schilder. Waarom **SCHEELENEEL** genaamd. Kunstigheid zijner bladen. Hij schildert zonder maastok, voor gering loon; is armoedig en tot den drank genegen; heeft geleerd bij zijn Vader en Stief-vader. I. 305. Achtung voor deszelfs Werken. Hij sterft te *Antwerpen*. *Jan Nagel* is deszelfs Leerling. Zie **NAGEL**. 306.
- MOMPER** (*Joost de*), uitmuntend Landschap-schilder van *Antwerpen*; zijn portret en Lof-dicht, II. 179.
- Mont** (*Hans*), vermaard Nederlandsch Beeld-houwer, vriend van *Barth. Spranger*, gaat met deezen van *Rome* naar *Weenen* in 's Keizers dienst II. 37, 38. zie **SPRANGER**.
- MONTFOORT** (*Antonis van*), of **BLOKLAND**, zijne aanzienlijke Geboorte, naams-oorsprong en maagschap I. 292 en 293. wanneer er waar geboren? Zijne Meesters; zijn huwelijk; vertrek naar *Delft*, oefening aldaar en groote naam. Waar in hij uitmuntte? Veelheid en grootheid zijner Kunst-werken; is ook een goed Portret-schilder;

B L A D W Y Z E R.

- waaröp echter zijn geest niet valt. Lof zijner Kunst 293 en 294. Zijne goede aart en hoedanigheden. Hij doet eene reis naar *Italië*, komt weder in Holland, woont te *Montfoort* en daar na te *Utrecht*, en trouwt voor de tweede maal en krijgt drie kinderen. 294 en 295. Zijne Kunst-stukken in de laatstgenoemde Stad, te *Delft*, *Gouda*, *Amsterdam*, *Dordrecht* en *Leiden*. Zijn huis te *Utrecht*, ouderdom en sterf-tijd. 296 en 297. Prenten naar zijn Werk gesneden *ibid.* Zijne Leerlingen *Adriaan Kluit*, *Pieter van Delft* en *Mickiel Miereveld*, (zie *MIERVELD*) zijn Portret en Lof-dicht. 297 en 298.
- MONTFOORT** (*Pieter Geeritsz*), van *Delft*, oefent de Kunst uit lust, is een Leerling van *Michiel Miereveld*; zijne vlijt, lust tot iet ongemeens; teekeningen II. 89, 90, 216, 217.
- MORO** (*Antonis*), voortreffelijk schilder van *Utrecht*; zijne achting bij de Grootten. Hij keert bij *Joän Schoorl*, raakt door *Granvelle* in dienst van Karel V, portretteert veele Vorstelijke Personaadjen, ontfangt groote loonen en geschenken I. 172 en 173. Schildert veele Stukken aan 't Hof van Karel, wordt
- naar *Engeland* gezonden, schildert Koningin *Maria* en wordt heerlijk beloond, portretteert daar ook veel. Zijn geval met den Keizer 173 en 174. Hij vertrekt naar *Spanje* bij Koning *Filips*, is zeer gemeenzaam met dien Vorst, geraakt hier door in gevaar; gewaarschouwd verzoekt hij oorlof om te vertrekken, komt in de Nederlanden en bij den Hertog van *Alba* te *Brussel* en schildert deszelfs Bijzitten 174 en 175. Zijne kinderen bevordert door den Koning en den Hertog 175. Zijn Lof en deugden; reizen in zijn jeugd; eenigen zijner Stukken aangehaald, 175 en 176. Hij sterft te *Antwerpen*, oud 56 jaaren; de tijd zijner geboorte en dood; zijne kinderen weigeren den Schrijver bericht omtrend kunnen Vader. Zijne afbeelding en Lof-dicht 176.
- MOREELSEN** (*Pauwels*), of **PAULUS MOREELSE** van *Utrecht*, uitneemend Portret-schilder, Leerling van *Michiel Janszen Miereveldt* II. 89, 212. Zijne portretten 210, 211. Zijne geboorte-tijd, Waardigheden te *Utrecht* bekleed, Italiaansche reis, Hout-sneë prenten, portretten door *Saenredam* en anderen in 't koper gebragt. Bouwen

B L A D W Y Z E R.

en Krijgs - bouw - kunde ;
 Huwelijk en Zoon , *Hendrik Moreelsen*. 209. Hij laat deelen studeeren te *Harderwijk* , *Utrecht* en *Leiden* , naar Vrankrijk reizen en Meester in de Rechten worden. De Welsprekendheid van dezen Zoon , geschenk aan hem door den Magistraat gedaan. Dood van *PAULUS MOREELSE* , ouderdom , staatige Uitvaart en Afbeelding 209 , 210. *Hendrik* wordt Schepen te *Utrecht* , Hoog - leeraar ; verdedigt de Stad in 's *Hage* , gifte daar voor ; wordt Raadsheer , Lid van de *Chambre Miparti* ; Raad in de Vroedschap ; komt in de Generaliteits Rekenkamer , wordt Burgemeester , dringt den uitleg der Stad *Utrecht* door , 't welk blijft steeken. 210 , 211. Hij aanvaardt het ampt van Raadsheer weder ; zijn lof , ouderdom , overlijden , begraaf - plaats , Graf - schrift , Lijkrede op hem. 211 , 212. *PAULUS MOREELSE* onder de Plaat - snijders gesteld. 212 , 213.

MOSSCHER (Jacques de) , zijn portret II. 215. Hij is een ervaren en algemeen schilder 216.

MOSTAART (Frans en Gillis) , Schilders van *Hulst* in *Vlaanderen* , en *Tweelingen* , gelijkende zoo aan elkaer , dat de Vader (uit *Holland*

afkomstig , van de maagschap van den ouden *Jan Mostert*) heu kwalijk kon onderscheiden , beweezen met een geval I. 326 en 327. *GILLIS* was Leerling van *Jan Mandijn* , *FRANS* van *Herrij met de Bles*. Zijn beiden uitmuntende , de eerste in Beelden , de andere in Landschappen. Hunne komst te *Antwerpen* in 't Gild. *FRANS* vroeg beroemd en gestorven. *HANS SOENS* was zijn Leerling (zie *HANS SOENS*). *GILLIS* aangenaamheid ; pots van hem aan een Spanjaard met een *Marie* - beeld enz. Sterft oud in 1598 , laat zijn kinderen , de geheele wereld na. Eenige van zijne Werken aangehaald. Deszelfs Afbeelding en Lof - dicht op deese Broeders. 328 , 329 en 330.

MOSTERT (Jan) , Meester van *Albert Simonsz*. I. 44.

MOSTERT (Jan) , van *Haarlem* , Leerling van *Jacob van Haarlem*. Afleiding van zijn naam tegengesproken I. 163 en 164. Zijne kunst en goede hoedanigheden ; dienst bij *Vrouwe Margriet* ; terugkomst te *Haarlem* ; verkeer met de Grooten en onverwacht bezoek van den Graaf van *Buuren* enz. 165. Zijne Kunst - werken te *Haarlem* en *Amsterdam* 166. Wordt

B L A D W Y Z E R.

gepreezen van *Heemskerk*, weigert zijn dienst aan *Mabuse*, en sterft te *Haarlem* in hoogen ouderdom als Edelman van Vrouw *Margriet* 166 en 167.

MULLER (*Joän*), vermaard Plaat-snijder. II. 140, 148, 197.

Mijron, treffelijk Beeldhouwer van den Ouden tijd. II. 147.

N.

NAGEL (*Jan*), Schilder van *Haarlem* of *Alkmaar*, Leerling van *Kornelis Molenaar*. Deszelfs sterf-tijd te 's *Hage*. Hij gaat in zijne Beelden zijn Meester te boven, niét in 't Landschap I. 306. Is de Meester geweest van *Nikolaas van der Heck* II. 216.

Nederland, Kunst-lievend in de woede des oorlogs. II. 208.

Nederlanders gepreezen, om dat die, schoon gegoed, hunne kinderen iet laat leeren I. 334; zijn liefhebbers van reizen en vreemde Landen te bezien, II. 129.

NEEL (*Scheele*), zie KORNELIS MOLENAAR.

NIEUWLAND (*Willem* of *Guilian*), Antwerpenaar, Leerling van *Paulus Brill*. Zijn geboorte-tijd, leeren bij *Jaques Savrij*. Hij trekt jong naar *Rome*, en wordt

een fraai Landschap-schilder, ook van Oudheden, en *Ruinen* enz. Hij etst zijne dingen, ook andere Plaat-snijders; hij keert naar *Antwerpen*, voorts naar *Amsterdam* bij zijn Meester *Savrij*, en sterft daar, oud 51 jaaren. Zijne Dicht-kunst, Treur-speelen en Portrét II. 153.

NYMEGEN (*Stomme van*), Leerling van *Fr. Floris*. I. 232.

NOP (*Gerrit*), van *Haarlem*, Leerling van *KORN. KORNELISZEN van Haarlem* II. 164.

O.

Offenbach (*Philip*), Meester van *Adam Elsbaimer*, van Frankfort, een goed Teekenaar en Schilder II. 185, 186.

OLIVIERS (*Isaak*), Engelsch Schilder, zijn portrét, Lof-dicht enz. II. 127.

Ontleed-kunde, nuttig voor braave Schilders, beweezen II. 180.

OORT (*Adam van*), van *Antwerpen*, braaf Historie-schilder, Leerling van zijn Vader *Lamb. van Oort*; zijn geboorte-tijd, ouderdom en dood. *Jaques Jordaans* is zijn Leerling. Zijn portrét. II. 178.

OORT (*Lambert van*), van *Amersfoort*, goed Schilder, komt te *Antwerpen*
in

B L A D W Y Z E R.

in 't Gild. Is de Vader van *Adam van Oort*, en een treffelijk Historie-schilder, en Teekenaar. Kerkglazen te *Gouda* door hem geteekend I. 42.

Opvoeding (ongelijke) der kinderen. II. 117, 118, 119.

Oferijn (Izaak), Leerling van *Kornelis Ketel*, is van geboorte van *Koppenbage*; leert eerst uit zich zelve; wordt door *Ketel* aan het teekenen gezet; vordert wel; trekt naar *Venetie* en *Rome*; komt te rug en geeft groote verwachting van zich; portretteert den Koning van *Denmarken* levens-grootte; doch sterft jong. Eenigen zijner dingen bij *Ketel* te zien. II. 80, 81.

ORLEY (*Barend van*), zie *Barend van Brussel*.

Ortelius (Abraham), vermaard Land-beschrijver van *Antwerpen*, vriend van *Philips van Winghen*, II. 99, 100. en van *Joris Hoefnagel*, met wien hij reilt. I. 335, 336 en 339.

OUWATER (*Albert van*), van *Haarlem*, is een kunstig Schilder. Zijn leef-tijd, Meester. I. 44. Vroege kennis van de olie-verw te *Haarlem*. 45. Kunst-stukken van *ALBERT* te *Haarlem*, en verwondering van *M. Heemskerk* daarover,

45 en 46. Beeldenis. 46.

P.

Palermo (Antonis), Schilder en Kunst-handelaar te *Antwerpen*, Meester van *Jaques de Bakker*.

PALERMO (*Jaques van*), of *JACQUES DE BAKKER*, zie *BAKKER*.

Parijsche moord, wreed en langdurig II. 55.

Parrhasius, Vermaard Schilder van den Ouden Tijd; deszelfs pracht en hoogmoed gelaakt. Trotsch Vers van hem onder zijne Werken en zijne Wellustigheid, II. 3. Hij schildert een' *Herkules*, zoo als die aan hem in den droom was verscheenen; Vers daar onder. Zijne luchthartigheid, en verregaande verbeelding van zich zelve; trotsch Vers op zijne Kunst. Hij draagt schoenen met goudene strikken of riemen 4,5.

PATENIER (*Jöëchim*), van *Dinant*, wanneer te *Antwerpen* in 't Gild gekomen. Hij was een goed Landschap-schilder, een kakkend mannetje is zijn Teeken. *Frans Mostert* is zijn Discipel; gedrag omtrend denzelven. Zijn slechte levenswijze. Hij portretteert *Albert Durer* I. 109. Zijne Werken; Portret, door *Kort* gesneden

B L A D W Y Z E R.

en Lof-dicht. 110 en 111.
afbeelding 111.

PIER (*Lange*), zie PIETER AARTSZE I. 235.

Pieter van Delft, Schilder, Leerling van *Antonis Blokland*, jong overleeden, zijne Kunst geroemd, I. 298.

PIETERSZEN (*Gerrit*), van *Amsterdam*, Leerling van **KORNELIS KORNELISZEN van Haarlem**; zijn eerste Meester was *Jakob Leenartsz* te *Amsterdam*. Hij werkt te *Haarlem* op zich zelf, besteed groote vlijt, en heeft ongemeene zucht voor de Kunst. Woont te *Antwerpen*, daarna te *Rome*, eindelijk te *Amsterdam*; moet uit gebrek aan ander Werk meest *portretteeren* en ander klein werk doen. II. 161, 162, 163. Zijne Leerlingen. Een Stuk van hem op den Doelē te *Amsterdam*. Zijne nedrigheid en kleine gedachten van zich zelve, Portret en Lof-dicht, 162, 163.

Pijp (*Kornelis*), *Nederlandsch* Schilder, houdt zich te *Napels* op; bij hem leert *Aart Mijntens* I. 342.

Pirchheimer (*Bilibaldus*), Vriend van **ALB. DURER**, is een geleerd Man, zijne bedieningen, Gezantschappen, welsprekendheid en Werken I. 65. Zijn Graf-schrift op **A DURER**. 63.

POINDRE (*Jaques de*), Leer-

ling van *Markus Willemsz* en Zwager, goed Schilder en Portretteerder; snaaksch geval met een Engelschen Kapitein; vertrek naar *Denmarken* en sterf-tijd aldaar. I. 160.

Polijdoor van *Caraveggio*, eertijds een opperman, daar na stout Schilder, wordt vermoord door zijn knecht I. 88.

POURBUS (*Frans*), uitmuntend Schilder van *Brugge*, Leerling van *Frans Floris* I. 231. ook van zijn Vader **PIETER POURBUS**, I. 309. Wanneer in 't Gild te *Amsterdam* gekomen. Deszelfs vriendelijkheid. Hij munt in 't *portretteeren* uit. Door huwelijk raakt zijn Italiaansche reis af. Werken te *Gent* enz.; haastige dood en wanneer? Lof-dicht; Zoon, **FRANS POURBUS de Jonge**, waar geboren? en wanneer overleeden; is een goed Portret-schilder, 310 en 311.

POURBUS (*Pieter*), afkomstig van *Gouda*; trouwt met de dochter van *Landsoot Blondeel* I. 40 en 308; is een goed Schilder in Beelden enz.; houdt zich te *Brugge* meest op. Stuk van hem te *Gouda*, kunstig en thands te *Delft*; is ook een Landmeeter; andere Werken van hem. Hij heeft een zeer bekwaamen Winkel. Wanneer gestor

B L A D W Y Z E R.

storven ? 308 en 309 ;
laat een' Zoon na , FRANS
geheeten , zie FRANS POUR-
BUS.

Praxiteles , zeer kunstige
Beeldhouwer van den Oud-
den Tijd , zijne *Venussen* ,
zijne drift tot *Fryne* , eene
lichtekooi , aartig voorval
met dezelve I. 33, 34.

Q.

QUEEBORN (*Christiaan van
den*) , goed Landschap-
schilder te *Antwerpen* , Va-
der van Meester *Daniel*.
Zijn portret en Lof-dicht.
I. 165 en 166.

R.

RAVESTEYN (*Johannes*) , des-
zelfs Portret , geboorte-tijd
in 's *Hage* , en overlijden.
Hij was een kunstig Por-
tret-schilder. Stukken van
hem op den Doele , in 't
Raadhuis enz. aldaar , II.
215.

Rems (Gaspar) , Neêrlandsch
schilder , te *Venetie* , ont-
moet *Hans van Aaken* on-
beleefd , doch houdt hem
naderhand in waarde. II.
135.

RYCK (*Pieter Korneliszen
van*) , van *Delft* , kunstig
Schilder , leert teekenen bij
Jacob Willemszen Delft ,
daar na bij *Hubrecht Ja-
cobsz. Grimani* , reist

met denzelven naar *Italië* ,
en blijft 'er lang ; komt te
huis en te *Haarlem* woo-
nen. II. 198, 199, 200.
Zijne Werken en Kunst.
200, 201. ouderdom en
geboorte-tijd *ibid*.

RYK met de Stelt , zie RYK-
AART AARTSZ.

RYKE (*Bernard de*) , goed
Schilder van *Kortrijk* ; Ou-
ter-stuk van hem aldaar ,
verändert zijne handeling ;
kwam te *Antwerpen* in 't
Gild in 1561. I. 332.

ROBERT , Plaat-snijder te *Am-
sterdam* , Leerling van *Ja-
ques de Gein*. II. 173.

ROGIER (*Klaas*) , goed Land-
schap-schilder te *Mechelen*
I. 159.

Rome , Kunsten daar in van
ouds gebloeid , door on-
lusten verjaagd , onder de
Pausen hersteld I. 191.

ROMERSWALE (*Marinus van*) ,
zie MARINUS DE ZEEUW.

ROTTENHAMER (*Hans*) , voor-
naam Schilder van *Mun-
chen*. Wanneer daar gebo-
ren ? Zijn Meester ; reis
naar *Rome* ; *inventien* II.
184, 185, en naar *Venetie* ;
zijn huwelijk. Schildert veel
op koper , te zien te *Utrecht*
enz. 185.

Rudolfus , Keizer , groot Kunst-
minnaar , wanneer overlee-
den I. 80.

S.

SADELER (*Jan*), voornaam Plaat-snijder, zijn geboorte-tijd te *Brussel*; leert eerst in staal werken bij zijn' Vader, die hem daar in zoekt op te kweeken. Hij trouwt en houdt zich aan 't Plaat-snijden. Hij reist naar *Frankfort* en woont 'er; daar na te *Munchen*; wordt van den Keurvorst beschonken. Hij trekt naar *Verona* en *Venetie*, daarna naar *Rome*; keert naar *Venetie* en sterft in 1600. II. 137. Zijn Zoon *Justus* ook een Plaat-snijder, komt te *Amsterdam* en *Leiden*, daar hij sterft en begraven is. 138.

SADELER (*Rafaël*), broeder van *JAN*, beroemd Plaat-snijder, schildert ook zeer wel, woont te *Munchen* en *Venetie*, daar hij sterft. Portret van hem en zijn broeder *JAN* II. 138.

SADELER (*Gillis* of *Aegidius*), broeders Zoon van *JAN* en *RAFAEL*, graveert naar *Josef Heins* II. 144-en 145. Zijn geboorte-tijd te *Antwerpen*; is Plaat-snijder van *Rudolf II*, *Matthias* en *Ferdinand II*, en ontfangt van elk eene gouden keten en penning; is ook een kunstig Schilder, woont lang te *Praag* en sterft daar in 1629. Zijn portret. 146, 147.

SAENREDAM (*Jan*), voortreffelijk Plaat-snijder van *Sardam*; zijne geboorte, vroege Ouderloosheid. Hij leert Mand-maaken, daar na teekenen en Plaat-snijden bij *Goltzius II*. 171. ook bij *Jaques de Gein*; wordt een groot Meeſter. Van zijne prenten 172. Hij woont te *Aſſendelft*. 171. sterft aldaar, zijn ouderdom, Graf-schrift, en afbeelding *ibid*.

SAENREDAM (*Pieter*), geboren te *Aſſendelft*, in 1597; zijne woonplaats te *Haarlem*; Hij leert bij *Frans de Grebber*, komt in 't Schilder-gild, schildert Gezichten van Kerken enz., zijne ervarenheid. Fraai Stuk van hem te *Haarlem*. Zijn ouderdom, dood en Grafplaats II. 172, 173.

SAMMELING (*Benjamin*), goed *Koloriſt* van *Gent*, en Portret-schilder, Leerling van *Frans Floris*. I. 230.

Santvoort (*Anthonis*), anders *groene Antoni*. Nederlandsch Schilder, die te *Rome* zich ophoudt; bij hem schildert *Aart Mijtens* I. 342.

Sarto (*Andreäs del*), vermaard Italiaansch Schilder; deszelfs nedrigheid genoemd II. 2.

SAVERY (*Jakob*), of *SAVRY*, Leerling van *Hans Bol*, van *Kortrijk* geboortig, sterft te *Amsterdam* aan de Pest

B L A D W Y Z E R.

Pest in 1602. Zijn Lof ,
Broeder en Leerling.

SAVERY (*Roeland*), deszelfs
geboorte-plaats en tijd ; is
een kunstig Schilder van
Keizer *Rudolfen Matthias*,
wel geächt en beloond ,
komt rijk te *Utrecht* woon-
nen , leeft 'er stil , oefent
echter de Kunst ; wordt op
't einde zijns levens bij-
zinnig , sterft aldaar in 1639.
Zijn ouderdom en afbeel-
ding I. 325.

SAVIUS (*Franciscus*), gepree-
zen Schilder van *Bergen in*
Henegouwen II. 179.

Schilder-kunst munt uit bo-
ven de Beeldhouw-kunde
II. 17 en 18. Vereischt
eene Natuurlijke hebbelijk-
heid. 20 en 21.

SCHOON (*Marten*), geboorte-
plaats , Meester , woon-
plaats , bloei-tijd , Werken
en portret. I. 38.

SCHOON (*Bartholomeus*) ,
broeder van *Marten*. I. 38.

SCHOORL (*Joän*) , voornaam
Schilder van *Schoorl* , bij
Alkmaar , brengt uit *Italië*
de kennis der Beelden. I.
190 en 191. Zijn geboor-
te-tijd , en school-gang.
Hij wordt besteld bij *Wil-
lem Kornelisz.* te *Haarlem*.
Zijne vordering aldaar en
behendig voorval met zijn'
Meester , vlijt en kundig-
heid 192 en 193. Zijn
tweede Meester *Jac. Kor-
nelisz* te *Amsterdam* , ach-
ting bij denzelfen , en ge-

negenheid voor deszelfs
dochtertje. Komst te *Utrecht*
bij *J. de Mabuse* ; kort
verblijf aldaar , en vertrek
naar *Keulen, Spiers, Straats-
burg* en *Bazel* ; zijn vrien-
delijk onthaal bij die van
de Kunst. Hij komt te *Neu-
renberg* bij *Alb. Durer* ,
blijft 'er kort en reist naar
Stijër , daar hij veel werk
vindt , en een goed ver-
blijf bij een' Baron, die hem
ook deszelfs Dochter aan-
biedt , 't welk hij afstaat ter
liefde van 't *Amsterdamsche*
Meisje 194 en 195. Hij
reist verder te *Venetie* , zij-
ne kennis en verkeerung al-
daar , oorzaak van eene
reize naar 't H. Land ; hij
komt te *Jeruzalem* , tee-
kent 'er veel , onder ande-
ren 't H. Graf , waar van
hij naderhand in zijne Schild-
der-stukken gebruik maakt
195, 196 en 197. Zijn
goed onthaal te *Rhodus* , bij
die van de Duitfche Orde ,
die nu te *Malta* zich op-
houdt. Te rug komt te
Venetie en verdere Italiaan-
fche reize en naarftigheid.
Hij maakt te *Rome* kennis
met Paus *Adriaan VI* , en
werkt voor denzelfen. Zijne
t' huis reize. 197 en 198.
Zijne droefheid over het
huwelijk van 't *Amsterd.*
Meisje ; verblijf te *Utrecht*
bij den Dekan *Lokhorst* , en
Werken aldaar ; vertrek om
den oproer in die Stad ,
naar

B L A D W Y Z E R.

naar *Haarlem*, en wat hij daar, ook voor die van *Amsterdam* geschilderd heeft. 198 en 199. Wordt weder ontboden en gaat naar *Utrecht*; zijn kostelijk Outer-stuk aldaar enz. Verscheiden zijner beste Werken in de Beeld-storming gesloopt. 199 en 200. Verhaal van zijne Schilderstukken te *Marchienen*, te *Arras*, in *Vriesland*, te *Mechelen* voor een' Bankier op *Rome*, te *Breda* voor den Prins van *Oranje*, en te *Haarlem*. 200 en 201. Uitnodiging tot den dienst van *Francois I.* van *Vrankrijk* op groote Voordeelen, afgeslagen; Geschenken van *Gustaaf* van *Zweden* aan *Schoorl*, hem niet ter hand gekomen. Zijne gemeenzaamheid met Groote Heeren, zart, Muziek, Dicht-kunde enz. Taal-kunde. Hij wordt door *Ant. Moro* geportretteert, Vers daar onder, en zijn Graf-schrift 201, 202 en 203. Lof-dicht van *Lampsonius* op hem 203 en 204.

SCHUYCK (*Joëchim van*), goed Schilder voor zijn tijd, Groot-vader van *Joëchim Uitewaal* van *Utrecht* II. 188.

Sicyonie, waar gelegen? de Kunsten bloeien daar, I. 162.

SIMONZ. (*Albert*), deftig

Schilder van *Haarlem*, geboorte-tijd. Zijn Meester, tegenspoed, hooge ouderdom en portret I. 44.

Smijters (*Anna*), groote Schilderes in *Miniatuur*, Moeder van *Lukas de Heere*. Blijk van haare Kunst aangehaald I. 299.

Snellaart (*Willem*), Schilder, eerste Meester van *P. Vlerick* I. 269.

Snellaart (*Klaas*), Zoon van *Willem*, helpt *Karel van Tperen* in een Stuk te *Hooglede*, een dorp in *Vlaanderen* I. 288. is een tamelijk goed Schilder en Teekenaar; waar, hoe oud, en wanneer hij overleed? *ibid.*

SNELLINCK (*Hans*), woonplaats, geboorte. Hij schildert *Historiën* en *Veldslagen* zeer natuurlijk; zijn ouderdom en portret. II. 177, 178.

SOENS (*Hans*), kunstig Schilder van 's *Hertogenbosch*, is in *Parma* zich onthoudende; zijn Meester onbekend; heeft te *Antwerpen* bij een' School-meester gewoond, naderhand bij *Gillis Mostaart*; bootst *Frans Mostaart* aartig na; eerstelingen van hem te *Amsterdam* te zien; is in *Italië* en te *Rome* geweest en gemeenzaam met den Schrijver; zijne Werken aldaar, ook voor den Paus, zeer geprezen II. 129, 130, 131.

B L A D W Y Z E R.

131. *Cesar da Sallusto* volgt hem na, doch achterhaalt hem niet. Zijne voornaamste Werken te Parma, zo van Landschappen, als Beeld-werk, ongehuwd leven en ouderdom, 131, 132. I. 327 en 328.

SOMER (*Bernard van*), van *Antwerpen*, woont te *Amsterdam*; is een goed Portret-schilder; trouwt in *Italië*; is fraai in *ordinantien*, II. 214.

SOMER (*Paulus van*), treffelijk Schilder van *Antwerpen*, te *Amsterdam* woonachtig II. 214.

SPECKAART (*Hans*), van *Brussel*, uitmuntend Schilder, is te *Rome*, teekent ook fraai en wordt op zijne terug reize ziek, keert weder en sterft te *Rome*, en wanneer? I. 169; is een Vriend van *Aart Mijtens*. 342.

SPRANGER (*Bartbolomeus*), zeer beroemd Schilder van *Antwerpen*; deszelfs geboorte-tijd, geslacht en ouders. II. 20 en 21. Geneigdheid tot de Teekenkunde, ongenoegen van zijn' Vader daar over; bestelling bij *Jan Mandijn*, *Frans Mostaart*, *Kornelis van Dalem*; geringe vordering bij deezen laatsten 21, 22 en 23. Kennis aan *Jacob Wickran*, die hem raadt veel te teekenen en met hem eene reis te doen

23, 24. Vertrek van *Antwerpen*, komt te *Parijs*; dienst bij Meester *Markus*, vervolgens bij een anderen gemeenen Meester; zijne verlegenheid, behaalde lof door eene Schilderij, oorzaak van hoogmoed, en van zijn vertrek naar *Lions*; aderlating gevolgd van eene ziekte. 24, 25, 26. Komst te *Lions*, aanbieding van Werk doet hem zich noch meer verheffen en naar *Milaan* vertrekken. Gebrek aan werk aldaar, schraalheid van Geld, oplichting en diefstal door een Nederlander 26, 27. Zijne omstandigheden doen hem zijne onkunde en laatzindigheid zien; komt bij een Edelman, kennis met een Nederlander, waar door hij 't water-verwen doek-schilderen leert, 27, 28. Vertrek naar *Parma*, en dienst bij *Bernardo Suari*, Leerling van *Correggio*, voor gering loon; verschil met deszelfs Zoon en vechterij; drinken van kalkwater brengt hem in eene zwaare ziekte. 28, 29, 30. Hij vertrekt naar *Rome*, komt bij een gemeen Schilder; bij den Aartsbisschop van *Maximi*; bij een Schilder van *Doornik*, *Mich. Gioncquoy*; aartig Toverijte daar gemaakt, waar door hij in kennis komt bij den Kardinaal *Farnése*

en *Don Julio Clovio*, die hem bij zich zoeken te houden; dat SPRANGER weigert om des Doornikschen Schilders wille 30, 31 en 32. Hij verreckt na *St. Orest*; komt weder te *Rome* en in dienst van den Kardinaal, die hem bij den Paus inleidt, welke hem tot Schilder aanneemt. Hij schildert voor denzelfven, wordt bij den Paus zwart gemaakt, doch weet zich te redden en krijgt last, de *Passie* in 12 Stukken te vervaardigen; doch de Paus sterft onderwijl, 33, 34 en 35. SPRANGER vaart voort en schildert groote Stukken te *Rome*. Zijne Kunst is zeer gewild. Door 't gezelschap van een' Nederlander wordt hij van 't werk afgetrokken; maakt geen werk van afteekenen. Kunstig portret uit het hoofd. 35, 36. Door aanprijzen van *Jan de Bologne* wordt hij tot des Keizers dienst aangezocht, nevens *Hans Mont* (deezee voor Beeldhouwer); deezee beweegt hem daar toe. Zij komen te *Weenen*; werken voor den Keizer. 36, 37, 38. *Maximiliaan* sterft, doch zij worden door *Rudolf* II. in dienst gehouden. SPRANGER schildert eenige Stukjens, en schildert voor de inhaaling van den Keizer te *Weenen*;

de Schrijver helpt hem daar aan 38, 39, 40. Keizer *Rudolf* schijnt der Kunste niet zeer toegedaan, waar door 'er niet te werken valt. *Hans Mont* volgt het Hof naar *Lintz* en *Praag*, daar hij inismoedig stil weggaat, en voorts (zo men zegt) bij den Turk raakt, tot jammer van de Kunst. SPRANGER wil dit voorbeeld volgen; en schildert voor bijzonderen; doch hem wordt gelast naar *Praag* te gaan, waar hij in, 's Keizers dienst bevestigd, een goed inkomen erlangt. 40, 41, 42. Hij trouwt met een jonge dochter van *Praag*; door medewerking van den Keizer; beschildert zijn' gevel fraai, waar van 't Werk beschreven wordt. Verdere Werken van hem in en omtrend die Stad, bijzonder voor den Keizer, wien hij op den Rijks-dag te *Augsburg* volgt met zijn huisgezin. 42, 43, 44, 45. Werkt altoos in 's Keizers vertrek; zelden voor bijzonderen, als zulks niet nodig hebbende. Is niet vrijpostig om iet van 't Hof te verzoeken. De Keizer doet hem, in 1588, eene driedubbele gouden Keteir omhangen, en verklaart hem te *Praag* tot adellijken Landzaat. Hij neemt den titel van VAN DEN SCHILDE aan. Gepastheid daarvan

B L A D W Y Z E R.

van. 45, 46. Veelheid zijner Werken voor den Keizer. Zijne *Miniaturen* geroemd. Hij krijgt verlof, wegens zijne jaaren, om te huis te werken. Zijne Kunst-liefde, en leste Werken de besten. 46, 47. In *Nederland* is weinig van hem. Zijn teekenen geroemd, ook door *Goltzius*, die van hem een Stukje in 't koper brengt, dat beschreeven wordt. Zijn *Koloriet* door de dingen van *Hans van Aken* en *Josef Zwitscher* veel verbeterd. Eigenaartige bevalligheid aller zijner dingen hier door vermeerderd. 47, 48, 49. Zijne reis naar *Nederland* en vriendelijk onthaal alom, en wederkomst te *Praag*. 49, 50. Verlies van zijne Vrouw en Kinderen. Lof, afbeelding en Lof-dicht 50 en 51. Zijn *Plaat-snijden* of etsen geroemd en de voorbeelden daarvan. Omtrend de oorzaak en tijd van zijn overlijden verscheidene opgaven. *ibid.*

STEENWYK (*Hendrik van*), deszelfs Lof; is waarschijnlijk geboren te *Steenwyk*, en Leerling geweest van *Hans Fredeman de Vries*; schildert veel in 't klein, en Kerken van binnen te zien. Volgt de *Valkenborgen* en *Hans de Vries* met de woon; gaat, om den oor-

log, te *Frankfort aan den Main* wonen, en overleed daar, in 1603. Deszelfs Zoon volgt 'sVaders trant, woont in *Engeland* als Schilder en *Architect* van Koning *Karel*; sterft te *Londen*. Zijne Weduwe van hem de Kunst geleerd hebbende, oefent die te *Amsterdam* gelukkig I. 331.

STELLAART (*Francois*), *Nederlander* te *Lions*, uitnemend Meester II. 182.

STELT (*Rijk met de*), zie **RYKAART AARTZEN**.

STRADANUS (*Joannes*), of **HANS VAN DER STRAAT**, vermaard Schilder van *Brugge*; maar te *Florence* woonachtig. Deszelfs geboorte-tijd; lotgeval van zijn geslacht II. 14, 15. Hij maakt eerst in *Vlaanderen* opgang; reist naar *Italië*, en zet zich te *Florence* neder. Schoone Werken van hem aldaar voor den Hertog en in de Kerken. Zijne dingen komen in prent uit door *P. Galle* enz. anderen zijner Werken genoemd; zijn geest en Kunst geroemd. Is lid der *Akademie* te *Florence*, leeft stil; deszelfs ouderdom in 1604; afbeelding en Lof-dicht, 15, 16 en 17.

SWANENBURG (*Isaak Klaaszen*), Leermeester van *Ottavio van Veen* II. 175. Zij-

Zijne geboorte te *Leiden*; en ampten aldaar. Uitneemendheid zijner Kunst' te zien te *Leiden* en *Gouda*.

183; zijne 3 Zoons zijn Vaders Leerlingen. 184.

SWANENBURG (*Jakob*), oudste Zoon van *Isaak Klaaszen Swanenburg*; is een bekwaam Schilder, reift naar *Italië*, woont te *Napels*, trouwt daar; oefent de Kunst te *Leiden* en elders; sterft te *Utrecht* in 1639. II. 184.

SWANENBURG (*Klaas*), 2de Zoon van *Isaak Klaaszen Swanenburg*, oefent de Kunst loflijk in 's *Hage* II. 184.

SWANENBURG (*Willem*), 3de Zoon van *Isaak Klaaszen Swanenburg*, woont te *Delft*, is een uitmuntend Plaat-snijder. Naar wien hij gesneden heeft? Sterft jong in 1612. Menigte zijner prenten. II. 184.

SWART (*Jan*), of *Swart Jan*, van *Groningen*; zijn lof en woonplaats te *Gouda*. Hij volgt *Jan Schoorl* in de Beelden; zijne reis naar *Italië*, en prenten. I. 153 en 154. Zijn Leerling, 154.

SWARTS (*Christoffel*), uitmuntend Hof-schilder te *Munchen*. Werken van hem aldaar. *Jan Sadeler*, broeder van *Rafaël* en Oom van *Gillis* brengt zijne *Inventien* in 't koper. (Zie

Sadeler). *Goltzius* portretteert hem in *Kraion*. Wanneer gestorven? Zijne Beelden I. 313.

SWITSER (*Josief*); of JOSEF HEINS, zie HEINS.

STEVENS (*Pieter*), kunstig Schilder van *Mechelen* en Teekenaar; zijne afbeelding II. 146.

SUAVIUS (*Lambertus*), geboorte-plaats; Leermee-ster; kunst in Plaat-snijden, geboorte-tijd en dood onzeker I. 38, 39; portret *ibid*.

T.

TENIER (*David*), de Oude, leert in *Italië* van *Adam Elsbaimer* II. 186.

THOMAN (*Jakob Ernst*), beroemd Schilder, leert in *Italië* bij *Adam Elsbaimer*; is geboortig van *Landau*. Geen verschil bijna tus-schen zijn Meesters en zijn eigen Werken II. 186.

TYBOUT (*Willem*), van *Haarlem*, een kunstig Glas-schilder; zijn geboorte-tijd en Werken. Wanneer gestorven? enz. I. 156.

TOEPUT (*Lodewijk*), van *Mechelen*, woont te *Treviso*, kloek Landschap-schilder en Rethorijker, II. 187, 188.

TONS (*Willem*), goed Water-verw-schilder van *Brus-sel*, heeft een' Zoon HANS, hem gelijk, en noch een'

GUILLIAM, Schilder in olie-
verw, in *Italië* zich op-
houdende. I. 169.

Trevifo, waar gelegen? II.
187 en 188.

U.

Uil (Meester met den),
toenaam van *Herrij met de*
Bles, zie *Bles*.

UITEWAAL (*Joëchim*), Kun-
stig Schilder van *Utrecht*,
wanneer geboren? Zijne af-
komst. Hij leert eerst bij
zijn' Vader, een Glazen-
maaker en Glas-schilder,
vervolgends bij *Jooft de*
Beer. II. 188, 189. Hij
trekt naar *Italië*, komt te
Padua; verblijft 2. jaaren
in Vrankrijk; schildert voor
den Bisschop van *St. Ma-*
lo; keert naar *Utrecht*;
woont en schildert daar
veele Kunst-stukken, groot
en klein even goed. Keu-
kens van hem, te *Gouda*
enz. een *Loth* te *Antwer-*
pen; andere Stukken te *Am-*
sterdam en *Middelburg*. Hij
handelt ook in vlas. Pren-
ten naar zijne *Inventien*,
door *Willem Swanenburg*.
Zijn afbeeldfel 189, 190,
191.

UITHOEK (*Hendrik*), geestig
Schilder te *Rotterdam*. II.
193, 194, 195.

Uliſſes zwerft na den Trojaan-
ſchen oorlog; eenigen van
dezelfs gevallen II. 14.

II. Deel

V.

VALKENBURG (*Lukas en*
Marten van), uitmuntende
Doek-schilders van *Meche-*
len; houden zich te *Me-*
chelen en *Antwerpen* meest
op. Met de Nederland-
ſche Beroerte vertrekken
zij naar *Aken* en *Luik*;
ſchilderen veel Gezichten
naar 't leven; zijn ervaren
in 't ſpeelen op de fluit;
keeren naar 't Vaderland te
rug. I. 321. LUKAS ſchild-
dert ook in olie-verw en
Miniatuur, geraakt in
dienſt van den Aartshertog
Matthias, vertrekt van
daar en ſterft diep in
Duiſchland; en MARTEN
te *Frankfort*, welke eeni-
ge Zoons, ook Schilders,
nalaat. 'T portret van MAR-
TEN 321 en 322.

Vasari, Vermaard Italiaanſch
Schilder en Bouw-kundige
te *Rome*; wordt van *Pie-*
ter de Witte geholpen;
zijne naarſtigheid tot in zijn
ouden dag; ſterft te *Flo-*
rence; zijn ouderdom. II.
149.

VEEN (*Oſtdvid of Otto van*),
uitmuntend Schilder en Tee-
kenaar, van *Leiden* ge-
boortig II. 173. Hij be-
zoekt *Italië*; raakt in dienſt
en achting bij *Parma*, ook
bij *Albertus* en *Iſabella*;
wordt aangezoekt door den
Bisschop van *Zaltsburg*,
den Keizer, de Koningen

van

- van Frankrijk en Spanje, doch blijft weigeren. Van zijne schoone Werken 174. Hij heeft eerst geleerd bij *Izaak Klaasz. Swanenburg*, te Leiden, en *Dom. Lampsonius*, te Luik; zijn verblijf te *Rome* en in *Italië*, bij den Keizer, Hertog van *Beijeren*, en Bisschop van *Keulen*; zijn vindingrijk vernuft 175. en geleerdheid; Zinnebeelden en Spreuken; meenigte zijner Werken 176. Ouderdom en dood; twijffeling over zijn geboorte- en sterf-jaar. Zijn portret, 176. Lof-dicht. 177. *Rubbens* zijn leerling. *ibid.*
- VEEN (*Gijsbert van*), Plaat-snijder en Schilder, Broeder van OCTAVIO, woont te *Brussel*, II. 175 en 176.
- VEEN (*Pieter van*), Schilder uit lust, zijne kundigheid, portret II. 176, 177.
- VEEN (*Geertruid van*), Dochter van OCTAVIO, schildert haaren Vader uit II. 176.
- VEEN (*Kornelia van*), Dochter van OCTAVIO, ook eene uitmuntende Schilderes, II. 176.
- Venetie*, beste Schilder-school van *Europa*, om 't Leven te bestudeeren II. 136.
- VERBEEK (*Frans*), van *Mechelen*, fraai Waterverfschilder op de manier van *Jer. Bos*, zijne Werken I. 157 en 158.
- VERHAAGHT (*Tobias*), fraai Landschap-schilder te *Antwerpen*; zijn portret II. 178. Hij is eerste Meester van *P. P. Rubbens*, zijn ouderdom en dood *ibid.*
- VERMEYEN (*Jan Kornelisz.*), geboorte-tijd, en plaats; zijn Meester onbekend; zijn dienst bij den Keizer *Karel den V.* trekt met denzelven overäl; zijne komst te *Tunis*, en tapijten naar zijne teekeningen gemaakt. I. 137 en 138. Zijne Schilder-stukken te *Arras*, te *Brussel*. 138. Heeft 2 vrouwen gehad en eene Dochter nagelaten, die veele schoone Werken van haaren Vader bezit 138 en 139. Is een gemeenzaam Vriend van *JOAN SCHOORL.* Behaagen van den Keizer in zijn persoon en langen baard. 139. Zijn overlijden te *Brussel* en begraaven aldaar; zijn Lof-dicht van *Lampsonius* en afbeelding 139 en 140.
- Vermeijen* (*Kornelis*), Vader van *JAN KORNELISZ. VERMEYEN.* I. 137.
- Vermeijen* (*Hans*), Broeder van *JAN KORNELISZ. VERMEYEN*, is een kunstig Goudsmit en Bootseerder te *Praag*, in dienst van Keizer *Karel den V.* I. 138.
- VERREYCKE (*Hans*), van *Brugge*; Zijn bijnaam; Lof- en Schilder-stukken I.

B L A D W Y Z E R.

VERSPRONK (*Kornelis Engelszen*), van *Gouda*, een Leerling van KORN. KORNELISZEN van *Haarlem*, goed Portret-schilder. 2 Stukken van hem te *Haarlem* in het Proveniershuis, wordt zeer oud, laat 2 ZOORS III, GERARD EN JAN, de eerste een braaf Historieën de andere een Portret-schilder; van deezē is ook een Stuk in 't Proveniershuis; hij had ook bij *Frans Hals* geleerd. Het portret van KORNELIS ENGELSZEN. II. 164.

VINCKEBOONS (*David*), Schilder van *Mechelen* II. 205. Tijd zijner Geboorte, o- vervoering naar *Antwerpen*; komt te *Amsterdam* en opvoeding aldaar. Zijn Vader, en deszelfs sterftijd. Hij heeft geen Mee- ster dan zijn' Vader gehad; volgt eerst denzelven in Waterverw-schilderen; gaat daar na tot de Olie-ver- wen over. Zijne smaak en eenige opgenoemde Kunst- stukjens. 206, 207. Zijne *Miniaturen*, Glas-schilderen, graveeren en etsen, slechte belooning en afbeel- ding. 207, 208.

VISSCHER (*Kornelis de*), van *Gouda*, goed Portret-schilder, somtijds niet wel bij zinnen; sterft te water. Zijn Lof-dicht I. 156 en 157.

VISSENAKEN (*Jeroen van*),

Leerling van *Frans Floris* I. 234.

Vijffer (*Klaas Jansz.*), Plaat- snijder naar *Kornelis Klaaszen van Wieringen*; II. 213.

VLERICK (*Pieter*), Verknöcht- heid aan zijne geboorte- plaats, *Kortrijk*, gewraakt: I. 265, 266, 267 en 268. Zijn Vader; Lust tot de Kunst, bestelling bij *Will: Snellaart*, en *Karel van Yperen*: korfelheid van deezē laatste Mee- ster, grappig geval met denzelven en ruwe behandeling; oorzaak van zijn vertrek 269 en 270. Wordt van zijn' Va- der slecht uitgezet, komt dwaalende te *Mechelen* en daar aan werk, gaat ver- der naar *Antwerpen*; zijne vordering en komt bij *Jacques Floris*, wien hij een pots aan deszelfs Broeder *Frans* helpt spelen. 270, 271 en 272. Zijne verde- re reistogt naar *Vrankrijk* en *Italië*; komt bij *Jacob Tintoret*, te *Venetie*; onder- ling behaagen van Mee- ster en Leerling; zijne kans op een huwelijk met de doch- ter van *Tintoret*, door zijn verdere reislust verloren. Zijne komst te *Rome*, *Napels*, *Puzzuoli*. Hij tee- kent in en om *Rome* veele Gezichten en *Ruinen* zeer fraai en vaardig. Zijne ge- negenheid voor *Rome* lang daar

daar na. 272. Weet met andere Nederlanders geen geld te spaaren; klucht daat omtrend. Wat hij te *Rome* al geschilderd heeft en wanneer? 273 en 274. Zijne ontmoetingen op reis. 274. Te rugkomt te *Kortrijk*. Zijn Werk baart verwondering; aanmerking op het schilderen der *Crucifixen*. Waar in hij meest uitmuntede; eenige Stukken van hem aangehaald in water- en olie-verw 275, 276, 277 en 278. Veelheid derzelve; slechte belooning; 't komt schraal bij hem om; hij krijgt gelegenheid om te *Doornik* te gaan wonen, daar 't niet veel beter voor hem is. Moeielijkheid met het Gild aldaar. Veröntwaardiging van den Schrijver over 't maaken van een Gild van de Schilder-kunst. 278, 279, 280 en 281. Hij doet zijne proef, die beschreeven wordt, neemt alle gering werk aan; beklagt zich over de weinige kunst-liefde in *Doornik*. 281 en 282. Hij schildert een Stuk, waar in hij ongerijmd een Biechtvader te pas brengt; andere dergelijke ongerijmdheden van Schilders enz. aangehaald. 282 en 283. Schraale broodwinning, nijdigheid omtrend vreemden en inwikkeling in Rechts-gedingen 284 en 285. Hij

is verstoord op *Mich. Giouquoi*, Schilder van *Rome*, daar gekomen, waarom? hij hier in gebillijkt. Zijn laatste Werk 285 en 286. 's Lands beroertens zetten hem noch meer over staag, hij wordt ook gevangen en zukkelt, sterft eindelijk aan de Pest met zijne huisvrouw en 2 of 3 dochtertjens. Misflag van den Schrijver omtrend deszelfs ouderdom. Zijn Lof, laage gedachten van zich zelve, in tegendeel van anderen 286 en 287. Zijn Leerling *L. Heme* komt hem nabij. *ibid.*

Vloot (onverwinnlijke), II. 125, 126.

VOORT (*Kornelis van der*), zeer goed Portret-schilder van *Amsterdam*, heeft braave Leerlingen gehad, enz. II. 214.

Vos (*Pieter de*), *Leidenaar*, komt te *Antwerpen* in 't Schilders-gild; is de Vader van den vermaarden MARTEN DE VOS I. 348.

Vos (*Pieter de*), Broeder van MARTEN DE VOS, zeer goed Schilder van *Antwerpen* I. 348.

Vos (*Marten de*), vermaard Schilder van *Antwerpen*; reist naar *Italië*, komt in 't Gild te *Antwerpen*. Zijne behandeling geroemd. Meenigte der Prenten naar zijne teekeningen. Zijn Vader en *Fr. Floris* waren zijn

B L A D W Y Z E R.

zijne Meesters; fraaie teekeningen door hem uit Italië gebragt. De Prins van *Parma* bezoekt hem. Zijne Leerlingen; hoedanigheden; gestalte; hooge ouderdom; dood; portret en Lof-dicht I. 348, 349 en 350.

VRANKS (*Sebastiaan*), Leerling van *Adam van Oort*, Historie-schilder van *Antwerpen*; kunstig Werk en portret II. 54, 178, 179.

VRANKS of *Franken* (Jeroon) houdt zich met andere Nederlanders te *Fontainebleau* in *Vrankrijk* op. II. 54. zie *Franken*.

VRRIEND (*Frans de*), zie **FRANS FLORIS**.

VRIES (*Hans Fredeman de*), vermaard Schilder van *Leuwarden*; geboorte-tijd en afkomst; leert bij *Reijer Gerritsz* het Glas-schilderen; komt te *Kampen* bij een' ander II. 5. Trekt naar *Mechelen* en schildert in water-verw; werkt te *Antwerpen* tegen de komst van *Karel V.* en *Filips*; komt weder te *Kollum* in *Vriesland*, leeft daar de Boeken van *Vitruvius*; gaat te rug naar *Mechelen* bij een' Schilder *Glaude Dorici*, schildert Gebouw en *Perspectief* met geluk; ook te *Antwerpen* zeer veele *Perspectieven* enz. en is 'er zeer kunstig en vernuftig in, ook verscheide-

nen Boeken voor Werklieden en Liefhebbers 6, 7, 8. Veele dusdanige Werken van hem. Hij maakt een' Zege-boog voor de Hoogduitschen te *Antwerpen*. 8. Woont te *Aken* en *Luik*, daar na weder te *Antwerpen*; komt daar in Stads dienst over de Vestingen, trekt in 1586 naar *Brunswijk* en *Wolfenbuttel*; schildert daar voor den Hertog; komt in 1591 te *Hamburg*; zijne Kunst en vindingrijke Werken aldaar, ook te *Dantzig*. 8, 9, 10, 11. Zijne komst te *Praag*. Werken van zijn' Zoon **PAULUS** aldaar voor den Keizer enz. ook van **HANS** zelven voor den Keizer 11, 12. Deeze komt en schildert weder te *Hamburg*; gaat naar *Amsterdam* en 's *Hage* en weder op *Hamburg*. Schoon en uitgewerkt Boek van hem, over Gebouwen, waar in zijne Zoons hem geholpen hebben. Dood, afbeelding en Lof-dicht van **HANS DE VRIES** 12, 13.

VRIES (*Paulus*), zie **HANS DE VRIES**. Hij woont en oefent zijne kunst te *Amsterdam* in *Perspectief* enz. na veel gereisd te hebben. II, 19.

VRIES (*Salomon*), Zoon van **HANS DE VRIES**, is een goed Meester, sterft in 's *Hage* in 1604. II, 13.

B L A D W Y Z E R.

DE VRIES (*Adriaan*), uitneemend Beeld-snijder uit 's Hage, en Schilder; zijn portret en Lof-dicht, II. 147.

VRIES (*Diderik de*), uit *Friesland*, onthoudt zich te *Venetie*, schildert fraaie Keukens en Fruit-winkels. II. 187.

VROOM (*Hendrik Kornelissen*), voornaam Schilder van *Haarlem*, geboortetijd; harde Stief-vader; zijn Vader *Kornelis Hendriksz*, Beeld-snijder, Plaatelbakker en Schilder; zijn Oom, Beeld-snijder en ervaren Bouw-meester der Stad *Dantzic*; Grootvader *Henrik Vroom*, Steenhouwer en Beeld-snijder. II. 119. Hij schildert platteelen bij zijn Stief-vader; zoekt Meesters en valt op 't Scheepen-schilderen, 119, 120; reist door *Nederland*, gaat naar *Spanje*, verder naar *Italië*; woont te *Rome*, leert bij *Paulus Bril*; komt te *Venetie*, *Milaan*, *Genoa*, in 't *Abruzzo*, *Turin* in *Piemont*; reist met gevaar naar *Lions*, schildert buiten de Stad bij een Heer. 120, 121, 122. trekt naar *Parijs*, *Rouan*, en na eene zwaare ziekte weder naar *Holland*; hij trouwt en gaat naar *Dantzic*; te huis gekeerd weder naar *Spanje*; schipbreuk op die reis, ontke-

ming op eene rots, groote nood aldaar, en redding door Monnikken van de Kust van *Portugal*, om zijne aangedreevene stukjens van *devotie*; goed onthaal aldaar, en vertrek naar *Lisbon* en *St. Ubes*. 122, 123, 124. zoekt naar *Holland* sloop te gaan, doch blijft; dit Schip vergaat. Maare van zijn dood in *Holland*. Hij schildert te *St. Ubes*, en komt in *Holland*; schildert Zeetjens, Schepen enz. den Scheepstrijd der Engelschen met de Onverwinlijke Vloot. Zijne reis naar *Engeland* en geschenk door den Admiraal aldaar; kennis te *Londen* met *Isaak Oliviers*; terugkomst in *Holland*. Hij gaat voort met zijne verkiezing van schilderen; zijn Lof daarin behaald; portret; huis te *Haarlem*, noch kenbaar; Stuk op 't Prinsenhof aldaar, 124, 125, 126, 127, 128. Zijn sterftijd, ouderdom, Zoons en Lof-dicht 129.

VROOM (*Kornelis*), Zoon van HENDRIK, braaf Landschap-schilder II. 129.

VROOM (*Frederik*), Zoon van HENDRIK, Historie-schilder en Architect van Prins *Frederik Hendrik* II. 129.

B L A D W Y Z E R.

W.

WEELY (*Jan van*), oefent de Kunst uit. liefhebberij; is een Juwelier, te *Amsterdam*; wordt in 's *Hage* met Juweelen ontboden, en elendig vermoord, II. 190.

WEERDT (*Adriaan de*), van *Brussel* volgt verscheiden Meesters; leert bij *Christ. van den Queborne* te *Antwerpen*, oefent zich sterk; reist naar *Italië*, woont te *Keulen*, geeft daar prenten uit, en sterft 'er vrij jong. I. 167 en 168.

WEIDE (*Rogier van der*), geboortig van *Brussel*. I. 49. Zijn Lof, en 4 fraaie Stukken op 't Raad-huis aldaar. Historie van *Archambald* enz.; te *Leuven*, 49, 50. Zijne middelen, mildheid, affterven, Engelsche zweet-ziekte, Lof-dicht van *Lampsonius*. Afbeelding. bl. 51.

WERF (*A. van der*), Ridder, vermaard Kunst-schilder, wordt echter gezegd geene genoegzaame kennis van 's lighaams gestel onder de huid gehad te hebben. II. 180.

Wickran (*Jakob*), Leerling van *Hans Boksberger*, vriend van *Barth. Spranger*, zie *SPRANGER*. II. 23, 24.

WIERINGEN (*Kornelis Klaasz van*), van *Haarlem*, vaart ter Zee enz.; komt aan het teekenen en schilderen van Schepen, Zeetjens, Havens, Landschappen; *Klaas Janszen*, Visser, snijdt naar hem; zijne kunstige handeling en dood, II. 213, 214.

WILLAARTS (*Adam*), Schilder van *Antwerpen*, wanneer geboren? woont te *Utrecht*; beroemdheid, en waar in hij uitmuntte? II. 188.

Willem de I, Prins van *Oranje*, wanneer vermoord? I. 307.

WILLEMSZ (*Markus*), Schilder te *Meebelen*, Leerling van *Mich. Coxie*. Zijne Werken aldaar; zijn Teekenkunde, gediensfigheid en sterf-tijd, I. 159 en 160.

WILLEMSZE (*Jakob*), zie *JAKOB WILLEMSZE DELFT*.

WINGEN (*Joost van*), voortreffelijk Schilder van *Brussel*; reist naar *Italië*; is 4 jaaren te *Rome*. Wordt Schilder van den Hertog van *Parma* te *Brussel*. I. 345. Zijne Stukken aldaar. Hij reist naar *Frankfort* en schildert daar onder anderen een fraai Stuk den Staat van *Neerland* verbeeldende. Andere Stukken van hem, ook te *Hannau*; bij den Keizer, te *Mid-*

B L A D W Y Z E R.

delburg en *Amsterdam*, 345 en 346. Prenten naar zijne teekeningen. Hij heeft niet veel, maar goed geschilderd; houdt van gezelschap. Zijn Zoon, dood, ouderdom, portret en Lof-dicht. 346, 347 en 348.

WINGEN (*Jeremias van*), Zoon van Joost, leert bij *Franc. Badens* te Amsterdam. Kleurt wel en maakt opgang. I. 347.

Wingben (*Philip van*), Edelman van Brussel, reisgezel van *Hendr. Goltzius*. II. 99, 100, 101.

WITTE (*Lieven de*), van *Gent*; goed Schilder en Teekenaar. I. 41.

WITTE (*Pieter de*), kunstig Schilder, onthoudt zich te *Florence*; is uit *Brugge* afkomstig, van waar hij met zijne Ouders trekt na *Florence*, en schildert daar fraaje Werken; heeft te *Munchen* ook heerlijke Werken geschilderd; van hem komen prenten uit, met den naam van *Pieter Candido*; zijn ouderdom enz. II. 149, 150.

Y.

YPEREN (*Karel van*), heeft zijn naam van zijn geboorte-plaats *Yperen*; de Tijd zijner geboorte onbekend. I. 288. Zijne

korselheid en kleine gestalte. 269. Woont ook te *Yperen* en schildert 'er verscheidene Werken, zo in olie-verw als anders, ook te *Hoogledede*. Zijne fraaie teekening op een Lombaards-blad, en glas te *Gent* naar zijne teekening geschilderd. Melding van zijne Italiaansche reis; achtung onder de Vlaamsche Schilders 288 en 289. Zijne zwaarmoedigheid, oorzaak van zijn dood; droevig verhaal daar van. Hij sterft al woedende, en wanneer? reden zijner droefgeestigheid bij sommigen gegeven; zijn begraafenis. De Schrijver verschoont zich over het plaatsen van VAN YPEREN. 290, 291 en 292.

Z.

ZACHARIAS, van *Alkmaar*, Leerling van KORN. KORNELISZEN van *Haarlem*. II. 164.

ZEEUW (*Marinus*), Schilder uit *Zeeland*. Deszelfs Lof; vaardig doch wat ruw penseel; een Kunst-stuk van hem aangehaald. Zijn geboorte- en sterf-tijd onbekend, en zijn bloei ten tijde van *Frans Floris*. I. 330.

Zoux-

B L A D W Y Z E R.

Zeuxis, Schilder van den Ouden tijd; deszelfs Grootfchheid en hovaardij gelaakt. II. 3. Moet voor *Parrhafius* de Vlag ftrijken. 5.

Zieken te Haarlem. II. 200.

ZIERIKZEE (*Thomas van*), Leerling van *Frans Floris*. I. 231.

ZINGER, of ZENGER. (*Hans de*), zie *Hans de Duitfcher*.

DRUK.

D R U K F E I L E N

E N

VERBETERINGEN

In het Tweede Deel.

Bladz. 90 reg. 3 in de Noot, achter: Glas-schilder moet volgen: Het portret van deezen is te vinden in de Plaat PP. n. 2.

— 211 reg. 10 *in de Noot, staat demiparti lees Mi-parti.*

— 222 reg. 12 *vergetenheid l. vergeetenheid.*

De verdere druk-spelling-of andere feilen gelieve de Lezer gunstig te versoonen.

